

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr H Magnusson

101/024
PROMEMORIA
1994-04-11

P 2 Eu'

(Pol)

Ex till:

Deps Gun Nilsson A 2/BUD

cy 940412 *gy*

Utredningen rörande Raoul Wallenberg

Utredningen om Raoul Wallenbergs öde - som huvudsakligen sker inom ramen för en rysk-svensk arbetsgrupp bör slutföras under 1994/95, förhoppningsvis före årsskiftet. För utredningen beräknas ett medelsbehov på 130 000 kr, avseende resor, översättningar, ev arvodering ryska arkiv/forskare m m.

Hans Magnusson

gy

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Olson/Janson

103/016
PROMEMORIA

1994-04-13

f 2 eu'

(Pol)

Ex till:

Gun Nilsson, A 2/RED
Hans Magnusson
Lage Olson
Marita Janson

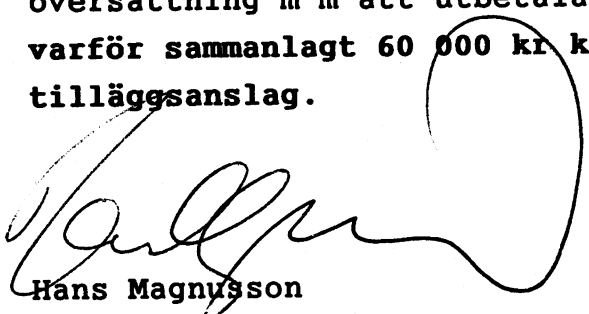
103/910414 Byg

Budget för Raoul Wallenberg-gruppen 1993/94

Pm Lage Olson 1993-10-28 återopas

Under innevarande budgetår 1993/94 har arbetsgruppen för Raoul Wallenberg haft en budget på 208 000 kr. Per den 31 december 1993 var 189 000 kr förbrukade. Det återstod alltså 19 000 kr. Medel för Carl Persson och Guy von Dardels resa till Moskva i nov/dec 1993 är dock ej inräknade i dessa 19 000 kr. Resekostnaden för dessa resor uppgick till sammanlagt 31 217 kr, varför det borde vara ett underskott på ca 12 000.

Arbetsgruppen kommer att ha sitt tionde möte i Moskva den 21-22 april i år och kostnaden för von Dardel och Carl Persson beräknas uppgå till max 30 000 kr. Övriga medlemmar i arbetsgruppen (Magnusson, Olson och Lyrvall) kommer att utnyttja Pol 1:1:s tjänstereseanslag. Vi får härmed begära att ytterligare medel tillställs arbetsgruppen för att täcka dels det beräknade underskottet på anslaget 12 000, dels kostnaden för mötet i Moskva den 20-22 april beräknade till 30 000 kr. Därutöver kommer en resa för Guy von Dardel till Berlin och Moskva i mars 1994, beräknad till 15 000 kr samt arvode för översättning m m att utbetalas till ca 3 000 kr, varför sammanlagt 60 000 kr kommer att behövas i tilläggsanslag.

Hans Magnusson

9A

SVERIGES GENERALKONSULAT
LOS ANGELES

Den 12 april 1994

P2 Eu²
UD.

Raoul Wallenberg-Föreningen
Riddargatan 10
114 35 Stockholm

Attention Ambassadör Per Anger

(Per)

94 -04- 13

P 2 Eu² a. a. / L

Käre Per!

För Din information översänder jag brev från Rabbi Richard Shapiro vid Congregation B'nai B'rith i Santa Barbara där jag den 7 april hade äran att ta emot en plakett till Raoul Wallenbergs ära. En fotokopia av plaketten bifogas. Originalet hänger tills vidare i entrén på Generalkonsulatet.

I anslutning till den eukumeniska gudstjänsten fick jag tillfälle med utgångspunkt från av Dig tidigare hållna föredrag säga några ord om Raoul Wallenberg.

Som vanligt riktades från församlingens cirka 200 personer många vänliga och varma ord till Raoul Wallenberg.

I anslutning till minneshögtiden följde en vacker ceremoni i en intilliggande minneslund, varvid man planterade ett träd till Wallenbergs ära.

Den 10 april hölls även en minnesstund på Simon Wiesenthal Center, vid vilken Oskar Shindlers fru, Emilie Schindler framträdde. Även Raoul Wallenberg nämdes i detta sammanhang.

På eftermiddagen den 10 april hölls åter en minneshögtid vid Los Angeles Holocaust Monument i Pan Pacific Park i centrala Los Angeles. Åtskilliga tusental personer deltog i den 3 1/2 timme långa tillställningen, som hade dedikerats till 50-årsdagen av de ungerska judarnas deportering och utrotning.

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1994-04-13 103/006		P 2	EU 1

Pol

Péter Bajtay
153-BUDAPEST
Ferenciek tere 2.
UNGERN

Rapporter från svenska legationen i Budapest
april - december 1994

(\$ bil) se bil burk

Åberopande Ert brev den 16 feburari 1994 till Utrikesdepartementet rörande Raoul Wallenberg får jag härmed översända kopior av större politiska rapporter från den svenska legationen i Budapest under tiden april-december 1944. Rapporterna är i första hand skrivna av minister Ivan Danielsson och legationssekreteraren Per Anger. Till detta kommer några promemorier om flyktingsituationen författade av Raoul Wallenberg och svenske Röda Kors-chefen i Budapest, Valdemar Langlet.

De översända kopiorna är hämtade från de tre första volymerna av de sammanlagt sju volymer dokument om Raoul Wallenberg som utgavs av Utrikesdepartementet år 1980 avseende perioden 1944-1949. En andra samling omfattande 42 volymer utgavs 1982 avseende perioden 1950-1969. Originalen till de handlingar som bifogats förvaras på Riksarkivet i Stockholm.

Med vänlig hälsning

Lage Olson
Ambassadråd

c.c. Ambassaden Budapest

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Signy

940414

[Signature]

mls M. 2. 94

Reg

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF BIOCHEMISTRY AND MOLECULAR BIOLOGY

920 EAST 58TH STREET
CHICAGO • ILLINOIS 60637

1994-04-18

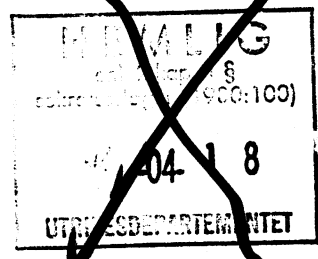
Pol 1:1/Ambr Olson/m
Delges jämte bilaga
Kabs
Polch
von Dardel
Carl Persson
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI
Lyrvall, Pol 1:1
Wallenberg-föreninge
Amb Moskva
Kansliet Berlin
Amb Bonn
Eric Virgin

L.O. f. delg. ///
en HM
BL

(Pol)

101/005		
94-04-20		
AVD	GR.	MAL
P	2	EU
April 12, 1994		

Wallenberg

1299404196

Mr. Hans Magnusson
Ministry of Foreign Affairs
Gustav Adolfs Torg 1
Box 16121
S-10323 Stockholm
Sweden

Dear Hans:

Enclosed is a copy of my written report on Guy's and my trip to Berlin and Vladimir last month. I have tried to get this prepared as quickly as possible.

I hope you receive it in time for the April 21 meeting.

With best wishes,

Sincerely,

Marvin W. Makinen

9x

Report of Trip of Professors Guy von Dardel
and Marvin W. Makinen
on Interviews in Germany and Vladimir, Russia
for the
Swedish-Russian Working Group on the Fate of Raoul Wallenberg

March 13 - 20, 1994

(prepared on Delta Flights 061, 073, and 1877,
March 21, 1994)

We both arrived in Berlin, Germany, to begin our work for interviews with Mr. Hans (Jan) Loyda, Wolfgang Vogel, and Carl Swingel. Arrangements were made for these interviews through the Swedish Embassy in Berlin and for arranging to obtain visas from the Russian Embassy to continue the trip to Moscow and Vladimir.

On Monday, March 14, we left for Lauenhain (Bezirk Heinichen) to the home of Hans Loyda (42 Gerhard Hauptmannstrasse), travel arrangements having been arranged with Mr. Manfred Phillip, the embassy driver, with use of the embassy car. We arrived at the home of Mr. Loyda at approximately 12:45 p.m. Since we had not had a chance to have lunch beforehand, we invited Mr. Loyda to lunch at a nearby restaurant. He joined us and directed us to a pleasant restaurant a few kilometers distant in a nearby village. While we discussed a number of topics in general in the restaurant, it was clear that Mr. Loyda did not wish to discuss matters in any detail in a public place. The interview was conducted entirely in German.

Upon returning to Loyda's home, he invited Guy von Dardel and me to an upstairs room because, as he explained, the living room was occupied by his daughter and her two-month old baby. Mr. Loyda started the discussion by showing two newspaper articles about the Ames spy case, stating that despite the changes in the government, the KGB still continues to operate with its old methods. At some point in the beginning part of the discussion he also stated that he is worried that if he makes any statements about his knowledge about Raoul Wallenberg, the KGB is likely to hurt him in some way. At this point he also used the German adage "A burnt child avoids fire."

Loyda offered nothing substantially new in this interview from that learned previously. He described again how he had gone over to the Soviet side as a German soldier and used his knowledge and experience as a radio operator to help Soviet troops. He stated that Soviet army personnel with whom he had worked valued his efforts and had stated this to him. He therefore stated that he never expected later to be arrested and charged with espionage. Loyda did not admit to continuing to work for Soviet authorities while he was in prison, and he was not clear about how he was brought to prison in 1945. He did state that he worked for about two years first as a radio operator starting in 1943 when he defected to the Soviet side. He offered no substantial reason for his imprisonment, but described again, as he had earlier in 1992, that he was in a camp in the Ukraine en route to be repatriated to Czechoslovakia when he was told to return to Moscow. The explanation was that he was to be seen by the

Czech ambassador. He stated that as he arrived in Moscow by train, Asinkritov in a long black coat was already waiting for him on the platform and he was placed in a prisoner transportation van with no explanation and taken to Lubyanka. He stated that he thought that he would be able to defend himself in court because of his former assistance to the Soviet army when he was told that he was under arrest. He did not anticipate, however, that he would never be brought to court, that he would be allowed no defense, and that he would be charged with espionage and found guilty *in absentia* by the troika tribunal known as the *Osoboye Soveshchaniye*.

Loyda again described the brief time that he was together with Willi Rödel and Raoul Wallenberg. He stated again that it was in the late Winter (early Spring of 1945, probably March). He stated that he was first a cellmate of Willi Rödel for about two weeks when Raoul Wallenberg was brought into the cell as a third cellmate. He did not recall clearly how much time he was together with them, he thought 4-6 weeks. He emphasized again that both Wallenberg and Rödel were physically in good health, did exercises, and that especially R.W. was always in good spirits, sang Swedish songs in the cell, and did at least 30 minutes of physical exercises every day.

Loyda stated that they talked only about general matters, but it was clear that he had learned and still remembered many details of their conversations. For instance, he described that Rödel had discussed family problems in which he was having an affair with the daughter of the German ambassador in Bucharest, Killinger, although he was already married and had two children, and that his parents had constantly begged him not to bring these extra problems upon himself. He also stated that RW had described many aspects of his family life to Loyda, and Loyda remembered RW's description of a special private cemetery in Stockholm where members of the Wallenberg family were buried. He again recalled that once while he had been with them, he was called to an interrogation in which through an interpreter the interrogator had stated that Rödel was a diplomat but that RW was not. He again expressed his surprise that RW was stated to have died in prison because he knew him to be in good health. Also, when we informed him that we have now learned that Rödel was in poor health in 1947 and had died en route to Krasnogorsk labor camp outside of Moscow, Loyda again was greatly surprised because he stated that Rödel was a robust, healthy person. Loyda himself was in the Krasnogorsk camp but was reluctant to talk about it. When we remarked that we knew Krasnogorsk to be a special camp for officers, diplomats, etc., Loyda tended to want to dispute this and stated that to his knowledge it was not for special prisoners. It is possible that Loyda is concerned with covering up his work for authorities as a prisoner in camps and prisons.

When Loyda was asked about his interrogations, he stated only that he had been briefly interrogated before his imprisonment in the late 1940's. When he was shown the list of interrogations by Asinkritov beginning in 1950, obtained through the previous meeting of the Swedish-Russian Working Group, Loyda stated that he was not interrogated then and stated that it must be all a mistake. He could provide no explanation for the listed interrogation times. (One interrogation on September 5, 1950, is listed as lasting from 10:00 to 17:50 and 21:15 to 22:40, over 9 hours in total.) Loyda could provide no further details about

his imprisonment except that he recalled that after he was in the cell with RW and Rödel he was only about two weeks in a cell with Vilmos Langfelder. He stated that earlier in 1992 he had difficulty recalling Langfelder's name because he had largely forgotten that part of his imprisonment and that they had spoken little with each other. He, however, again stated that Langfelder spoke as a Hungarian "ein geflegtes Deutsch" and he knew that Langfelder came from a family of "Kaufleute."

Loyda's wife brought coffee to the upstairs room whereupon we continued our discussion longer. We finally left the Loyda house about 4:30-5:00 p.m., having decided that there was little further to discuss. Because of Loyda's statements at the beginning of the interview, with reference to the Ames' case, etc., Guy von Dardel and I felt that he is worried about consequences brought to him by the KGB and that he is still very guarded about what he will admit. We do not feel that he has told truthfully all that he knows about the imprisonment of RW, Langfelder, and Rödel.

On Tuesday, March 15, 1994, we met at 3:00 p.m. in the Swedish Embassy with Wolfgang Vogel and Carl Swingel. Erik Wirginn, who had been Swedish ambassador to the DDR in the middle and late 1980's and who knew Vogel through that position, was also present. The discussion, however, was entirely carried out by Vogel, Swingel, von Dardel and myself. The interview was conducted in German.

After introductory comments about his present difficulties concerning charges brought against him by the German government, Vogel stated what he described as his entire knowledge of the Wallenberg case. He stated that he had always worked through a Mr. Streit who was the Staatsrechtsanwalt for the East German government and with whom he had always had a good working relationship and a good understanding of how far he could push a case. He stated that he had asked Streit what he knew about the RW case and that Streit stated that he would inquire through Moscow whether there was any basis for considering the case. (The best recollection I can make of the time during which this must have occurred was mid-1960's to early 1970's.) He said that after some time Streit came back with the answer that RW is dead and that there is no basis for consideration of any action at all. Vogel added that he had learned through his experience with Streit when there might be room in a case to develop some initiative even though success did not appear likely immediately. Vogel stated that here Streit was absolutely clear about the answer from Moscow and that he had rarely seen such a definite response on Streit's part. Vogel stated that consequently he did not pursue the matter further.

Swingel described circumstances under which he had been approached by KGB representatives in the mid-1960's for exchange of Stig Wennerstrom. He stated that Abrasimov who was then in the East German Soviet Embassy had told him that he would be approached by a KGB person and that he should not meet with the person in his home. Swingel stated that a KGB representative did meet with him and that they met and spoke one evening on the street. Either Abrasimov had told him or Swingel assumed (I am not certain which) that the KGB representative was stationed in Karlshorst; in any case he was not directly associated with the Soviet Embassy. Swingel did not learn his name. The man asked Swingel to

inquire what would the requirements be for a trade for Stig Wennerstrom. Swingel stated that he knew that by Swedish law that such a suggestion would not be brought by the government into consideration; however, he agreed to discuss it with Stockholm. Through these discussions for which he traveled to Stockholm at least on two to three occasions, the situation developed into a more direct suggestion by the KGB representative of Raoul Wallenberg for Stig Wennerstrom. This occurred through the question "What would you personally want as a "Gegenleistung" for Stig Wennerstrom?" Swingel stated that there is only one person he would be interested in, at which point the KGB person stated that he has no one else in mind. Swingel countered by saying that the Soviet government had claimed that RW was dead. The KGB person stated that he is considering no one else and that they do not deal in trades with dead people.

When Vogel asked Swingel why he had never discussed this matter with him, Swingel stated that he could not, being bound by requirements of Swedish government secrecy. By this exchange, it was clear that Swingel had never discussed the matter with Vogel, but had Vogel known about the matter, he might have tried to do more inquiring. After Swingel had left the room, Vogel made some personal comments concerning Swingel's statements. He stated that he felt that the Soviets had tried to use Swingel in testing his reactions and connections and that they may well have had other objectives in mind. He called Swingel in this matter "gutgläubig," and felt that the description that Swingel had given of the events, knocking on a window pane to signal a meeting, meeting only on the street, etc., too adventurous to be truly serious. However, he did not doubt that Swingel had had contact with KGB representatives but doubted that the individuals had been placed for long periods of service in the DDR. He was astounded that Swingel had decided not to discuss the matter with him since for years they had worked closely on many matters and trades of prisoners and "Flüchtlinge."

Since Swingel was unable to provide the name of the KGB representative who had contacted him in Berlin, it is of interest to note that in the German edition of the book by Whitney about Wolfgang Vogel *Advokatus Diaboli* the chief KGB officer for the DDR in the 1960's is listed as Alexander (Sasha) Nikolaevich Korotkov who also was in charge of training and sending agents into Israel. The book states that he had a Jewish wife. Both Guy von Dardel and I request that Korotkov be interviewed with respect to Swingel's story and that the Russian side of the Swedish-Russian Working Group be again requested to investigate this matter to establish whether Korotkov was the person involved and if not, who was the KGB contact person to Swingel and who were the chief assistants of the contact person. We request again that they be questioned with regard to this matter. This request has been made earlier, but without any direct information about identification of possible individuals involved.

On Friday, March 18, 1994, Guy von Dardel and I met with Messrs. C. K. Nikishkin, V. R. Vinogradov, and V. Sokolov of the Swedish-Russian Working Group for lunch at the home of Mats Foyer from the Swedish Embassy in Moscow. Guy von Dardel and I had requested an appointment with Mr. Nikishkin to discuss materials previously provided and to present some new materials on sightings of RW in Soviet prisons and camps, etc. While the discussion was pleasant, lasting five hours and covering many topics, but primarily discrepancies in documents

assembled hitherto about the fate of RW, it would have been of value to also have the opportunity to meet with Mr. Nikishkin to discuss materials that have been earlier presented to him.

Arrangements were made through Mr. Nikishkin's office for Guy von Dardel and myself to travel to Vladimir and to have interviews with prison personnel arranged through Vitalii Eduardovich Gurinovich of the Vladimir-Suzdal Zapovednik Museum, whom we had met during our earlier trip on December 4-5, 1993. Accompanying us was Maria Ruzayeva, an interpreter who had also been with us earlier. We had requested to see Varvara Ivanovna Larina and Dr. Elena Nikolaevna Butova, whom we had met in December of 1993. Upon arrival with the 6:44 a.m. electric train from Moscow, we were met by Vitalii Gurinovich and Captain Evgenii Nikolaevich Dogadov of the Ministry of Internal Affairs who had been assigned by Mr. Nikishkin to accompany us and help us where needed. Upon arrival we assembled first in the museum to discuss and plan the schedule. We learned that Vitalii had not been able to contact Varvara Larina in time and that she had left the city to visit relatives for the weekend. Vitalii stated that he had had an opportunity to interview her earlier. Dr. Butova had been ill with flu, and, while she had agreed to a brief interview for Sunday morning, this had to be reconfirmed on Sunday morning. Since Varvara Larina was not available, Vitalii and Captain Dogadov had tried to arrange for interviews with other former prison personnel. Of three individuals contacted, two refused to be interviewed to talk about prison matters. The one who agreed was Leonid Nikolaevich Tirsa who had worked as a guard in the prison from 1943 to 1962 and had been a guard supervisor during this period. At my request Vitalii also telephoned to Colonel Vladimir Ivanovich Shevchenko, the deputy director of the KGB for the Vladimir Oblast from 1954 to 1967. Colonel Shevchenko, who was suffering from some type of infection on his cheek, in the end refused to see Makinen alone despite Vitalii's request by telephone. During our December, 1992, trip to Vladimir, he had also refused to be interviewed, as well as in August of 1990.

The interview with Tirsa was prearranged for 4:00 p.m. at his home (Ulitsa Mira, House 45, apartment 4, Vladimir). Tirsa was an effervescent individual, happy to talk about his years of service, and especially pleased to have been accorded attention particularly from an international committee. Mr. Tirsa was ebullient about his former service period with the Ministry of Internal Affairs after his service in the army. He had been born in the Kuban area, which he described as "paradise on earth." Because his parents died early, he was left without close relatives. Through collectivization he ended up in the army, worked in the late 1930's and early 1940's in transporting prisoners to and from trials from prisons in Moscow and described how after his service during the early 1940's he joined MVD to work in Vladimir. While he was expansive about his own earlier work in the MVD and Soviet army, he came forth with few details about his work in the Vladimir prison itself. He did state that he was allowed access to all parts of the four "Korpus" buildings that were part of the Vladimir prison. He recalled some details about well known prisoners, particularly Powers which came at the end of his service; he did not recall Makinen as an American and he did not recall Zigurds Kruminsh. He did not recall a guard who was deaf described by Makinen as working in Korpus II in the early 1960's and did not recall the name of the woman who was in charge of the bath, shop,

and kitchen for distribution of food rations in Korpus II who spoke with a particularly strong Vladimir accent. When asked to look at various photographs to identify whether any had been former prisoners, he stated that it was difficult because the photographs were of individuals in civilian clothes with full hair rather than of individuals in usual prison garb and shaven heads. However, it was obvious that Tirsa did not want to look too closely at the photographs because he would only look briefly and then turned in the direction of Vitalii and faced only him in talking further. He did not identify any of the individuals in the photographs or state whether they reminded him of any prisoners. In addition, Tirsa stated that he did not recall any unusual cases where prisoners were kept in isolation. He knew about "numbered" prisoners and described how among guards they would try to figure out the true identity of numbered prisoners. He seemed to have no knowledge of unusual foreign prisoners although he described several who were Russian, such as Stalin's son.

In view of Mr. Tirsa's reluctance to look closely at photographs to identify prisoners and in view of his enthusiasm to speak mainly about himself, which when viewed with respect to the psychology of interviewing people, must be considered as a mechanism for avoiding psychologically difficult subjects, it is advisable that Tirsa be interviewed again. Towards the end of the interview, Mr. Tirsa pointed out that another supervisor of guards (Mr. Vasilii) lived in the same building, and offered to take us to him so that we could speak with him. We all went to the other apartment, caught up with Mr. Tirsa's enthusiasm. When we arrived and Mr. Vasilii opened the door, upon the explanation from Mr. Tirsa with Captain Dogadov of why the Committee was there, Mr. Vasilii's immediate answer was "*Я не знаю. Я не знаю, не знаю*" This event shows as a simple example the psychological barriers that are present in former prison personnel to talk about conditions and prisoners in the past although as Mr. Tirsa stated to Mr. Vasilii, "After all, times have changed and there should be no problem about talking about these matters."

After we were left at the front door of Mr. Vasilii's apartment without being able to speak with him further, we reassembled outside of the apartment building. Mr. Tirsa was visibly embarrassed that Mr. Vasilii did not agree to talk freely but there was not much else to do. We left for the hotel to discuss the day's events.

On Sunday morning with Vitalii we reconfirmed our appointment with Dr. Butova who agreed by telephone to see us for about 15 min. She stated that she was in poor health as before in December but would see us briefly. We all left the hotel at about 10:00 a.m. to go to the Butova apartment (the same building where Tirsa lived but apartment 9). Dr. Butova graciously received us at the door, she stated that her son was still asleep. It was evident that she suffered from shortness of breath, difficulty in moving and walking, although she had no additional respiratory aids such as pressurized oxygen for breathing which at home would undoubtedly help her. Dr. Butova began the conversation by stating "How can I help you? The last time I met with you I told you all I know and I know nothing about your brother."

Dr. Butova stated that she has not been in good health since we last saw her in December, 1993. She had had the flu which under the conditions of her

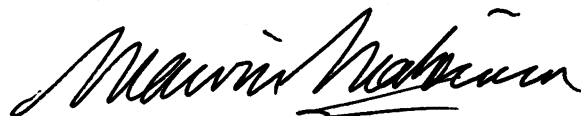
severe heart failure, has made everything especially difficult. She described initially in response to questions how she was originally assigned to work in the Vladimir prison directly after her medical studies, how she built up the clinic to do simple clinical chemistry assays for which facilities did not previously exist, how she got the prison authorities to purchase a new X-ray machine, and how she got a surgical nurse to assist her in operations. Dr. Butova stated that she had thought about the prisoner in solitary confinement on the third floor of Korpus which Larina had described in December of 1993 to us. She stated that she remembered more about Zigurds Kruminsh and stated that to her recollection the prisoner who complained frequently about all matters and whom Larina described in solitary in cell No. 49 on the third floor of Korpus II was Kruminsh. She stated that he had expressed extreme hatred for the Soviet Union and he had once even stated that he wished that they would be all destroyed by an atomic bomb.

While Dr. Butova stated that this prisoner must have been Kruminsh, Larina had described a person who was in solitary in the late 1940's and early 1950's. Kruminsh was arrested only in 1955 and came to Vladimir only in May of 1956 after his interrogation and trial in Moscow. Also, inspection of his registration card shows him not to have been placed in a third floor cell in Korpus II until 1957, a time in which according to statements made to be as his cellmate, he was not in solitary confinement. (Kruminsh had stated that initially he was held in solitary confinement but not on the third floor of Korpus II.) Also, without questions directed to the issue, she stated that she had not meant to be misleading during the last interview in December by stating that prisoners never worked in Korpus II. She stated that this was a policy that was started only in the 1960's and that they were only criminals and never political prisoners like Kruminsh was. However, I distinctly remember how Kruminsh described to me how he had been a prisoner-trustee in Korpus II cleaning the corridors, etc. and during this time he did not have a cellmate. Since there have been many policy variations, for instance, those that applied to special prisoners like myself, Powers, the German students Peter Sonntag and Alfred Naumann, and the two Dutch prisoners, as well as Kruminsh while he was my cellmate, concerning length of hair, being allowed or not being allowed to keep civilian clothes, etc., in contrast to how other prisoners were kept, this point seems to have no clear resolution.

During the interview, various photographs of individuals were presented to Dr. Butova with the question whether she could recognize any of them. She recognized that the forensic projections of RW which I had recently received were of the same person. With respect to the composite collection of ten different photographs obtained through the Swedish Foreign Ministry and which included two different photographs of RW and one of Vilmos Langfelder, she picked out the side profile of RW and stated that it reminded her of a French prisoner (not Lucien Guazé) who had been in the Vladimir prison. This very same picture was the one in response to which she emphatically stated in December, 1993, that she had never seen the person.

Dr. Butova, upon request, when she mentioned that she had kept notes and correspondence on various prisoners through her work at the Vladimir prison went to her bedroom to retrieve some of the notes to show to us. Earlier she had

stated that she had kept a considerable amount of material. Now she stated that she had thrown out at least two boxes of notes and letters many years earlier at the time that her apartment was under repair, consisting mainly of cards sent on New Year's Day, etc. However, the notes and correspondence that she showed were primarily cards, etc. sent on the occasion of New Year's Day and other holidays. Vitalii Gurinovich who saw many of the cards also stated later that they were from criminal prisoners. By the contents of the cards, it was clear that they were by prisoners who had been in the prison largely in the early 1970's and later. The cards were all written with careful handwriting often with a special stylistic quality, and in grammatical, well formulated Russian. This aspect seemed contradictory to the general low level of erudition that criminal prisoners showed.

Prepared by Marvin W. Makinen.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
M Janson

104/027
PROMEMORIA

1994-04-14

P 2 Eu'

(P2)

Ex till:

A 2/RED
Carl Persson
Guy von Dardel
Lage Olson
Marita Janson

exp 940415 B

Resebeslut för Carl Persson och Guy von Dardel

Härmed meddelas att beslut fattats om att kostnader förenade med Carl Perssons och Guy von Dardels resa till Moskva för sammanträde med arbetsgruppen i Wallenberg-ärendet den 20 - 22 april 1994 skall belasta nedan angivna anslag:

Finansiering: 106-5

Verksamhet: 251-9

Kostnadsställe: 53001-4

Hans Magnusson

SVERIGES AMBASSAD
LONDON

T E L E F A X

Sid 1 (2)

Lars Olof Lundberg

1994-05-09

Pol 1:1/Ambr L Olson/mjn
Delges jämte bilaga till:

Kabs

Polch

von Dardel

Carl Persson

Magnusson, Pol 1:1

Olson, KMI

Lyrvall, Pol 1:1

Wallenbergföreningen

Amb Moskva

Washington

Exp 940570/6H

Datum	Dnr	Dossierbet.
1994-04-18	131 ✓	

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 18		
1994 -04- 19		
AVD. P	GR. 2	MÅL. 1 Eu

UTRIKESDEPARTEMENTET

Re pressuppgifter om Raoul Wallenberg

För POL 1:1, Press och SB (via UD)

F d spionchefen hos Stalin, general Pavel Sudoplatov, publicerar i dag en bok om sin verksamhet ur vilken gårdagens Sunday Telegraph innehöll ett första avsnitt som handlar om hur man stal atombombens hemligheter. I en redaktionell text som introducerar boken skriver Telegraph att Sudoplatov i sina memoarer påstår att Raoul Wallenberg troligen mördades i Lubyanka-fängelse med en giftinjektion 1947 efter att ha vägrat att bli agent åt Stalin. Stalin och Molotov önskade utpressa familjen Wallenberg för att få deras hjälp att skapa ett neutralt Finland.

Den åberopade artikeln bifogas. Vi beställer boken och sänder den till pol 1:1.

Eckerberg

Ambassaden London kl 14.55.

Avsant: Datum 940570 Kl. 15:30 Sign. EK

A-bomb father betrayed West's secrets, says Stalin's spy chief

by Robert Porter

THE sensational memoirs of a Soviet spy chief have revealed that America's atomic bomb programme was betrayed by the man who led it, the late J. Robert Oppenheimer.

Gen Pavel Sudoplatov's revelations are published tomorrow, with extracts in today's *Sunday Telegraph*.

Robert Conquest, historian of the Stalin era, said from his home in California: "These memoirs show that Oppenheimer was on the edge of committing treason."

"They reveal much more to us about the importance of the material leaked to the Russians. And they would make the basis for a very strong case against him." Su-

doblatov led the Soviet spy team which penetrated the Manhattan Project, and his memoirs confirm that Oppenheimer and colleagues at the highest level condoned and assisted the flow of vital secrets to the Russians both before and after the first American bomb was exploded in 1945.

Sudoplatov's range of activities, as director of Special Tasks and henchman of both Stalin and his feared security chief, Lavrenti Beria, was formidable:

□ He organised the murders of nationalist leaders opposed to Stalin.

□ He led wartime guerrilla operations to assassinate high-ranking German officers.

□ He created and led the team that murdered Leon Trotsky.

□ He used networks and safe houses, set up in America and Mexico for the Trotsky operation, to run his campaign to steal American nuclear secrets. His memoirs

also confirm earlier assertions that John Cairncross was the Fifth Man of the Cambridge Spy Ring (the four were Anthony Blunt, Guy Burgess, Donald Maclean and Kim Philby); and he claims that Stalin created the Berlin crisis to prevent President Truman using nuclear weapons against Mao Tse-tung's communist forces in China.

Oppenheimer's Left-wing sympathies were well-known, as were his attempts to persuade President Roosevelt to share atomic secrets with the Russians. Although dubbed the "father of the atom bomb", his security clearance was revoked in 1953. He was later cast as a victim of McCarthyite smears and partially rehabilitated under Kennedy.

The memoirs also make nonsense of CIA-FBI claims that it was British spies whose betrayals did most damage to the nuclear programme.

● Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat who disappeared into Soviet custody 49 years ago, was probably mur-

dered by a lethal injection in Moscow's Lubyanka prison.

Sudoplatov has revealed information which casts a fresh light on the case of the man who saved up to 70,000 Jews in wartime Budapest. He believes that Wallenberg was asked to be an agent for Stalin and was poisoned in 1947 when he refused.

Stalin wanted the Wallenberg family's help to create a neutral Finland to act as a bridge between the communist and capitalist worlds.

Wallenberg's uncle, Marcus, arranged a meeting in February 1944 between the Finnish ambassador to Stockholm and a Soviet agent. By September Finland had severed its alliance with Hitler and signed an armistice with the Soviet Union.

"Thus the detention of Raoul Wallenberg in Budapest in 1945 was not accidental," writes Sudoplatov. "Stalin and Molotov wanted to blackmail the Wallenberg family; they wanted to use its connections for favourable dealings with the West."

Great betrayal — Review Page 1

The weather: Cold with a few showers in the South and East. Sunshine elsewhere.

Full report — Page 34

A B C D E X v

□ TV and Radio: Review 26 □ Full Weather: 34 □ Crossword: Review 26

Sunday Telegraph 940417

Från Amerikanska
Ambien, MOSKVA

1994-04-21

Regg's

(pol)

INK. UTRIKES DEP.		
D.No III/001		
94 04 21		
01-13		
AVD P	GR 2	MAL Eu

Re: Foreign prisoners possibly held in
the vicinity of Vorkuta

L.O. a.a. / do

ll

-47

Overlampa + av overste Michael Semence,
 rysk-amerikanska krigsfånges kommissionen med
 kommentaren, att "this is a report from an individual
 who was on a humanitarian mission. It mentions Wallenberg".
 Notes Regarding Foreign Prisoners Possibly Held in the Vicinity
 of Vorkuta, Russia:

Information gained from local government officials and private
 citizens during the U.S. humanitarian aid mission to the Vorkuta
 area in May and June 1992 strongly indicated a widespread local
 belief that Americans (and possibly a well-known Swedish
 citizen) had been imprisoned in the local Gulag camps. Specific
 elements of information are:

- During a team visit to the local natural history and
 cultural museum, team members were shown a large recently-
 assembled display showing the heritage of the region and its
 origin in the Vorkutlag labor camps which operated from the 1930s
 to the late 1950s - or even into the 1960s. The museum guide
 stated that prisoners of many nationalities had been held in the
 local camps, specifically citing Germans, Poles, Ukrainians, and
 "even Americans". In reply to team member interest, she
 confirmed that Americans had been held in local camps but stated
 "They are not here now." On further query, she replied that they
 had "all left by the 1950s". The museum guide also went on to
 say that "Raoul Wallenberg, the Swedish Diplomat" had also been
 held in the local area but she believed he had died in the 1950s.
 The above was confirmed quietly out of earshot of other local
 citizens by Vitaly Neustroyev, an elected Peoples Deputy, who had
 arranged the team's local sightseeing and historical tour and was
 one of the team's primary "handlers" throughout the mission.

- When a 3-person subteam travelled to Khalmer Yu, which is
 located at the extreme northern terminus of the Russian Northern
 Railway and about 70 km north of Vorkuta, the local Mayor
 (Glavniy Administratsii?) hosted team members for breakfast and
 dinner during their inventory of two railcars of food which had
 arrived two days previously. During dinner in a private room in
 the local administrative center, the Mayor appeared intoxicated
 but was effusive in his appreciation for the team and its
 professionalism and generosity. He wanted to be sure we knew the
 history and likely future of Khalmer Yu and gave us a brief
 summary. In the process, he emphasized the origin of Khalmer Yu
 as a satellite settlement of the Vorkuta camps which had been
 built as a coal mining center by prisoners in the 1950s. The
 Mayor stated that we were the only foreigners ever to "visit"
 Khalmer Yu. A group of German journalists had tried to get to
 Khalmer Yu in 1990 during a coal miners' strike but had been
 turned back along the rail line. The only other foreigners at
 Khalmer Yu had been prisoners. He then stated "Wallenberg died
 here! I mean right here!" in the 1950s. (Note: the building
 where the subteam was dining with the Mayor was also the local
 clinic.) According to the Mayor, Khalmer Yu would probably
 become a ghost town in the next few years because the coal mines
 were almost worked out and without the mines, there was no reason
 for people to live in such a harsh place. The visit closed on a
 high note with invitations extended to team members to return for
 a visit as tourists.

- Near the end of the team's visit, we were approached by Mr. Vitaly Troshin, the Vorkuta city architect and a member of a local organization called "Memoria" which was dedicated to helping document the history of the Stalinist labor camps and determine the identities and fate of prisoners. Mr. Troshin requested Team member help in obtaining a computer and printer to assist the society's work and prepared a formal request for assistance to the U.S. Embassy and to Amnesty International. In conversation with Mr. Troshin, he indicated that he was aware of documentary information regarding foreign prisoners held in the Vorkuta region and that he was aware of current (but elderly) Vorkuta residents who had first-hand knowledge of the foreigners - including Americans - who had been held there. A group of about 10 Memoria members we met prior to departure were extremely grateful to us - we had given the Society a cash gift of \$120 to support their work - but they were hesitant to tell detailed stories, perhaps because we were accompanied by "handlers" from the local government.

The...
the...
...
...
...
...

Upon...
to Pentagon...
the flurry of...
doing so by...
because he...
time to...

IIII

10385

AL

COBA AIV BENCH AD BENCH D-M-AR
S' DVO MITP MVZ Y CORB PL

(30) INDIVIDUAL

CE SEBACE IM AMIMON...
THE FISH CONVICTION...
BEIVKOSIYNS MHC SEBACE...
J' WB' CHEBOSIYNS...

BOTTOM-UP...
BEL: GUYLE MHC...

COBACOL: BENCH...

VITALY TROZHNIN
REGISTERED ARCHITECT
CHIEF ARCHITECT OF CITY
CHIEF ART MANAGER

THE CREATIVE DESIGN CENTRE «MEMORIAL»

GOGOLIA STREET 7
169917 VORKUTA
RUSSIA SU

TEL. OFF (82151) 35013
PRIVATE (82151) 33354

ВОРКУТИНСКИЙ ГОРОДСКОЙ СОВЕТ
НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ

ТИМОЧКИН
Андрей Валентинович
заместитель Главы администрации

Коми ССР
169906, г. Воркута,
пл. Мира, 1-а

Телефоны:
приемная 4-13-95
раб. 7-21-33
дом. 3-32-01

Россия
Союз городов Заполярья и Крайнего Севера

ШПЕКТОР
Игорь Леонидович

Президент
Народный депутат Верховного совета
Коми ССР

169906
г. Воркута Мира 9 кв 20
Тел. 8(82151) 40745 сл
72806 сл
40727 45012 д

119021
Офис: г. Москва
Льва Толстого 5/1
Тел. 8(095) 246-00-83
245-15-60

6996A
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr H Magnusson

ARBETSPAPPER

1994-04-11

Ex t:
L Olson
B Lyrvall
H Magnusson

Paras?

Raoul Wallenberg

1. Den ungerske överstelöjtnanten Hintz som fördes till Moskva från Budapest, i början av 1945, skall ha lämnat uppgifter till MGB om bl a Raoul Wallenberg. Hintz skall ha stått den svenska legationen i Budapest nära men också arbetat för den sovjetiska säkerhetstjänsten.

Vilka uppgifter härom finns i arkiven?

2. Förra internationelle sekreteraren i CU, Falin, hävdar att det måste ha funnits en skriftlig rapport från Berija till Stalin som angav motiven för RW:s arrestering. Dessutom bör Stalin ha fått en rapport/promemoria inför samtalet med den svenske ministern Söderblom i juni 1946.
3. Utestående och överenskomna intervjuer måste genomföras, förslagsvis den 20 och 21 april. Det gäller intervjuer med Kopeljanskij, Smirnov, Kondrasjov, Kuzmina (separat tillfälle), Batjurin.
4. Svenska sidan vill ha intervjuprotokollen från förra arbetsgruppsmötet i god tid före den 21 april.
5. Diskutera den svenska sidans preliminära sammanfattning.

6. Kommentarer till de pärmar med vittnesmål som svenska sidan lämnat över.
7. I ett av de handskrivna brev som erhållits från Drmitriev förekommer uppgifter från förre sovjetiske officeren Golub (var i Budapest) och "operation diplomat". Bör klargöras. Intervju med Golub? (påminnelse)
8. Ytterligare fynd från div ryska arkiv?
9. Svenska sidan vore tacksam erhålla fotokopia av de första sidorna i RW:s diplomatpass.
10. Har man påträffat uppgifter om en överste Klimov som skall ha deltagit i arresteringen av RW i Budapest (Klimov var i början av 50-talet chef för idrottsklubben Dynamo) - påminnelse.

Informal on RW
exp. 94-04-29
fill Mrs. Thyllis
Lee's Fifth
grade... *Lo*

1994-04-15 Nr. 73 ✓

Överlämnas av ambassaden i
Washington, till Utrikesdepartemen-
tet, Pol. 1:1 (Lage Olson) för
vidare åtgärd.

Lars Romert
Lars Romert

Mrs. Phyllis Lee's Fifth Grade
Kirkman Park Elementary School
715 East Farriss Avenue
High Point, N. C. 27262 USA
March 23, 1994

*Shalhaus sk -
Nirikerberg
RW*

Anders Ingemar Thunborg
Swedish Chancery
600 New Hampshire Avenue NW
Washington, D.C. 20037

LR

94-04-22
(94-00-1-8)
4-17
(pal)

Dear Mr. Thunborg:

We are ten and eleven year old fifth graders at Kirkman Park Elementary School in High Point, North Carolina. We have written this letter with the assistance of our teacher, Mrs. Phyllis Lee, to share with you something that is very important to us and to ask for your help.

This year we have been studying about heroes. We've just finished studying about Raoul Wallenberg. He worked for Sweden and the United States to help Jewish people escape the cruelty of the Nazis. In 1944, Mr. Wallenberg went to Budapest, Hungary. He helped free over 100,000 people in Budapest. In 1945 he was suddenly arrested by the Russians and put in prison. Nobody knows what happened to him. Mr. Wallenberg was a real hero. He was peaceloving and went about his work in a non-violent way. He was made an honorary citizen of the United States.

We believe that Mr. Wallenberg may still be alive. We want to help find him. To use the words of Congressman Tom Lantos, "Mr. Wallenberg was truly his brothers' and sisters' keeper." Mr. Wallenberg did what few people in the world would try to do. He should be allowed to go home to Sweden and recognized by the world for what he did.

Enclosed is a packet of information for you. We are also enclosing the identical information for several other persons. We got their names from a film we saw about Mr. Wallenberg. Would you be so kind as to try to locate these persons and forward the packets to them? Your help in this matter would be greatly appreciated.

*Kivert med samma dokument
vidarebefordrade till Per Anger,
Wallenberg-Föraren och ambassaden
i Göteborg
exp. 94-04-29*

Our school year will be ending soon. We want to find Mr. Wallenberg. Would you please help us? Our phone number is 910-819-2905. Our address is:

Mrs. Phyllis Lee's Fifth Grade
Kirkman Park Elementary School
715 East Farriss Avenue
High Point, North Carolina 27262
USA

Thank you very much.

Sincerely,

Vanessa Ross
William Legrande
Sallyta Lindsay
Travis Haire
Brandl Campbell
Scott Burkhart
Jennifer Wright
Schoneck Shoaf
Cherrie Barnes

Elliottte Oliver
Fannie Monroe
Joseph Hicks
Julia Canup
Isaiah Cruz
Gilda Brockington
Jamaal Brand
Erica Wilson
Daimien Stanback

Keri Morris
Antonio Jumper
Michelle Harris
Jeremy Graham
Chasity Brown
Roy Bronson
Jennifer Wood
Jerry Steffy

Mr. Thunborg:

The following is a list of persons to whom we would like for you to forward the packets if you can locate their addresses.

Thank you very much.

Mrs. Lee's Fifth Grade

Per Anger
Swedish Diplomat
(in Budapest, 1944)

Lars Berg
Swedish Diplomat
(in Budapest, 1944)

Agnes Adachi
Wallenberg's Aide
(in Budapest, 1944)

Dr. Nana Swartz
Swedish Physician

Lelf Lelfland
Undersecretary of State
Swedish Foreign Office

NEWSLETTER

March - 1994

**Kirkman Park School
715 E. Farriss Ave.
High Point, NC 27262**

RAOUL WALLENBERG - A FORGOTTEN HERO

A fifth grade class at Kirkman Park School in High Point, North Carolina has been studying heroes throughout the school year. What is a hero? A hero, they have learned, is brave, caring, daring, peaceloving, and non-violent to name just a few of the characteristics they found to be possessed by heroes.

You have probably never heard of Raoul Wallenberg. Who is he? Just ask these fifth grade students. They can tell you. Raoul Wallenberg was born in Sweden in 1912. He attended the University of Michigan in the United States where he studied architecture.

Shortly after World War II started, Raoul worked for the countries of Sweden and the United States to help people escape the cruelty of the Nazis. In 1944, Mr. Wallenberg went to Budapest, Hungary. There he helped free over 100,000 people.

Suddenly, in 1945, Mr. Wallenberg was arrested by the Russians and put in prison. In studying this hero, these fifth grade students have learned that Mr. Wallenberg's family tried for many years to find out where their son and brother was. Different stories were told to them. There has never been any real proof provided about what really happened to Mr. Wallenberg. The students learned from a film about this hero that a survivor of the hard times and a United States Congressman named Tom Lantos introduced legislation to make Mr. Wallenberg an honorary citizen of the United States. Later, President Ronald Reagan signed the documents, in the presence of Mr. Wallenberg's sister, making him an honorary citizen. This was a wonderful thing to happen. To quote Mr. Lantos, "Raoul was truly his brothers' and sisters' keeper." However, Mr. Wallenberg may still be alive. He should not be forgotten.

This newsletter is being sent to all persons who may in some way be able to help locate Mr. Wallenberg. If he is not alive, real proof should be given to his family and the world. Not many persons have given their life to do what Mr. Wallenberg did. Please help these concerned students solve the mystery about this hero.

Y V O N N E S I N G E R

When we watched a film about Mr. Wallenberg, we saw a woman named Yvonne Singer. We learned that she had been born in Budapest during the time that Raoul Wallenberg was there. Her mother had no place to give birth. Mr. Wallenberg gave up his apartment in order for Ms. Singer's mother to have a comfortable place. Mr. Wallenberg slept in the hall. Yvonne Singer was named by Raoul Wallenberg and he became her godfather.

We would like to be able to locate Ms. Singer and write her a letter. If you could help with finding her address, we would greatly appreciate your efforts.

STUDENT COMMENTS

I think everyone should work harder to find Raoul Wallenberg because he was a special man. Anyone who is willing to give their life up for that many people is special. - Kerl Morris

I think that there was no reason to put him in jail. Raoul Wallenberg should be free today and get to spend his time with his family. He should have gotten to say good-bye to his mother. - Gilda Brockington

I think they should find Raoul Wallenberg if he is alive.
- Elliotte Oliver

Raoul was a helpful, cunning young man. He is a real, true Hero. - Sallyta Lindsay

I hope Raoul Wallenberg is alive because he is a real hero.
- William Legrande

Mr. Wallenberg was very thoughtful and was not greedy.
- Isalah Cruz

Raoul Wallenberg was a man who was truly loved. If he is alive, why not let him be free? - Erica Wilson

I am proud of Mr. Wallenberg and I hope that he'll be found. - Antonio Jumper

I feel that they should let Raoul go because if he had done this for them, they would want him to be free.
- Jerry Steffy

I think Raoul Wallenberg is a real, true hero.
- Roy Bronson

I am proud of all that Raoul did. I'm also upset that no one will help. - Vanessa Ross

I think he's the greatest and smartest person in the world.
- Schoneck Shoaf

I don't think it was fair to treat a nice man like they did.
- Cherrie Barnes

I think Raoul Wallenberg was a very nice and kind person. I also think that he is still alive. - Brandi Campbell

It is very sad that no one knows where Mr. Wallenberg is.
- Jennifer Wood

I feel sad about Raoul Wallenberg because he was put in prison for nothing. - Chasity Brown

I think he was a real good man because he helped so many people. I think Raoul Wallenberg should be found if he is alive. - Michelle Harris

I believe Sweden should get Raoul Wallenberg back.
- Travis Halre

Raoul Wallenberg was a true hero to the Jews.
- Jeremy Graham

Raoul Wallenberg was a brave and loving person. He did nothing wrong. He helped people. - Fannie Monroe

If Raoul Wallenberg is still alive, where is he?
- Jamaal Brand

Is it true that Raoul Wallenberg may still be alive?
- Jennifer Wright

I think Raoul Wallenberg was a peacemaker who will be a hero forever. -Julia Canup

Mrs. Lee's Fifth Grade
Kirkman Park Elementary School
715 East Farriss Avenue
High Point, North Carolina 27262
USA

"I don't want to spend my life telling people what they can't do. I want to show people what they can do."--Raoul Wallenberg

RAOUL WALLENBERG
HERO OF THE HOLOCAUST

Raoul Wallenberg has become known as one of the great heroes of the Second World War. Although he wasn't a soldier, he did what entire armies felt was impossible: he saved 100,000 men, women and children from being murdered by the Nazis. Before June of 1944, he didn't know any of these people. He lived in Sweden while they lived in Hungary. He was a gentile while they were Jewish. But he knew they were his fellow human beings. The Nazis in Hungary had tanks and machine guns. Raoul had nothing but wits, courage and a willingness to risk his life to save the lives of others.

Raoul Wallenberg was born on August 4, 1912 near Sweden's capital city of Stockholm. Raoul's father, also named Raoul Wallenberg, was a dashing Naval officer. Sadly, he died of cancer a few months before his only child was born. Raoul's mother Maj raised her son to be respectful of others and curious about the world.

When Raoul was six, his mother married Fredrik von Dardel, a hospital administrator. Soon Raoul had a new brother named Guy and a sister named Nina. But perhaps the most important man in Raoul's life was his Grandfather, Gustav Wallenberg.

Raoul's grandfather (or "Farfar" as Swedish children call their father's father) was Sweden's ambassador to Turkey. He had also been ambassador to China and Japan. Raoul loved hearing about these faraway places. He also loved stories about his Wallenberg ancestors who were sea

captains, diplomats and successful bankers. They had made the Wallenberg family well-known in Sweden. Raoul dreamed of doing something as important as what they did.

Raoul's grandfather had his own dream. He wanted to open a bank that would have offices not just in Sweden, but around the world.

"I had planned to open this bank with your father," Farfar told Raoul, "But perhaps, if you have the talent for it, I'll open the bank with you."

Raoul had never been very interested in banking, but felt it would be a great honor to do something important with his grandfather.

At school Raoul had a fun-loving group of friends who were as interested in the world as he was. He learned as many languages as he could: English, German, French and Russian. He was good at debate because he enjoyed convincing people to agree with him without realizing they was doing it. But his favorite pasttime was drawing. He drew pictures everywhere, even in his school books. Whenever there was a school dance, his friends always asked him to make the posters.

When Raoul graduated from high school, Farfar decided he would learn most by going to school in the at the University of Michigan in the United States. Farfar agreed to let Raoul study architecture, which he loved. He could learn banking after college.

Raoul liked the United States very much. He thought Americans were spirited and direct in what they thought and said. During school vacations, he travelled the country, often hitchhiking. He travelled west to California, south to Mexico and east to Washington, D.C. and New England.

Hitchhiking was dangerous, but Raoul enjoyed meeting the different people who picked him up. But in 1933, on his way back to Michigan from Chicago, Raoul found himself by the side of a highway trying to find a ride as dusk came. He was tired and hungry and beginning to get worried when a

3

Chevrolet with Iowa plates pulled over. The four men inside looked suspicious, but Raoul decided he didn't have any other choice.

Suddenly, the driver swerved off the highway onto a small dirt road that ran into the woods. He screeched to a stop. The driver pulled a gun and forced Raoul out of the car. The other men got out, as well.

"Give us your money!" The man demanded, pointing the gun at Raoul's head. Raoul felt strangely calm. He opened his wallet and gave the man his money. He saw the gunman getting nervous, so he opened his suitcase and gave him his whole summer savings.

"That's all I have, fellows," he said. "Now the least you can do is give me a ride back to the highway."

Back at the highway, they threw him out the door into a ditch. He pulled his suitcase on top of him in case they decided to shoot him, but they didn't. He decided to sleep in the ditch. He lay there thinking about what happened and what he could have done differently. He was glad he'd stayed so calm in a dangerous spot. He wondered if he'd ever face such danger again. The next morning he used the money left in his pocket to catch a train back to school.

Raoul got his architecture degree in 3-1/2 years. Back in Sweden, he entered a design contest, competing against the top architects in the country. Young Raoul won second place!

It was time to go to work for Farfar. But his grandfather's plans weren't what Raoul expected. First Farfar sent Raoul to Africa as a salesman. Next Farfar sent Raoul to Haifa, Palestine (now Israel) to work for a Dutch bank. Raoul didn't like this job any better. He had to face the truth: he wasn't cut out to be a banker. He felt like all he did was tell people they couldn't borrow money. He wrote to Farfar: "I don't want to spend my life telling people what they can't do. I want to show people what

they can do."

In Haifa, Raoul stayed at a rooming house where many Jewish immigrants stayed. One night, Raoul's roommate was an architect like himself, named Ariel. He had just fled from his home in Germany. He told Raoul horrifying stories about what Germany's new ruler, Adolph Hitler, was doing to Jewish people. They were no longer allowed to go to school or even go shopping or even own property. Many were dragged away in the middle of the night and were never heard from again. They were loyal citizens and hard-working people: bakers, bankers, schoolteachers, librarians. But Adolph Hitler claimed they were the cause of Germany's problems.

"I can't believe that propaganda and hatred will win," said Raoul. "Good men and women will soon stand up and fight back."

"Where are these good men?" Ariel asked. "I didn't see them when I ran for my life."

That year, Farfar died. This was very hard for Raoul. Even though he didn't want to be a banker, he'd worked his whole life to please the old man. Now what would he do?

Raoul went home to Sweden. He wasn't allowed to work as an architect because he had an American, not a Swedish, degree. The whole world was in a terrible economic depression. He couldn't even get a job at his cousin's bank. He finally ended up as a partner in an import-export firm run by a Hungarian man named Koloman Lauer. Lauer was Jewish, and because of Hitler it was no longer safe for him to travel in Europe. Raoul spoke many languages and knew his way around Europe. He was also an expert bargainer.

What Raoul saw happening troubled him deeply. Hitler and his Nazis had turned Germany into a huge "war machine." Hitler led the Germans to believe that they were members of the "Master Race" and it was their destiny to rule the world. He trained armies and built guns. Then he began to take

over the countries surrounding Germany. The Nazis had another goal as well: to kill everyone with Jewish blood.

Sweden has a policy of remaining neutral in wartime. This was hard for Raoul from the start. He felt that if a great wrong was being done, it was everyone's job to fight it. He joined the Swedish Home Guard and worked quietly to help Jewish people who had fled to Sweden when neighboring Norway was taken by the Nazis.

One night in the winter of 1942, Raoul went to the British Embassy with his sister Nina. They saw a film called The Pimpernel Smith. In it, actor Leslie Howard played a seemingly-boring professor who secretly saved people from the Nazis. When they left the embassy, Nina asked her brother what he thought of the movie.

"I want to do exactly what he did," Raoul answered.

His chance came in the summer of 1944.

By then the Nazis had almost reached their goal of making Europe Judenrein--"Jew Free." Millions of men and women, old people and little children had been sent to gas chambers in concentration camps. Others had been shot to death and thrown into mass graves. The last large population of Jews left was in Hungary.

Admiral Miklos Horthy, the ruler of Hungary, had signed a pact with Hitler near the beginning of the war. The old man had done what he could to keep Hitler's hands off the Hungarian people, including the Jews. This annoyed the Germans. On March 15, 1944, the German Army marched into Hungary. Horthy still lived in the castle, but the Germans were in charge.

Adolph Eichmann in charge of the Eizencommando, the Nazi organization which killed Jews. Eichmann decided to move to Budapest, the capital of Hungary, in person. Colonel Eichmann bet he could kill the Jews of Hungary faster than he'd killed those of any other country.

Eichmann started by rounding up the 430,000 Jewish people who lived in

the Hungarian countryside. First he put them into camps. Then he began forcing 12,000 people a day onto trains headed for the gas chambers. He sent so many that the head of Auschwitz, one of the largest death camps, came to see him.

"Slow down!" the Nazi complained to Eichmann. "I can't possibly kill people as fast as you're sending them!"

Meanwhile, in Sweden, Raoul's partner invited Raoul to meet an American named Ivar Olsen. Olsen had been sent by President Roosevelt and the U.S. War Refuge Board to find someone from a neutral country who could go to Hungary as a diplomat to save the people Eichmann was determined to kill. After a long interview, Olsen decided Raoul was his man.

Raoul surprised Mr. Olsen by having some requirements of his own.

"There's no time left to play by the rules," said Raoul. "In Budapest, I must be free to do whatever I can to save lives. I won't have time to write reports or answer to a boss. I must be allowed to come and go as I please. I must be free to talk to anyone I need to--the ruler of Hungary or the rabbis or even Colonel Eichmann. I must also have a lot of money. It's amazing how loudly money talks, even in the middle of a war."

Olsen and the Swedish government agreed to his terms. Raoul left at once.

When Raoul arrived at the Swedish legation in Budapest during the first week of July in 1944, the legation courtyard mobbed with people. Raoul's friend, diplomat Per Anger, explained why.

"The people outside want one of these," Mr. Anger explained. He pulled out a pass that said the person who had it was going to move to Sweden after the war, and was already protected by the country of Sweden. "Admiral Horthy will allow us to give out 4,500 of these to Jews who can prove they have relatives in Sweden."

7

Raoul thought a minute. "That's a good start," he said, "but it's not enough. I have an idea for another kind of pass. The Germans respect things that look fancy. We'll print the pass in Swedish colors and put the King's three royal crowns in gold. It will have the person's picture on it and say the bearer is a Swedish citizen. It must look very important!"

Raoul got right to work on the new Schutzpass. He numbered them out of order so it would take a long time to figure out that he was giving out many more than 4,500. But he had other plans as well.

He visited Admiral Horthy and brought him a letter from the Swedish King which said they expected him to do everything possible to save his citizens--even the Jewish ones--from the Nazis. Raoul then visited the Jewish Council, made up of respected older men who represented the Jews. Raoul persuaded them that if they wanted to save lives, they had to work together, to become as organized as the Eizencommando. They agreed to share their secret contacts and information and work together against the Nazis.

Raoul also visited the other neutral legations in Budapest--the Swiss legation, the Portuguese legation, the Spanish legation and the legation which represented the Vatican. Raoul persuaded all the top ambassadors to work together to pressure Horthy and fight Eichmann.

Already some Jews from the city had been rounded up and placed in a camp outside of Budapest. They were mostly professionals such as lawyers and reporters. One day the Jewish Council found out that the people from the camp had been herded onto a train for the death camps. They told Raoul, who alerted the neutral legations. The Ambassadors protested at once to Admiral Horthy. Admiral Horthy stopped the train while it was still inside of Hungary. The people were returned to the camp outside of Budapest.

Adolph Eichmann was furious that Admiral Horthy had stopped the train. Eichmann waited a week. Then he quickly and quietly loaded the train again. This time the men from the camp were out of the country before anyone knew

they were gone.

This made Raoul even more determined to do everything he could. He set up his own section of the Swedish legation, "Section C." He kept files on everyone who got a Schutzpass, as well as every member of his or her family. He hired as many people as he could to work in Section C, because that meant they were protected by being members of the legation staff. Soon Section C became so big, he rented the buildings on either side of the Swedish legation in the wealthy Buda part of town. Then he opened legation offices across the Danube River in middle-class Pest.

He also got to know as many powerful people as possible. He found out which German and Hungarian officials could be bribed and which Hungarians were secretly on his side.

Raoul convinced some wealthy Jews to "give" him their homes so they wouldn't be confiscated. Then he went to Colonel Ferenczy, the head of the Hungarian Nazis--called the Arrow Cross. Ferenczy had many more confiscated buildings than he needed, but was short on cash. Raoul was able to buy buildings from him. Raoul set up legations in some of these buildings. Others he used to house people who had lost their homes.

Through the summer he worked to set up hospitals and soup kitchens. Perhaps most important, he acted as if the Jewish people he worked with were important. No one had treated them like this for a long time. Adolph Eichmann knew that if he took away people's hope, it was much easier to kill them. Raoul gave them back hope and a fighting spirit.

Pressure from Wallenberg and the neutral legations helped Admiral Horthy stand up to Adolph Eichmann. When Eichmann was ready to start killing the Jews in the city, Horthy brought in the police from the countryside to stop him. Eichmann wired his superiors for help. Instead of sending help, they called Eichmann back to Germany.

By the fall, it looked like the the war was almost over. Raoul sent

9

reports back to Sweden saying he was wrapping up. The Allies--including the U.S., Britain and the Soviet Union--were winning. Admiral Horthy decided to surrender to the Allies to get Hungary out of the war.

But on October 15, 1944, Germany invaded Hungary. This time they forced Horthy out and gave total control of the government to the Hungarian Arrow Cross--the Hungarian Nazis. And Adolph Eichmann returned. Whether Germany won or lost, he swore there would be no Jews left in Budapest.

Immediately the Arrow Cross went door to door, forcing all the Jews to go to the "Central Ghetto." This was a poor area of town where some very religious Jews had lived. Now it was closed off, and tens of thousands of Jews were crowded into it. Those who objected were shot dead.

Section C, which was nearly shut down, sprang back into action. Not only were they trying to keep track of everyone with a protective pass and trying to keep the thousands of people living in Swedish protected houses safe, Raoul launched the "Humanitarian Action Section." This section was made up of younger men and women who would go out on daring rescues. They had many different uniforms. They could pretend to be doctors or priests or even members of the Nazis or Arrow Cross--whatever they thought would work to get people released.

Raoul himself was constantly on the move. A phone call early one morning said that hundreds of Jewish women and girls had been forced from their homes. Trains weren't available, so they were being marched hundreds of miles to their deaths. So far, they'd made it to a crumbling building that used to be a brick factory. Raoul called the Red Cross to help him, then he and Vilmos raced to get there.

At the brickworks, Raoul found the commanding officer. He started waving official-looking Swedish and German papers in the man's face. The officer protested, "No! I have orders!"

In contrast, the Swede was demanding but calm. "I'm from the Swedish legation. All people with a Schutzpass are to be released immediately, on orders directly from the German General!"

The officer was confused. He knew authority when he saw it. "All right!" he said. "But no more than 100--"

Raoul didn't wait to hear the end of the sentence. He hurried to the factory.

Inside, the room was filled with hundreds of women who had been marched for hours before being packed in. The floor was rotting. People fell into holes, broke legs, were trampled. Some had been shot. There was no food, no toilets. Guards didn't even remove the dead.

"Listen!" Raoul spoke into a bullhorn. "Help is here. We have doctors and food for anyone who needs it. But first, all those with Swedish passes, please come forward!"

Raoul and some of his helpers took flashlights and hurried down into the crowd of women. "You. Yes, I recognize you!" Whenever Raoul found a young woman, he quickly wrote her name into his book and sent her upstairs to where Red Cross trucks waited to take them back to town.

Doctors and nurses were also coming through the crowd, helping injured people, handing out blankets and food.

From the far corner, the words started, "Shema Israeli, Adonai eloheinu, Adonai echad--Hear, O Israel, the Lord our God, the Lord is One." Another voice joined in, and another. The words of hope rippled through the crowd. Something amazing had happened. Ten minutes before, the women had no hope. Now they were helping their neighbors. Now they were reciting words of faith. Some were quietly removing their stars and planning their escape.

Outside, the trucks, filled with hundreds of women, headed for protected houses. Raoul and Vilmos followed the last truck back.

Toward the end of November, Raoul found out the Arrow Cross was

deporting men from the Jozsefarozi Train Station. He and Vilmos arrived to find thousands of men being forced onto train cars meant for cattle. Raoul calmly set up his table and opened his black book. "I'm Wallenberg, Swedish Legation!" he said. "My people get in line here. All you need to do is show me your pass!" He walked to the line. "You, yes, I have your name here. Where is your paper?" Raoul stood as the man fished through his pockets. He pulled out his drivers' license. "Fine. Next!"

The man caught on quickly. They pulled out passports, letters, even eyeglass prescriptions. Raoul and his assistants carefully wrote each name into the book. Raoul had pulled hundreds of men out of line when he saw the soldiers getting angry. "Now, march back to Budapest, at once!" Raoul ordered. The men marched.

Back in Budapest, the men were issued real Schutzpasses and assigned to Swedish protected houses.

Colonel Eichmann was furious. Every time he turned around that Swede was in his way! 2,000 people saved from marches--15,000 from labor camps.

Eichmann didn't care that he was surrounded by people, or even that a Swedish Red Cross worker was nearby.

"I'm going to kill that Jew-dog Wallenberg!" he yelled.

But Raoul ran into Eichmann, he did something unexpected. He invited him and his deputy, Krumei, to come for dinner.

They had dinner at the villa of two other Swedish diplomats. Eichmann and Krumei seemed very tense in their crisp uniforms. This put Raoul at ease. Up close, it was clear Adolph Eichmann didn't have super powers. He was only a man. A man who was planning to close off the Main Ghetto and massacre the 70,000 people inside. Raoul doubted anything could change Eichmann's mind, but he had to try.

After an elegant dinner, they all went into the living room. When they

were sealed, Raoul turned off the lights then he opened the drapes. From there, the sky was red with the fire of guns and artillery as the Soviet Army closed in. Raoul pointed out that the Allies had almost arrived. Germany was losing the war. Raoul remembered how much he loved debate. So he began asking Eichmann about what Nazis believed. Eichmann gave a rote answer, which Wallenberg pulled apart.

Finally, Adolph Eichmann said, "I admit that you're right, Herr Wallenberg. I never really believed in Nazism. But look what it's given me: power and wealth. I know Budapest will be taken by the Russians, but if I obey my orders and use my powers harshly enough, I may still have some time to enjoy here in Budapest." He rose to leave. "I warn you, Mr. Legation Secretary, I will do my best to stop you. Accidents do happen."

Two days later, a large truck rammed Raoul's car. The car was crushed. Somehow Raoul and Vilmos got out, bruised and shaken but not badly hurt.

Just before Christmas, Adolph Eichmann fled Budapest. He left behind orders for a pogrom to kill everyone inside the Ghetto.

The Soviet Army was getting closer and closer. Raoul knew it was a matter of days before Budapest fell. It was a race against time to keep the 70,000 Jews in the Ghetto and the 30,000 in protected houses alive.

When the Arrow Cross ordered all the Jews from the protected houses into the Ghetto, Raoul went to their headquarters to bargain. He had something the Arrow Cross needed desperately: food. Their leaders finally made a deal. They would take food in exchange for the freedom of Raoul's Jews.

On January 8, the call came from Jokai Street too late. 180 men, women and children were taken from a Swedish House by the Arrow Cross and shot dead. Raoul found as much money and food as possible. He got a secret ally of his in the Arrow Cross to put guards in front of each remaining house, so that would never happen again. But he couldn't forget the 180 for whom

the guards came too late.

That same night, the Arrow Cross raided Wallenberg's own offices. They forced all of Raoul's "employees" out of the Ulloi Street Offices. They took them to Arrow Cross Headquarters. There they forced them in line again, to march them to be shot into the Danube River.

Wearily, the co-workers assembled into line. Just then the outside door burst open.

"What are you doing? Don't you know these are Swedes and all of your food is coming from Swedes? You've made a very serious mistake."

The Arrow Cross turned to find Raoul leading a truckload of Budapest police into the room. "You hear me. Let them go. NOW."

The Arrow Cross Captain started at the machine guns surrounding him. He stared back at the Swede. The Captain let his people go.

When the Soviet Army was only blocks from the Ghetto, one of Raoul's spies inside the Arrow Cross found out about the plan. A Hungarian officer rushing through Town Hall said, "Hurry! The German soldiers and the Arrow Cross are on alert at the Royal Hotel. They need two hundred Hungarian police to help finish off the ghetto. If we don't get there right away, they're going to start the firing squads without us!"

Wallenberg's friend found him fast.

"There's only one person who can call off this massacre," Raoul said, "German General Schmidhuber. You've got to go to him immediately, with a message from me."

Raoul's friend hurried to the German's office. "General, I have a message. Raoul Wallenberg says that if you don't stop this pogrom, he will personally see to it that you're charged with murder and war crimes."

Schmidhuber couldn't believe it. How did Wallenberg find out? The general didn't want to be hung as a war criminal. He called the head of the

14

Armed Guard, the German Army and the Hungarian police. When they arrived, Schmidhuber said, "There will be no massacre. The pogrom is cancelled!"

On Saturday, January 13, 1945 the Soviets finally "liberated" the Red Cross Villa where Raoul was staying in Pest. He asked to be taken to the Soviet General. Raoul knew that thousands of Jews had been left homeless, and were about to starve to death. Wallenberg wanted to start an organization to help them.

On January 17, Raoul and Vilmos Langfelder were given permission to go to Debrecen to meet with General Malinovsky. Soviet guards went with them. When Raoul said good-bye to his friends for a few days, he looked at the guards and said "I'm not sure whether I'm their guest or their prisoner."

Raoul and Vilmos drove off down the street of Budapest, their Russian escorts close behind. Neither man was ever seen in the free world again.

Wallenberg and Langfelder were sent to prisons in the Soviet Union. To this day, no one knows the real reason why. When Raoul's family demanded to know what happened to him, the Soviets first said he was killed in street fighting in Budapest. Later they said he died of a heart attack in prison in 1947. But many people, also in Soviet prisons, saw him alive long after that--in fact, well into the 1970's.

What happened to him is a mystery to this day. But what he did in Budapest will always shine clear. He wasn't some superhero, although his actions were heroic. He was an ordinary person who dared others to do what he did. Because of him, the lives of 100,000 people were changed for good.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

109/010
PROMEMORIA

P 2 Eu'

1994-04-19

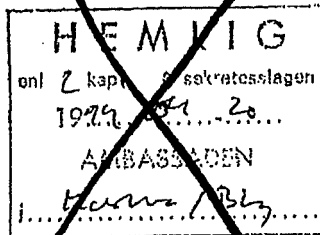
(Pol)

Ex till:

Kabs
Magnusson
Olsson
Lyrvall

amb Moskva (u nr)
amb London (u nr)

exp 940425 / M

Samtal med Ilja Dzjerkvelov

Hans Magnusson och undertecknad hade den 15 april ett andra samtal med Ilja Dzjerkvelov i London.

Samtalet, som varade i nära tre timmar, hölls på ryska och var liksom vid föregående tillfälle konstruktivt och intressant. D. var samlad och föreföll anstränga sig att minnas detaljer som var av intresse i ärendet utan att för den skull fabulera eller överdriva sin egen kunskap eller roll i denna sak.

Ändå uppstår visst tvivel om huruvida D. verkligen haft tillgång till material om RW. Det förefaller onekligen tämligen osannolikt att D. av en slump vid en arkivgenomgång under sin tjänstgöring i PGU fått sin hand på dessa dokument, något som han därefter över trettio år senare erinrat sig i samband med att en fråga om RW ställdes vid en radiointervju i USA i början av 80-talet. Mer troligt är att D. i själva verket återgivit sin

minnesbild av organisationens arkivsystem, samt något om relationerna inom organen under sin verksamhetstid där. Han förefaller däremot inte vara särskilt insatt i Smersj' arbete.

Beträffande arkivarbetet i PGU bekräftade D. på nytt att han tjänstgjort i arkivavdelningen i början av 50-talet. Arkivtjänsten hade D. själv betraktat som en nedklassning efter arbete i operativa avdelningar. PGU och andra huvudstyrelsen (2GU) hade helt skilda arkiv, och en del dubblering av dokument förekom. Den information som PGU förfogade över om RW lämnades vidare till 2GU i "tvättat" skick - dvs utan angivande av källorna, men för övrigt utan förändringar i sak.

Det var möjligt att Primakov inte var helt informerad om RW-fallet och att han, även om han frågade, inte skulle erhålla all information. De professionella underrättelsemännen såg med viss ironi på den nuvarande chefen, som tjänat alla regimer och var en rätt uppblåst typ (D. sade sig känna Primakov personligen).

Enligt D. kunde dock vilken arkivmedarbetare som helst komma åt material i PGU-arkivet. Så hade det åtminstone varit när D. arbetade där - dåvarande PGU-arkivet var beläget i en flygel till gamla Komintern-byggnaden i närheten av VDNCh. Arkivet var inhyst i en stor sal och under dagen beställde arkivtjänstemännen fram önskade dossieer som de därefter tog med sig till sina arbetsrum på övervåningen. Efter arbetsdagens slut brukade emellertid en hel del arkivmedarbetare stanna kvar och med en flaska "komma överens" med de gubbar som höll vakt under natten när bibliotekarierna lämnat. De kunde då plocka fram de akter de önskade läsa och bläddra i dem efter eget intresse. "Det var intressantare än alla romaner",

sade D, som påstod sig hittat information om sin egen far (som avrättats av Stalin) och som sagt om RW. Han mindes dock inte i vilket sammanhang det senare skedde, vilka andra dossieer som fanns i anslutning till denna. D. nämnde också att han läst om hur författaren Konstantin Simonov egentligen haft ett annat förnamn.

Om beteckningen "delo formuljar" sade D. att detta var en typ av dossier där all information fanns om en person som värvades - namn på kontaktpersoner mm. Om något hände med personen, sändes denna dossier till arkivet, men så länge personen bearbetades fanns mappen hos den operativa medarbetaren i dennes kassaskåp.

Under åren 1953-54 hade Chrustjov givit i uppdrag att dokument med hans namnteckning skulle förstöras. En särskild kommission härför hade tillsatts. I en andra omgång förstördes dokument 1959 - varför visste inte D.

PGU's arkivchef var den som förfogade över all information. Han hade på den tiden oftast överstes rang, men var väl förmodligen idag general ("nu är alla generaler"). Då hette chefen Michail Nikolajevitj Poljakov (1949-52), det fanns en vice arkivchef som hette Andrejev och en annan vice, som tidigare arbetat för Smersj och erhållit åtta ordnar under kriget, Eduard Lenko.

Därutöver återkom D. till att han haft en kollega i 2GU (ej Smersj) - Komarov eller Klimov, som sagt sig ha deltagit i arresteringen av RW. Detta hade D. hört under sin tid som aktiv idrottsman (tyngdlyftning) av K. som då var ordförande i Dinamos sportklubb. Det var 2GU som sysslat med RW-fallet, menade D.

PGU kom in i bilden om Moskva bad residenturen

inkomma med informationer om någon speciell person. Om denne befann sig i utlandet och betraktades som ett värvningsobjekt var intresset för information om personen och dennes personliga förhållanden särskilt stort. Om personen redan befann sig i Ryssland (som i fallet RW) minskade givetvis behovet - denne kunde då på olika sätt bearbetas på plats och detta sköttes av 2GU. Därutöver kunde residenten uppdras att lämna bakgrundsinformation eller uppgifter om lokala medias bevakning av något ärende till PGU i Moskva, som vidarebefordrade informationen till CK's internationella avdelning. Också MID sände sådan information till CK via sina kanaler.

Avdelning "T" sysslade med att ta fram tekniska medel för att bryta ned sina värvningsobjekt - det kunde röra sig om ultraljud som fick den utsatte personen att tro att "himlen skulle ramla ned". Alltför hård bearbetning hotade att driva objektet till galenskap på några dagar. Därför fanns bl a 4-5 psykiatriker i det inre fängelset. Dessa metoder användes mot såväl utlänningar som sovjetiska medborgare. RW hade inte skjutits, trodde D., utan snarare avlidit av hjärtattack, som framkallats på något sätt.

Det fanns andra än Sudoplatov som sysslade med detta, senare kom en Studnikov samt Ivan Ivanovitj Ogoljants (nu avliden). Om RW avlivats på detta sätt måste detta beslut ha fattats av säkerhetsministern på förslag från en avdelningschef. I hörnet av beslutsdokumentet skulle dessutom finnas en paraf från någon CK-sekreterare, hävdade D.

Vad beträffade ordergången menade D. att Stalin säkert inte givit några skriftliga order utan tagit ställning till vad hans underlydande rapporterade. Abakumov gick dock knappast själv

till Stalin, utan använde sig av Bulganin, hävdade D. Detta trots att Stalin tyckt bra om Abakumov, som gjort sig känd i organen för sitt intresse för att arrestera generaler - lyckades en medarbetare med detta fick han en orden. Bl a hade D.'s vän i 2GU, Kolja Rachmanov, berättat att han "hade en general på kroken och därmed en orden". Säkerhetsorganen som sådana hade aldrig bedrivit någon egen politik utan var underordnade partiet. Att påstå något annat var fel.

Berijas roll var mycket överdriven, ansåg D. Kanske försökte man skydda andra genom att skylla på honom. Under den aktuella tiden var Beriја för övrigt sysselsatt med atomfrågan. Beriја stoppade användningen av tortyr i Lefortovo

På fråga om Rjamins roll, sade D. att denne varit vice chef för utredningsavdelningen för särskilt viktiga ärenden, senare vice säkerhetsminister. I denna utredningsavdelning fanns ett femtiotal personer - "hårda proffs". D. mindes inte vad de hette.

Vad gällde skälen till arresteringen av RW, ville D. peka på att RW visserligen gjort ett gott arbete när han räddade judar, men att judar inte stått högt i kurs inom KGB. Det var RW's kontakter med tyskarna som ådrog sig intresse. Det hade av det material D. kommit över inte framgått att RW haft något att göra med amerikanarna. Av RW kunde man kanske få fram uppgifter om tänkbara personer i Ungern som kunde värvas för sovjetisk räkning, däribland tyska agenter som kunde "omvärvas" för sovjetisk räkning. Att RW själv skulle värvas betraktade D. som uteslutet: Det var ju känt att han funnits hos ryssarna och därför var han ointressant ur värvningssynpunkt.

Björn Lyrvall

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

110/015
PROMEMORIA

p 2 eu'

1994-04-20

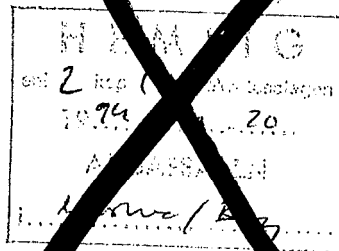
(Pol)

Ex till:

Kabs
Magnusson
Olson
Lyrvall

Moskva (u nr)

exp 940425
Mh

Samtal i RW-ärendet

1. Ytterligare två intervjuer i RW-ärendet genomfördes idag med pensionerade medarbetare i den ryska säkerhetstjänsten. Liksom vid de senaste intervjutillfällena föregicks samtalen av ett visst hemlighetsmakeri från den ryska sidan. Först vid ankomsten till Lubjanka tillkännagavs undertecknad namnet på det första intervjuobjektet.

Det var också mer uppenbart än tidigare att representanterna för den ryska säkerhetstjänsten (FSK) - herrar Vinogradov och Ziborov - var inställda på att avrunda utredningen, och såg dessa samtal som kanske de sista i den långa serien av intervjuer med äldre tjeckister. De deltog heller inte aktivt i intervjuerna med egna frågor, utan försökte snarare förklara och komplettera de intervjuades berättelser när de så ansåg nödvändigt.

Ett längre meningsutbyte om behovet av ett samtal med generalen Sudoplatov, som idagarna publicerat sina memoarer där han ägnar ett kapitel åt RW, utspann sig i pausen mellan de två intervjuerna. Ziborov försökte envist hävda att någon intervju med detta vittne knappast var nödvändigt eftersom han redan tidigare sagt sig sakna faktiska uppgifter om RW-fallet. Vad han gav uttryck för i memorarerna var sannolikt bara hans egna spekulationer som knappast behövde följas upp. Jag argumenterade givetvis emot denna syn, som står i kontrast med intervjugruppens tidigare inriktning. En ambition har just varit att genom samtal med pensionerade tjeckister få uppslag om vad som kan ha hänt RW - även om tillfrågad person inte själv direkt sysslat med fallet.

Stämningen under samtalen var dock på det hela taget god.

2. **Aleksandr Anatoljevitj Zjuptjenko** var pensionerad f.d. vice arkivchef i KGB, och, som det sades, tillsammans med Vinogradov den enda nu levande arkivmedarbetaren som varit verksam på 60-talet. Zjuptjenko tillträdde en tjänst i KGB's centrala arkiv (under Detinin) 1965 och avancerade till vicechef (under Gubanov) i mitten på 70-talet. Han var verksam i arkivet fram till för något år sedan.

Han kände inte Smirnov, men kände till att en sådan arkivchef varit aktiv i slutet på 50-talet.

Zjuptjenko hävdade att han som "fondansvarig" för ärenden som bl a rörde fängelserna (Lubjanka, Lefortovo, Butyrka och Suchanovskij), militära kontraspionaget och KGB's administrativa avdelning, i slutet av 60-talet för första gången kommit i kontakt med RW-ärendet. Han hade då, liksom andra fondansvariga, från sin ledning fått

i uppdrag att gå igenom dokument från 1945 och framåt i sökande efter material om RW. Han hade återfunnit vad som redan var känt sedan tidigare - förhörsböckerna med de överstrukna namnen. I ett fall gick det att uttyda att det överstrukna namnet var RW genom att hålla upp texten mot ljuset. Också en del intern sovjetisk korrespondens påträffades, dock utan innehåll som ådrog sig särskilt intresse. Jag fick intrycket att Zjuptjenko först nämnde att där fanns en rapport om RW till Stalin, men att han genast ändrade sig och sade att han gått igenom material av detta slag, men inte hittat något som berörde RW.

Dessa genomgångar upprepades vid flera tillfällen i samband med förfrågningar från den svenska sidan eller från internationella organisationer och enskilda utländska medborgare.

Det var dock inte förrän Zjuptjenko blev vicechef för arkivet i mitten på sjuttiotalet som han erhöll en fyllicare bild av fallet och kom i kontakt med Smoltsovrapporten. Han hade dock inte sett några andra dokument som beskrev RW's öde. Och det var först i samband med en arkivrevision 1991 (Zj. är osäker på året och säger att det kan ha varit tidigare) som det stod klart att ytterligare material - RW's personliga tillhörigheter - fanns i ett rum i anslutning till det specialarkiv som bara arkivchefen haft tillträde till. Zjuptjenko bekräftade att visst material av särskild känslighet fanns hos ordföranden, men trodde inte att RW-ärendet hörde till dessa.

Det fanns inga bevis för att dokument förstörts, hävdade Zjuptjenko, även om man ibland misstänkte detta.

Uppfattningen bland alla arkivmedarbetare var att RW avlidit 1947, men ändå utfördes de ofta återkommande uppdragen om genomgång av materialet. I samband med genomgångarna gjorde förfrågningar till andra arkiv - MVD, MO samt det statliga arkivet (eller skulle i alla fall i princip göras, tillade Zj.). Vinogradov inflikade att dessa förfrågningar inte alltid gjordes skriftligt, utan ibland per telefon. Däremot kunde KGB inte ställa frågor till "instansen", vilket var beteckningen på CK-arkiven. Inte heller vände man sig till PGU's arkiv - det fanns ingen anledning eftersom RW's öde avgjorts i Sovjetunionen. Det fanns då - och finns fortfarande - en viss rivalitet mellan PGU- och centrala KGB. All viktig information till PGU från residenterna sändes för övrigt i kopia till CK.

Jag nämnde vårt önskemål att träffa representanter för PGU-arkivet. Michail Nikolajevitj Poljakov var enligt uppgift chef för arkivet 1949-52, Andrejev och Eduard Lenko hans vice.

Kontrollerna utfördes delvis också av de operativa avdelningarna, vad gällde intervjuer med personer - t ex sådana vittnen som den svenska sidan hänvisade till.

Zjuptjenko hade inte hört talas om att ordförande Krjutjkov lämnat någon rapport om RW-fallet till politbyrån 1988 - åtminstone hade inte centrala arkivet kopplats in för att förbereda något material.

3. Sergej Aleksandrovitj Kondrasjov ✓ hördes för andra gången. I stort bekräftade han alla uppgifter som lämnats vid föregående samtal utan att tillföra någon större klarhet. Kondrasjov hade uppfattat att han tolkat vid ett förhör som haft "kontrollkaraktär" och att personen som förhörts

varit lugn. Inget tydde på att han anklagats för något allvarligt brott. K. var denna gång osäker på om samtalet tolkats från engelska eller tyska och han mindes inte vem förhørsledaren var - förmodligen rörde det sig om en person på enhetschefsnivå ('natjalnik otdelenija'). Därför blev K. förvånad när han några månader senare fick veta att personen skjutits. Varför, hade K. frågat sin kollega (som han fortfarande inte mindes namnet på), varpå svaret blivit att "det funnits tillräckliga skäl". Det hade inte klart utsagts att personen anklagats för samröre med flera underrättelsetjänster, men det hade varit underförstått.

Kondrasjov ville trycka på att detta inträffat under en period när Sovjetunionen var involverat i många andra svåra frågor. "Det var närmast ett krigstillstånd", sade K. och pekade på olika insatser mot partisaner i Baltikum och Västukraina (sic).

Att den aktuella personen var RW hade K. förstått mot slutet av 1947 - han hade sett ett foto i någon engelsk eller tysk tidning. Annars talades väl inte särskilt mycket om RW i organen - det var senare han blivit känd. Och det var inte vedertaget att man ställde frågor [även om K. tydligen kunde tillåta sig det för att ta reda på vad som hänt med utläningen han tolkat...].

Beträffande Sudoplatovs uppgifter om att RW dödades med en giftspruta, ville Kondrasjov säga att S. visserligen var en respektabel person, men att hans memoarer redan visat sig innehålla felaktigheter. Oppenheimer var inte sovjetisk agent, fastslog Kondrasjov med skärpa och sade att han som f.d. vice underrättelsechef kunde försäkra detta. När uppgifterna från Sudoplatovs bok kom ut i ryska media i förrgår hade K. genast ringt sin vän Kolja

Bartjuk som tjänstgjort i USA vid den aktuella tiden och frågat vad det var för dumheter S. kom med. Båda var säkra på att Oppenheimer, även om han haft kommunist sympatier och varit positiv till Sovjetunionen, aldrig blivit värvad - även om man försökte med detta.

Jag frågade också om Kondrasjov i sitt arbete som rådgivare till Krjutjkov någon gång kommit i kontakt med RW-fallet. K. förnekade detta och blev tystlåten. Såvitt han visste hade Krjutjkov aldrig levererat någon rapport om RW i politbyrån. Rapporter om t ex utrikespolitiska frågor brukade förberedas och diskuteras på olika nivåer innan de presenterades och K. var som utrikespolitisk rådgivare som regel inblandad i förberedelserna.

Jag frågade när inspelningen av samtalet avslutats om det kunde vara någon poäng att diskutera RW med Krjutjkov (igen). Det fick vi avgöra själva, passade Kondrasjov som dock bekräftade att ordföranden borde ha vetat sanningen i fallet. Hur var det med andra f.d. ordföranden, t ex Semitjastnyj, fortsatte jag. Kondrasjov fnyste och sade att denne kommit från Komsomol och inte åtnjöt någon respekt i organen eftersom han aldrig satt sig in i arbetet. Detsamma gällde Sjelepin som var direkt fientlig till organen - det hade K. själv upplevt vid föredragningar. Vinogradov tillade att situationen var densamma med dessa som med Bakatin (sic). Däremot strödde Kondrasjov lovord om Andropov ('belaja vorona') som djupt och mycket skickligt satt sig in i säkerhetstjänstens särskilda arbete. Även Fedortjuk hade varit ganska bra, trots att han kommit från det militära. Också Serov fick godkänt.

Björn Lyrvall

SVERIGES AMBASSAD

WASHINGTON, D.C.

Ambassadör Liljegren/ug

1994-04-21

Sid 1 (7)

Delges EBW

 SB
 UM
 UMK
 Kabs
 Polch
 Bitr polch
 Ch pol 1
 Ch pol 1:2
 Pol 1:2
 Pol 1:1
 SB/SÄKPOL

Utrikesdepartementet

1994-05-09
 Pol 1:1/Amb L Olson/m
 Delges
 Amb Moskva
 Magnusson, Pol 1:1
 Olson, KMI
 Lyrvall, Pol 1:1

Exp 940509/64

(pm)

Re. Wallenberg.

91-04-21

För Pol 1:1 och SB/Säkpöl.

p 2 ent

Vill för ordningens skull nämna att jag igår träffade Anatoli Sudoplatov, son till Pavel Anatoljevitj (på en middag hos en av Washingtons ledande societetsdamer).

Sudoplatov som är här i samband med publiceringen av "Special Tasks" berättade vad han skrivit om Raoul Wallenberg. Ser av pressöversikten att svenska tidningar redan uppmärksammat saken. Sudoplatov avsåg inom kort återvända till Moskva. Han sade sig inte tidigare ha haft någon kontakt med svenska ambassaden där.

Liljegren

1994-04-21

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

111/017
PROMEMORIA

P 2 Eu'

1994-04-21

(Pd)

Ex till:

Kabs
Magnusson
Olson
Lyrvall

von Dardel
Persson

Moskva (u nr)

exp 940425/ [m]

✓
✓
Samtal med Arsenij Roginskij och Nikita Petrov i
RW-ärendet

Följande från samtal i RW-ärendet som Hans Magnusson och undertecknad idag hade med arkivexperterna Roginskij och Petrov.

1. Roginskij tjänstgör numera som expert i presidentens MR-kommission under Sergej Kovaljov och har som sådan alltjämt god tillgång till material i (f.d.) KGB-arkivet. Roginskij står också i begrepp att anhålla om tillstånd (via Kovaljov) hos administrationschefen Filatov om arbete i presidentarkivets särskilda fonder rörande bl a Molotov, Berija, Jezjov, Abakumov och Malenkov. Han tror att detta material ännu inte bearbetats i någon större utsträckning.

2. Vi inledde med en diskussion om Sudoplatovs memoarer, vilka varken Roginskij eller Petrov ännu kunnat ta del av. De hade dock preliminära

synpunkter på en rad frågor.

Att Sudoplatov tog på sig ansvaret för mordet på fyra personer (däribland Oggins och Samet) var inte ägnat att förvåna. Detta hade han redan tidigare vidgått i olika sammanhang - bl a i sin rehabiliteringsansökan.

Vad gällde uppgiften om att RW kan ha dödats med en giftspruta av Majranovskij måste först noteras att detta presenteras som en gissning av M. Det visar dock, menar Roginskij, att om RW inte dog en naturlig död 1947 så dödades han just med en giftspruta. Sudoplatov överväger inte möjligheten att den illegala avrättningen kan ha verkställts genom arkebusering eftersom denna option inte fanns. Däremot bekräftar Sudoplatov indirekt den teori vi haft sedan länge, nämligen att illegala avrättningar verkställdes genom injektioner.

Beträffande listan över offer för Majranovskijs verksamhet och att denna flyttats av Suchanov tyckte sig Petrov ha hört om detta tidigare. Malenkov var, sade Roginskij, efter arresteringen av Berija "allsmäktig" och kan mycket väl ha beordrat att listan skulle gömmas undan.

Sudoplatovs resonemang om fond 6 i KGB's arkiv var inte vattentätt. Idag var numreringen av fonderna en annan - 1 för VTjK, 2 för OGPU, 3 för NKVD, 4 för MGB och 5 för KGB osv. - dvs i enlighet med varje omorganisation. Skriftväxlingen från 1947 hade studerats ganska noga redan.

Sudoplatovs analogi mellan Abakumovs skrivning om likvidering i fallet Oggins och Vysjinskijs ord om "likvidering" av fallet RW, ansågs inte övertygande. Vysjinskij hade inte samma möjlighet att antyda beslutsalternativ som Abakumov, även om det inte kunde uteslutas att V. försökte vara på

styva linan med sin dubbeltydighet. Att V. var t.j.f. chef för KI spelade ingen roll. KI hade inget med likvidering att göra.

Argumenten om förstöring av arkiv kunde ha fog för sig, även om den verkliga omgången av destruktion ägde rum på särskild order från Chrustjov 1954-55. Det rörde sig då om de mängder med falska angivelser som samlats mot sovjetmedborgare under Stalinåren, men t.j.kisterna tog tillfället i akt att också förstöra andra komprometterande filer, även utredningsakter som skulle sparas för evigt.

2. Vi övergick till en diskussion om uppgifterna om PGU-arkivet. Roginskij och Petrov var tveksamma till uppgiften om hur en arkivtjänsteman kunnat välja fritt kvällstid och läsa vad han ville (efter att ha kommit överens med nattvakten). Det kunde dock inte helt uteslutas.

Både P och R bekände att de inte visste mycket om PGU-arkivet, och knappt att det alls legat avskilt från centrala KGB-arkivet (i f.d. Komintern vid VDNCh). De kunde dock redogöra närmare för arkivtypen 'delo formuljar'.

Detta var en av fyra operativa akter som förekom runt 1947.

- 1) agenturnoje delo
- 2) delo formuljar
- 3) utjetno-nabljudatelnoje delo
- 4) delo operativnogo-rozyska.

Dessa dossieer hade som regel förstörts idag eftersom de behandlades efter vanliga arkivregler, med begränsad arkiveringstid. Just 'delo formuljar' användes för att samla agentrapporter om en misstänkt inför arrestering, men också efter arrestering. Då gick celltjallares och andra rapporter in i denna akt som utredaren hade

kontrollen över. Det var troligt att 'delo formuljar' som behandlade en person inför arrestering upprättades i PGU, medan det senare var en sak för 2GU. Det innebar att det kunde finnas två 'delo formuljar' för en och samma fånge - fast på olika håll.

Det var inte osannolikt att en 'delo formuljar' som förts över t ex RW i fängelset efter dennes död överlämnats till PGU, eftersom där kunde finnas information om vad RW sagt om andra ambassadmedarbetare, om sin familj mm.

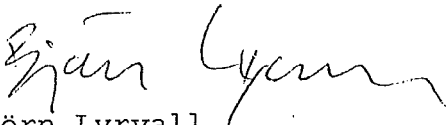
På frågan om både underrättelsetjänsten och Smersj samtidigt kunnat vara aktivt i Budapest vid krigsslutet och därmed konkurrerat med varandra, sade Petrov att undtjänsten inte haft några residenturer i de länder som ockuperats av tyskarna - utan där verkade, parallellt med Smersj, NKVD:s fjärde styrelse - under Sudoplatov. I princip skulle de inte intressera sig för en diplomat från ett neutralt land, men vem visste var gränsen drogs. När Budapest "befriades" av sovjetiska trupper skulle Sudoplatovs mannar lämna Budapest och ge plats för undtjänsten. Hur lång tid detta tog är dock obekant.

3. Slutligen bytte vi några ord om det fortsatta arbetet samt om Magnussons samtal med Falin. Roginskij avfärdade Falins utsaga om att "han visste med men var förhindrad att tala" samt att Sudoplatov och Majranovskiij inte varit inblandade. Det kunde dock stämma att Falin sett en del material, men det kunde vara samma dokument som nu överlämnats till svenskarna.

Beträffande genomgången av de ca 15 fängelsedossieerna bekräftade Roginskij att han var beredd att göra detta som en slags kontrollarbete, även om han egentligen såg det som

mer angeläget att jämföra kopiorna av överlämnade dokument, med originalen. Alltför ofta lämnade nämligen KGB-arkivet ut "tvättade" kopior av dokument, där anteckningar mm utsuddats.

Roginskij lovade också att överlämna en kopia av en opublicerad artikel om KGB-arkiven, som han skrivit för 1,5 år sedan.

Björn Lyrvall

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

112/012
PROMEMORIA

1994-04-22

P 2 kw I

PM

Ex till:

Kabs
Magnusson
Olson
Lyrvall

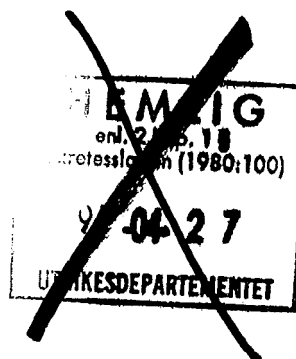
von Dardel
Person

Wallenberg Föreningen

Moskva (u nr)

Budapest (u nr)

exp 940502/11

HEMLIG SekrL 2:1

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet: 10:e mötet
(# bil) *bil 5 se dnr. 101/005 940414*

Det tionde mötet i den svensk-ryska arbetsgruppen i Raoul Wallenberg-ärendet hölls i inrikesministeriets lokaler i Moskva den 21-22 april 1994. Delegationerna enligt bilaga 1 och 2. Nedan ett sammandrag av överläggningarna.

torsdag 21 april:

Magnusson och von Dardel hälsade nye ryske medordföranden Tatarintsev välkommen och tackade Sokolov som fortsätter att medverka som expert i den ryska delegationen.

Magnusson inledde med att ta upp en diskussion om Pavel Sudoplatovs just utkomna memorarer och återgav det viktigaste innehållet i kapitlet om RW. En del utsagor särskilt om de politiska motiven för arresteringen av RW var tveksamma, medan sakuppgifter,

bl a om den lista över personer som Majranovskij avrättat med giftspruta, var av betydande intresse. Samtal med Malenkovs medarbetare Suchanov hade vi tidigare efterfrågat. Ett antal frågor som uppkommit med anledningen av publikationen framfördes (bilaga 3).

Sokolov bekräftade att Zoja Voskresenskaja avlidit.

Vinogradov hade ej läst materialet men kunde som en preliminär kommentar säga att många av uppgifterna som nämndes publicerats på annat håll. Det gällde också resonemangen om Majranovskijs laboratorium. Nya fakta var uppgiften om Wallenbergs familjedossier samt om fond 6 i KGB's centrala arkiv. Denna uppgift låg nära sanningen eftersom fond 6 innehållit normativa akter från 1917 till idag, men skriftväxlingen med CK funnits i anslutning därtill. Denna dokumentation hade emellertid gått igenom flera gånger för de perioder som intresserade RW-utredningen. Exemplar av detta material skulle också finnas i CK-arkiven.

Beträffande Suchanov fanns personuppgiften att han föddes den 6 november 1904 i Jaroslavl och 1955-56 var kanslichef hos vice ordföranden i sovjetiska ministerrådet. Tidigare försök att lokalisera honom genom Moskväs adressbyrå hade misslyckats. Kanske hade han avlidit.

Ett intryck var att Sudoplatov försökte krydda sina memoarer med intressanta uppgifter som knappast gick att kontrollera.

Ziborov delade denna åsikt och menade att versionen om förgiftning av RW genom Majranovskijs laboratorium inte framfördes för första gången. Krimov hade antytt detsamma i ett samtal för något år sedan.

Belkin var avliden. Han hade eftersökts för intervju. Något dokument om orientering av Smersj om RW's kontakter med brittiska, amerikanska och tyska

undtjänsterna fanns ej bevarat, och material från försvarsministeriets arkiv visade att Smersj där nämnde RW utan särskilda noteringar i en uppräkningslista av alla andra legationsmedlemmar.

Visst kunde försök göras att ordna ett möte med Sudoplatov men denne hade som bekant avböjt samtal med intervjugruppen flera gånger och inte heller Pitovranov hade fått ut något, enligt vad han berättat. Kanske krävdes en särskild hänvändelse från ordförandena i arbetsgruppen för att mötet skulle kunna bli av.

Magnusson föreslog att FSK först försökte på sina kanaler, men att ett brev därefter kunde skrivas. Kanske borde det komma från en högre nivå.

Suchanov hade givit intervju i Novoje Vremja för två år sedan - ej om RW dock. Kanske kunde han nås via Malenkovs son som nyligen skrivit en bok om fadern.

Att Krimov specifikt uttalat sig om Majranovskij kunde Magnusson inte erinra sig.

von Dardel efterlyste statistik över hur ofta Majranovskijs metoder använts i Lubjanka och vilka dödsorsaker som angivits i dessa fall.

Också Rödels plötsliga dödsfall på väg till ett läger - dit han väl knappast borde ha sänts efter att ha suttit med RW - väckte misstankar.

Magnusson pekade också på Langfelders påstådda död våren 48 och framförde uppgifter om andra personer som varit involverade i verksamhet liknande Majranovskijs: Studnikov och Ivan Ivanovitj Ogojants.

Vinogradov höll med om att von Dardels resonemang kunde ha fog för sig, men inget material fanns att tillgå om Majranovskijs laboratorium. Inga konkreta fakta fanns i hans vittnesmål som förvarades hos

åklagarämbetet. Där fanns heller inget om RW.

Beträffande Rödels död så hade obduktionen utförts av den kände Moskvaläkaren Semenovskij. Det var inget ovanligt att han kallades in. Men det var onekligen märkligt att Rödel avlidit just efter att han lämnat fängelset.

Namnen Studnikov och Ogojants skulle undersökas - den förre var okänd, den senare kunde vara en känd medarbetare i underrättelsetjänsten eller en namn som arbetat i huvudstyrelsen för krigsfångar och internerade.

Magnusson övergick till den i förväg överlämnade frågelistan (bilaga 4) och tog upp Falins vittnesmål om ungerske överstelöjtnanten Hintz, uppgiften om Berijas brev till Stalin respektive underlaget inför Stalins samtal med Söderblom.

✓ Falin hade påstått att ingen av de av Magnusson nämnda versionerna rörande RW's öde stämde riktigt med verkligheten men att han själv var förhindrad att säga allt.

Falin hade sagt att Sudoplatov och Majranovskij inte hade haft med fallet att göra.

Vinogradov uttalade starkt tvivel om att ✓ Berija skulle ha skrivit till Stalin om RW. B. sysslade med atombomben efter 1946. Under kriget ledde han inrikeskommissariatet, medan Merkulov var säkerhetsminister. ✓ Smersj under ✓ Abakumov sysslade med RW.

Hintz fanns inte i något register över krigsfångar, varken i FSK eller f.d. särskilda arkivet.

Det fanns inga uppgifter om att Smersj haft någon residentur i Budapest under den tyska ockupationen. Sudoplatov ledde under denna tid den 4:e

huvudstyrelsen i MGB, vilken sände agenter bakom den tyska frontlinjen, men dessa hade heller knappast någon residentur i Budapest.

Det var också osannolikt att ev. sovjetiska agenter som fanns kvar i staden från tiden före 1941 haft något sätt att kommunicera med Moskva.

Magnusson hänvisade till uppgifterna från Tolstoj-Kutuzov, vilka enligt uppgift förstörts 1959. Lämnades inte dessa informationer under tiden före Röda Arméns intåg i staden?

Ziborov sade att Smersj började inhämta information i Budapest 1944-45 när Röda Armén gick in i staden, inte tidigare eftersom fronten då låg för långt borta.

Sudoplatovs fjärde huvudstyrelse hade något annorlunda uppgifter - diversion mm - men lämnade i princip också unduppgifter, även om allt som ev. berörde RW skulle gå till Smersj som "hade monopol" på detta ärende.

Vinogradov tillade att 4:e huvudstyrelsen bedrev sin verksamhet på av Sovjetunionen ockuperat territorium samt in på tyskockuperat territorium. En grupp, "Patoki", sändes till Ungern - kanske var de fler. Ofta blev de dock tillfångatagna av tyskarna. Informationen om RW från Tolstoj-Kutuzov härrörde från tiden efter att Röda Armén gått in i Budapest. Det fanns inga uppgifter om att T-K samarbetat med sovjetsidan dessförinnan.

Sokolov sade att Falin var kunnig men att en del av hans omdömen kom från en senare period. Bakgrundspromemorior inför ledares samtal med utländska besökare började man med först på Brezjnevtiden när de internationella kontakterna blev mer frekventa. Till Stalin gjordes ej sådana PM.

Falin hade för övrigt inte ens som chef för CK's internationella sekretariat haft tillgång till allt

material - det visade sig när han misslyckades att få ut dokument om Katyn och MR-paktens tilläggsprotokoll.

Magnusson undrade om material från 4:e huvudstyrelsen undersökts, och gissade att Hintz trots allt egentligen var en referens till Hatz (ungersk militärattaché i Istanbul), även om Falin varit säker på det förstnämnda namnet.

Vinogradov sade att man inte särskilt studerat 4:e huvudstyrelsen, men att detta skulle göras.

Makinen gav en karakteristik av Hatz och utlovade information ur en bok som gjorde gällande att just denne varit sovjetisk agent.

Vinogradov nämnde att Hatz' akt studerats men att där inget fanns om RW. Saken kunde undersökas igen. Nikisjkin tillade att Hatz överlämnats till ungerska myndigheterna 1956 och att dessa kanske hade kompletterande information.

Magnusson övergick till intervjugruppens verksamhet och nämnde att det alltså fanns tankar på om åklagarämbetet kunde kopplas in vad gällde Kopelanskij. Tidningsuppgifter gjorde gällande att åklagarämbetet nyligen startat en utredning om tsarmordet!

Lyrvall efterlyste samtal med medarbetare i PGU-arkivet från slutet 40- och mitten av 50-talet. Tre namn som nämnts var chefen 1949-52, översten Michail Nikolajevitj Poljakov samt dennes vice Andrejev och Eduard Lenko.

Vinogradov överlämnade kopia av RW's pass.

Ziborov redovisade kort de två intervjuer som genomförts sedan förra mötet - ett samtal med f.d. vice arkivchefen Zjuptjenko samt ett förnyat samtal med generalöversten Kondrasjov. Resultaten var inte

särskilt imponerande - dock hade viss information framkommit om hur arkivtjänsten fungerade på 60- och 70-talet. Den allmänna uppfattningen i organen var att RW avlidit 1947. Kondrasjov hade framhållit att han som rådgivare till Krjutjkov ej medverkat i förberedelser för något anförande av KGB-ordföranden inför politbyrån.

Smirnov hade inget ytterligare att rapportera och ville inte träffa kommissionen pga sjukdom. Också Batjurin avböjde pga sjukdom. Ett sätt vore att svenska sidan förberedde skriftliga frågor som överlämnades till respektive person.

Vinogradov tillade beträffande Kuzmina att hon inte önskade tala med kommissionen. Hon hade lidit pga sin tjänstgöring i organen - hon fick ett utomäktenskapligt barn med en ledare i säktjänsten, vilken sedan avrättades i samband med Berijasaken. Själv avskedades Kuzmina. Hon hemlighöll sitt arbete för organen för sin familj och ville inte störas och hade tidigare förnekat kunskap om RW. Hänsyn till detta måste tas vid kontakter med henne. Hon var samtidigt ett potentiellt viktigt vittne och det fanns skäl att diskutera hur vi skulle närma oss henne.

Magnusson föreslog att ett brev skrevs till Kuzmina. Kanske kunde man nå henne via gamla arbetskamrater.

Det fanns också ett önskemål om att Kopelanskij stod kvar på listan.

von Dardel tog upp frågan om samtal med f.d. ordföranden Krjutjkov respektive viceordföranden Pirozjkov och Magnusson föreslog att dessa kanske kunde ombes kommentera uppgifterna i Sudoplatovs bok.

Vinogradov lyfte fram att Krjutjkov två gånger träffat ambassadör Berner och personligen givit order om att RW-dokument skulle eftersökas i arkiven, mm.

Vinogradov övergick till de ungerska dokumenten och sade att uppgifter om sovjetiska säkerhetsofficerers medverkan i de påstådda planerade rättegångarna undersökts. Det fanns uppgifter om sådana insatser i Mongoliet och Tjeckoslovakien, dock ej om Ungern. Här behövdes närmare uppgifter om namn.

von Dardel pekade på att ungerska journalisten Maria Ember studerat Szalai och Benedek-materialet och kanske kunde hjälpa till.

Sokolov kommenterade kort det material över olika vittnesmål som överlämnats av den svenska sidan. Materialet var omfångsrikt och skulle utgöra en värdefull källa för historiker - i flera fall hade vittnesmålen redan diskuterats av arbetsgruppen. Många visade sig vara rena påhitt.

Magnusson sade att detta utgjort ett urval av vittnesmål. Det var angeläget att de studerades om de hade någon trovärdighet - detta arbete måste fortsätta tills vi hade hundra procentig säkerhet om RW's öde.

Vinogradov överlämnade nya kopior av Golubs brev till Dmitrijev och sade att den senare som var sjukpensionär säkert skulle uppskatta något slags tackbrev från den svenska sidan. Vid ev. publicering av materialet borde också hänsyn tas till att breven var Dmitrijevs egendom.

Några uppgifter om "Operation Diplomat" fanns inte dokumenterat. Förmodligen var det en benämning som används lokalt av befälhavarna inför sina trupper.

Beträffande samtal med Golub hade redan tidigare meddelats att denne kontaktats av säkerhetsfolk lokalt. Han var i mycket dåligt fysiskt skick.

von Dardel gjorde en genomgång av de senaste årens arbete och efterlyste att en arbetsgrupp utsågs för att diskutera hur större öppenhet skulle uppnås i

arkivarbetet.

fredag 22 april 1994:

Nikisjkin inledde dagens arbete med en genomgång av vittnesmålet Bezrodnyj. Det hade framkommit att den av honom utpekade Rudakov kommit till Indigansk-lägre först 1952, varför han ej kunnat vara inblandad i de av B. nämnda händelserna. Därför hade det andra namnet ej undersökts, men det framgick av Bezrodnyjs frigivningsorder 1954 att just de nämnda Rudakov och Serbrjakov undertecknat orden.

Förteckningar över fångar som avlidit i Butyrka hade undersökts. Sådana fanns bevarade från 1942, men uppgifter om RW saknades. Som regel svarade Moskvas stadskrematorium, avdelningen Nikolaj-Archangelsk, för omhändertagande av liken. Där fanns uppgift om antal kremerade fångar - dock utan namn. Uppgifter om RW hade undersökts fram till 1956, dock utan framgång. Medicinska registreringsjournaler för Butyrka-fångarna fanns från 1947, men där saknades information om RW.

Nu eftersöktes namn på chefer och medarbetare i medicinska avdelningen i Butyrka.

Nikisjkin gav en detaljerad genomgång av Kalinskijs fängelsehistoria (redovisas i särskilt PM som överlämnas av Nikisjkin separat), och redovisade också MVD's insatser för att organisera von Dardels och Makinens förnyade besök i Vladimir i december 1993 samt mars 1994.

Avslutningsvis efterlystes närmare information om den estniska medborgare som tidigare nämnts av den svenska sidan, liksom om vittnesmålen från två polska medborgare.

Magnusson överlämnade en skriftlig redovisning av Makinens och von Dardels besök i Vladimir (bilaga 5).

Makinen klargjorde vad Nikisjkin nämnt om Makinens RW-vittnesmål. Det var i ett samtal med Vasilij Frankovitj Vorobjej i 5:e lägerpunkten i Lepleg i Mordovien som denne nämnt att M.'s tidigare medfånge Kruminsj också suttit tillsammans med Powers och svensken Wandenbergh. Någon finsk lägerfånge, som Nikisjkin påstått, hade M. aldrig träffat.

Därefter gjorde Makinen en detaljerad redovisning av mötena med Loyda, Vogel, Swingel samt besöken i Vladimir (se bil. 5). Vad gällde Vogel/Swingel fanns anledning ta fasta på tipset om samtal med PGU-mannen Korotkov, som tjänstgjort i Berlin beträffande utväxlingsfallet Wennerström/RW. Vad gällde Vladimirbesöken ådrog sig samtalet med Larina särskilt intresse. Hon hade hävdade att en utländsk fånge hållits isolerad på tredje våningen i korpus 2 i mitten på 50-talet. Vid en visning av fotografier hade RW i profil identifierats som den aktuella fången.

von Dardel gjorde en allmän redovisning av de olika besöken som genomförts i Vladimir och menade att tillgängligheten av dokument minskat. Ett viktigt vittne som ej fick glömmas bort var Ljalikov.

Sokolov hade inga nya dokument att redovisa från MID-arkivet, men nämnde att ett par papper om arbetet på senare år tagits fram. Det visade sig att Falin för internationella avdelningen samt Pavlov från juridiska avdelningen i CK sysslat med fallet i en särskild utredning 1989. Ett brev från Krjutjov till Pavlov från den 6 maj 1989 fanns att överlämna. Det talade om att RW avlidit den 17 juli 1947.

Magnusson sade att det vore intressant att tala med avdelningschefen Pavlov.

Vinogradov redovisade arbetet i FSK-arkivet under den gångna tiden. En del nya fonder hade genomsökts utan resultat. Den av svenska sidan nämnde f.d. ordföranden i Dinamo sportklubb, Klimov, hade eftersökts i

kaderregistret. Någon sådan person hade dock inte påträffats och uppgiften hade därför överlämnats till MVD respektive försvarsministeriet. Oftast var det en tjekist eller MVD-medarbetare som innehaft den aktuella posten.

Efter ett meningsutbyte förklarade dock Vinogradov att han personligen mindes att en Klimov haft ordförandeposten i Dinamo, men att han inte kunnat fastställa att denne arbetat inom KGB eller vistats i Budapest.

Filippov bekräftade att sökandet efter Klimov pågick i MO-arkivet i Podolsk.

Nikisjkin berättade att han lokaliserat adressen till Kuprianovs familj på 1960-talet och att det nu kontrollerades om den alltjämt stämde.

Nikisjkin gav också en utförlig redovisning av sitt besök hos ungerska MVD i förra veckan och kontakterna med dess arkivchef, professor Gabor Baczani, som visat sig insatt och intresserad av RW-fallet.

Åtskilliga dokument hade emellertid förstörts i det ungerska MVD-arkivet efter 1956, däribland sannolikt också de flesta RW-dokumenterna.

Magnusson och Olson överlämnade fyra nya vittnesmål; Aleksander Pavlov, Hans Loyda, Theodor von Dufving samt Bengt Sareld, samt ett antal intressanta amerikanska dokument från State department och CIA rörande RW. De visade bl a att Ivar Olsen bestämt fastslagit att RW endast haft humanitära uppgifter under sitt arbete i Budapest. Det fanns också uppgifter om ett hemligt KGB-arkiv i Tomsrk. Givetvis utgick den svenska sidan från att alla relevanta arkiv studerats på ryskt håll.

Ytterligare ett stort antal, mer rutinbetonade, amerikanska dokument skulle överlämnas separat till den ryska sidan.

Det kunde också nämnas att ett antal vittnesmål om RW's vistelse där inkommit från en plats vid namn Kalmer-Jo, norr om Vorkuta.

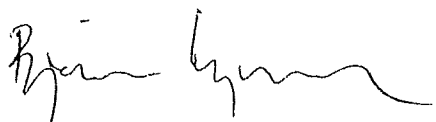
Magnusson betonade slutligen att den förra gången överlämnade preliminära sammanfattande rapporten utarbetad av den svenska sidan verkligen var mycket preliminär och ofullständig samt att den framför allt setts som ett arbetsverktyg och minneslista för den svenska sidan. Vad arbetsgruppen gemensamt kom fram till skulle av allt att döma bli ett betydligt kortare dokument.

Sokolov redovisade den ryska delegationens syn på pappret vilket i mycket överensstämde med Magnussons just uttalade mening. För närvarande saknades bl a ett avsnitt som berörde RW's humanitära verksamhet i Budapest. Samtidigt uttrycktes ett stort tack för det stora arbete som nedlagts på svensk sida.

Magnusson utbad sig om en kopia av den ryska översättningen.

von Dardel avslutade mötet med att rikta ett tack till de arkivmedarbetare som arbetat med fallet, och önskade samtidigt betona att åtskilligt återstod att göra, bl a fanns skäl att närmare undersöka de psykiatriska klinikerna. Sannolikt var det endast där som RW kunde finnas om han alltjämt var i livet.

Mötet avslutades.

Björn Lyrvall

Bilaga 1.

Svensk-ryskt arbetsgruppsmöte i RW-ärendet 940421-22

Ryska delegationen:

Viktor ✓ Tatarintsev, avdelningschef MID, ordförande

Vladimir ✓ Sokolov, bitr. arkivchef MID, ordförande

Vladimir ✓ Vinogradov, bitr. arkivchef säkerhetsministeriet, FSK

Andrej ✓ Ziborov, avdelningschef, FSK

Valerij ✓ Filippov, försvarsministeriet, MO

Konstantin ✓ Nikisjkin, inrikesministeriet, MVD

Michail ✓ Skupov, enhetschef, MID

Roman Mironov, MID (tolk)

Bilaga 2

Svensk-ryskt arbetsgruppsmöte i RW-ärendet 940421-22

Svenska delegationen:

Hans Magnusson, ordförande

Guy von Dardel
Carl Persson
Marvin Makinen
Lage Olsson
Mats Foyer

Björn Lyrvall, sekreterare
Magnus Dahnberg, tolk

Pavel Sudoplatovs memoarer - frågor

1. Beskrivningen av familjen Wallenbergs försök att medla separatfred mellan Finland och Sovjetunionen. Är det sannolikt att RW hade någon betydelse för att utöva påtryckning på resten av familjen?
2. Värvningsförsök. RW's kontakter med tyska underrättelsetjänsten var knappast något obekant för omgivningen och säkert inte något RW skämdes för under omständigheterna. Dessutom var RW's vistelse i SU tämligen känd i Sverige. RW's värde som sovjetisk agent bör väl därför ha varit ringa?
3. Zoja Voskresenskaja skriver om kontakten med Marcus Wallenberg. I en fotnot (sid 266) hänvisas till the Wallenberg family file i KGB-arkivet.
4. Aleksandr Belkin såg RW-filen och berättade för S. att Smersjresidenterna 1945 givits orientering om RW's kontakter med tyska, amerikanska och brittiska säkerhetstjänsterna. Vad kan Sudoplatov lägga till om detta? (268)
5. Kutuzovs negativa rapporter om RW i Ungern. Till vem lämnades dessa? Har S. sett dem?
6. Pitovranovs uppgifter om särskilda matransoner till RW återkommer. (269)
7. Vad finns att tillägga om uppgiften om kommendaturan i inre fängelset, där alla dödsdomar verkställdes? (269)
8. Hur kommenteras uppgiften om Majranovskijs laboratorium i Varsonofyevsky lane - kopplat till kommendaturan? (269)
9. S. påstår att vittnen sagt honom att RW hölls i block 2 i inre fängelset (och därifrån kan ha tagits till Majranovskij för att ges en dödsspruta). Vilka vittnen menar Sudoplatov?
10. Uppgiften om det förslutna konvolutet med uppgifter om de giftavrättade, vilket bortförts av Malenkovs medarbetare Dmitrij Suchanov måste undersökas. (271)
11. Var Vysjinskin tjänsteförrättande chef för KI 1947? Vad betydde det?
12. Dokumentet som sändes till Stalin och Molotov 1947 (från Abakumov?) om Isaac Oggins innehöll formuleringar om likvidering. Intressant att jämföra. (273)
13. Var Shepilov utrikesminister i januari 1957 som S. påstår? (273)
14. Uppgiften om att dokument började förstöras i maj 1956. Stämmer den? (275)
Uppgiften att Serov måste ha skrivit till Krustjev för att få förstöra RW-filen. (276). Brevet borde finnas i Chrustjevsektionen i presidentarkivet.
15. File 6 i KGB's centrala operativa-arkiv (korrespondens mellan ministrar och Kreml) ska innehålla hemlig sammanfattande rapport om RW's vistelse i sovjetiska fängelser. Detta måste undersökas. Brev från Abakumov till Stalin. (276)

16. Abakumovs åtalsakt publicerades nyligen i Moskva. Vore intressant att läsa den. (275)

17. S. talar om en saknad rapport från Serov till Chrustjov om vad som hände med RW. Detta rapport skulle ha skrivits innan Gromykos uttalande kunde bekräftas av politbyrån. (275)

18. Brev från Abakumov till Molotov. I Molotovsektionen i presidentarkivet? (276)

BLy 1994-04-21

B27. 4.

6996A
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr H Magnusson

ARBETSPAPPER
1994-04-11

Ex t:
L Olson
B Lyrvall
H Magnusson

Parasit?

Raoul Wallenberg

1. Den ungerske överstelöjtnanten Hintz som fördes till Moskva från Budapest, i början av 1945, skall ha lämnat uppgifter till MGB om bl a Raoul Wallenberg. Hintz skall ha stått den svenska legationen i Budapest nära men också arbetat för den sovjetiska säkerhetstjänsten.

Vilka uppgifter härom finns i arkiven?

2. Förre internationelle sekreteraren i CU, Falin, hävdar att det måste ha funnits en skriftlig rapport från Berija till Stalin som angav motiven för RW:s arrestering. Dessutom bör Stalin ha fått en rapport/promemoria inför samtalet med den svenske ministern Söderblom i juni 1946.
3. Utestående och överenskomna intervjuer måste genomföras, förslagsvis den 20 och 21 april. Det gäller intervjuer med Kopeljanskij, Smirnov, Kondrasjov, Kuzmina (separat tillfälle), Batjurin.
4. Svenska sidan vill ha intervjuprotokollen från förra arbetsgruppsmötet i god tid före den 21 april.
5. Diskutera den svenska sidans preliminära sammanfattning.

6. Kommentarer till de pärmar med vittnesmål som svenska sidan lämnat över.
7. I ett av de handskrivna brev som erhållits från Drmitriev förekommer uppgifter från förre sovjetiske officeren Golub (var i Budapest) och "operation diplomat". Bör klargöras. Intervju med Golub? (påminnelse)
8. Ytterligare fynd från div ryska arkiv?
9. Svenska sidan vore tacksam erhålla fotokopia av de första sidorna i RW:s diplomatpass.
10. Har man påträffat uppgifter om en överste Klimov som skall ha deltagit i arresteringen av RW i Budapest (Klimov var i början av 50-talet chef för idrottsklubben Dynamo) - påminnelse.

1994-04-24

(Pol)

Ex till:

Kabs
Magnusson
Olson
Lyrvall

von Dardel

Moskva (u nr) -

exp 940502/AM

Utestående frågor i RW-ärendet efter tionde mötet

Under det tionde mötet av arbetsgruppen i RW-ärendet i Moskva den 21-22 april noterades bl a följande utestående frågor:

- 1) Samtal med Pavel Sudoplatov.
- 2) Brev med frågor till Smirnov, Batjurin. Kontakt med Kuzmina (brev från ordförandena).
- 3) Samtal med arkivmedarbetare i PGU - Poljakov, Andrejev, Lenko
- 4) Samtal med Suchanov, Korotkov, Pavlov (CK:s juridiska styrelse), Kuzmina.
- 5) Material från MGB:s fjärde huvudstyrelses grupper i Ungern under kriget (Vinogradov).
- 6) Information om Hatz' uppgift som sovjetisk agent (Makinen).
- 7) Kontakt med ungerska journalisten Maria Ember om Benedek-materialet. (von Dardel)
- 8) Tackbrev till Dmitrijev för Golub-breven (Magnusson) Ev. kontakt med Golub.
- 9) Undersökning av medicinsk personal i Butyrka (Nikisjkin).

- 10) Information om estniskt vittnesmål samt två polska vittnesmål - efterlyses av Nikisjkin. (Olson)
- 11) Fortsatt eftersökning av Klimov. (Vinogradov)
- ✓ 12) Kontroll av fyra nya vittnesmålen - Pavlov, von Dufving, Loyda och ✓ Sareld. (Nikisjkin)
- 13) Ytterligare amerikanska dokument till ryska sidan. (Olson/amb Moskva)
- 14) Kopia av översättning till ryska av svensk sammanfattning, samt erhållande av dokument från ryska sidan (Krjutjkovs brev till Pavlov).
- 15) Undersökning av psykiatriska sjukhus. (von Dardel/amb Moskva)
- 16) Undersök intervjuprotokoll Krymov om Majranovskij. (Magnusson/Lyrvall)
- 17) Genomgång av lista över krigsfångeakter i FSK:s arkiv. (ansvarig återstår att utse)

Björn Lyrvall

Pol 1:1/Depr H Magnusson/mjn

Ärende	Datum		
	1994-04-25		
	Avd	Grupp	Mål
	P	2	Eu ¹

Pol

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson)
Re Wallenbergärendet

h

P R I M O. Efter kontakt med Guy von Dardel instrueras ambassaden kontakta Sergej Kovaljov för att få dennes stöd för undersökning av de fem-sex ryska psykiatriska sjukhus som hyst även utlänningar. Dessutom kan ni kontakta general Kalinin i MVD för att få stöd även därifrån, men först när planen för undersökningen är klar. Det kan även vara värdefullt tala med Bachmin, MID, i denna fråga.

Genomgången är tänkt att genomföras av oberoende ryska psykiatriker (von Dardel har adress och telefon) och finansiering torde ordnas av von Dardel. Vi kan dock nödskas förskottera vissa medel, vilket vi i så fall kan återkomma till.

Med Kovaljov bör även beröras frågan om en slutlig verifierande arkivgenomgång i dennes regi.

S E C U N D O. Vid samtal hemma hos Noreén med Vinogradov förklarade sig denne fullt införstådd med att Roginskij och/eller medarbetare såsom överenskommet går igenom RW:s medfångars person- och undersökningsakter. Materialet kvarhålls alltjämt i FSK i avvaktan härpå. Tacksam detta framför till Roginskij. Fullständig uppsättning dokument bör överlämnas till Roginskij.

T E R T I O. Angeläget ni håller nära kontakt med amerikanska ambassaden i deras POW-utredning.

Cabinet

SVERIGES AMBASSAD PRAG

Telefon: (+42 2) 2451 0436
Telefax: (+42 2) 2451 0301
Telex: (66) 12 18 40 swed c

TELEFAX

Datum Dnr
1994-04-27 32 ✓

Sid 1 (3)
Dossier
IN 35
HP 48

✓
Fax 19 till ambassaden i Prag
1994-04-29. *PL*

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o		
1994 -04- 27		
AVD. <i>P</i>	GR. <i>2</i>	MÅL. <i>Eu'</i>

(2)
Utrikesdepartementet Stockholm

W **BRÅDSKANDE**

Re information om MR och Wallenberginstitutet

För R⁴ ✓

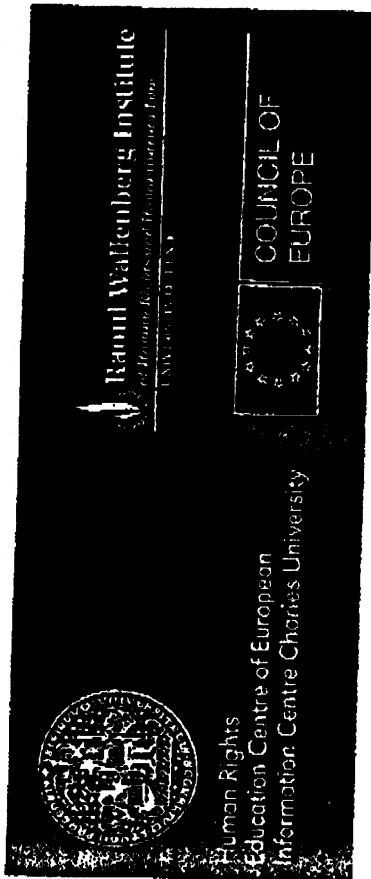
Nu på måndag den 2 maj anordnar Wallenberginstitutet i Lund ett större seminarium här i Prag under en vecka om MR och domarkåren (jämför bifogade kopia av programmet). Circa 70 tjeckiska och slovakiska domare deltar.

Jag har ombetts medverka vid öppnandet. Med hänsyn härtill vore det angeläget senast under fredagen få synpunkter på några punkter som vore lämpliga lyfta fram i sammanhanget från officiell svensk sida. Något kortfattat om departementets samarbete med institutet vore också värdefullt få del av.

Watz

gn

2(3)

in cooperation with
Czech Ministry of Foreign Affairs
Czech Ministry of Justice

Invite you to the seminar in the workshop for Czech and Slovak judges

HUMAN RIGHTS AND JUDICIARY

The workshop will be held May 2 to May 6, 1994
 in HOTEL MIDU, Jilovské u Prahy, CZ

Contact address:

- 1) SVLP EIS UK Praha 1, Kaprova 14, tel. +42-2-2324147
 fax +42-2-24811239
 Czech Republic
- 2) V. Donuškova
 NADACE HUMANITAS - PROFES tel./fax +42-2-35 51 84
 Czech Republic

PROGRAMME OF THE SEMINAR

Monday May 2

11.00 - 12.00
12.00 - 13.00
14.00 - 15.00

Presentation
Lunch

Opening of the seminar

Representative of the Swedish Embassy at Prague

Representative of the Council of Europe Embassy at Prague

Representative of the Czech Ministry of Foreign Affairs

Representative of Czech Ministry of Justice

Coffee break

United Nations and Human Rights - instruments and institutions

Mr. Vojin Dimitrijevic, visiting professor

Raoul Wallenberg Institute, member of UN Human Rights Committee

Welcome dinner

15.00 - 15.30
15.30 - 18.30

19.00

Tuesday May 3

9.30 - 11.00

Implementation and Dissemination of Human Rights

Mr. Göran Melander,

director of the Raoul Wallenberg Institute of Human rights and Humanitarian Law, University of Lund

Coffee break

First Plenary, cont.

11.00 - 11.30
11.30 - 12.30
13.00 - 15.00
15.00 - 16.30

Lunch

Second Plenary: Regue Low

Presented by Mr. Göran Melander,

16.30 - 17.00
17.00 - 18.00
19.00
20.00

Coffee break

Second Plenary - cont.

Dinner

Discussion club

Wednesday May 4

9.30 - 11.00

Basic principles on the independence of the judiciary and basic principles for the implementation of the basic principles

Mr. Giovanni E. Longo,

Secretary General of the International Association of Judges

Coffee break

Third plenary - cont.

Press conference

Lunch

The role of lawyers and prosecutors

Case studies

Representative of the Council of Europe

Coffee break

Fourth plenary - cont.

Dinner

11.00 - 11.30
11.30 - 12.30
12.30
13.00 - 15.00
15.00 - 16.30

16.30 - 17.00
17.00 - 17.30
19.00

Thursday May 5

9.30 - 11.00

Council of Europe and Human Rights - overview
Instruments and institutions

Mr. J. McBride,

Faculty of Law, Institute of European Law, University of Birmingham

Coffee break

Fifth plenary - cont.

Lunch

11.00 - 11.30
11.30 - 12.30
13.00 - 15.00
15.00 - 16.30

The procedure before the European Commission of Human Rights and the European Court

Mr. J. McBride

Coffee break

Sixth plenary - cont.

Dinner

16.30 - 17.00
17.00 - 17.30
19.00

Friday May 6

9.00 - 11.00

Article 6 of the European Convention on Human Rights, Case studies

Mr. Bohumil Repik,

Judge of European Court of Human Rights

Coffee break

Closing session

Lunch

11.00 - 11.30
11.30 - 13.00
13.00

3(3)

22 april 1994

INK. UTRIKES DEP.		
D.No 112/013		
94 04 27		
AVD. P	GR. 2	MÅL EU1

Departementsrådet
Berndt Fredriksson
Utrikesdepartementet
Box 16121
103 23 Stockholm

a a. / L. O. : L
ho tog upp
ex tryck
18/940429/
Uppgifter om
Raoul Wallenberg! Norilsk
Beoder!

Ärendet uppförts i pannen
inför nästa möte i den
veckor-rytme arbetsgruppen
94-05-05
do

Raoul Wallenberg

Jag passar på att för eventuell vidare befordran lämna Dig ett meddelande som jag uppsnappade i Riga nyligen, till det värde det eventuellt skulle kunna ha för den som är insatt i fallet Wallenberg:

Arkivarien Ainars Bambals, chef för sektionen för företagsarkiv vid Riksarkivet i Riga, har tidigare arbetat i Sovjetunionen och Ryssland. För ett par år sedan vistades han i Norilsk i samband med undersökningar av lettiska medborgares öde. I stadsarkivet i Norilsk och i en liggare för sådana som vistades i staden 1955 hittade han noteringen "R.H. Wallenberg, född 1913". I en liggare över avlidna i samma stadsarkiv hade någon raderat ut namnuppgifter med skarp kniv. I en fabrik i staden fanns bland personalhandlingarna uppgift om en Richard Wallenberg, som angavs vara tysk.

Det är allt.

Hälsningar
Ki

Arende

Datum

1994-04-28

Dnr

Avd

Grupp

Mål

P

2

Eu I

Pu

lv

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Vårt [redacted] Från Pol 1:1 (Magnusson)
Re Wallenbergärendet

Vid ytterligare en kontakt med von Dardel har framgått att han troligen inte kommit så långt när det gäller planeringen för en genomgång av psykiatriska institutioner, som han först lät påskina.

Vi föreslår att ni först kontaktar amerikanska ambassaden för att få besked hur den amerikanska utredningen kommer att gå vidare när det gäller de psykiatriska sjukhusen. Därefter kan ni kontakta obereonde psykiatriker och först i en tredje omgång Sergej Kovaljov och Bachmin för att få deras stöd.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign

Ärende	Datum 1994-04-28		Dnr [redacted] ✓
	Avd P	Grupp 2	Mål En I

Adress

Ambassaden Moskva

Text

För ambassadören från Pol 1:1 (Magnusson)
Re Wallenbergärendet

Mats Bergquist har i ett handbrev utpekat en f d
sovjetisk diplomat som en person av intresse för vår
Wallenbergutredning. Det rör sig om Vladimir Ivanovitj
Jerefejev (eller Jerofejev), enligt uppgift en gång
Molotovs privatsekreterare, fortfarande någon sorts
konsult i MID.

Jag tycker det verkar vara ett spår värt att följa upp.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Avsänd den	Klockan	Sign
[redacted]	[redacted]	[redacted]

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1994-04-20

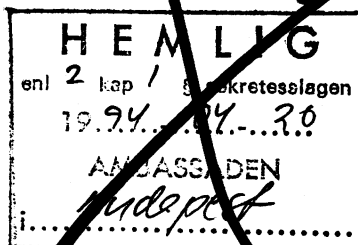
R. 18

1994-05-03/Pol 1:1/Ambr Olson/mjn
Delges jämte bilaga 2 t
Kabs

von Dardel, C Persson
Wallenberg-föreningen
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI
Lyrvall, Pol 1:1
Amb Moskva
GK New York

Ambassadrådet Lage Olson

UTRIKESDEPARTEMENTET

110/001

INKOM UD		
1994 -04- 29		
Avd P	Gr 2	Mål Eu I

Re material om Wallenberg
2 bil.

Broder,

Åberopande tidigare samtal i ärendet får jag härmed insända en av Peter Baitay gjord översättning av de partier i den ungerska texten, som direkt berör Wallenberg. Som framgår av översättningen synes materialet knappast innehålla uppgifter av sådan karaktär att vi bör engagera oss i dess ev. översättning till engelska.

Hjärtliga hälsningar

Ulf Håkansson

P 264'

(↑^{AV} SULNER)
LASZLO

OM WALLENBERG OCH SVENSKA LEGATIONEN
(Bil. 2, 1993 10 19)

S.1: "På morgonen av den 17 januari visade sig svenska legationssekreteraren Raoul Wallenberg, vars människoräddningsaktion räddade nästan 200 000 människor inför tyska deportationen, tillsammans med några ryska officerare framför svensk skyddade hus i den s.k. "internationella ghetton". Han förklarade för de detaljerad sin verksamhet. Han hade stora och grundliga planer också för framtiden. Redan under sista dagarna av Budapests belägring började han att registrera dem som fick stanna i staden liksom dem som deporterades. Han planerade, att alla sådana ungerska medborgare som bevisligt gav hjälp till förföljda respektive aktivt deltog i anti-tyska aktioner, ska få svenska skyddspass för att kunna intyga/legitimera sig själv framför ryssarna. Han också funderade över hur Ungern kunde hjälpas efter kriget. Han drömde om jättebåtar, lastvagnkonvojer som ska ta med livsmedel och andra varur till Ungern, under svensk flagga med pengar ifrån Västen. Han ansåg detta som en "humanitär aktion", men ryssarna delade inte den här uppfattningen."

"På eftermiddagen den 17 januari tog han (Wallenberg-P.B.) sin väg emot Debrecen tillsammans med en förare och sin vän László Pethő. Den sistnämnda steg ut ur bilen vid stadens gräns."

"Omkring den 20 januari inbröt ryska trupper till den internationella ghetton och började att plundra allt. En förtroendeman av Wallenberg försökte genast att ta upp kontakt till vederbörande ryska befälsledningen. Eftersom han pratade bra ryska - han har varit i Ryssland som krigsfånge under första världskriget - tog man honom till säkerhetspolisens huvudkvarter där han arresterades av NKVD som någon misstänkt av spioneri. Två timmar senare kom en rysk politiska polisofficer i grön mössa till svenska legationen: han ville att någon med svenska papper ska gå till befälsledningen för att intyga/legitimera den arresterade personen, annars ska han arkibuseras som tysk spion inom 6 timmar. Det var jag som slutligen gick dit."

S.3: "Ryska majorens frågor gällde främst svenska legationens verksamhet. Han är övertygad att den är någon illegal tysk spioncentral - sa majoren. Senare ändrade han det och sa att den var någon engelsk spioncentral. Han berättade, att man sköt ihjäl en engelsk medborgare i ett av svenska legationens hus, eftersom han var spion. Han - majoren - förstod inte meningen av Skyddspassen. Enligt honom delade man ut dem för tyskar mot ryssar. Han

vet, att svenska ministern (Danielsson-P.B.)) är en fascist och hela svenska aktionen ägnades åt att bygga upp en jättestor, internationell anti-rysk spionnät."

"Wallenberg finns inte hos Malinovsky, Wallenberg är en spion och han är under arrest! - sa majoren bl.a."

S.7.: "Några dagar senare - efter jag släpptes av ryssarna - sitter jag återigen på ett förhör, nu hos general Tsernishev (stadens ryska överbefälhavare - P.B.). Mitt livs största överraskning var, när Tolstoy (en tjänsteman vid svenska legationen-P.B.) legitimerade sig framför ryssarna. Sen flera år har han varit en sovjetisk agent. Han arbetade för GPU. Två veckor senare presenterade han sig redan som Malinovskys adjutant och Wallenberg försvann."

"Jag är övertygad att Wallenberg är på livet någonstans i Ryssland."

S.8: Först 1945 och därefter - för andra gången - 1946 arresterades han av ungerska säkerhetspolisen, ÁVO. En av de många anklagelser mot honom bestod av, att han bland annat "...skrev rapporter till svenskarna om fallet Wallenberg och även andra fall. Han träffade svenska radions direktör och berättade för honom, att Wallenberg togs av ryssarna och det finns vittne till det." Dessutom förfogar han över protokollsamling, som gjordes om övergrepp/missbruk på svenska legationen 1944.

S.13: Han funderar i ÁVO-s fängelse om anklagelser, bland annat om den "svenska kontakten: "Svenska legationen...Alla visste, att jag var mot alla som utnyttjade sin situation där för finansiell missbruk. Wallenberg? Jag har varit tillsammans med honom så sällan, att det inte kan utgöra något mot mig." För övrigt förfogade han verkligen över en svensk protokollsamling.

S.24: Under tiden han hölls fängslat i fängelse arresterades även en annan person som jobbade på svenska legationen: Gábor Alapi.

S.28: ÁVO-förhørsledaren: "Du snackar om Wallenbeg, tillfälligt träffar Du svenska radions direktör. Det gör mig misstänkligt och om jag tänker på, att Du redan satt en gång för detta hos ryssarna..."

S.36: ÁVO-förhørsledaren: "1945 på uppdrag av svenskarna åkte Du till Bucarest för att spana efter Wallenberg hos ryssarna. Därefter gick Du över till engelsk och amerikansk tjänst och arbetade för dem."

ibbe
ake nua
latta olat
tintak

[illegible]

Én sem merem vallani. Így jutottam abba a helyzetbe, hogy miután miután a katonaságra, mivel az idő sürgetett, nem riadtam vissza attól sem, hogy már vaksötétben tapogatództam előre a romos utáakon, mire értem. Az NKVD épületének azonban nyomát sem találtam. Többszöri kérdezősködések után végre egy orosz katona megértette, hogy mit akárook. Egy kis házba vezetett, ahol az első emeletről zongoraszó, ének szűrődött k. Egy fiatal lány énekelt Schubert dalokat. Miután néhány percig a folyosón ácsorogtam, újból megjelent a katona és felvitt az emeletre. Egy gyönyörűen berendezett uriszobában egy orosz ~~szex~~ tiszt ült egy kanapén, és figyelte egy fiatal lány énekét, aki magyarul akit egy másik zongorán kísért. Az egyébként tapasztalható brutalitásnak, erőszakoskodásnak sehol semmi nyomát nem lehetett látni. Midőn beléptem és udvariasan meghajolva, köszöntöttem, hellyel kínál meg. Azután orosz nyelven odaszólt a két lánynak, mire azok váratlanul eltűntek. ~~Az orosz~~ ült velem szemben, mosolyogva, kedvesen. Néhány percnyi kétségbeesett küzködés után német nyelvre tértünk át, azt ő is egész jól beszélte, és így könnyebben értettük meg egymást, mint az én gyér orosz, vagy az ő tört magyar tudásával.

Mikor megtudta jövetelem célját, elkomorult. Udvariassága hűvös kimértséggé változott. Felszólított, hogy rakjam ki a zsebeimet. Midőn ez ellen tiltakoztam, és részéről indokolatlanul barátságosan gesztusnak tekintettem, a legfinomabb modorban bozsánatkérvően szabadkozni kezdett: Ez szabály, előírás, nem udvariatlanság, de háború van, és nálam lehet fegyver, vagy más ártó szerszám, semmi garanciája nincs arra nézve, hogy valóban nem akarok rosszat. Udvartash felállított, szembeállt velem, és a legújabb zsebtojást megszegyenítő ügyességgel és gyorsasággal, szinte észrevétlenül néhány pillanat alatt összes zsebeim tartalmát a mögöttem lévő asztalra rádobta, majd végigtapogatott igen gondosan, és azután egy pillanatra torkomon akadt a szó.

Ez a gépszerű precizitás, ez a megdöbbentően ~~mechanikus~~ mechanikus eljárás éppen olyan rémületet váltott ki belőlem, mint a németek, a Gestapo durvaságai. Csakhogy most nemcsak attól voltam megrémülve, ami velem történhet, mint a németeknél vagy a nyilasoknál, hanem midőn elfogtak, ~~ezzel a módszerrel~~ Meghökkentett az a biztos, nyugodt, ~~meghatározott~~ módszer, ahogy egy teljesen ellentétes környezetben, egy gyönyörűen berendezett biedermeier-uriszoba közepén, minden látható indok nélkül váratlanul úgy bántak velem, mint egy akarat nélküli bábbal, egy számmal. Megreménykedtem és kirenkelt éreztem, hogy talán mégsem volt olyan egyszerű az a dolog, melyre vállalkoztam. ~~Egyeszerűen~~ Munkatábor, német fog, Gestapo, kémelhárító, nyilas letartóztatások után újból félni kezdtem. Az orosz nyilvánvalóan ~~intuitív módon~~ döbbszerű kifejezést. Mintha mi sem történt volna, ~~intuitív módon~~ kezde szortírozni dolgomat a csipketerítős asztalon. Zsebkendőmet, fésűmet, cézámat, tollamat ~~igen~~ egyetlen gyors mozdulattal kivette és elémtolta. Mikor látta, hogy még mindig nem tértem magamhoz megszólalt. Egyetlen mondatban közölte velem, hogy tegyem el ezeket a tárgyakat és nyomban kérdezett. Felemelte sorra az iratokat és mindegyikről megkérdezte, hogy micsoda. A Svéd Vörös kereszt vezetőjének, Lauglé professzornak cyrillic betűs, gépelt igazolványát hosszasan nézegette. Azután mindent egy csomóba rakott, és miután néhány jelenkéntelen kérdéssel megegyeztetve meggyőződött jövetelm célja felől, ismét igen udvariasan felszólított, hogy rakjam vissza a zsebeimből összes holmijaimat.

Csengetett. Megjelent ismét egy katona, és behozta az ő kabátját, felsegitette rá, majd rámsegítette az én bundámat is. Csodálkozó tekintetemre az orosz tiszt közölte, hogy átjön velem együtt a parancsnokságra. ~~Egyenest~~ Az ugyanis néhány házsal feljebb található, ott kell majd ~~az~~ egy őrnaggyal tárgyalnom. Utközben az elmúlt hónapok eseményei felől tett fel látszólag közömbös kérdéseket, a németekről, a nyilasokról, az üldözöttekről, angol légitámadásokról, amerikai rádióadásokról, széval háborús dolgokról kérdezett. Politikai nézetekről ~~szo~~ sem esett.

Egy hatalmas kökerítéshez érkeztünk. Kettős kapuja előtt zöldsapkás őrség. Bementünk egy udvarra, onnan egy kis feljárón keresztül egy előszobába értünk. A tiszt egyenesen benyitott a következő szobába. Itt egy másik tiszt, szemmel láthatóan magasabb rangú ült, egy íróasztal mögött. Az én oroszom néhány szót szólott hozzá, majd bemutatott. Hellyel kínáltak meg, és az orosz, aki hozott, hangtalanul távozott.

Egy egyszerűen berendezett, tipikus rendőrségi szobában voltam. Az íróasztal másik oldalán ült az "őrnagy", így mutatták be: "Tovarisz majos". Csengetett, és tolmácsot hozatott. Egy igen álmos, igen piszkos kis cseléd jött be. Ő volt a tolmács.

Röviden előadtam, hogy mit akarok. A tolmács primitívsége előbb mulattató volt, később bosszantó. Egyszerű szavakat, mint "állampolgár", "vizum" stb. nem értett meg. Kétségbeesetten próbálkoztam más nyelvre vinni a társalgást: németre, angolra, franciára. De az őrnagy tagadta, hogy az oroszokon kívül bármilyen más nyelvet tudna.

"Nem maradok itt fogolyként" mondtam.

"Hanem?" - csodálkozott.

"Ha ön, személyesen, mint a vendégét, tekintve a vis major esetet, meghív, akkor szívesen maradok".

Udvariáisan elmosolyodott. ~~Szeme látszólag~~ Szinte látszott rajta, ~~hogy~~
örült, hogy visszanyertem biztonságérzetemet:

"Ön a vendégem. Van valami kívánsága?"

"Igen. Szeretnék lemosakodni és vacsorázni."

"Nyomban intézkedek"- jelentette ki az őrnagy.

Felállt és kiment. A tolmács kifejezéstelen arccal figyelt. Mérföldes ostobasága mögött most valami alamuszi ravaszság lappangott. Szemei sarkából úgy nézett, mint ugrásra készülő vad. Szinte szadista hajlamokat véltem látni benne, mintha mosolygott volna ostobaságomon később - évek múlva rájöttem, hogy neki volt igaza.

Az "őrnagy" megjelent egy katona társaságában. A katona egy sötét, világítás nélküli fürdőszobába vezetett, ahol gyertyafény mellett megmostam az arcomat és kezemet. *(Kiss Tamás)*

Innen egy katonával telt ~~szobám~~ ^{szobám} keresztül, ~~az~~ ^{egy} igen
 csönsen berendezett szobába vezettek. Egy magyarul beszélő ~~mérnök~~ ^{mérnök}
 mennyasszonya laktak ott, ~~ugyanígy~~ ^{ugyanígy} félíg fogolyként.
 Bemutakoztunk, és újból megjelent a katona. Sós halat hozott, vajas
 kenyeret, teát. Vacsora közben megjelent az "őrnagy". Megkérdezte,
 hogy meg vagyok-e elégedve mindennel. Vállatvontam. A mérnök tolmá-
 csolt: "igen, mondta nevemben, minden a legnagyobb ~~rendben~~ ^{rendben} van".
 Megkérdezték, éhes vagyok-e még. Kaptam még vajas kenyeret és h ~~h~~
 Azután lelekedtünk aludni. A sötétben megtudtam, hogy a mérnök L
 grádban végezte ösztöndíjjal tanulmányait, a világháború kitörése
 után hazajött, de természetesen az orosz nyelvet nem felejtette el.
 Ez lett a veszte. Mikor a ~~bizonul~~ ^{bizonul} orosz csapatok meghallották orosz
 beszédjét, egyenesen idehozták. Azóta nem engedik el. Nagyon kedvesek
 hozzá, tolmácsként használják mindenütt, mennyasszonyát is behozták,
 jó életük van, csak éppen nem engedik őket szabadon. Megvigasztaltak:
 legalább három-négy hétre el lehetek készülvé, hogy felém sem néz
 senki. Mikor ez ellen tiltakoztam, megmagyarázták: "Ezek oroszok, rá-
 érnek. Nem lesz bántódása, csak éppen elfeledkeznek magáról. A katonák
 pedig innen ki nem engedik, maga itt nem beszél többet soha az őrnagy-
 gyal." Kétségek között, Kélve és nyugtalanul ~~hánykolódtam~~ ^{hánykolódtam} egész éjjel.
 Reggel nyomban menni akartam.

Kerestem az őrnagyot. Közölték, hogy nincs a hivatalban. Később a mérnököt és mennyasszonyát is elvitték. Egyedül maradtam. Kimentem a másikkal szobába. Az orosz legénység nyugodtan hevert az ágyakon. Nem rődtek velem. Beszélni akartam hozzájuk, sz^ó nélkül elfordultak. Senki sem akadályozott meg, hogy akár az udvarig is kimenjek. Ott azután egy igen határozott, de udvarias őrnagyban visszakérgetett. Sehol egy goromba hang, sehol egy durva gesztus. Csak éppen észre sem vettek. Mérheteilenül félni és izgulni kezdtem. Sokkal rosszabb volt, mint a németek kínzásai. Ott az ember tudta, hogy mi van vele. De itt egyszerre tudtam, hogy megszűntem. Ha ezek akarják, én eltűnök egyik napról a másikra, anélkül, hogy a nevemet kérdeznék. Egyszerűen megszűnt köztem és a világ között minden kapcsolat.

8 óra körül megjelent egy orosz. Reggelit hozott. Teát, huslevest, vaját, kenyéret, sós halat. Kedvesen biztatott, hogy egyem. Ott maradtam a szobában, amíg rám nem kedveskedte az egész ételt. Szomjas voltam nagyon, mert minden nagyon sós volt, és a tea nem sokat jelentett a sok hal után. Vizet akartam inni. Kimentünk a csaphoz. Kiderült, hogy befagyott. Megigérte, hogy majd hoz a szomszéd házból. Elment, és többet nem jött vissza. Egész délelőtt a szomszúság és a kilátástalan sorsom feletti kétségbeesés győzött. Közben a másik szobában szólt a rádió, ha szóltam a katonákhoz kedvesek voltak, megveregették a válamat, de semmit meg nem tettek. Még egy pohár vizet sem voltak hajlandók hozni. "Nye ponyemaju"-mondták, és kedvesen, biztatónan nevettek. Észbontó volt.

11 óra körül újra megjelent az oroszom. Kedvesen mosolygott, és hosszú - számomra érthetetlen mesét adott le, hogy miért nem tudta hozni a vizet. Annyit értettem meg belőle, hogy valami "Kamerad" megakadályozta. De most hozott, még hozzá sokat, egész kancsóval. Ittam. Azután behozta az uzsonnát. Sós halat, vajás kenyérrel. Biztatott, hogy egyem. Unalmamban és idegességemben rágni kezdtem a halat. Közben pedig ittam. Egyszerre csak fogja magát az oroszom, teletölti poharam vízzal és kirohan, mintha kilőtték volna puskából. Csodálkozva néztem utána. Persze a haltól ismét szomjas lettem. Idegesített ez az állapot. Elhatároztam, hogy a legközelebbi étkezésnél magam veszem kezébe a vizeskancsót.

Megint egyedül voltam órákig.

Közben ezer és ezer gondolat forgott meg agyamban, hogy mit is akarhatnak ezek tőlem. Főként az, hogy miért nevezik Wallenbergetnek. Millió kis gondolat forgott meg agyamban: átgondoltam minden apró részletet vele kapcsolatban. Mert valószínűleg csak volt valami oka annak, hogy ehhez a megállapításhoz ilyen csökönyösen ragaszkodnak. Minden másban udvariassen engedtem, csak ebben nem. Próbáltam Wallenberget az ő szemszögéből nézni, megkeresni, hogy hol érthették félre őket a dolgok, hogy ha legközelebb beszélünk, akkor megmagyarázhassam a tévedéseket. Egész nap ezen járt az eszem és közben természetesen azon törtem a fejem, hogy hogyan lehetne kiszabadulni minél előbb. Vajjon a másikat, akinek a kedvéért jöttem, kiengedték-e már?

Kettőkor újra megjelent egy orosz. Most egy másik. Nem hozott halat, hanem egy kitűnő huslevest, utána ecetes, hagymás salátát és utána egy jó zsirós, sonkaszerű disznóhúst, félig beszózt, füstölt állapotban, kifőzve és hozzá száraz tört burgonyát meg egy pohár bort. Mivel addig nem akart nyugtot hagyni, míg az egészet be nem faltam, és amellet a sok háborús koplalás után jól is esett az étel, alaposan nekiláttam és megettem. Amellet nem is éreztem a dolgok ízét nagyon, mert tele voltam a sok sós hal szagával és ízével. Kiéhezve, ostrom után jöttem ide, és az első három étkezésen sós hallal kellett jóllaknom. Ez a lakoma most fejedelmi nek tetszett.

Alighogy eltávozott, a magány ismét olyan nyomasztólag hatott rám, hogy közel két órán keresztül, mint egy őrült, fel és alá szalárgáltam a szobában. Lehetetlennél lehetetlenebb gondolatok kavargtak az agyamban, és egész fejem olyan volt, mint valami fűtőlőgő katalán. Nem tellett bele egy nap, és teljesen kivetkeztem magamból, annyira idegesített, hogy egyrészt nem tudtam megállapítani, hogy mit akarhatnak tőlem, másrészt, hogy egy olyan ismeretlen és ideger világba kerültem, melynek semmiféle emberi hangját meg nem értettem azzal semmiféle érzelmi vagy értelmi közösséget nem tudtam találni. Kinomban végül is lefeküdtem és addig erőltettem az alvást, míg végül is mélyen elaludtam.

Emberi, ismerős hangokra és mély szomjuságra ébredtem fel. A mérnök tért vissza mennyasszonyával.

"Holnapra vagy ma estére, azt hiszem, szabad lesz" - mondotta. Ezer és ezer kérdéssel estem neki. De nem volt hajlandó semmit sem elárulni és végül is csak annyit mondott: "Ma délelőtt az "őrnagy"-gyal voltunk a KP- központban, és magáról szereztünk be információkat." Azután elmondotta, hogy személyem tisztázva lett, és most már tudják rólam, hogy ki vagyok, és hogy nem vagyok kém. Reménykedve vártam az estét, hogy szabaduljak. Nem történt semmi. Senki sem törődött velem, és a mérnök sem volt hajlandó beszélgetni: "Mondtam magának, hogy ezek oroszok. Elfeledkeztek magáról." Hiába hívatkoztam az ő saját szavaira, hogy ő mondta, hogy szabadulok, vállat vont: "Én nem tehetek róla." Este jött ismét egy orosz, és hozott teát és kenyeret, vaj nélkül, és rengeteg sós halat. Kérdésemre a mérnök elmondta, hogy a sós hal itt mindennapi étel.

Réggel-délben-este ~~csak~~ csak ezt lehet kenni.

Híába könyörögtem neki, hogy fordítsa le a katonáknak, amit mondok, nem tette: "Miért hozzak bajt magának és magamnak, azé, hogy feleslegesen beszélek?" Egyet azonban megtett. Szerzett vizet, és ettől kezdve már nem voltam többet legalább szomjas. Másnap reggel- nyugtalan éjszaka után minden megismétlődött. A mérnökek elmentek, és én egyedül maradtam. Dél felé azután váratlanul behozták Langlet professzort és feleségét, egy orosz származású asszonyt, a Svéd Vöröskereszt vezetőit. Érkezésük nagyon megnyugtató. Kitűnő ebédet adtak, még jobbat, mint előző nap, és az asszonynak egy csomag kártyát is hoztak, hogy unalmát pasziánsz-kirakással tölthesse el. Szótlanul üldögéltünk egészen késő estig. Akkor ismét elvitték őket, anélkül, hogy módunk lett volna bármit is megbeszélni, hiszen egész idő alatt idegenek is voltak a szobában és figyeltek bennünket. Velem senki sem törődött; "Szi csasz"-mondták izgatott érdeklődésemre az egykedvű katonák. Ismét kaptam sóshalás vacsorát és teát, és aznap egyedül aludtam a szobában. A mérnök és menyasszonya is eltűntek.

Egész éjjel nyugtalanul és rémképekkel álmodtam. Elöttem állt, mint elkerülhetetlennek látszó veszély, hogy innen nyomtalanul egyenesen Szibériába kerülök.

Emellett füleembe zengett állandóan a mérnöknek egy megjegyzése "Miért vitatkozik ezekkel? Láthatja, hogy nem magától akarnak valamit: Nekik van egy fixa-idea-juk: Wallenberg kém. Ezt el nem fogja tudni magyarázni tőlük három évig. Hagyja rájuk. Akk elengedik. Eddig is csak azért ült, mert vitatkozott. Azt hogy valami érdeke fűződik ahhoz, hogy Wallenberget ennyire v di."

Ehhez jött még Langleték érthetetlen felbukkanása és eltűnése. Kezdttem arra gondolni, hogy talán igaza volt a mérnöknek. Egyik gondolat a másikat kergette agyamban.

Réggelire ismét hős hal és tea. Szomjuság, idegeskedés, közöny értelmetlen katonák, elhagyatottság. Félelem. Egyre nagyobb és erősebb félelem.

Tíz óra körül egyszerre csak jön egy katona és visz magával. ~~Langleték~~ az őrnagyhoz. ~~A~~ ~~egy~~ ~~kabátban vár.~~ ~~mondja-~~ ~~Mag~~ ~~jön velünk.~~ ~~Ott majd szabadon eresztjük"-~~ ~~azzal már indulunk is le a lépcsőn, ülünk bele egy autóba és~~ ~~magunk a svéd követségre, majd onnan a Svéd Vöröskereszthez.~~ ~~A Svéd követségen nincs senki: odaát vannak Langletéknél, a~~ ~~Vöröskeresztnél,~~

Megyünk fel a ~~Vöröskereszt~~ lépcsőin. Szemben velünk jön egy ~~svéd, Wallenberg egy~~ ~~magyarázója.~~ Csehül üdvözlí az oroszok

Nem tudja még, hogy hánnan jövünk. Mondják neki, hogy én azért vagyok veük, mert én sokat tudok a svéd dolgokról és ~~Wallen-~~

~~berg~~ról. "Ó- mondja csodálkozva az ügyvéd: ő? Nem hiszem, hogy ő sokat tudna. Én- hangsúlyozza, és azt hiszi, hogy most jött e

önmagának- én tudok itt a legtöbbet, hiszen én intétem neki mindent: pénzügyektől a tárgyalásokig." A oroszok összenéznek

~~azt mondja az egyik~~ ~~amit beszélnek még,~~ ~~azután~~ ~~azt mondja,~~

az ügyvéd: "Az őrnagy ur, -közli velem boldogan - azt mondja, hogy ~~ma~~ egyelőre nincs szüksége, Te mehetsz haza,

majd én fogom őket tovább kalauzolni."

Megdöbbenve nézek rá. Azután egy pillanat alatt látom a hely-

zetet. Köszönök az oroszoknak és ~~eltűnök~~ a legközelebbi ajtó-

ban. Később, ahogy kileselek a lépcsőházba, látom, hogy viszik magukkal ismét Langlet professzort, feleségét, a cseh ügyvédet és két katona hordja utánuk a Vöröskereszt két cyrill-

betűs írógépét. Később mondja nekem az egyik tisztviselő: "A t üzenték, hogy egyszer még menjél ki hozzájuk-"mondja az oroszok után mutatva

és ha nem is értem szavait, látom gesztusaiból mit mond

7.1
~~Később~~ Néhány nap múlva Csernyisov tábornokkal vagyunk meg-
ismerkedésen. Egyszerre megismerkedünk Tolstoj gróf. Az oroszok
melyen meghajolnak. "Tovaris Grai Tolstoj"- mondják neki és soron-
kívül engedik be az orosz parancsnokhoz.
Ekkor először meglepetése volt, mondja a szovjetek egyik
tisztviselője mikor előttem igazolta magát Tolstoj az oroszoknál.
Ekkor elmondta, hogy évek, sőt évtizedek óta szovjet-agens.
Ekkor az oroszok részére dolgozott. Azt mondta, hogy már mint,
Mikolaj Gorbucsev szívesegete mutatkozott az orosz fronton.
Ekkor pedig eltűnt. A budapesti szovjet követségi tisztviselőket
az oroszok Moszkor internálták, majd irányításra visszazsárolták
a szovjeteknél.

De Wallenbergről csupán egy rövid magyarázó közleményjelent meg, mi
után hónapokig, évekig hiába nyomoztak utána, és Moszkva is csak mo-
ta kezét: "Német Wehrwolf kötelék támadta meg, és ölte meg."

Wallenberg - ez meggyőződésem - még ma is él. Oroszországban
egy börtönben várja a felszabadulása napját. Mert - és ezt megtanult
közben - az oroszok nem szívesen ölnek. Ellenfeleiket lassan felmor-
zsolják idegileg és egészségileg, és az élőholtakat azután valahol
zár alatt tartják. Amin én keresztülmentem, az csak a kezdete volt
valaminek, amit náluk a vádlott "puhításának" neveznek. De egyet
ez alatt a három nap alatt is megtanultam: ez a szovjet-rendszer
minden külsőleges hasznosságára ellenére, a megtévesztő külsőségek
daczára, merőben ellenétes a német SS- és Gestapo módszereivel.
Nem durvaságokra alapozták, hanem mérhetetlenül alapos és csak
keletiek számára kibíráhatóan szívós, minden részletében átgondolt és
mély pszichológiára.

Később még sokat tanultam erről, de egyet már soha sem fogok elfe-
lejteni: azt a váratlan, szokatlan és indokolatlan félelmet, melyen
ez az első találkozás már az első percekben okozott. Meg voltam
riadva, mint a madár, mely a kígyó varázsa alá került. És ezt a
döbbenetet figyeltem meg minden esetben, mikor európai ember szem-
be került a szovjetmódszerekkel. Ezt eltanulhatták a magyarok, a
románok, a csehek, a bolgárok, a lengyelek, és a jugoszlávok. De
bármilyen jól is csinálták, bármennyire is tanították őket: igazi
mesterei ennek a "művészetnek" voltak és maradtak az oroszok.
Az az szellem, mely a nagy orosz regényírók könyveiben jelentkezik,
Rosztovjevsky Bűn és bűnhődésének nyomozó és felőrlő pszicholo-
giai következetessége, az oroszokra oly jellemző sötét, komor lélek-
tan, ez jelenik meg a mai modern oroszoknál, ha nem is az irodalom
könyveiben, de annál élethűbben és véresebb valósággal a politikai
börtönökben és a rendőrségi módszerekben.

Bennem ez az első találkozás csak látszólagos, felületes nyomokat
hagyott. Hatása csak évek múlva kezdett jelentkezni, mikor egyre
mélyebben és mélyebben hatoltam ennek a borzasztó, szinte mágikus
tudománynak, rejtelmibe. Csak évek múlva értettem meg, hogy az akkor
véletleneknek tűnő apró kis jeleneteknek, kis momentumoknak, mi-
lyen mély és előre felépített rendszerbe tartozó, pszichológiai okai
voltak, és hogy bármennyire is hittem akkor: "megfeledeztem rólam
és nem törődnek velem", annak a három napnak minden perce egy régóta
kipróbált és magától értetődő biztonsággal alkalmazott tervszerű-
séggel volt megrendezve és irányítva.

9.
tartani, fegyvert keresték.

A keletkezett szóváltást felhasználták arra, hogy két detektív közrefogott és elvitt. A kapu előtt csukott személyauto állott, abba beleültettek, és egyik revolverrel mellemült. Mivel ekkor már tudtam, hogy ~~miről~~ kikkel van dolgom, meg sem kíséreltem a beszélgetést vagy szabadulást. Elvittek az Andrássy ut 60-ba, ahol bevették az szolgálattevő tisztet, és miután közölték vele nevemet, az őrség szobájában leültettek. Egy rendőr leült velem szembe, és így vártunk. A fegyverrejtegetési vád egy kis támpontot adott ~~hív~~ hoztak be. Előzők este késő éjjeli, beszélgettem egy Szánthó Alice nevű hölgygel, aki igen jó kommunista kapcsolatokkal rendelkezett, azelőtt a politikai rendőrség alkalmazottja volt, és ~~Onnan~~ ~~az~~ vezető, Péter Gábor személyes utalata miatt tették ki. A beszélgetésünk folyamán rengeteget meséltem velem az elmúlt évek kalandjairól, külföldi utjaimról, és a beszélgetés közben, szinte észrevétlenül odavetette: "Egy ilyen ~~vagán~~ vagánynak, mint Neked, biztosan van pisztolya!"

"Hekem nincs! Sohaem volt!"

"Ne tréfálj! Árudd el, hogy hol tartod!"

"Sehol!" - mondtam igen gorombán. Határozottan bosszantott ez a kérdés, mely nyilvánvalóan rosszindulatu volt és veszélyes. Gyanút is fogtam, és rövidesen távoztam. ~~A fegyverrejtegetési házkutatás nyomában erre a vonalra vezetett.~~ Szóval Szánthó Alice a politikai rendőrségnek dolgozik. Akkor pedig nyilvánvaló, hogy a ~~politikai rendőrség~~ által emlegetett közvetítő "agens", akinek ő akart- és nyilván dolgozott is- ugyancsak ő, hiszen ~~arról~~ ezért is kerültünk össze, ezért hívott meg minket. Ezek szerint tehát minden, amit nekik kettőjüknek mondtam, egyenesen a politikai ~~rendőrség~~ rendőrséghez futott be! Még nyugodt voltam. Egyrészt tudtam, hogy nincsen fegyverem, másrészt nem mondtam semmi olyant, ami miatt kellemetlenségem lehetne. Ezenkívül bíztam barátaim azonnali intézkedésében, és végül abban, hogy Péter Gábor és főként felesége, 1944-ben, a németek elől a mi budai villánkban bujkáltak és találtak menedéket. ~~Együttöttem~~ cigarettára és vártam.

Jó másfél óra múlva megérkeztek az összes detektívek. Betörték a szobába és kajánul nevettek:

"Szép madár!" - mondták. "nincs fegyver? Hát ez mi?" - és az asztalra dobtak egy pisztolyt. Döbbenve néztem rájuk.

"Na csak fogja meg- biztattak- nézze meg jól. Hát ha még meg is tudja állapítani, hogy ez nem a magáé. Vegye kézbe és nézze meg. A magáé!"

Meghökkenem. Nem fogtam meg, nem néztem meg. Éreztem, hogy ez csak beugratás akar lenni, túlságosan színészi volt a jelenet.

"Nem hiszi el? - kérdezte az egyiké. Nézze, ~~mondta~~ a párnája alatt találtuk. Jegyzőkönyv van róla. Nem hittem volna- mondja erre hozzá Beke László- hogy egy ilyen okos ember mint maga, éppen a párnája alatt tartott pisztolyt. Nem a legjobb rejtékhely. - fejezi be és komolyan csóválja a fejét.

"Itt a jegyzőkönyv- mutatja az egyik a kezében lévő barna iv papírost- hallgassa: Családja is aláírta."

Egy perc alatt átlátok az egészen. Ez az ember volt az aki rögtön leült mellem az ágyhoz. Mikor én kiugrottam, akkor ő hirtelen párnám alá dugott egy pisztolyt. Ezt a "figurát" ismerem. Most majd vagy azt vallom, amit akarnak, vagy fegyverrejtegetésért ítéltetnek el. És persze a családtagok aláírták rémületükben ezt az igen ravaszul megfogalmazott jegyzőkönyvet. Ők azt írták alá, hogy "vallják, hogy a két nyomozó talált egy pisztolyt, melyről azt állítja, hogy az enyém! A bíróság pedig úgy értelmezi: "vallják és állítják, hogy a két nyomozó által talált pisztoly az enyém." Porozni tudnám magamat, hogy ezzel az olcsó trükkkel át tudtak ejte-

"Nem láttam"-mondom egykedvűen.Telefonál fel az irodákba. "Mehet"-
int oda a rendőrnek.Lassan indulok, és így félszemmel még látom,
ahogy írja a könyvbe:"Fegyverrejtegetés".

Betesznek egy cellába. Két fiatal fiú van benne. Egyik 1944-ben nyilkeresztes körzetvezető volt Baján, a másik valami romániai szökevény. Kérdik, hogy miért hoztak be. Nincs kedvem sokat magyarázkodni. Röviden megmondom, hogy politikai okokból, állítólagos fegyverrejtégetés miatt, de nemsokára megyek is ki, mert nyilvánvaló félreértés. Nevetnek.

"Megigérték, hogy nyomban kihallgatnak! - mondom, és bizom is ebben, mert tudom, hogy az oroszoknál szabály: nyomban kihallgatni a vádlót. Megadni neki a biztonságérzetet, és segíteni hozzá, hogy minél több hibát kövessen el az első két-három órában. Minél több dolgot felejtessen ki az életrajzából, minél több, esetleg gyanusnak hihető dolgot tagadjon el vagy hallgasson el, hogy ezáltal legyen később mibe belekapaszkodni a kihallgatások során. Így tehát valóban bizom abban, hogy ki fognak hallgatni.

"Ugyan - nevet a két gyerek - mi már három, illetve öt hete vagyunk itt, és még senkisék kérdezte a nevünket!"

"Hogy hozták be?" - kérdelem.

"Körözés alapján. Engem a jugoszlávok kértek ki, őt a románok. ~~Valahányszor felismerték, és nyugodtan ültünk otthon, jöttek és közölték ezt velünk, behoztak kihallgatásra és azóta ültünk itt.. kihallgatás nélkül!~~

Elgondolkozom. Ez egy előttem ismeretlen újfajta módszer lenne. Nekem pedig valóban nincs kedvem egy ilyen-fajta lelki megtörésen átmenni. Kiszólok az őrnak. Itt már csak szemtelenség segíthet - gondolom - és ennek alapján cselekszem is.

"Kérem - mondom neki - menjen vagy telefonáljon fel Beke László nagy urnak. Mondja meg neki, hogy amennyiben nem hallgatnak ki órán belül, akkor többet egyáltalán nem fog már kihallgatni." A rendőr meg van hökkenve. Szó nélkül bevágja a cellajtó ablakát és eltűnik. Egy jó tíz percre múlva nyílik az ajtó és bejön egy nyomozó: "Mit üzent maga? Hogy nem fogjuk tudni többet kihallgatni? Öngyilkos akar lenni?"

"Én csodálkozom - én nem akarok öngyilkos lenni. Hiszen ha én ilyet akarnék, akkor maguknak joguk van engem megbilincselni, megkötni. Nem vagyok én bolond, ilyent mondani vagy akarni. Én azt üzentem: ha nem hallgatnak ki most, akkor soha többé. Ezt maguk gondolom meg fogják érteni."

"Jöjjön csak velem -" mondja igen dühösen. Visz magával egy másik üres cellába. Közben eszembe jut, hogy a kabátki ajtóban van egy gonosz tü. Utközben feltűnés nélkül kihúszom és beleszúrom az ingnyakába. A másik üres cellában jobb a világítás. Ott elővesz, és gondosan, teától talpig megmozog. Gyakorlott kézzel, biztosan és minden megindultság nélkül dolgozik. Egy kissé emlékeztet az NKVD-féle mozgóóra. Számat kinyitja, fogaimat megnézi, minden kis nyílást a ruhámon, a testemen gondosan átvizsgál. Semmit sem talál. Megkönnyebülten felsóhajt.

"Nézze - mondom, mikor befejezte - maga most elrejtett mérget, vagy ölőszerszám után kutatott. Hát ha én tényleg öngyilkos akarok lenni akkor nézze - és felmutatom a tü, melyet az ingnyakból kihúztam - ez lehet mérgezett, és egy szurás - mutatom - és végem van. De ez nem mérgezett, és így nyugodtan magának adom."

Megdöbbenve néz. A földhöz vágja a feléje nyújtott tü és dühösen rúgja egyet. Megfogja a karomat és ránt magával ki a folyosóra. A kintálló rendőrnek sugallást, azután eltűnik.

A rendőr odajön hozzám. Levezet a pincébe és ott kinyit egy kis cellaajtót. Elesen megvilágított egyes-cellában vagyok. Belök és rámmárja az ajtót. Azután odaáll a nyíláshoz és néz. Így figyel engem megállás nélkül, mozdulatlanul.

Egy ideig megrettenve ülök a cellában a pircsen. Félek, hogy szemtelenségem esetleg rosszul sült el. Nem merek a rendőrhöz sem szólani, csak nézem őt. Így figyeljük egymást hangtalanul hosszú percekig. Én egyre idegesebb leszek, de úgy látom, hogy neki sem kellemes ez az őrségállítás.

Közben egyre élesebben igyekszem átgondolni a történeteket. Kb. 5 hete vagyok újra Magyarországon. Erkezésem után egy héttel mekaptam újra kinevezésemet Bécsbe. A Kultuszminiszteriumtól irásom van, mely Bécs demokratikus magyarjainak főtitkárává neveki és mint ilyen hivatalosan a kulturális ügyek intézésére a Kollegium Hungaricumba utal be fizetéssel. Ehhez a kinevezésh két ajánlólevelet hoztam magammal: egyet a bécsi követség irt alá, egyet a bécsi magyar egyesületek: a pázmáneumi papoktól egészen az osztrák kommunista párt magyar frakciójáig. Itt tehát nem lehet hiba. Igaz, hogy a Kultusztól az iratokat át kellett tenni a Külügyminiszteriumba, és ott immár három hete fekszenek, és semmire sem tudtam menni velük, egyszerűen el vannak akadva, de a külügyiek is igen kedvesen tárgyalnak. Ujságalapítási terveimet ugyan nem nézik a legjobb szemmél, de tudom hogy ennek olpénzt kértem. Egyébként azonban már hét-vagy nyolc tanácskozáson vettem részt, ahol terveimet igen nagy örömmel és szívesen vették. A Szociáldemokrata Párt hivatalból támogat. Ezen a vonalon tehát nem lehet hiba.

Eszembe jut azonban, hogy két ízben, sőt háromszor is idegenrek nyomoztak utánam. Egyszer a lakásomon, a régim, érdeklődő ház mesternél utánam. Akkor valami feketézés miatt nyomoztak, de miután megtudták, hogy minden nagyobb csomag nélkül, és igen szegényen érkeztem, nincs is pénzem, tehát szó nélkül elmentek. Akkor gazdasági rendőrségnek nevezték magukat. Egy napig mérdelődtem, de azután rendőrségi benfentesek, éppen Beke László volt az, dühös érdeklődésemmre, hogy mi lehetett ez, megmagyarázta, hogy a zavaros helyzetre való tekintettel, mindenki után érdeklődnek. aki Bécsből visszatér Budapestre, nem feketézik-e. Egy hete lehet két családtagomnál is jártak nyomozók. A külügyminiszterium nyomozóinak mondták magukat, politikai és egyéb családi körülményeim után érdeklődtek. Mit csináltam 1944-ben, és hasonló. Ezt is furcsán ~~írták~~ ~~írtam~~, de mivel éppen esedékes volt külügyi kinevezésem, igen természetesnek találtam. Igaz, hogy a külügyminiszteriumban, ahol érdeklődtem, erről semmit sem tudtak, de nyomban mondták, hogy minden kinevezés előtt a titzkos politikai osztás szokott nyomozni. Most már megértem, hogy ezek a nyomozók mind a politikai rendőrségtől származtak, ~~jöttak~~, magamban külön örömmel tölt el, hogy semmit sem találhattak.

Bécs: Semmiféle olyan nyom nem lehet, melyből bécsi tevékenységem miatt eljárást lehetne indítani. Bécsben állandóan otthonról érkezett magyarokkal voltam együtt, egyébként is társaságom olyan, hogy az nem nevezhető nyilasnak, reakciónak abban az értelemben, hogy én áliamellenes tevékenységgel lennék vádolható. Pogány Pál az egyetlen ellenségem, még ujságban is megtámadtam: közismert szélhámos. Valószínűleg valami sötét kém-iroda is fűződik hozzá, de én ezt soha nem mutattam, hogy tudom. A cikkem, "vasfüggöny előtt", kommunista ellenes, de éppen így nyilasellenes is, kiizetensz szociáldemokrata, tehát ezért nem lehet letartóztatni.

Külföldiekkel ugyan sokat voltam együtt, de mind olyanok, hogy nem vádolhatók magyarelleness tevékenységgel. Az amerikaiak mind a "nyilas"-ellenes nyomozókból adódtak össze, azok a CIC és katonai tisztek, akik szállasit és társait hazahozták. Összesen kétszer voltam Bécsben amerikai szolgálati helyen. Irás utánam seho sem maradt. Egyizben valami ~~banárt~~ ~~banárt~~ protegáltam, aki Budapestről Párisba utazott, ez sem lehetett oka, bár talán ő beszélhetett itthon arról, hogy az amerikaiknál nagyon jó kapcsolataim vanna. Egyizben a követségen voltam. Erről nyugodtan mondhatom, hogy ujságíróként érdekelt a téma, amiről beszélgettünk.

Egyszer jártam a G.2. főhadiszállásán. Közel négy órát beszélgettem egy ezredessel. Arról nem tudhatnak? Ujságíróként riportot készíttettem. Egyszer az UNRRA-vezetőtől hoztam az első magyarvonalos riportot, ez sem lehet ~~gyúsus~~, hiszen nagy ~~haszn~~

haszna lett belőle az egész országnak. Angolokkal keveset voltam együtt, azok is Vöröskeresztesek voltak Vöröskereszt. A magyar vezetőséggel azonban összeugrottam. Ők nem politikai volt: panamáztak, legalább is így láttam. Megérkezett Budapestről egy nyomozó, bizonyos Kovács György nevű. Egy hét alatt kiderült, hogy még nagyobb panamákat csinált, mint a többiek. Vele is összevessztem. Később gyanús lett állandó politikai-kommunista provokációja, akkor kidobtam a szobámból. Talán ő lehetett, aki az első konkrét feljelentést ellenem tette. Is talán Pórány Pál is tett lépéseket, hiszen ősi ellenségeivel fogtam ellene össze, akik közben disszidáltak. Persze akkor még otthon is elismertek voltak. Tehát itt nem lehet baj.

Bucarest: Itt teljesen a magam szakállára mentem le. Semmiféle politikát nem iztem. A megjelent cikkeimért nem lehet felelősségre vonni. Itt a Kádor Györggyel volt a tárgyalásaimról részletesen tudhatunk. Itt nyugodtan mondható, hogy a Kádorért egyébként éppen oroszok voltak, akik pénzért mindent elintézek nekem. Tehát ebből nem lehet hiba. Igaz, hogy egy orosz, akit jól ismertem még bucaresti tartózkodásom alatt fekete üzletekért kivégeztek, barátnője pedig közel egy félévig ült fogságban. Angolt csak egyet ismertem, az a bucaresti angol misszio orvosa volt. Nevét sem tudom, csak a keresztnévét. Amerikai is csak egyet ismertem, egy hosszú nyurga texasi őrnagyot. Együtt ittunk sokat a bárban. Ezek miatt nem lehet bajom. Egyetlen ellenségem van csak, egy magyar, aki egy lopott nyugtával akar zsarolni. Az esetleg feljelenthetett, de az nem veszélyes, és nem is valószínű, hogy politikai rendőrséggel akarna pénzt behajtani.

Itt nem lehet baj. Később azonban álltam mintha a Kádor Györggyel voltam együtt, hogy abból nem eltűnése körül tudomásomra jutott dolgokat nem mondtam el senkinek. Azaz hogy egy embernek igen: a svéd rádió igazgatójának. De voltam olyan óvatos, hogy nem mondtam a rádió kommunista emberei előtt. Megvártam, míg a Kádor Györggyel találtam egyedül. Az pedig szociáldemokrata. Visszaérkezésem óta csak olyant tettem vagy beszéltem, amiért nem lehet ellenem vádat emelni. Egyetlen pont van, ami veszélyes, Néhány barátomnak hamis orosz határátlépést készítettem a szökésük-höz, de egyet sem fogtak el közülük, tehát nem derülhetett ki, hogy tőlem származnak. ~~Visszant~~ Iratok: Mintha hideg vízzel öntenének nyakom, veszembe jutnak összes irataim. Jelentés a szociáldemokrata pártnak: oroszellenes. Másolatok a hamis orosz iratokról, ezt pedig biztos megtalálták. Ezt látta barátom is, nála is volt egy napig. Remélem nem adta ki a kezéből. Cédulák nevekkkel, köztük a bécsi CIC két tagjának a nevével. Egy névjegy is, amit a G.2. kaptam egy amerikai ezredes-től, hogy ha valami kell, hivatkozzam rá. Bengeteg feljegyzés és adat, bécsi kapcsolataimról. Ezek ugyan nem voltak otthon, de ha anyámnál is csináltak ugyanakkor házkutatást, akkor végem. Most már tudom legalább, hogy mi lehet a rendőrség kezében és az egyetlen védekezési mód: kitudni, hogy mindebből ők mit tudnak. Ha semmit, akkor nyert ügyem van, ha bármit is megszereztek vagy kitudtak, akkor elveszett ember vagyok. Szinte megrémülök, hogy az előbb ilyen szentelen mertem lenni. Gondolataimból Beke László riadt fel. ~~Itt~~ "Jöjjön velem"- mondja. Megyünk fel az emeletre, folyosókon keresztül, szobákon át, egyszerre Péter Gábor vezérőrnagy előszobájában vagyunk. Hirtelen örömfog el. Biztosan megtudta, hogy itt vagyok, és most segíteni fog-gondolom magamban. De nem!

187
Az előszobában maradtunk. Ez a titkári szoba egy hosszú, kb. 10 méteres terem, melynek három ablaka az Andrássy utra nyílik. Falait vöröses színű tapéta borítja, stukkózott, aranyozott mennyezete és aranykeretes hatalmas festményei: hollandok, régi magyarok, fragott ajtajai a régi főúri eredetre vallanak. Három hatalmas Mária Terézia íróasztal áll benne, kényelmes vörösbársony fotelokkal. Ez Péter Gábor titkárainak szobája, innen nyílik a nagyhatalmu magyar GPU főnök szobája. Vele szemben egy ~~hatalmas~~ tapéta ajtón át lehet a szárnysegédekhez és az irattári szobákba jutni.

Ebben a teremben ekkor, vasárnap délután, senki sem volt. Beke László helyet foglalt a középső íróasztal mögött, és engem leültetett az előtte álló fotelba. Mielőtt még szóhoz jutottunk volna megjelent a főnöki szobából egy magas, csinos, egyenruhás tiszt, őrnyi rangjelzést hordott. Később megtudtam, hogy Csillag őrnagy, Péter Gábor titkára és az "osztrák-román-cseh"-kémelhárító-alosztály vezetője.

Leült az íróasztal szélére, és igen barátságosan cigarettával kínált.

"Nézze- mondta Beke- most magunk között vagyunk. Beszéljen. Mi volt ez az üzenet, és miért olyan fontos magának a kihallgatás?"
"Laci kérem- mondtam erre a váratlanul barátságos hangra, melyből akkor egy percre úgy éreztem, hogy segíteni akar- maga nagyon jól ismer engem. Nem először beszélgetünk, és magának nagyon jól kell tudnia, hogy ritka komoly melléfogást csináltak."
"Felhívom a figyelmét arra, hogy nincs értelme a mellébeszélésnek"- szólt közbe Beke.

"Nem akarok mellébeszélni. Maguk egy feljelentés alapján engem ide behoztak. Ezt a feljelentést egy Szántó Alice nevű hűgytette, és ha akarja, én magának most szóról szóra elmondom, hogy a feljelentésben mi áll. De egy a lényeg: az a mondat, hogy én megbántam a Bucaresti és bécsi utamat, nem valami szörnyű titkot rejt. Megoldása pofonegyszerű: engem a bucaresti utanyagilag és főként egészségileg egy életre kihatóan tönkretett. Ha én akkor nem megyek el, akkor ma Magyarországon vezető pozícióm lenne a Rákpart Szociáldemokrata Partban, képviselő lennék, vagy valami hasonló. Sokkal tehetségesebbek, azzal hogy nyomban kéznél voltak, karriert csináltak. Nekem Debrecenbe kellett volna, mennem, nem Bucarestbe. Ha akarja, megadom a kezelő orvosom címét, ismét tanár, az egy perc alatt megadhatja a választ. Itt van a maguk melléfogása!"
Látom, hogy meglepi őket amit mondok. Egymásra néznek, egy kissé csodálkoznak.

"Mondja csak- kérdezi Csillag őrnagy- honnan veszi maga azt, hogy Szántó Alice jelentette fel?"

"-A detektívek akik behoztak, két olyan mondatot is idéztek a vita során, amit csak neki illetve a barátnőmnek mondtam."

"Kérem- mondja Beke- maga nagy tévedésben van. Szántó Alice nem jelentette fel magát, vagy ha igen. Erről én nem tudok. De mi magát már az első nap óta figyeljük, éjjel-nappal. Maga már akkor gyanús volt mikor először hozzám bejött, magától. Nagyon jól illik az egész képbe. Maga hazajön, első útja, hogy eljön különböző üzenetekkel az Andrássy ut 60-ba és ott alaposan körülnéz. Hivatalos magyar megbízatásokat szerez. Egy kissé Pimpernell-ügy. A maga egész viselkedése egészen olyan mint egy modern mintaképe."

Amiket mond, egy pillanatra megingatnak. Biztos, hogy igaz, hogy hétek óta figyelnek. "Ehát nagyon kell vigyáznom, mert itt nem lehet semmiféle tényt tagadni. Viszont más oldalról megerősít a Szántó Alice féle verzióban."

"Kérem,- mondom- ebben én nem tudok magával vitatkozni. De kétféle

- 18 -

hogy magának privátim is ilyen gondolata támadt volna. Itt van nem egy ember, aki pontosan ellenőrizheti, hogy ki voltam, aki maguknak dolgozik, tehát szeretném tudni, hogy honnan vették, ha nem Szántó Alictól, hogy én veszedelmes kém lehetek. Az egész revolver-ügy tőle származik. Az a mondat, hogy én bánom a mul- tamat és Bucarestet ugyancsak. Hogy nem jó kémnek lenni, az pedig a barátnőmtől, aki többet nem lesz a barátnőm, ha innét kimentem. Sajnálom, hogy egy percig is együtt voltam egy ekkora szeméttel."

Hát szeretném tudni, hogy mire mondta akkor, ha nem arra, hogy magának valami kémügye volt. Általában nem szoktak emberek kémekről beszélni, csak úgy, nincsenek tapasztalataik ezen a téren, nem szoktak egy életre elrontani valamit egy pár hónap ~~idő~~ alatt, amit nem lehet jóvátenni. Nagyon illenek ezek a do-gok össze."

Megmondtam, hogy csak fel kell hívni az orvosomat. Az egy perc alatt igazolja részben legalább, amit mondtam. Szeretném, ha gyorsan lezárnánk ezt az egész vitát. Kérem én összeállítom a vallomásomat, vegyüek jegyzőkönyvbe, ellenőrizték le és én megyek a renébe. Nincsen kedvem napokat itt tölteni."

De hiszen maga éveket volt külföldön. Azt hiszi, hogy mi egy óra alatt ellenőrizni tudjuk, amit maga mond. Hetekig is eltart, és közben maga azt hiszi, hogy kiengedjük? Hogy megszökjék?"

Van maguknak módjuk ez ellen biztosítani magukat. Hiszen a szerekben nem válogatnak. Mondja Laci- most magunk között, csak nem fogja nekem azt mondani, hogy az a revolver az eny és nem maguk rejtették el a párnám alatt?"

Az mindegy. Nekünk is vannak módszereink, hogy kényszerítsünk valakit. Vagy vallani fog, amit mi tudni akarunk, vagy revolver- rejtegetésért elküldjük statáriális bíróság elé, ahol ~~nap~~ legalább 15 évet!"

Váratlan ösztönöm azt sugja, hogy jobb most nem mondani újból az ujlenyomat dolgot. Csodálkozó és megrettent arcot vágok.

"Ez egy kissé zsarolás és maga Laci, pontosan tudja, hogy érdem telen."

Közben kialudt a cigarettám, félhomályban ülünk. Az őrnagy újabb cigarettával kínál. Ragyujtok.

"Segítsen rajtam, és megálálom magának Laci. Nagyon biztam magá- ban, sokszor hivatkoztam magára, és azt hiszem igazam volt, mi- kor ~~rajtam~~ a barátnőmnek azt mondtam, hogy ha velem bármi lenne, forduljon magához. Akkor még azt hittem, hogy a gazdasági rendőr- ség nyomoz utánam. Nagyon kár lenne, ha éppen magában csalódtam volna. Maga tudja, hogy a revolver hazugság, hogy a feljelen- tés hazugság, hogy a gyanus dolgok félreértések. Eresszen ki innen. En most már pontosan tudom, hogy mi a vád ellenem, tehát igen gyorsan összeállítom a védekezést."

Ilyen egyszerűen ez nem megy- mondja Beke László. É De azért igyekszem magán segíteni. Maga rengeteg dolgot tud, ami minket érdekel. Neveket, különböző szervezeteket, egész hálózatokat. Maga az egyik mozgatója ennek. Ha bevallja, és maga segítségével fel tudjuk gongyolítani az egész frontot, maga megmenekül. Ha tagadni próbál, elveszett ember. Itt már csak az mentheti meg az életét, ha érdekes számunkra. Ha nem, akkor gyorsan végzünk ma- gával. Ez a tiszta igazság. Hogy mit mond majd el, mit tagad le, azt magára bízom. Mindenestre maga azt mondja, hogy tudja mi a feljelentés maga ellen. Ezt is írja le. Pontosán. És általában írjon le mindent, amit 1944 óta csinált. Pontosán a lehető leg- részletesebben. Kivel volt együtt, kivel beszélt, kivel mit beszélt, mit hallott. Külföldön, hol, mikor, mit csinált. Adok ma-

gának írógépet és papírt. Aztán írjon és ne gondoljon semmire. Addig és annyit írhat, amennyit csak tud, mennél többet, annál hamarabb jöhet ki.

Az örnagy most közbeszól.

„Maga most azt hiszi, hogy itt babra megy a játék. Pedig vege
ugy, hogy a fejével játszhat. Ez a Beke magának jóakarója. Hogy
miért, az az ő dolga. Vasárnap van, rég hazamehetett volna. Maga
miatt, most itt tölti az idejét.”

„En viszont szeretnék hazamenni. Nekem van most állásom, szeretném ha folytathatnám a munkámat, és maguknak adom az egész politikát!”

-Allása van? kérdi csodálkozva Beke.- Mióta?

-Egy hete. A külorgalmi sajtóügyeit csinálom. Három hónapra szerződtem le, amíg megkapom a bécsi kinevezésemet.

Es hogy került oda? Hiszen magának nem volt állása eddig."

"A Szociáldemokrata Párt ajánlott. Anéllett egy rokonom is van ott vezetőállásban, tehát könnyen ment és szívesen mentem."

"Szóval protegálták. Hát egy-két napig menni fog magánélkül is az üzem. Egyébként ki az a rokona."

felcsillan a szemük. "Mit ^{szól} maga róla?" -kérdik. - "Ugye az 1944-ben nagy fasiszta volt?"

~~netlen- felhív-~~ sőt kizárt dolog. Családja csupa zsidóból áll, ő maga mentette őket 1944-ben, és velük együtt egy csomó más üldözött barátját. Amellett régi munkáspárti. Aligha hiszem ezt róla.

...redig nekünk ilyen információk van róla.'

Éppen olyan ostoba és alaptalan, mint rólam mondom.- De azt hiszem ez nem is érdekes pillanatnyilag."

-Ugy van- ~~mond~~ helyesel Deke. -Maga most lejön velem és elkezd dolgozni. Ne hamarkodja el a dolgot, mert ha időt nyer, akkor életet nyer. És írjon minél érdekesebbeket, az megmentheti magát. Ha nem igaz, az sem baj, csak érdekes legyen!"

- Hallgasson kékre- int az űmag- jól fog járni."

Bucsaööl ad még utr valónak cigarettát. Darlingot ad, egy régen kifogyott magyar cigarettafajtát. Észrevettem, mert sohsem szerettem az ilyen illatosított cigarettákat, és mert eszembe jutott róla, hogy Bécsben mindig azt mesélték, hogy a politikai rendőrtisztek csempészik oroszokkal a sok régi magyar cigarettát: Harmu Symfoniát és Darlingot Bécsbe. Most igazoltnak láttam ezt- ez járt még egy percre a fejemben- mert ez a cigarettá rendes forgalomban aranért sem volt kapható, ezt tudtam baráti körömből. Megyünk le Bekével újra a földszintra. Minden ok nélkül, de egy kissé nyugodtabban látom a helyzetemet. Ellentétben az régi orosz módszerrel, ezek nem hagynak napokig elfelejtve heverni a cellámban. Ez a módszer, a fenyegetésekkel egy kissé emlékeztet a régi Gestapo módszerekre. Most, hogy írnom kell és beszélhetek újra, reménykedek. Hátha ki tudom magam innen sürgősen beszélni és egy két nap alatt valóban hazamehetek. Mindenesetre távolról sem olyan borzalmas itt a helyzet, mint ahogy a kinti elbeszélések után vártam. Ez is valami gondolom magamban- mialatt bekatatunk lefelé a sötét lépcsőházban.

Atmegyünk egy udvaron, és ismét ott vagyunk, ahol legelőször ültünk örökát. A nanostiszt szoba előtt, az ügyeleten. Egy rendőr ül ott.

Beke engem leültet, és int, hogy vártak. Ő maga újra kimegy és pillanatok múlva visszatér egy ~~ix~~ rendőrrel, aki hoz egy írógépet és papírt. Leteszik az asztalra és behoznak egy öreg, törött széket.

"Nem a legkégyelmesebb- mondja Beke- de talán ma még jó lesz. Az írógép sem a legkitűnőbb, de azért it. Ma vasárnap van- teszi hozzá- jobbat nem tudtam találni."

Kivesz még egy pár cigarettát, leteszi elé az asztalra, aztán bemegy az ügyeletes tiszthez. Hallom, ahogy rólam magyaráz neki

nagy titkolódzva.
Együtt jönnek ki. Az ügyeletes fiatal hadnagy, husz éves sem lehet és feltűnően urigyerek képe van. Egy pillanatra elfeledkezem róla, hogy fogoly vagyok, és szinte látogatóként figyelem. Sajnálom, hogy vasárnap itt kell töltenie az idejét, és arra gondolok, hogy ő milyen szívesen menne most már haza, biztosan várják is. Erről ismét magamra gondolok, és rájövök, hogy én sem mehetek haza.
"Szóval riaszt fel Beke gondolataimból - Maga most itt marad és ír. Ha befejezte, szól a főhadnagy urnak, és akkor leviszik a cellába. Ha fáradt, akkor is. És ahhoz tartsa magát amit mondtam. Nem az a fő, hogy igaz, az a fő, hogy érdekes."
Ezzel megfordul és megy ki.
A főhadnagy egy pillanatig még néz engem, de azután ő is bemegy a másik szobába. Hallom, hogy veszi a telefont és felhívja egy barátját. Kedvem volna bemenni hozzá, és mondani neki: "Nézd öregem, én is éppen olyan urigyerek vagyok, mint Te. Gyere menjünk együtt haza. Micsoda ostobaság, hogy Te itt őrzöl engem. Hiszen Te is rövidesen allenség leszel az uri képed miatt. Térj észhez, mire hagyd magad felhasználni!" Egy pár pillanatig elálmodozom ezen a gondolon, és kiszíjazom, hogy milyen jó lenne, ezt a fős hadnagyot rábeszélni, hogy velem együtt jöjjön haza. Szökésen töltöm a fejemet. Persze néhány perc múlva rádöbbenek, hogy ezek hiu álmok és kár ilyenekről elkalandoznom.
Elöttem egy öreg kopott írógép és egy csomó papír. Irnom kellene. Atgondolom, hogy mit tegyek. Észembe jut, hogy egyszer fiatal korban egy életrajzot úgy kezdtem: "Csütörtökön születtem, mert babonás volt és nem akart pénteken szülni és színvak vagyok! azt hitték, hogy bolond vagyok. Hirtelen ötlettel itt is így kezdtem el az életrajzot. Ez biztos érdekes lesz és nem saglonos-ezt akarják.
És most írni, írni, írni. Amíg írok, nem kell visszamennem a cellába, addig itt ülhetek, addig még van reményem a gyors elintézésre. Holnap reggel mehetek kihallgatásra, és talán délre már kint is vagyok. Közben a főhadnagy is interveniálnak, Péter Gábor is megtudja, hogy itt vagyok, ha minden jól megy estére újra otthon lehetek. Ezek nem oroszok- mondom vigaszul magamnak.
Tehát írok. Közben néha rágyujtok egy-egy cigarettára. Néha egy kis szünetet tartok. Így gépelek késő estig. Lehet már legalább 11 óra, mikor a hadnagy megjelenik.
"Maga még ír?- kérdezi csodálkozva.-Mennyit írt már? Mutassa!"
"Felvesz vagy 22 már meggépett oldalt az asztalról."
"Sokáig tart még?" kérdezi.
"A - mondom váratlan frissességgel, hogy újra módom van valakivel beszélni, aki törődik velem- még csak az elején vagyok. Legalább áegyszerennyit kell még írnom."
Fütyönt. Fogja a kész iveket és bevisszi a szobájába olvasni.
Velem szemben már azóta harmadszor cserélt szolgálatot a rendőr. Két óránként váltják egymást, és hihetetlen érdektelenséggel figyelnek. Semmiféle emberi érzés nem vehető ki arc kifejezésükből. Végre a harmadik valami érdeklődést tanusít. Szinte sajnálva figyeli ténykedésemet, és mikor egy kicsit abbahagyom, hogy pihentesem a kezemet és sajgó derekam, szánakozva kérdi:
"Mit gépel annyit?"
"Kell írnom magamról" mondom. Közben elfogyott a cigarettám. Kérek tőle. Nem akar adni, tilos. Mutatom, hogy eddig is szívtam, csak elfogyott. Erre titokban megkínál. Közben figyeli, hogy a hadnagy nem látja-e a nyitott ajtón át. De az elmerülve olvassa a kéziratomat.
Igy telik egyik óra a másik után. Minden figyelmemet arra koncentrálom, hogy semmi olyant ki ne hagyjak, amiről a rendőrség tudhatna. Ne lehessen semmiféle apró részletes megfogni. Ennyit már tudok az általános kriminalisztikából.

Családi körülményei re is kitérek. Megírom, hogy "burzsuj-gyerekek" neveltek, de szocialista lettem, kitérek cikkeimre, megindokolom hogy miért nem vagyok kommunista, főleg módszerbeli különbségekre hivatkozom, ezekbe lehet legkevésbé belekötni. Írok irodalmi tevékenységeimről, kulturális terveimről. Minden igyekezettel úgy állítom be a dolgot, mintha lelkiileg kulturális dolgokkal foglalkozó újságíró lennék, aki teljesen marxista alapon áll. Kitérek arra is, hogy társaságomban igen sok nem marxista is van, akikkel igen jó barátságban vagyok. Mielőtt még a rendőrség akarna ebből vádat emelni, magam lefedezem magamat. Írok a svéd követési dol-
gokról, és megemlítem, hogy birtokomban van egy jegyzőkönyv, mely-
nek tartalma is beszámolók. Megemlítem, hogy sajnos a szifirozot
nem sikerült elcsúsztatnom. Ide leírom - a kulcsmegadása nélkül,
hogy kikről volt benne szó, elsősorban egy tucat nevet, melyet őh
is biztosan tudnak. Azután kitérek az ostrom utáni tevékenységeimre.
Megdicsérem az oroszokat, akik elfogtak, hogy milyen jól bántak velem, milyen nagyszerűen viselkedtek. Külön kihangsúlyozom, hogy nem fenyegettek, nem zsaroltak, szinte szembeállítom az AVO módszereivel. Írok bucaresti élményeimről. Szádom a romániai fekete-kereskedőket. Elsősorban azokról írok, akikről tudom, hogy az oroszokkal fekeztek együtt, de úgy teszek, mintha erről nem tudnék. Aztán kitérek lenti baráti körömről, elmesélem azt is, hogy hogyan akart valaki megzsarolni. Beszámolok a nagybátyámmal folytatott egész levelezésemről. Azután leírom a budapesti élményeimet. Külön kihangsúlyozom, hogy egyizben fent jártam az amerikai "information service"-nél és állást kértem, de sajnos nem kaptam, pedig "nagy jól fizettek". Elmondom, hogyan jutottam a Szociáldemokrata párt segítségével Bécsbe, és hosszasan indokolom, hogy Pogány Pál mi gazember. Persze nem térek ki arra, hogy orosz kémnek tartom, sőt inkább valami kapitalista nemzetközi szélhámosként írom le. Ebből látni fogják, hogy én egyrészt politikailag milyen ostoba vagyok, másrészt, hogy Pogány Pál akkor is ellenszenves, ha nem tudják igazi hátterét. Itt külön kitérek arra, hogy már bucarestben is milyen szörnyen félttem, mikor ismerőseim között többet beszerveztek a román kémközpontba. Mint magyar ezt felháborítósnak ítélem. Leírom összes bécsi terveimet és hazajöveletem célját. Soraimból egy ostoba, idealista művészlélek naivitása sugárzik. Így készülök el kb. 30-35 oldallal.

Közben hajnal lett. A főhadnagy többször kijön a szobából és mindig visz be magával újabb és újabb kész oldalakat. Senki sem beszél hozzám, és én minden gondolatomat arra koncentrálok, hogy semmi fontosat ki ne hagyjak. Igyekszem főként tényekre központosítani leírásomat, de minden emberrel kapcsolatban nyomban egyéni benyomás szerű, élményszerű politikai leírást is adok, mind ugyanabban a naiv stílusban, mely azonban azt is elárulja egyúttal, hogy én kitűnően ismerem a szocializmust és azt ilyen idealista szemmel nézem. Soraimból teljesen hiányzik a gyakorlati szellem, és ezt aláhúzom azzal is, hogy kifejtem saját élehetetlenségemet. Sajnálkozva írok róla, hogy nem tudtam megtanulni fekeztetni, mert akkor sokkal jobban élhettem volna., nem szorultam volna sem állásra, sem támogatásra.

Reggel 6 órakor a főhadnagy kijön. A folyosón lévő csappál -ahogy a nyitott ajtón át látom, megmossa kezét és arcát. Aztán bejön és bucsuzik tőlem.

"É Na csak folytassa szorgalmasan-"mondja- és még egyszer utoljára megkínál cigarettával.

Leteszi az elolvasott lapokat az asztalra és bemegy a szobájába. Telefonál, hallom, hogy készülődik a távozásra.

En is egyre fáradtabb leszek. Lassan megy a gépelés és egyre több hibát ejtek benne. Rendőrök jönnek mennek, szolgálati váltás van. Mindez zavar és decentralizálja figyelmemet.

Közben bejön egy másik hadnagy. Csodálkozva néz engem. "Kicsoda maga és mit művel itt?" kérdezi igen gorombán, és ingerülten lapozza az ~~azt~~ előtte fekvő gépelt szöveget. Mielőtt még válaszolhatnék, kijön a főhadnagy a tisztiszobából. "Hagyd csak!" mondja és viszi be az ujonnan jöttet a szobájába. Hallom hogy magyaráz valamit. Azután újból csend van. Várok, mert közben próbálom újra összeszedni a gondolataimat. Fáj a fejem is a megerőltetéstől. Jó félóra múlva a főhadnagy jön ki és látom, hogy kabátban van, elmegy Pillantást sem vet rám, ahogy átmegy a szobán. Utána kijön a másik. "Maga most hagyja abba ezt az ostoba gépelést- mondja ismét igen durv hangon- és majd levitetem a cellába!" - "Ez nem arra a célra való szoba hogy maga itt nekem egész napokat átgépeljen." - "Kérem- mondom szerény hangon- én azt parancsot kaptam, hogy ezt minél előbb fejezzem be!" - "Majd befejezi máshol. Most ez a parancs!" Int a rendőrnek. Szedem össze a papirokat és akarom magammal vinni. "Azt hagyja itt- kiabál a hadnagy- majd azt én odaadom annak, akinek kell. Maga menjen." Sirni szeretnék. Egy perc alatt összeomlott minden reményem. Most újra levisznek a cellába, és hiába volt tegnap az egész cirkusz. "Kérem hadnagy ur- próbálom még csenben ellenkezni... de a főhadnagy most szemmel láthatóan igen ingerülten rámordít: "Menjen már ha mondom, mert..." és fenyegetően közeledik. Elkeseredetten indulok kifelé. A rendőr is felállt már a helyéről a hang nélkül jön velem. Kierünk az ajtó alá. Átvezet egy csomó folyosón, át az udvaron és vissz megint vissza a cellákba. "Nahát maga is előkerült?" mondja szinte nevetve az őr, mikor beengednek a rácson. Egyenesen levisznek az egyes cellába. A rendőr ismét odaáll a nyitott cellaajtó elé és figyel. Most egy másik, parasztképzű gyerek. Ezt már láthatóan érdekli, hogy mi van velem. Szinte sajnálni látszik. Persze én mindezt nem is nagyon veszem észre. Kétségbeesetten ledülök a prieszre, mely az egész cellát kitölti. A cella maga kétszer három méter és végében van egy pinceablak, mely teljesen be van falazva. Egy egész keskeny lo cm. tejüvegen át lehet csak megállapítani, hogy ott van valahol az utca. Egyébként azonban éjjel nappal világító villanykörte ontja a tulerős fényt, mely csak zavarja a szememet. A cella 3 méteres mélységéből egy méter a járásra szabad tér. A többi teljes szélességben elfoglalja egy fapriesz, melyre csak az ajtó felől lehet felmászni. Ide vetem le magamat, kabátban, ahogy vagyok. Helyzetem elmondhatatlanul kétségbeesítő. Hiába próbálom magamat megnyugtani, hogy mindig a legnehezebb fogságban az első nap, és rosszabb, minthogy 10-15 évig zár alatt leszek, nem eshet velem. Az oroszok nem ölnek, mondom magamban, és akkor még ezt hittem is. Számolom magamban, hogy amennyiben 15 évre ítélnék, akkor hány éves lehetek, mire kiszabadulok. Próbálom arra gondolni, hogy lehet: 3-4 hónap múlva átvisznek máshová, és ott meg lehet szokni. Mindez azonban nem vigasztal. Legfurcsább az, hogy mindettől kevésbé félek, mint attól, hogy itt tartanak 3-4 hétig és azután kikerülök, valami kis bűncselekménnyel és ítélettel. Ez annyit jelentene, hogy állásomat elveszteném, erkölcsileg tönkre lennék téve. Én még kiheverném, de anyámat sajnálom. Egyre inkább folytogat a sirás, és igyekszem nem rá gondolni. Közben érzem, hogy 24 órája nem ettem és nem aludtam. Éhes nem vagyok, mert ~~amennyire fáradt vagyok~~, de álmos már igen. Főként fáradt. Szólok a rendőrnek, hogy a toalettre akarok menni. Igen kedvesen kinyitja az ajtót és felkísér. Vizet is kérek. Adnak csajkát, abból iszom. Megyünk le újból a lépcsőn, vissza a pincecellába. Próbálok másra gondolni. 1944-re, akkor is ültem, nem kell elkeserednem. De hiába.

50.1
Ujra lefekszem a priocsre, most már előbb levetem a kabátot és azzal betakarom magam. Gyrekkorom óta, ha nagy bajban voltam, imádkoztam. Egyrolytában és megállás nélkül, hittem abban, hogy ez segít rajtam. Most is ezt teszem. Keresztet vetek és összekulcsolt kézzel kezdem a Miatyánkot mondani, egyiket a másik után, az üdvözlégyet, a Hiszek-egyet, és közben egyre erősebben csak arra gondolok, hogy történjék valami csoda, és mehessek haza.

A monoton ima közben elnyom az álom. De még csak félálomban vagyok, mikor felriaszt az ő, és közli, hogy fel kell mennem. Már azt hiszem, hogy valami öröm fog érni, és minden álmoságom ellenére frissen ugrom fel és szinte szaladok fel újra a földszintre.

Az őrmester, a rendőrségi fogda vezetője vár ott.

"Gyerünk a fürdőbe és fertőtlenítőbe" mondja és mutatja, hogy merre kell mennem.

"De kérem- mondom- lehet, hogy én ma már hazamegyek, és nem kell engem fertőtleníteni!"

"Na csak gyerünk" mondja - feleli és int, hogy nincs kedve várni-

"Éz a szabály, és ha hazamegy még ma, akkor legfeljebb hiába fürdött. Aki itt van egy napnál tovább az megy a fertőtlenítőbe. Magánál most telt el az egy nap."

Azzal már visznek is a rendőrök egy üres cellán át a kazánházba. Szemben velem egy másik, már fertőtlenített fogoly jön ki. Az innsbrücki magyar vöröskereszt vezetője, aki a franciák embere volt, és aki előttem két héttel jöhetett haza Budapestre. Mindig nagyon utáltam, de most meghökkentem.

"Hát-mondom, ez is itt van, mi is csak a neve? Dr. Gönczi vagy mi?"

"Igen- nevet a rendőr- az a neve. Ismeri talán?"

"Igen-mondom-de nem tudok róla semmi mást, minthogy nagyon utáltam mindig."

"Valami francia egyenruhába jött volt, és mindig várja, hogy azok majd kihozzák innét" neveti a rendőr.

Közben beérünk a kazánházba. Itt már áll egy magas férfi, aki meztelenül várja, hogy a tuss meginduljon. Hatalmas, izmos testén véres, vérálatutásos foltok. Egy-két naposak lehetnek, alaposan ázverhették a kihallgatásnál.

Miközben a rendőrök felszólítására levetkőzöm, igyekszem az új benyomásokat elraktározni. Dr. Gönczi letartóztatása semmiféle összefüggésben velem nem lehet, de megerősít abban, hogy Bécsben is figyelhették már tevékenységemet, tehát jó lesz a vallomásnál erre is vigyázni. Az összevert férfi ezzel szemben megerősíti az eddigi híreket, hogy a rendőrségen vernek, tehát jó lesz a kihallgatásnál is vigyázni. Egyik gondolat a másikat kergeti a fejemben, míg meztelenül állva várom, hogy sorra kerüljek.

Egy tizenhét év körüli fiú és egy rendőregyenruhás idősebb ember kezelik a kazángepet. Beszédbe elegyednek a foglyokkal, én is beszélgetni kezdek velük.

Mikor elmondom, hogy egy félreértés miatt vagyok itt, nevetnek. A fiú is fogoly, mint kiderül. Valami összeesküvést, fegyveres készülődést, az oroszok ellen jelentett fel, és erre őt is letartóztatták. Kiderült, hogy ő valóban ártatlan, és jóindulatú volt a feljelentés, a bűnösöket közben már mind lefogták, már el is ítélték, ennek van vagy három hónapja, de ő itt ragadt. Hogy miért, azt még nem tudja, de mindenkivel nagyon jóban van és jól bának vele, szabadon mozog az épületben, persze ki nem mehet. Szerény gyerek, senkiye sincsen, nem is sürgeti, hogy káeresszék. Jobb ételt kap, mint a többi fogoly és amolyan csicskás szerepet játszik az őrségnél.

A másik fogoly közben befejezte a mosakodást és most meztelenül di-dereg, mert nincs mibe törülköznie. A kazán közelében igyekszik minél előbb megszáradni. Én is a tuss alá állok, és a meleg víz kellemesen elbágyasztja tagjaimat.

Olyan fáradt leszek tőle, hogy nincs erőm a kazán mellé állni.

kis padkára rogyok, és onnan nézem már félig alva, hogy mi történik. Ruháimat közben egy göngyölegbe gyűrve benyomják egy székre nybe a kazánban. Hallom, hogy gúzt eresztenek át rajtuk, és egy perc múlva már veszik is ki és adják oda nekem. Gyűrött, szinte rongyszerű állapötban kapom vissza őket, miközben télikabátomat gyömszőlik be. Valami áthatolhatatlanaul rossz szagot is kaptak, ami csak úgy árad belőlük. B töbváltatlan is vagyok, és egy pár perc alatt az aránylag még utcai kinézésű fogolyból szabályos börtöntöltelék külsőt varázsoltak ezal a processzussal. Hasonló állapötban kapom vissza a kabátomat, és nem tudom sirjak-e? nevessek-e? Csak mérhetetlen fáradtságom uralkodik rajtam és megakadályozza, hogy összefüggő gondolkozzam. Szinte tántorog a jövő ki, és első dolgom, hogy vi et igyam. Ez kissé felfrisít és ha fizikailag álmosan, de lelkileg elég ébren térek vissza örömhallom, hogy lent befejezik az egész processzust, nincs több új fogoly, és rendőrt is látom, hogy a fiúnak kiadja az utasítást. Mikor mi elindulunk le a lépcsőn, ő a biciklijén mosolyogva, nevetgélve indul hazafelé.

Lelkileg teljesen megtörve érek vissza a cellába. A rémképekből egy csendes elkeseredés lett és már nem is gondolok magamra. Egész idő alatt jár és eszemben, aki nyilván nem is sejtí, hogy ota vittek és miért vagyok bent. Bármennyire is igyekszem magamat tartani, és bármennyire is szégyellem magamat, elsirom magam. Sirás megkönnyít. Hangosan hokogok, és közben anyámat emlegetem. Félig egy érzem, mintha önmagának játszanék egy színházat, de jól esik ez a hangos bögés. Szinte lelkileg növehem a sirási ingert és egyre többet gondolok olyan dolgokra, amelyek miatt zokognom kell. Anyám, apám, barátaim, jövőm, minden olyan hiúság, amely ellágyulást idézhet elő, megfordul a fejemben és könnyeim megállás nélkül hullanak. Egész testemben ráz ez a zokogás, mely olyan jól esik. Felszabadít szinte és megadja az átmenetet a szabad emberből a fogolyállapöthoz. Legalább egy jó 20-25 perce sirhatok már ilyen szivettépően és egyre jobban sajnálom magamat. Ekkor nyílik a cellaajtó és bejön az én rendőr-öröm. Érzem ahogy vállamra teszi a kezét és hallom megnyugtató szavait, melyek azonban csak egyre újabb és újabb sirási rohamokat váltanak ki: szabályos sirógörcsöt kapok.

"Ne legyen gyerek- mondja- ne hagyja el magát. Miért sir ennyire? Hiszen még nincsen semmi baj magával!"

Könnyeimen keresztül kezdem neki magyarázni helyzetemet. Mint valami felsőbb sugallatra, egészen beavatom a kikk helyzetembe. Elmondom neki, hogy a barátnóm jelentett fel, hogy milyen félreértés alapján. Miközben sírok, igyekszem vele elhitetni, hogy ártatlan vagyok. Magyarázom, hogy nem magam miatt sírok, de anyám miatt. Látom, hogy őszintén és szívből sajnál.

"Sajnos- mondja- én nem tudok magán segíteni."

Kínál tithban cigarettával. Ettől megnyugszom. Most már igen barátságosan beszélgetünk, én is abbahagyom a sirást. Ő közben ki-ki figyel, hogy nem-e jön valaki, és elárulja, hogy öngyilkosságotól félnek.

"Mert hogy- mondja- egyszer maga már öngyilkosságot kísérelt meg."

Ismét megdöbönt, hogy milyen jól vannak informálva az ÁVO-n. Érettségi előtt történt ez, jó néhány. éve már ennek, nem is volt olyan fontos dolog, tehát valóban alaposan utánanézhettek multamnak is.

Közben a rendőr, aki fiatal, 25 év körüli parasztyerek, elmondja, hogy ő mádná leszere. Ma van utoljára szolgálatban, és akkor kiválik a rendőrségtől, megy haza a családjához vidékre.

Könyörögni kezdek neki, ígéretetek, megpróbálom rávanni, hogy menjen el a nagybátyámhoz. Anyámhoz nem merem küldeni, mert félek, hogy figyelik. Nem akarja azonban vállalni, mert őt is figyelik. Őszinte részvétellel beszél velem. Végre is ráveszem, hogy legalább egy telefont tegyen meg.

Semmi mást nem kérek, minthogy telefonálja meg két helyre, hogy miért vagyok bent. És kérjen azonnali segítséget részemre. Az egyik a nagybátyán.

12.
Hosszas habozás után annyira megszán, hogy megígéri. Ha este leszerel akkor másnap reggel egy nyilvános telefonállomásról felhívja a két számot.

A nagybátyámnak hamar megérti, hogy mi az üzenet. A másik szám a barátnőmé. Ugyanaz az üzenet: miért vagyok bent, és egy mondat: ha már bejuttatott ide, akkor sürgősen segítsen is ki.

Gondosan körülnéz, azután elővesz egy kis noteszt. Nagy paraszti írással beleszózza a két telefonszámot.

"De aztán erről senkinek sem szabad tudni!"- mondja- mert maga tudja, hogy akkor én kerülök ide be."

Biztosítom a teljes titoktartásról. Mikor már tudom, hogy ő valóban telefonálni akar, megnyugszom. Egy kis gyanu él bennem, hátha agent provokátor. Eppen ezért adom meg a nagybátyám címét, az természetes, családtag, és a másik telefon azzal a tudattal, hogyha valóban agent provokátor, akkor lássák, hogy én továbbra is arra az álláspontra helyezkedem, hogy ártatlan vagyok és hogy a barátnőm bosszindulatu butasága juttatott ide. Akkor majd elhiszik, hogy nincs más kapcsolatom. Nagybátyámnak még megüzenem, hogy keressék fel Péter Gábort és tőle kérjenek segítséget. Ebbe sem lehet belekötni, és legalább látják a nyomozók, hogy én valóban van kapcsolatom vele, Talán elviszik hozzá a üzenetet visszakérdezés céljából, és akkor így tudja meg, hogy én itt vagyok.

Két óráig tart a szolgálat. Én már nem sirok, tervemben bizom, hisz akár telefonál, akár Bekének jelenti a dolgot, mindegy. Nekem csak előnyöm lehet belőle. Beszélgetünk, magáról és családjáról mesél, közben cigarettával kínál és így eltelik az idő. Aztán jön a váltás, és én ismét egy új, idegen rendőrrel maradok. Ezt pedig soha többé nem látom viszont, akár leszerel, akár nem, gondolom magamban. Hogy minden gyanút eltereljek esetleg a rendőrrel, ezzel nem próbálom beszélgetni. Lefekszem újra a puccsra és egy pillanat alatt elalszom.

Talán egy jó félórát alhattam így, mikor újra felzavarnak. Kiha lgatá mondják és visznek újra fel. *ahogy a rendőrök a szobákba jöttek*

Megyünk végig folyosókon, végül kikötünk az első emeleten. 21.-es szoba. Ismerem, mert azelőtt ebben a szobában jártam Beke Lászlónál. Itt van a kémelhárító- most már tudom, akkor még nem tudtam. Gyanus volt, hogy mikor először kerestem fel Beke Lászlót, akkor egy másik szobában fogadott, és legnagyobb meglepetésemre még egy régi ismerőst, egy Janossy Marianne nevű lányt is találtam ott, mint nyomozó- nőt. Legközelebb azonban már ebbe a szobába rendelt, és mások is voltak jelen. Akkor még nem tudtam, hogy miért ezen az osztályon akar velem találkozni, most már azonban értem. Leülök, és várok. Ugyanabban a székben ülök, velem szemben a rendőr, ahol egyszer egy asszonyt láttam sirni, és Bekének még mondtam: "hagyják szerencsétlent, hiszen látható, hogy teljesen ártatlan és hülye". Akkor még úgy tett, mintha ezt érdektelen emberbaráti cselekedetnek tekintené, most már látom: biztosan azt hitte, hogy politikai okaim voltak, hogy a nőt megsajnál- tam. Izgatottan várok, mert azt remélem, hogy végre véget ér ez az egész tortúra, és mivel most már hétköznapi van, ígéretéhez képest segítenek rajtam.

Egyszerre csak nyílik az ajtó, és belép az a nyomozó, aki a revolvere dolgot csinálta. ~~Először~~ A középső íróasztalra kitesz egy író- gépet és papírt, és felszólít, hogy üljek le és folytassam a munkát: írjam tovább az életrajzot. Bár ekkor már 36 órája nem tudtam alud- ni, mégsem érzek fáradtságot, mert szabadulás reménye hajt. Leülök és továbbírom a dolgot.

Újra kitérek Bécsre, és további adatokkal egészítem ki. Elmondom azt is, hogy hányszor jártam az amerikai katonai főparancsnokságon, és elmondom, hogy egy ízben azon a címen, hogy be akarok lépni a hadsereg- be, még a CIC főhadiszállására is elmentem. Mindennek indokolása: le- leplező riportot akartam készíteni az amerikai CIU fasiszta módszerei- ről. Ezzel elejét veszem annak, hogy ezen a vonalon bármit rám lehes- sen bízgatni.

Azután kitérek erről az egyéb politikai megbeszéléseimre is. Leirom hogy mit ~~származtak~~ tárgyaltam a bécsi szövedekkel, persze csak a külsőségekben leellenőrizhető dolgokat, főként azt, midőn Buchinger Manó Bécsben járt és együtt voltunk. Azután megemlítem, hogy Bécsbe utazásom előtt tárgyaltam egy Alpár Imre nevű emberrel, aki akkor még politikai pártot akart alapítani angol-amerikai vonalon, és élesen oroszellenes volt. Egy ideig még szó volt róla, hogy rajtam keresztül összekötő vonal lesz nyugat felé, azután abbamaradt az egész. Itt nyomban megemlítem, hogy visszatérésem után is találkoztam vele, mikor kellett tőle ellenállási igazolás, és akkor már nagy vi-táink voltak, mert nem tudtunk politikai meggyet érteni. Erről azu-tán kitérek egész budapesti tartózkodásomra. Leirom, hogy kivel, mit és hol beszélgettem, mit intéztem a kultuszban, a külügyben, a kü-lönböző pártközpontokban. Milyen cikkeket és miért írtam. Megemlítem, hogy milyen terveim voltak a jövőre nézve, és természetesen megírom, hogy kik az ismerőseim, kik segítettek. Négy hét összes eseményeit napról napra előveszem.

Az egyetlen probléma: az irataim között van két hamisított orosz utazási engedély másokta. Erről nem akarok írni, mert nem tudom, hogy mit tudnak ők erről. Tehát csak megírom, hogy két barátom, akik ki akartak vándorolni Palesztinába, egy ízben segítségemet kér-ték. Nem írtam róla, hogy mit tettem nekik, csak annyit, hogy az Emke-kávéházban tárgyalunk erről.

Végül még kitérek az utolsó napokra, és teljes részletességgel fel-fektetem, hogy a barátnőmmel mit és miért beszélgettem. Azután rá-térek a Szántó Alice-féle éjszakai beszélgetésre. Mondatról mondat-ra felépítem az egész társalgást és végül ebből összeállítom: mit és hogyan értett félre Szántó Alice, és mi van az ellenem írt fel-jelentésben. Ehhez hozzáveszem, hogy mit híhetett a rendőrség, mikor egyébként is figyelt. Kitérek a Beke-féle látogatásokra is. Azután

megírom az egész történet kulcsát: én miért mondtam a dolgokat, hogy mi az igazság és mi a tényleges helyzet.

Késő délután van már mire a munkát befejeztem. Közben jönnek mennek nyomozók, köztük ismerős arcok, de rájuk figyelmét sem szánnak. Senki nem kér ez, senki sem szólít meg. Egy ízben átmev a szobán Jánossy Marianne is, látom, hogy megdöbbenven meg néz, de mikor köszönök neki, akkor hangtalanul megfordul és kimev.

Ez volt talán eddig a legmegalázóbb jelenet. Látom magamat, hogy borotváltatlanul, gyűrötten, ziláltan és álmosan ülök egy írógép mögött és mint valami megszállt gépelek. Fellépésemet már régen el-vesztettem, hiszen nincs meg hozzá a külsőm, sokkal inkább hiszem el magamról, hogy valami ágról-szakadt rongyszedő vagyok, mint hogy állam állásban lévő újságíró.

Beke Lászlót szeretném elcsipni, de még véletlenül sem kerül a szo-bába. Hiába lesem, nem jön.

Igy azután anélkül, hogy bárkivel egy szót is válthattam volna, ér-ek a második este az Andrássy ut 60-ban.

Mivel közben nem akarok átkerülni újra a cellába, lassítom a gépelés tempóját. Mire a nyomozók mind egyenként eltűnnek én még mindig nem vagyok készen. Ujra megjelenik az általam annyira gyűlölt hadnagy, és mikor megállapítja, hogy még nem fejeztem be a leírást -50 oldal-nál tartok már- ismét leszallíttat az őrség szobájába.

Ugyanabban a szobában ülök ismét egész éjjel, mint először. Most már igen lassan megy a gépelés, és a rozzant széken, gondolkozás ürügye alatt egyre el-el alszom. Hajnal felé járhat már az idő: óránként takán egy fél oldalt gépelek, most már teljesen értelmetlen szöveget és szinte örömmel hagyom benne a butábbnál butább hibákat, mikor meg zavarnak.

Egy nyomozó jön egy újabb fogollyal. Azonnal felállítatnak az asztal mellől és kivisznek a szobából.

U.
Hajnali két-három óra lehet- úgy számítom. Az előcsarnokban ácsor-
gok egy rendőrrel, miközben látom, hogy a nyomozó sebtében szedi
össze az írógép körül lévő írásokat, és rakja el őket, veszi le az
írógépet. Tiszta papírt rak az asztalra, csupa rongyos, össze-vissza
tépelt félleveket, negyediveket, előszed egy ceruzát és leülteti
a foglyot az íróasztalhoz.

Nem hallom, de látom az ajtón át, hogy magyarul ~~aki~~, úgy látom, hogy
irat vele. Ahogy a borotvátalan, ápolatlan fogoly arcát meglátom,
ujabb meglepetés ér: Alapi Gábor százados. A véd követségen dolgo-
zott ő is, és 1944-ben ezrével mentette az embereket. Az egyetlen
olyan magyar katonatiszt volt, aki valóban bátran mert a nyilasokkal
szemben az üldözöttek védelmében fellépni. Azután váratlanul eltűnt;
a nyilasok vitték el- úgy mondták. Nem tudom elképzelni, hogy hogyan
került ide. Egy pillanat alatt átfut agyamon, hogy vajjon tőle milyen
információk szerezhetők be rólam. Megnyugodva állok meg magamban,
hogy semmiféle. Ismertük egymást, de semmit nem tudtunk egymás mun-
kájáról. Semmi olyant nem mondhat, ami az én jegyzőkönyvemben nem
szerepel, amin engem keresztkérdésekkel sarokba szoríthatnak.
Igy álldogálok itt kint a hideg folyosón, álmosan, most már éhesen
és fáradtan kb. jó órát a rendőrrel. Egyik lábamról a másikra neheze-
dem, de nem akarok szólni. Harminchat órája nem aludtam, nem ettem.
Fizikailag teljesen meg vagyok törve, de igyekszem szellemileg tar-
tani magamat. Tudom, hogy elsősorban szellemileg akarnak kifárasztani,
de azzal vigasztalom magamat, hogy 1944-ben, a legnehezebb idők-
ben, előfordult már, hogy 72 órát diktáltam egyfolytában és a németek
alatt is átmentem már ilyen mesterséges fárasztáson. Ez a hetedik le-
tartóztatásom, mondom magamban, nem hiszem, hogy egykönnyen legyűr-
jek, ha sor kerül rá. Persze a veréstől, pofozástól nagyon félek,
és éppen ezért igyekszem kitérni minden lehetőség elől, aminek alap-
ján megüthessenek. Ha ezt elkerülöm, akkor legalább annyira-amennyi-
re meg tudom őrizni azt, hogy nem egy szám vagyok, egy tehetetlen
vádolt, hanem valaki, egy egyén, akivel nem olyan könnyű elbánni.
Persze, abból amit eddig láttam, nem nagyon sok reményem van erre.
Közben a hadnagy átnézi, amit irtam.

"Van még valami irnivalója?" kérdi, ~~akkor~~ mikor kijön hozzám.

"Igen- mondom, -van még egy-két oldal."

"Hát most akkor hagyja abba, menjen aludni, majd holnap befejezi."
Megadja a rendőrnek a szükséges utasítást és azzal visznek megint le
a cellába. A fogda rendőrei már ismernek, szinte otthonizasan fogadnak.
Ahogy leérek a cellámba, minden erőm elhagy. Aludni-ez az egyetlen
gondolatom 36 óra megfeszített szellemi erőlködés után. Minden perce
ennek a harminchat órának az életém megmentése körül forgott. Köz-
ben már ezerszer elátjózom magamban a pillanatot, mikor hazajöttem.
Elátjózom a politikát, mely ebbe belevitt. Soha többet- ezzel a gon-
dolattal alszom el, csak most megszabaduljak.

Mint egy zsák elalszom.

Még sötét van, mikor felébreztem. Lehet hajnali négy óra. Más rendőr
áll már a cellám előtt. Még álmosabban, fáradtabban kászálodom fel,
mint ahogy lefeküdtem. Fizikai erőszakkal tud csak lábraállítani,
és a szűz szoros értelmében rázza belém a lelket.

Végre megértem, hogy mit akar. Ujra megyünk fel. Az első emelet 21-es
szobájában kötünk ki. Az ismerős írógép, és sok papír.

Egy ismeretlen, álmos nyomozó fogad.

"Fejezze be most végre már azt a sok írást- mondja- nem kell egész
regényeket írni."

Igyekszem koncentrálni gondolataimat.

Magyanehezen visszaemlékszem rá, hogy mit irtam előzőleg. Azután eszem
be jut, hogy tele hibákkal gépeltem, tehát most sem lehet jobban írni.
Biztosan azt hiszik, hogy már végén vagyok a szellemi erőimnek, azért
sürgetnek őket is az írással.

Tehát most már szándékosan csinálom a helyesírási hibákat. Vakon gépelek,
ami rengeteg melléütést eredményez. Nem olvasom el a kész monda-

25

tokat, sok hiba lehet bennük.

Egy két kényes dologra kell még kitérnem. Elmondom ~~találkozásomat a~~ svéd rádió igazgatójával. Szerencsére egy kommunista igazgató hozott minket össze, véletlen dolog volt, ezen nem lehet baj. Megírom, hogy utána megegyeszer láttam és köszöntöttem. Almosságom miatt érzem, hogy már nem tudom koncentrálni a figyelmemet. Olyan lassan írok, hogy belátom, nincs értelme folytatni a dolgot, mert most már valóban olyan állapotban vagyok, hogy csak hibákat követhetek el. Már pedig nem szabad olyan gépelést ~~xxx~~ folytatni, amely nekem árt-hat.

A rendőr van csak a szobában. Nem is törődik velem. Kezdem a gépelést lassítani. Kérek tőle cigarettát. Nem akar adni. Kimegy, körülnéz, van-e valaki a folyosón. Senki, a nyomozó eltűnt. Ketten vagyunk ébren az egész taktusban. Erre megsajnál és megkínál.

Rágyujtok. Lehunyom a szemem, és úgy teszek mintha gondolkoznék. Közben szunditok. Néha írok még egy egy közömbös mondatot, anyagi körülményeimről, jelenlegi állásomról, olyasmiről, ami nem lehet baj. Végül elalszom.

A nyomozó ébreszt fel. Kint már világos van.

"Mi az befejezte?" kérdezi és rázza a vállamat.

"Nem" - mondom, teljesen automatikusan.

"Akkor ne aludjon, hanem írjon" kiabál.

"igenis" mondom - még mindig félálomban. A nyomozó kimegy. Lassan magamhoz térek. Hirtelen újabb ötletem támad. Meg kell játszanom, hogy én

már nem vagyok ura önmagamnak, hogy már teljesen kifáradtam, hogy nem bírom magamat tartani, akkor biztosan azonnal kezdik a kihallgatásomat. Mert azt már látom, hogy a Beke László-féle ígértek és összes reményeim meddőek. Innen nem lehet olyan könnyen kijönnöm. Örülhetek, ha sikerül két-három nap alatt kiverekádnem magamat.

Írok két szót és újra abbahagyom. Elalszom.

Újra felrúznak.

"Mi Van magával" kiabál a nyomozó.

Dadogok. Almos vagyok, éhes vagyok, nem is tudom mit beszélek, mit írok, hagyjanak békében, próbálom neki magyarázni.

"Almos? Éhes?" - csodálkozik a nyomozó. "Hát, mikor evett utoljára?"

"Két napja" - mondom. - És azóta nem aludtam.

"Szegény ember-sajnálkozik. Mutassa, mit írt?" Nézi a lapokat. Azután összefogja a megirta lapokat és átfutja őket. En már nem törődöm semmivel. Ráborulok az asztalra és újraalszom.

"Maga most menjen le a cellába és aludja ki magát. Így nem lehet dolgozni" ébreszt fel újra a nyomozó. "Azután egyék valamit. Majd akkor

olytassa a dolgot?" ~~errel ébreszt fel újra a nyomozó.~~

Nem szólok egy szót sem. Valóban annyira kifárasztott ez a sok gépelés, 60 oldal írtam, hogy örülök, ha egy kicsit kikapcsolódhatom. Még emlékszem rá, hogy ki kell innen jutnom, hogy anyám vár, kétségbeesett állapotra, de érzem magam is, hogy szellemi erőim gyengülnek.

Kimegyek a cellámba a rendőrrel és alig, hogy beérek, már alszom is a próccsen. Reménykedem, hogy egy kicsit ki tudom magam aludni, mielőtt újabb kihallgatásra sor kerül. Gépelni már nem akarok, és ők is látják majd biztosan, hogy minden megírtam már, tehát most jön majd a kihallgatás, a legnehezebb dolog.

A rendőr is siet, mert váltása van, 6 óra van már.

Elalszom és szörnyű rémképeim vannak álmomban.

~~Reggel 7 óra van, amikor a nyomozó felbontja a cellám ajtaját.~~

Közben egyszer félálomban hallok, hogy egy hang felszólít vegyem ki a takaróként használt kabátom alól a kezemet, látni akarja, mit teszek. Még is fordít, hogy fejjel legyek az ajtó felé. Gépiesen engedelmeskedem, és bár ilyenkor a lámpa egyenesen a szemembe világít, egy pillanat múlva újra alszom.

"Reggel 7 óra" erre a mondatra riadok fel. A fogda őrmestere áll melletttem. Behunyom a szemem és igyekszem tovább aludni.

"Keljen fel - ordít - és mosakodjék meg, reggelizzen, akkor majd újra

lefelekhet aludni."

Erőszakkal felállítanak és visznek a csaphoz. Egészen értelmetlenül kezdek mosakodni, nem is tudom egészen, hogy hol is vagyok. Márkor a hideg víz éri arcomat, akkor magamhoz térek. Megint egész éber vagyok. Zsebkendőmben megtörülközöm.

Megyek fel a felső folyosóra, ahol sorban állnak a foglyok. Mindegyiknek kezében csajka. Mosakodnak, vizet isznak.

Én is kapokegy csajkát és iszom vizet. Felfrissít.

Közben a foglyokat visszakergetik a cellákba. Egyikben valami román lehet, hallom ahogy románul kiabál és követeli, hogy eresszék ki. Alapi Gábert nem látom sehol, Gönczi doktort sem.

Egy jó negyedóra telhetett el, mert egyszerre csak hatalmas kondér fekete levét hoznak. A reggeli kávé. A csicskás fiu egy merőkanállal osztja ki a csajkákba az ételt.

"Nem kérek" mondom és leteszem a csajkát.

Az őrmester csodálkozik.

"Maga három napja nem evett már! Miért nem kér?"

Valami ösztönös sügallatra felelem:

"Megfogadtam, hogy amíg ke nem fejeződik a kihallgatásom, nem eszem egy falatot sem."

"Bűnsztrájk" kérdezi felcsttanó hangon.

"Nem. Bűnsztrájk csak a hatodik nap kezdődik a törvények szerint. Most egyszerűen nem vagyok éhes!"

Ezzel megfordulok és megyek vissza a cellámba.

Kissé csodálkozhatnak, de senki sem szól egy szót sem.

~~Kemények~~ Ismét lefekszem és próbálok aludni. Nem megy. Ujra kinzó gondolatok gyötörnek és teljesen kilátástalannak látom ahelyzetemet.

Egy pillanatra felmerül bennem a gondolat, hátha nem is komoly vád alapján akartak behozni, hanem csak azt akarják, hogy nekik kémkedjek.

Próbálok felmérni a dolgot, de egyre inkább elutasító álláspont alakul ki bennem. Nem szabad egy ilyen életveszélyes dologba belemennem.

Sehol a földön nem lesz többet nyugtóm, ha egyszer az oroszokkal akár csak látszatra is belemegyek egy ilyen megállapodásba. Annyira könnyű a ~~karolási~~ lehetőség, mindenkim Magyarországon van, hogy nem kockáztathatom meg. Nem adok aláírást semmiféle ilyen ügyben. Eddig is megtagadtam, bárhol a földön felmerült ilyen kérdés; Romániában is, Bécsben, Budapesten sem hagytam magam meggyőzni.

Ismét anyám jut eszembe. Talán már megkapták közben az üzenetet és akkor segítve lesz rajtam. Talán elmegy Péter Gáborhoz és akkor gyorsan ki tudok jönni. A szocdemek is megtádják közben, hogy miért vagyok bent. Együttessen majd csak ki fognak hozni valahogyan. De minden vigasztalásom mellett élénken él bennem a kilátástalanság, a reménytelenség, és főként a tehetetlenség tudata. Nagyon félek attól is, hogy egyszerűen átadnak az oroszoknak, tudom, hogy ez szokás itt, és azok elvisznek valahova Oroszországba és az al egész életemre eltüntem. Egy csomó emberről tudom, hogy ez letta sorsa, és ime a legkézenfekvőbb: Wallenberg, akit közel két évi nyomozás után sem tudták előkeríteni vagy nyomát találni.

Sirni szeretnék, de valahogy ez sem megy. Ujra imádkozni kezdek. Az egyetlen reménységen már csak ebben van.

Nyolc óra, őrségváltás a cellám előtt. Ismerős képu rendőr, az aki éjjel a cigarettát adta. Ismét kérek egyet. Hosszas habozás után ~~ad~~ ad. Közben kérdezget az ügyem felől, és igyekszem neki elmagyarázni, hogy mi van velem. Hitetlenül fogadja a dolgot, de nem is nagyon igyekszem neki elmondani úgy, hogy elhigye. Minden erőmet a várható kihallgatásra tartogatom, és nagyon szeretnék elaludni.

De most meg már a rendőr nem hagy. Kérdez, beszélget és mivel kapok tőle cigarettát, nem akarom megbántani azzal, hogy én szakítom meg a beszélgetést. Így telik el újabb kinos 20-25 perc. Folyton beszél, kérdez, nem tudok aludni, de gondolkodni sem lehet összefüggően.

Cigarettázom tehát és próbálok közömbös kérdésekről beszélni.

Ha nem lennék ennyire fáradt, örülnék neki, hogy végre emberi mód-
on tudok beszélgetni. Így azonban csak kinszenvedés számomra,
amit e y-két cigaretta reményében kell eltűnőm.

A megváltást egy hívó hang hozza magával.

Egy ismerős nyomozó vár, Beke László, egy alárendeltje, régebben
láttam, ahogy bejött gyakran a szobájába.

"Jöjjön fel" mondja és visz magával.

"Maga sem hitte, hogy így fog velem találkozni" próbálok vele
beszégbe elegyedni.

"Mohasem lehessen tudni- neveti.-Maga nem is sejti, hogy milyen
nagy urak voltak már itt bent!"

"Igen- felelem- de a hirem az oda van. Az emberek majd szépeket
fognak rólam gondolni, ha kikerülök!"

"Ha maga innen kikerül, akkor senki sem fog mondani semmit. Moná-
dom, hogy itt olyan nagy urak voltak már bent hetekig, akikről
senki sem tudja. Kiderült, hogy ártatlanok, vagy más okból elmen-
tek innen, és azóta senki sem vetheti szemükre a letartóztatásukat.
A rendőrség is tévedhet, és ha valaki innen kimehet, akkor az
ellen nem lehet egy szót sem szólani. Azt csak bizza ránk. Most in-
kább azon törje a fejét, hogy hogyan fog kijönni!"

Kicsit vigasztalólag hatnak szavai, de ez nem változtat azon,
hogy szörnyen félek. Tudom, hogy most, a kihallgatáson fog eldőlni
sorsom. Még nem sejtetem, hogy ez a kihallgatás nem
egy vagy két napig tart, hanem néha hosszú hetekig.

Ismét a 21-es szobába visznek. Beke Lászlónak nyoma sincsen.

"Szarvas százados ur- mutat be a nyomozó egy civilruhás, őszes
haju, 50 év körüli férfinak- a Sulner... Ez a százados ur- for-
dul hozzám- fogja a maga ügyét kezelni."

A százados leültet. A nyomozó kimegy és ketten maradunk a szobában.
Cigaretta veszt elő, megkínál. Nagyujtok.

Benyul az íróasztal fiókjába és kivieszi az általam gépelt 60 ol-
dalt.

"Ez a maga életrajza, ugy-e? Maga írta?"

"Igen."

Sorra veszi elő és oldalanként aláírja velem, mind a hatvan ol-
dalt. Végül ráírja lent: "Önként, minden kényszer nélkül szabad
elhatározásból készítettem ezt az életrajzot."

"Kérem mondom- neki- ez az életrajz természetesen nem mindenben
egyezik azzal, amit a valóságban életben szoktam adni."

"Ez az életrajz igaz?" kérdezi.

"Részben- felelem. -De nem mindenben."

"Nem igaz. Hol nem igaz?"

"Itt mondom és lapozom fel a 30-40 és oldalakat.-Ami itt írva
áll, az nem igaz."

"Miért csinált ilyen?- kérdezi- bolonddá akart minket tartani?"

"Tudom, hogy kezd ingerültté válni."

"Nem- felelem nyugodtan.-De Beke főhadnagy ur azt mondotta, hogy
amennyiben élteben akar k maradni, akkor írjak érdekeset. Nem
fontos, hogy igaz legyen, de legyen érdekes. Kérem én ehhez tart
tottam magamat. Amit én csak hallottam Romániában, hogy megtör-
tént emberekkel, amiről én csak felteszem, hogy megtörténhetett
volna velem, azt úgy írtam meg, mintha megtörtént volna. Ebből
előre megmondom, hogy egy szó sem igaz."

Mérgesen füttyent egyet: "Szóval ezek az oldalak egyáltalán nem ig-
azak?" kérdi mégegyszer hitetlenkedve.

"Nem. És mivel ön ezt tőlem megkérdezte, én nyomban meg is mondtam."

Láthatja százados ur, hogy nem akarom magukat becsapni.

"Maga vagy teljesen hülye, vagy olyan ravasz, hogy azt hiszi ezze-
tuljárhat az eszünkön."- mondja a százados.

Veszi elő a vallomást. Nézi az első oldalt.

Nézzé maga már úgy kezdi a vallomást, mint aki hülyének akarja
magát tétetni. Hogy jutott eszébe így kezdeni a vallomást: Csütör-

"Maga gondolja, hogy én vagyok. Érdekel ez minket?"

Kérem- mondom- és hátradőlök a karszékekben- ha százados urat érde-
li, akkor engedje meg, hogy erről a kérdésről beszéljünk. ~~En~~ én nem vagyok sem hülye, sem nem tettem magamat. Orvosem, aki
egyetemi magántanár és pszichológus, ~~Maday~~ ezt úgy fejezte
ki: neurasténia gravis. En egy szkizoid típus vagyok, és nem is
tagadom, hogy mindig félttem a szkizofréniától.
Lassan belemelegszem. Elmesélem neki gyerekkoromtól kezdve összes
ideges tüneteimet, érettségi előtti öngyilkossági kísérletemet és
annak hátterét, kitérek neurotikus jelenségeimnek egész sorára,
arra az elméletemre, hogy miért leszek én tavasszal mindig ideges.
Jó két órán át folyton e kérdés körül forgunk. Látom, hogy kezdi
sajátmaga is hinni, hogy valami nincs rendben a fejemmel. Kérdések
tesz fel, és így lassanként kialakítom benne egy pszichopata gyanu
sitott képét, látom, hogy töpreng, hogy mit tegyen velem. Termé-
szetesen élénken tiltakozom az ellen, mintha nem lennék beszámít-
ható, sőt éppen igyekszem neki egy saját ságos, kényszeredett logi-
kával bizonyítani, hogy éppen azért vagyok beszámítható, mert
így gondolkozom a dolgokról, ~~mert látom a világ között~~ mélyebb
összefüggést. Hirtelen ugrással példaképpen megmagyarázom neki,
hogy az orosz-amerikai-angol pénzpólitika Németországban és Ausztr-
áliában hogyan függ össze, és hogy ha valaki látja az összefüggé-
seket, akkor mi a tényleges helyzet.
Reggel nyolckor kezdtük a beszélgetést és én már közel három órája
magyarázok. Nem engedem szóhoz jutni. Ha kérdez valamit, vagy meg-
állít, újabb szóadattal viszem a beszélgetést arra a vonalra,
amit én akarok. Érzem, hogy újra elememben vagyok, és hogy hiába
kísérlemezik, nem fog tudni megfogni. Csak nem elfáradni, mondom
magamban, sokat és állandóan beszélni.
Hirtelen teljesen személyi kérdésekről beszélgetünk megint. Közel
vele, hogy miért szeretem József Attila költészetét, és miután
vagy tíz verséből idézek, elkezdek neki saját irodalmi múltamról
mesélni, idézek saját verseiből. Látom, hogy szarvas ~~kezdi~~ kezdi
vesztetni türelmét. Félek, hogy túlhozom a határt, és abbahagyom.
Váratlanul, egy mondat közepén, éppen, amikor érzem, hogy most
fog ráfordítani:

Kérem, de mindez nem is érdekes- vágom el saját szavamat- hiszen
önt ez csak untatja, és nyilván jobb lenne a tárgyra térni. En is
szeretnék már innen kijutni, ön is szeretne már haza menni.
Egy pillanatra meghökkenve néz rám. En is meglepődök, mert ez a
befejezés egy fokkal túlszentesen volt. Most vagy valóban azt
hiszi, hogy bolond vagyok, akkor jó, vagy azt hiszi, hogy őt ugra-
tam, és akkor most megverem a nyomozókkal.
De egy arcmozdulata sem árulja el, hogy mit gondol. Egy ideig el-
gondolkozva lapozza a gépett szöveget, és végül megkérdi:
Mondja, mivel tudja megindokolni, hogy maga minden látható ok
nélkül elindul így a nagyvilágba, az ostrom után azonnal nekivág
Romániának, pénzt költ a sem iből, svéd vízumokat akar szerezni,
utlevéllel megy- jön, utazgat. Wallenberg-ről recsegi, azután mintha
véletlen lenne, újra találkozik a svéd rádió közlőjével, azszal
beszél. Nekem mindez nagyon tyanus, és ha meggondolom, hogy maga
ezért már az oroszoknál is azt egyszer szeretném ha végre ko-
moly indokot tudna adni.

Magyarázom neki, hogy van egy gazdag svédországi nagybátyám,
hozzá akartam menni. Tőle kaptam pénzt, tehát ebben semmi meglepő
nincs benne. Könnyelmű voltam, elköltöttem minden pénzt, nem si-
került az út, hazajöttem. Közben tárgytalanná is vált utazásnyi
az egész. Egyetlen esbert lehet csak ebben sajnálni: annyit.
Azóta egyfolytában izgulhat éretten és most, amikor végre konszo-
li ált lett a helyzetem, akkor meg behoznak ide egy teljesen osto-
ba félreértés miatt.

Mondja- fejezem be- egyszer egy életrajzot írtam magamról, az
ideorvosom részére, abban est a verssört idezettem.

99.
"Koróval jöttél nem virággal". Barátnőm mindig azt mondta, hogy egy magányos farkas vagyok. Saját magam ezt így fogalmaztam: "Olyan öreg ordas vagyok, kinek medve bátyja, akinek ná hideg tombolt, mindig volt kabátja."

Nem érti. Felszólít, hogy magyarázzam meg neki.

Elmagyarázom. Magányos ordas, aki mindig húzódott az álmos, de bolond világhoz, a medvékhez, a "medvetáncos" költészethez. De burzsuj családból, és bármilyen magányos voltam, bármennyire is igyekeztem magányos lenni, gondom sohasem volt. Ebből a szemszög
ből talán többet ért meg belőlem.

Most már más szempontból kezdi a kérdezősködést. Eltérő célom felől tudakozódik, hogy mi akartam lenni, mit tanultam, mi az elképzelésem a jövőmről. Erről beszélgetünk hosszú időn keresztül, teljesen tisztán látom, hogy meg akar ismerni. Ugy látszik a nyomozati jelenetek alapján másképpen képzelte el, és most kénytelen előlrol ismerkedni velem. Közben néha keresztkérdésekkel visszatér újra és újra a svéd kapcsolatokra. Látom, hogy mindenáron szeretne, ha valami módon arra köthetne ki, hogy nekem valami titkos svéd megbízatásom volt már akkor is, mikor bucaresti utamra vállalkoztam. Ebből viszont ki tudom következtetni, hogy bár beírt, hogy valami összeügyezés lehetett svéd követségi dolgaim és bucaresti utam között, de semmi olyan konkrétum nem áll rendelkezésére, amiből kiindulhatna. Mivel pedig azt már pontosan kikalkulálhattam, hogy ez nem a legfontosabb kérdés, sejtem, hogy most csak kísérletezik velem, hogy majd, ha a lényegesebb pontra térünk ki: az angol-amerikai kapcsolataimra, akkor már tapasztalata legyen a velem való vitában. Nyugodtan és barátságos hangon vitatjuk a bucaresti ut mozgatóerőit, ~~az~~ tevékenységemet.

Látom, hogy nem találja meg a keresett gyenge pontomat, és igyekszem a beszélgetést az eddigi mederben tartani. Minél többet kérdez, annál több újabb és újabb hasonlattal élek a múltból. Neveket vetek fel, azokról tartok előadást, úgyhogy lassanként látom: nem én, hanem ő veszti el a fonalat. Udvariasan mindig visszatekerek eredeti kérdésére, de bármennyire igyekszik, nem tud odáig jutni, hogy egyszerű mondatokban folyjon a vita. Érzem, hogy minden erejét arra koncentrálnia, hogy valami szofista-szerű vitába vigyen bele, amelyet majd azután dialektikus vita címen úgy vezet le, hogy én csak igen-nem válaszokkal végül is ellentmondásba keveredjem. Eppen ezért minden kérdése után egy pillanatig mindig azon gondolkozik, hogy ez hogyan függ össze az előzőkkel, és vajjon milyen célt szolgál. Gyakorlatom van már ebben, és így minden csapdát gondosan ki tudok kerülni. Mielőtt valami gyanút fogok, hosszas és példákkal teletűzdelt választ adok. A világirodalom nagy remekműveiből, a politikai történelmi mondásokból, saját jegyzőkönyveimből, saját régebbi élményeimből, Marx-Lenin és Stalin műveiből, Platonból és Kantból egyaránt idézek, csak hogy látszólag pársztrikusabbá tegyem mondanivalóimat és elkerüljem, hogy egyszer is igen-avagy nemmel kelljen válaszolnom.

Idővel türelmetlen is lesz, és felszólít: válaszoljak igennel vagy nemmel, de kitérek. Hivatkozom a dialektikus materializmus összes szabályaira, és megmondom (előre neki), hogy bár szociáldemokrata vagyok, igen jól ismerem a kommunista elméletet, tehát ezen a téren állom a vitát: nekem is az a szándékom, hogy dialektikusan folytassuk le a vitát, de akkor ragaszkodom, hogy alaposan meg legyenek magyarázva a fogalmak. Tehát mielőtt igent vagy nemet mondok, tisztáznunk kell, hogy én mit értek alatta, és ő mit ért egy-egy fogalom alatt. Türelmetlen, de igyekszik a lehető legudvariasabban folytatni a beszélgetést. Így telik el egyik óra a másik után, és még mindig nem jutottunk egy lépéssel előre. Még mindig ott tartunk, ahol elkezdtük. Én már régen nem vagyok olyan fáradt, mint amikor kezdtük, és a beszélgetés folytatódik. Ezzel

szemben örömmel látom, hogy Szarvas százados kezd kimerülni. Egyre szórakozottabban kérdezget, és az az érzésem, hogy keres valami megoldást, amivel engem sarokba szoríthat. Váratlanul megszakitja az egész gondolatmenetet és rátér a revolverre.

"Nézze százados ur- mondom- csak nem akarja velem elhitetni, hogy maga nem tudja, hogy az nem az enyém."

"De én úgy tudom, hogy az a magáé. Nem tudom elhinni, hogy a nyomozók maguktól ilyen dologra képesek, erre pedig semmiféle utasításuk nem lehetett."

"Pedig kérem ez nem az én revolverem volt."

"Ez" kérdezi és elénteszi.

"Ezt nem tudom. Én nem láttam és nem is néztem meg."

Elmondom neki újra az első jelenetet, az ujlennyomat kérdéssel együtt.

"Szóval ezen nincs a maga ujlennyomata?" kérdezi hitetlenkedve.

"Nincs- felelem. Utána lehet nyomozni. Egy perc alatt megállapítható?"

Erre feláll, és előre dőlve az íróasztalon támaszkodik:

"Idefigyeljen. Maga engem most több mint 5 órája az orromnál fogva húz. Most már elegendő. Csak nem akarja nekem bemészni, hogy maga ártatlan bűnös, és ez nem a maga revolvere. Családja jegyzőkönyvet írt alá, és ebben vallja, hogy a magáé."

"Kérem, az lehet, mert úgy van fogalmazva, a szerencsétlenek rémületükben aláírták."

"Hát minek mesél nekem ujlennyomatról. Biztosan alaposan letisztogatta hogy ne legyenek rajta a maga ujlennyomatai. De nekem elég ez a jegyzőkönyv is maga ellen."

"Kérem én ezt elhiszem, de mégis tagadom, hogy a revolver az enyém lenne."

"En meg be fogom bizonyítani, hogy a magáé."

Kimegy. Egy perc múlva visszatér a revolveres nyomozóval.

"Maga találta ezt a revolvért a párnája alatt?" kérdi tőle.

"En" mondja a nyomzó.

"Kérem, mondom- az csak természetes, hogy ezt fogja mondani."

"Ugyan kérem, ne legyen nevetséges" mondja igen ingerülten a nyomzó. "Mit tagad. Csak nem gondolja, hogy én maga miatt hazudok. Nekem magához semmi közöm, én magát nem ismertem sohasem, semmi érdekem, hogy ártatlanul bemártsam. Vallja be, hogy a magáé, és azzal el van intézve az ügy."

"Szóval- kérdi Szarvas- maga meg mer esküdni, hogy ez a revolver a Sulneré?"

"Hogyne kérem, akármikor."

"Hát akkor minek tagadja itt ezt? Azt hiszi ezzel sokra megy?" kérdi most már kiabálva Szarvas.

"Kérem én nem tudom mi érdeke a hadnagy urnak, hogy rólam ezt állítsa de ez a revolver nem az enyém."

"Szóval én hazudok?"

"Azt én nem állíthatom, de hogy ezt a revolvért maga tette a párnám alá, az biztos, és hogy nem az enyém."

"Maga tette volna a párnája alá?" kérdi csodálkozva Szarvas százados.

"Ugyan kérem, hazudik. Hiszen mikor beléptünk, akkor rögtön mondta: Végem van. Rájöttek."

"Nem mondtam. Ez hasugság- szalad ki a szmon."

"En hazudok. Ezt mondta" üvölt a nyomzó. "Hallotta százados ur ezt a szemtelenséget? Hogy nekem mondja egy ilyen szemét kém, hogy én hazudok?" Nekem akar jönni. Érzem, hogy most fog elcsúszni az első lépés."

"Százados ur- kiáltok fel én is- azt hiszem nincs értelme ennek a vitának. Ha itt közönséges erőszakot akarnak alkalmazni, akkor sajnálom, hogy mostanáig beszélgettem. Adják ide a jegyzőkönyvet, amit kérnek, és én aláírom."

A nyomzó félúton megáll.

"Hogyne - mondja Szarvas- az jól jönne. Akkor azután megussza, hogy

bármilyen vallomást kelljen tennie, aláírja a revolveres jegyzőkönyvet és megussza a súlyosabb dolgot. Erről még csevegünk!

"Kérem- mondom- én aláírok mindent, majd a bíróság eldönti, hogy kinek van igaza!"

"Szóval tagadja még most is a revolvért? kérdezi fenyegetően a nyomozó. A vádlottnak egyetlen joga van a rendőrséggel szemben: a tagadás-mondom. Azt hiszem a százados ur ebben igazat ad nekem."

"Szemét alak" mondja a nyomozó. "Lég egy ilyen revolvert sem mer bevallani!"

"Nézzé mondom- ha most nem lenne itt a százados ur, maga engem összeverne. Ettől azonban még mindig nincs igaza."

"Maga egyre szentelenebb lesz. Azt hiszi, hogy ezzel segít magán?-gulyóldik a nyomozó."

Közben Szarvas százados int neki. En egyedül maradok a szobában és ők együtt kimennek.

Jó félóra múlva jön vissza a százados egyedül.

Leül újra az íróasztalhoz.

"Nem értem- mondja nekem barátságosan.- a nyomozóhadnagy ur nekem négy szemközt is azt állítja, hogy a revolver a magáé. Pedig szeretném ezt kinyomozni!"

"Kérem mondom, nem vitás, hogy ő most márpresztizs-kérdésből ragaszkodik ehhez a dologhoz" magyarázom, és érzem, hogy egyre több bizalommal vagyok ezzel az emberrel szemben. Ugy érzem, hogy ő tényleg baráti érzelemmel és igen jóindulatu módon kezeli ügyemet, feloldodom.

"Már pedig én nem hiszem, hogy ennek valami értelme volna. Itt maga egyszerűen tagad, ahogy mondta, ehhez joga van."

"Ugyan- felelem türelmetlenül- hiszen a többiek is tudják, hogy ő csempészte be a revolvért a párnám alá. Beke be is vallotta: az a cél, hogy nagy vallom, amit ők akarnak, vagy pedig pedig fegyverrejtégetésért átadnak a statáriális bíróságnak."

"Ezt mondta Beke- kérdi csodálkozva. Mikor?"

"Első nap délután Csillag őrnagy jelenlétében. Mikor közölte, hogy írjam ezt át érdekes jegyzőkönyvet."

Ismét látom, hogy elkomorul. Határozottan bosszantja amit mondok.

"Akkor sem látom, be, hogy miért kellett ezt csinálni. Nem hiszem, hogy maga hazudnék, főként egy idegen nyomozó, és maga az érdekelt fél mondana igazat."

Hirtelen ötlettel merész gondolatom támad. Nézzé százados ur- mondom- maguk ezt a revolvért zsarolási célból hozták el hozzám. Éát én adok jobb és hatásosabb zsarolási módot, ami még emellett igaz is. Az iratok között, amiket a házkutatásnál behoztak, van két hamis orosz utazási engedély, amiket én hamisítottam. Ezek alapján bármikor átadhatnak az oroszoknak, és ez sokkal hatásosabb retorzió, mint a revolver. Kerestesse ki, és akkor ez a téma be van fejezve."

Egészen mehökkent arccal néz rám.

Egy percre még bánom, hogy ezt elmondtam, de mivel tudom, hogy erre gyors rájöttek volna előbb utóbb, jobb ha én találom ki.

"Nézzé Százados ur- fejezem be- a maguk nyomozói hatókrök. Ezt nem azért mondom, mert bántani akarom őket, hanem mert ez tény. Mikor le-tartóztattak, akkor egy telefonszámot diktáltam a nagybátyámnak, hogy hívja fel ezt a számot, és értesítse őket, hogy elvitt a rendőrség. Ugyanez a nyomozó, a revolveres, a diktálás alapján írta a telefonszámot az asztalon. Amogy odanézek, látom, hogy fordítva írta: nem 345-571 hanem 371-545. Akkor ezt mondtam neki: "Ha én nyomozó elnnék, legalább telefonszámot le tudnék írni." Azóta halálos ellenségem. Akkor ott a helyszínen majdnem megvert dühében. Amután tartottak dühükben egy házkutatást a étam megett, melynél nem voltam jelen. Ez törvényellenes. Tehát ezzel már megdől az egész revolver-történet. Engem ugyanis már-gyukben előbb behoztak, és csak azután kutattak."

"Ha nem volt jelen a házkutatásnál?" kérdezi a százados, most már őszir-tén meglepve.

"Nem.- ezért is kérem hagyja abba a revolver ügyet, meg a többi."

"Elmondtam Önnek jobb és biztosabb területet magamról, és maradjunk ennél."

"Majd utánamézek. -mondja a százados.- De most befejezem a kihallgatást. Délután 4 óra van, és én még nem ebédeltem, éhes vagyok. Maga most visszamegy a cellájába és kb. egy óra múlva mire visszajövök, újra hívatom. Addig maga is egyék lent, ebédjét biztosan felretették."

Hínegy, és egy-két perc múlva egy rendőr jön már érettem. Megyünk újra vissza a cellába. Nem szóltam semmit sem a századosnak arról, hogy nem eszem, mert azt akarom, hogy a fogda hivatalosan jelentsen. Aránylag elég éber vagyok, ~~60 órája nem tudtam~~ 60 órája nem tudtam rendesen aludni, és azóta vagy gépek, vagy beszélek. Ahogy leérek a fogdába, kínálnak ebédet. Csakjában hideg babfőzelék egy szelet fekete kenyérről. Visszautasítom. Hevetelek csökönyösséggel, de nem erőltetnek.

Újra lesétálok a cellába és lefekszem a priccsre. Most már tisztán látom, hogy ez a dolog nem fog egy-két nap alatt véget érni. Örülhetek, ha a hét végére kint vagyok. Anyám szegény jár lejjében és ahogy lefekszem a priccsre, csendben újra elsirom magamat. Annyira gyenge vagyok, hogy mielőtt egyedül maradok, elővesz egy eddig ismeretlen lelki és testi fáradtság. Szinte úgy érzem, hogy agyam teljesen megállt, és hiába próbálom összeftárgozni gondolkozni, nem tudok kitérni az elől, hogy örökösen nem járjon az eszemben, amit a századossal beszélgettem. Ötvenzer átgondolom minden egyes szavamat, minden egyes szavat, próbálom jobbra forgatni, balra forgatni a dolgokat, és ha őszintén bevallom magának, belátom, hogy neki van igaza: végeredményben előbb vagy utóbb be kell majd vallanom, hogy megbízatással utaztam Bucarestbe. Akkor pedig végem van, mert akkor nem lehet többé semmit sem tagani. Elhatározom, hogy ha ez a játék sokáig tart, akkor kikeresem majd a végén a legkevésbé súlyos vádpontokat, és csak azokban fogok vallani. Addig azonban igyekszem az eddigi vonalat tartani: teljes félreértés, és semmi sem igaz.

Örülök neki, hogy az orosz papirokat megmondtam. Így ez a veszély már nem fenyeget. Ugyan fognak egyhamar átadni az oroszoknak, és onnan is majd kijövök valahogy. Már kezdem magamban kigondolni, hogy ki lehetne protekció hozzájuk, ha sorra kerül ez a dolog. Ilyen gondolatok között nyom el újra az álom.

Alig-hogy ~~alvok~~ alszom egy levelet, ismét igen nyugtalanul, mert székembe sűrű a fény, újra keltenek. Egyre nehezebben kelek fel és bizony csak akkor tudnak lábra állítani, mikor egy csajka visszel fenyegetnek meg. Újra lemosom az arcomat és ettől kissé magamhoz térek. Három nyomozó áll a folyosón: rám várnak. Kérek tőlük egy cigarettát, de megtagadják. Álmosan, félig lehunyt szemmel és teljesen kábult állapotban megyek velük. Első eset, hogy nem tudom, merre visznek. Annyira álmos vagyok, hogy nem tudom megállapítani hol vagyok. Végül egy lépcsőházban megyünk felfelé. Egy nagy szobába érünk. Itt két nyomozó leül velem szemben, és várunk.

"Hova visznek?"-kérdézem.

"Orvoshoz"-mondják. Most kezd bennem felderülni, hogy miről van szó. Szóval nem tudják, hogy nem vagyok-e bolond. Végül is nyílik az ajtó, és a harmadik nyomozó bevisz egy szobába. Határozott négyzetes ember ül egy íróasztal mögött. Ismerős arc, annyira jellegzetes, hogy nem lehet elfelejteni. Még töröm a fejem hogy hol is találkoztunk már egyszer, mikor ő is megszólal:

"Szóval maga az?"-kérdézi. -Hiszen akkor mi régi ismerősök vagyunk?

"En nem tudom honnan- motyogom,- de én is tudom, hogy már találkoztunk valahol. Hol volt ez- doktor ur?"

"Az most nem fontos. Üljön le. Hollyel kínál az íróasztal tulsó oldalán. Lerogyok a székre. Int a nyomozónak, hogy menjen ki. Kettesben maradunk."

- Doktor ur, -kérdézem újból- honnan ismerem én ~~magát~~ Önt?

-Hagyja csak, majd rájön- mosolyodik el.

Előtte receptblokk. Dr. Bálint olvasom róla, ideg orvos.

Kérdezget. Felírja nevemet, és pontosan tudja, hogy hány éves vagyok. Felírja, hogy a piarista gimnáziumba jártam, érettségi előtt öngyilkosságot kíséreltem meg, és a cisztereknek érettségiztem, évszám, pontos dátum. Honnan tudja?- gondolkozom rajta.

"Érettségi előtt maga egyszer egy Beregi E. v. névű lánynál volt este. Egész este filozofiai vitákat folytattak a társasággal."

"Persze- villan meg bennem- és akkor ön is ott volt! Most már megszímere rem."

"Szóval- mondja most barátságosan- most mesélje el, hogy mi van itt magával?"

Részletesen elmesélem neki az ügyemet és igyekszem minél rövidebbre fogni a dolgot.

Visszakérdez, és azután kezd családi körülményeimről, egyébekről kérdezni.

"Nézzé- mondja váratlanul- én már akkor is azért voltam ott azon az estén, mert az Éva azt akarta, hogy mint ideg orvos figyeljem. Szóval én már nagyjából mindent tudok, és így csak látni akartam, hogy most miképp beszél a dolgokról. Mindesetre akkor kellemesebb körülmények között találkoztunk. Maga egy neurotikus pszichopata, de teljesen beszámítható."

"Azt én egy percig sem vitattam. En nem is kértem, hogy vizsgáljanak meg. Inkább arról volt szó, hogy az én neurotikus dolgaim mögött itt a politikai rendőrség agyai valami nagyszabású összeesküvést várnak, és nem hiszik, hogy nincs mögötte semmi. Ön orvos, hívja fel az orvosomat, akkor percek alatt ki fog derülni minden."

Felírja az orvosom címét, azután elkezd orvosilag vizsgálni.

A vizsgálat végén azt mondja: Maga most menjen ki, és küldje be a nyomozófőhadnagyot.

"Segítsen rajtam doktor ur- kérem összetett kézzel."

"Az nem csak rajtam mulik, de mindesetre majd utánanézek az ügyének."

Kimegyek és kérem a főhadnagyot menjenbe a doktor urhoz, kéreti. Két nyomozó között ülök le. Átgondolom egész beszélgetésünket, és lassanként egyre világosabb lesz, hogy végeredményben ő ugyanazokat a témákat darálta le, mint délelőtt Szarvas R. százados. Ekkor már sejtem hogy nem segiteni akart rajtam, hanem mint ideg orvos ki akarta puhatolni, hogy melyek a leggyengébb pontjaim. Szóval most majd ő ideg orvos tanácsot fog adni, hogy hogyan is kezeljenek. Különös szerencse, hogy régi ismerős, így talán mégis segiteni fog. Ha nem, akkor elveszett ember vagyok, hiszen egyszer egy egész estén át vitatkoztam vele, és mint kiváló pszichológus nyilvánvalóan kitűnően kiismert. El lehetek mindenesetre kósúlva arra is, hogy ezentul sokkal alaposabban kézbe veszik ügyemet és sokkal ügyesebben fognak velem szemben fellépni.

"Nincs magának semmi baja"- jön ki a nyomozó. "Azt mondta a főorvos ur, hogy teljesen normális. Hát azt ajánlom, hogy ezentul így is viselkedjék, mert ha ezentul is hülyének teteti magát, nagy baja lehet."

"Kérem- felelem- én eddig sem tettem magamat hülyének, és már a százados urnak is mondtam, hogy teljesen beszámíthatónak érzem magamat."

"Ne pofázzon annyit"- lök oldalba a másik nyomozó és indulunk lefele a lépcsőkhöz. A beszélgetés közben ismét egy kissé magamhoz térített, úgy hogy kezdeti álmoságomnak nyomát sem érzem. De nagyon félek, hogy nem sokára bekövetkezik az az állapot, melyet már nagyon jól ismerek magamon: a kritikus órák, a 60 és 72 óra közötti félálom állapot. Ilyenkor már nem nagyon tudom, hogy mit beszélek, és hogy mit teszek. Ha ezek most megint egész éjjel kihallgatnak, akkor végem.

Valóban nem is visznek vissza cellába. Megyünk egy udvaron és újra fel lépcsőkhöz, egyenesen a 2. szobába, Szarvas századoshoz.

Előtte fekszenek az orosz iratok.

Leülök, a nyomozók kiemennek és újra kettesben vagyunk. Lehet úgy 6-7 óra között, kint már teljesen becsúszott a sötétség. November van és bevilágítanak az andrássy út ~~szomszéd~~ ivóházai. Ahogy kinézek az utcára, irány

34/
tudtam volna, nem mentem volna el ennek az épületnek még a közelé-
ben sem.

Közben Szarvas százados előveszi az orosz iratokat a fiókból és
megkérdezi, hogy eeket emlitettem-e a délelőtti folyamán.

"Igen" - mondom.

"Mire kellett ezek?" Ez a legnagyobb kérdés. Hivatkozom a vallomá-
sban említett ismerősökre, aki egyizben elhozta egy barátját, vala-
mi zsidó gyereket, aki l'alesztinába szeretett volna kivándorolni,
de nem tudta hogyan juthat el Bécsig. Erre azután nagy rábeszélése-
re ezeket az iratokat készítettem el neki. Az újké kávéházban volt
ez a beszélgetés és azután el is ment velük. Erdetelen dolog, -
és legnagyobb meglepetésemre ő sem nagyon firtatja a hátterét.
Ezek után kezdünk rátérni a többi kérdésre.

Hosszasan fogat minden egyes momentumról életemnek, főként bécsi
és budapesti tartózkodásomról ~~beszélgetek~~ kérdez sokat. Mivel
egyre fáradtabb leszek, egyre kevésbé tudom tartani az iratot, és
egyre rövidebb válaszokat adok. Fantáziám is kihagy és egyszerre
csak reméltem veszem észre, hajlok már az igen-nem válaszokra.
Már pedig ebben az esetben elveszett ember vagyok. Mikor ~~szociálistá-~~
zan Platont tanultam rájöttem már, hogy Sokrates kérdezőgetési mód-
szere, melyre az ellenfél mindig igen-nemet válaszol, a legbiztosab-
b mód valakit ellenmondásba kényszeríteni, és annyit már hallomásból tud-
tam, hogy hasonló ~~módszerekkel~~ módszerekkel dolgoznak az Avon.

~~Magam Bécsben~~ Maga Bucarestben volt mareikai angol társaság-
ban?

"Igen."

"Bucarestre visszatértekor maga megpróbált az amerikaiakhoz állás-
ba kerülni?"

"Igen."

"Szociáldemokrata megbízásból ment ki?"

"Igen."

"Alpár Imrével is tárgyalt?"

"Igen."

"Alpár Imre akkor oroszellenes politikai pártot akart alapítani?"

"Igen."

"Maga volt kiszemelve, hogy Bécsen át informálja a nyugatot?"

"Nem. Erről nem volt szó."

"Ne tagadja. Nekünk pontos jelentés ~~erről~~ erről."

"Nem erről nem volt szó? Szó volt arról, hogy én Alpár Imrét

informálom Bécsből a nyugati politikai helyzetről."

"Ez ugyan nem igaz, de majd később erre is kitérünk. Ezután maga

a szocdem párt megbízásából ment nyugatra."

"Élég meddig."

"Mikor maga azt az utasítást kapta, hogy a kommunistákkal dolgozzék
együtt vagy nem?"

"Nem."

"Szóval csak az osztrák szocdemekkel. A kik ~~hiszen~~ ismertén austromarxis-
ták, azaz kommunistaellenesek, tehát oroszellenesek."

"Ez nem helytálló megállapítás."

"Maga igen képzett marxista, tehát tudnia kell, hogy maga a megbí-
zatást a párt jobboldalától kapta ezek szerint. Igaz?"

"Mennyiben ön a nyugati szocdemeket jobboldalnak tekinti és

a szocdem pártban is megkülönböztet jobb és baloldalt, akkor én a
megbízatást inkább jobboldaltól kaptam, mint a balszárnytól."

"Helyes. Tehát ön kiment és összeköttetésbe került Pogány Pállal és

Turcsányi Istvánnal. Erre ön összefogott Pogány ellen Turcsányi -
val?"

"Nem. Én egyszerűen Pogány nyakát törtem ki, mert gazember."

"De hiszen Turcsányi felajánlotta önnek, hogy indítsanak közös
lapot."

"Igen. De én nem fogadtam el, és a külügytől kértem engedélyt, hogy
sajátmagunk indíthassunk egyet, Turcsányitól függetlenül."

- "Helyes. De mikor a pénzt nem kapták meg, újra tárgyalt Turcsányival."
- "Nem, De ő táviratilag felajánlotta újból a szerkesztői állást saját lapjánál."
- "Es ön ezt nem is utasította el."
- "Nem. De nem is fogadtam el."
- "Mert még várt. Ezzel szemben Bécsben is igen jóban volt az amerikai és angol hivatalos körökkel. Többször ment járt a főhadiszálláson."
- "Csupán mint ujságíró."
- "De másoknak is elintézett apróbb-cseprőbb kéréseket."
- "Igen."
- "Tehát kapcsolatai voltak. Ezek után Ön váratlanul hazajön, és itthon egy külföldi hírszolgálati organizációt akart felállítani?"
- "Igen."
- "Eljött ide is. Üzenetet hozott Bécsből a Bekének. Igaz?"
- "Igaz."
- "Egy angol ujságnál Bécsben állást vállalt?"
- "Igen. A magyar kiadás fordítását. Iskolaujság. Ebből tanít az angol nyelvet a budapesti rádió."
- "Igen. És ön kétszer is járt az angol követségen."
- "Igen. Ebben az ügyben."
- "Lehet. Na már most Önt itt figyelik. Egyizben rajtakapják, hogy az asztalon, a mellettünk lévő szobában iratok között turkált. Igaz?"
- "Nem. En erre nem emlékszem. Ilyen eset nem volt."
- "Ne tettesse magát. Csak akkor maga nem tudta még, hogy szándékosan hagyták egyedül a szobában. Sőt meg revólvert is keresett és zsebeket is átkutatott."
- "Nem igaz."
- "Taru van rá."
- "Tévedés."
- "Ugyan maga körül minden tévedés. Belátja, hogy ezek után minden jel arra vall, hogy maga gyanús. Még ha ese meg ártatlan is?"
- "Ezt én igen."
- "Végre be is lát valamit. Hát kerem ez egy tökéletes Pimpernell-ügy. Maga hazajön ártatlan képpel, és közben az AVON iratok között keresgélt éppen a kémelhárító osztályon?"
- Töröm a fejemet. Igen álmos vagyok, alig bírom gondolataimat összeszedni. Egyszerre csak rádöbbenek: egyizben Beke egyedül hagyott a szobájában, a mellettünk lévő szobában. Az asztalon iratok feküdtek, és én kíváncsiságot nézegettem őket. Azután felálltam és odamentem a fogashoz. Belenyultam egy zsebbe, de váratlanul rájöttem, hogy az nem az én kabátom. Erre kihúztam a kezemet és kivettem saját kabátom zsebéből a cigaretta. Leültem és rágyújtottam. Egy perc múlva megjelent a szobában Beke és az a hadnagy, aki a revolveres dolgot csinálta. Ezek szerint lehet, hogy a párnám alá dugott revolver azonos. Akkor eltették, és még ma is rajta vannak az ujjnyomataim. Hiszen akkor az egész elméletem összedőlt. Hirtelen összeszedem magamat. Most meg kell kockáztatni a lehetetlent is.
- "Kérem százados ur- mondom váratlanul emelt hangon- én már nagyon fáradt vagyok. De annyira, hogy engem itt bágyadságomban ilyen dologba bele lehessen vinni, annyira nem. Ebből egy szó sem igaz, ilyen jelenet nem volt."
- "Na majd rögtön kiderül."
- Feláll és kimegy. Bejön Beke. Tágranyitott szemmel nézek rá.
- "Mondja el? Hogyan is volt ez az irattutkálással?" szolítja fel a százados.
- Beke erre elmeséli az egész jelenetet:
- "Gyanús volt nekem, hogy miért jár be. Erre egyszer egyedül hagytuk a szobában, és a kulcslyukon át figyeltük, hogy mit tett. Hát kerem először megnézte az asztalon fekvő iratokat. Persze csupa jelentéktelen dolgot hagytunk kint akarattal. Azután feállt, és kutatni kezdett a zsebeimben. Végül mintha mi sem történt volna rágyújtott és leült. Visszajöttünk és persze egy szót sem szoltunk neki, de akkor már

06-1

11

•

5

•

•

2

Igy folyik ez a vita hosszú órákon át. Minden egyes mondatot újra meg újra elővesz, de nem megy semmire. Ami azonban nekem feltűnik: nem tudok rájönni, hogy végül is milyen vallomást akar kicsikarni belőlem. Látom, hogy mindenáron meg akar törni, de hogy mi a végső cél, mit akar velem elismertetni, azt nem tudom kivenni szavaiból. Rendkívül fárasztó számomra ez a vita, hiszen harmadik napja kell állandóan szeiklemi éberséggel ügyelnem minden szóra. De most hogy már látom, hogy valóban életre-halálra megy a dolog, összeszedem magamat, és szinte sportszerűen üzöm. Ujra felélekülök, és újra kezdem a századost szavaimmal átárasztani. Most próbálom neki bebizonyítani, hogy én még órákig bírnám, mert egyébként valóban kérs egy egész éjszakát átbeszélni velem: azt pedig már nem bírnám. Egyre többet és egyre határozottabban beszélek, és újra visszatértek a délelőtti ~~mondatok~~. Sokat és főként a tárgyhoz nem valót beszélek, hatahams kitéréseket csinállok, ahol csak alkalom adódik. Egyszerre csak feláll, és elvágja az egész vitát:

"Most tizenkét óra van- maga visszamegy a cellába- én meg hazamegyek. Öt perc múlva mélyen és kimerülten már alszom a pircsen. Ismét reggel 7-kor keltenek. Nagyon nehezen ébredek, de egy kicsit frissebb vagyok.

8 órakor visznek fel a századoshoz. Kezdődik az előző napi játék elől. Egyikünk sem fárad ki. Egyszerre csak kivesz a fiokból egy vastag jegyzőkönyvet: ez az amit emlit, a svéd követségi jegyzőkönyv? Elemteszi.

Megnézem. Nyomban megismerem. Lagyarra van fordítva a sifrizált szövegrészek kivételével.

"Igen. Gratulálok, hogy ilyen gyorsan le tudták fordítani. A barát- nőm csak egy napig tarthatta magánál. Ez elismerem, gyors munka volt. Elmosolyodik.

Felszólít, ahogy amire fejből emlékezem, azt diktáljam le vagy írjam le. Persze nem emlékezem semmi többre, mint egy-két névre, és egy-két kevésbé fontos dologra.

"Kérem - mondom- azt hiszem egy példány van még a svédeknel. Ha magának nagyon kell, akkor majd ha kiszabadultam, adok maguknak egy komplett példányt. Teljesen érdektelen dolgok ezek a maguk szempontjából!"

"Ugy, már felajánlja a szolgálatait?"-kérdezi gúnyosan. "Hát nálunk ez nem megy olyan könnyen, mint nyugaton."

"En nem ajánlom fel senkinek a szolgálataimat, nem is tettem soha, de nem is fogom, legkevésbé most itt maguknak!"

Ebből újabb órákig tartó vita. Mikor látja, hogy fáradt vagyok, felajánlja, hogy ad nekem gyógyszert, ami ébren tart. Köszönettel viszszautasítom; még nem vagyok fáradt.

Dél felé a százados eltűnik. Helyette más nyomozó veszi át a kérdést és ez így folyik egészen estig. Akkor újra megjelenik a százados és folytatja a kihallgatást. Négy napja vagyok már itt, és összesen nem aludtam még 12 órát. Bármennyire is igyekszem, kezden érezni, hogy kidőlök.

Este nyolckor abbahagyják a kérdezgetést. "Nézze- mondja a százados- maga úgy látom egy konok ember. En nem akarom magát itt tönkre-tenni. Menjen le, és aludja ki magát. Holnap reggel megbeszéljük, hogy maga mit tagad le és mit vall be, és azzal vége az egész ügynek. De egyet mondhatok. Ha maga bevallja, hogy mit tett, akkor maga szabadon futhat. ~~csak~~ Maga nem olyan nagy hal, mint gondolja. De ha maga vall, akkor remélem, hogy magán keresztül elfogjuk a nagyobb halakat. Maga itt csak egy kis hal a horgon, de magán keresztül elfogható a többi. Megígérem magának, becsülets óra, ha holnap délelőtti vall, akkor este otthon van. Gondoljon anyjára, családjára, jövőjére."

Fel sem tudom rogni teljesen szavainak értelmét, annyira álmos és fáradt vagyok már. Ismét félholtan kerülök le a cellámba. Milyen elalszom.

Meggel 7-kor gépiesen felébredem az erőszakos lektésre. De 1/4 - kor újra alszom már, és most nem zavar fel senki. 10-óra körül ébredem fel.

Dehunyttal szemmel fekszem és gondolkozom a százados szavain. Természetesen tudom, hogy ígéreteit csupán ~~arról~~ arra való, hogy végre rávegyen a vallomásra. Helyzetem azonban egyre kilátástalanabb. Közben azonban már beleélem magamat abba, hogy még napokig itt kell lennem. Ugy látszik, a kintiek nem nagyon tudnak segíteni. A rendőrsen telefonáltatott, de úgy látszik nem is jelentette. Meggondolta magát. A legközelebbi váltásnál ismét egy ismerős rendőr kerül cellámajtája elé. Az aki cigarettával kínál tőlem. Próbálok most őt ujjatársaságba vinni, hátha őt is meg lehet kérni egy üzenet továbbítására.

Cigarettát ad újból és közben saját magáról mesél. Családi körülményeiről és szegénységéről, mérhetetlen nyomoráról. Előadást tart arról, hogy ő őrizte a halált, a nyilas vezért is. Hosszasan mesél róla, és külön kihangsúlyozza, hogy milyen bátor, rendes gyerek volt, így mondja. Szinte elismerés cseng ki hangjából. Nevetve mondja, hogy Szállasi nem hitt abban, hogy kivégzik. Viszont ő volt az egyetlen, aki bátran halt meg. Ezt külön kiemeli. Azután arról beszél, hogy milyen nehéz a szolgálat. Közben pedig lukas csizmát, ha elmegy valahova, és visz üzenetet. Anyámhoz akarom küldeni. De nem meri vállalni. Hiába kapacitálom közel egy óráig, elutasít. Fél, mert legutóbb is egy rendőrt, aki elkaptak ilyesmi miatt, 3 évre ítélték el.

Igy telik el a délelőtti nagy része. Mikor leváltják, 12 óra van, ebéd. Visszautasítom és várok. Közben a mellettem lévő cellába egy olaszt hoznak be. Valami diplomata, aki romániai utjáról tért vissza, de az oroszok lefogták, és végül átadták a magyaroknak. Felháborodottan magyarázza románul, magyarul, olaszul, hogy ő olasz diplomata, sérthetetlen séget élvez. De senki sem törődik vele. A rendőrök vállukat vonogatják. Mindenesetre engem ez ismét felzaklat. Mit várhatok ezek után én? Fel és alá járok cellámban, melynek szabad térsége 1x1 méter. Két lépés oda, két lépés vissza, ha keresztben járkálok. Végül a rendőr megállnál és kinyitja az ajtót. Így legalább a nyitott ajtón át megna yobbodik a cellám. Persze a folyósóra csak percekre mehetek ki, vizért, vagy a toalettre. Közben ismét imédkozom magamban. A monoton imaszövegek közt valami csodára várok, hogy kiszabaduljak, és közben egyre a százados szavai járnak a fejemben. Egyre inkább rájövök, hogy valószínűleg semmi konkrétumot nem tudnak rólam, és ezért még mindig csak vaktában tapogatódznak. Tőlem szeretnének támpontokat kapni, hogy végre lekezdhessek a "dialektikus kihallgatást". Egy óra lehet már, mikor újból hiátanak. Egy nyomozó visz fel újra a 21-es szobába.

A százados fogad, állva az íróasztala mögött:

"Kinek telefonáltatott maga?" Kérdezi szinte ordítva.

"Nagybátyámnak és a barátnőmnek." felelem habozás nélkül és elmondom az üzenet szövegét.

"Es kinek még?" kérdezi tovább kiabálva.

Tehát a rendőr telefonált. Ők lehallgatták a beszélgetést, de nem tudnak semmit mást.

"Senkinek."

"Es a barátja. A barátai. Hogy hozzák ki?"

"Senkinek sem telefonáltattam. Nincs senkim sem, akinek lehetett volna."

"Es kivel telefonáltatott?"

"- Azt nem mondhatom meg. Annyit elárulhatok, hogy az itteniek

- közül volt valaki, de azt hogy ki nem tudom.
- 4-Hogy hogy nem tudja? Első eset, mióta az Andrássy ut 60 áll, hogy innen valaki kiüzent, és akkor maga nekem nem akarja megmondani hogy ki volt az? Majd megmutatom én magának! üvölt.
- 4-Kérem én árulhatok el senkit. De egyet megmondhatok. Valaki, aki az egész ügyről semmit sem tud, csupán a családomat és a barátnőmet értesítette és azt közölte, hogy forduljanak Péter Gábor vezérőrnagy urhoz. Ebben nem volt semmi titkolózni való. Ezzel szemben, hogy a jövőben az ilyen árulható legyen, megígérem Önnek, hogy mihamarab szabadlábra kerülök, ha nem is a személyt, a módszert elmondom Önnek.
- 4-Majd meglátjuk! mondja egy kissé megnyugodva a százados.
- Ujra hellyel kínál meg.
- Cigaretta kérek. Megtagadja. Vállat rándítok és újra folytatjuk a kihallgatást. Természetesen én mereven kitartok az általam felállított soma mellett és sehol nem engedek. Hosszu órákon át próbál valahol egy lukat találni, hogy felgöngyölíthesse az általam felállított összefüggéseket, de nem sikerül.
- Erre megkínál cigarettával. Visszautasítom.
- 4-Hiszen az előbb maga kért! mondja csodálkozva.
- 4-Igen- akkor én kértem- felelem- de akkor Ön nem adott. Nyilván volt rá oka. Most viszont Ön akar adni, tehát erre is van oka. Ha pedig Önnek oka van nekem adni cigarettát, akkor nekem ez elég ok arra, hogy ne fogadjam el!
- Látom, hogy imponál neki, hogy ennyire állom a harcot. 4-Maga ideális kémtípus! mondja, elismerően.
- 4-Kétlem- felelem- én nem tartanám magamat annak.
- Ujra kérdez és én újra felelek. Igen sokat vitatkozunk most már politikai elméletről, de ezen a téren nem tud megfogni. Legalább annyira ismerem a kommunista elméletet, mint ő, tehát hibára próbál bárhol utat készíteni valami antikommunista kijelentésemhez, én is előre tudom már, hogy mire akar kilúkadni. Így azután abba is hagyja a meddő vitát.
- Az előtte fekvő iratok között lapozgat.
- 4-Mondja- kérdezi- mit keresett maga onnan az angol cégnél olyan sokat és mond egy előttem teljesen ismeretlen nevet.
- 4-Semmit. Soha ott nem voltam!
- 4-Ne tagadja! Hiszen megfigyelték!
- 4-Akkor sem voltam ott! En ilyen ééget nem ismerek!
- 4-Hát akkor honnan tudta Ön azt, hogy a Peyer is jár ilyen cégekhez?
- 4-Hallottam.
- 4-Hiszen erről vitatkozott valakivel!
- 4-A barátnőmmel!
- 4-Es még valaki el!
- Elgondolkozom. Azután hirtelen világossá válik előttem még egy dolog. Alpár Imrével volt ilyesmiről szó. De honnan tudhat ak ezek.
- 4-Igen. Alpár Imrénél.
- 4-Hiz az? - kérdezi.
- 4-Erre elmondom neki, hogy mit tudok róla. Aránylag keveset beszéltem mert gyanus nekem, hogy ilyen jól van informálva a köztünk lévő beszélgetésekről, tehát itt is van valaki, aki nekik dolgozott. Akkor még nem gondoltam, hogy maga Alpár Imre volt ez, erre évek múlva jöttem rá.
- 4-Tehát kétizben is beszélt ilyesmiről. Hát, akkor miért tagadja, hogy maga is járt oda? Jelentések vannak róla.
- 4-Azok ostobák.
- 4-De nem egy. Sok.
- 4-Mind ostoba.
- 4-Hát én megmondom magának hol az a cég. Akkor talán hajlandó lesz megerősíteni az igen tisztelt memoriáját, mely éppen most mond csúdot. Csak nem értem miért tagad maga éppen ilyen jelentéketelen és amellett igazolt dolgokat. Mondhatná, hogy valami üzletet akart kötni, vagy felkutatni. Csakval Teleky Pál utca 24. Híradók osztály.

Erre elnevetem magamat.

"Nézze százados ur - mondom- én xxx Önnek ma már kifejtettem, hogy a maguk nyomozói részben saját fntoskodásuknak estek áldozatul, részben saját ostobaságuknak. Én abban a házban valóban jártam. Bent is van a vallomásemban, persze cím nélkül. És ha az Ön igen tisztelt nyomozója nem csak a kapuig kísért volna, hogy onnan egy tetszés szerinti és az általa feállított theoriába beleillő címet írja le a kapuról, hanem utána jön egyszer liften, mikor én gyakorlat megyek, vagy gyalog, akkor én liften, akkor nagy meg epeetés érte volna. En ugyanis nem tudtam, hogy abban a házban van egy angol cég. De azt tudom, hogy abban a házban van a külügyminisztérium kulturális ügyosztálya, melytől én, mint ön is tudja, a kinevezésemhez részben kaptam, részben vártam. Igaz hogy nem a másodikon, hanem a harmadikon. Ez a harmadik revolver ügy. Kérem higye el nekem, mi így semmire sem jutunk. Vagy kiindul Ön a nyomozói által adott torzképből, vagy kiindul az általam adott képből. Előbbi esetben csupa ilyen ostobaságra fogunk bakkanni, utóbbi esetben egy két óra alatt tiszta képet fog nyerni! Szavaim szemmel láthatóan meghökkentik. Elolvassa a nyomozati jelentést, azután felém fordul.

Maga ezt igen ravaszul szervezte meg magának. Ugy látom, hogy igyekezett minden eshteőségre fedezetet találni. Kezdem ennek az egész külügyi kulturpropagandának a szerepét más oldalról is látni. De ez el a mondattal be is fejezi az egész kérdést. Ismét közömbös dolgokról beszélgetünk, és látom, hogy mindeáron el akarja latatni az éberségemet. Várom, hogy mikor teszi fel azx újabb fogas kereszt kérdéseket.

Közben újra cigarettát kérek, és most meg is kínál. Rágyujtok. Így beszélgetünk újra órákig, lényegében mindig a tárgyról, de semmi konkrétum. Ami a legfeltűnőbb, Bécsi tartózkodásom érdekli a legkevésbé, pedig nyilvánvaló, hogy amiatt tartóztattak le. Egyre inkább kialakul bennem a kép, hogy mint Béke mondotta, valami módon le akarják ellenőrizni bécsi adataimat, és még idáig nem kaptak választ. Ezért folyik ilyen lanyhán a kihallgatás. És természetesen közben keresnek valami okot, ami miatt belém lehetne kötni, hol rám lehetne bizonyítani, hogy valamit, bármilyen jelentéketelen is, vellanék.

Egész éjjel folyik a kihallgatásom. Közben a századoshoz bejönnek még mások, egy főhadnagy, akinek nevét nem sikerült megtudnom, majd Csillag őrnagyis, keresztkérdések hullanak mindenfelől, de én már újra ki vagyok aludva, és így álom a harcot. Így tart ez halig. Akkor abbahagyják. Közben a százados már elment vacsorázni, és egyre újabb nyomozók jönnek. Ezen az egy éjszakán ötten hallgattak ki, felváltva és néha hárman is egyszerre. Mire reggeledik, és újra kisüt a nap, még mindig nem jutottunk semmire. En tagadok, sehol nem tudtak megfogni, semmi konkrétum nincsen, semmi határozott irány, csak kapkodunk a témák között, teljesen ren szertetelnül. Egyre jelentéktelenebbnek látszó kérdésekről van szó, amelyeknél valóban értelmetlennek látszik az órákig tartó vita. De mivel érzem hogy éppen ezeknél az értelmetlenségnél kis dolgoknál van mód arra, hogy megfogjanak, minden, a legapróbb kérdésben is álom a vitát. Igérgetnek, magayráznak, sajnálkoznak, leszamaraznak, de semmiféle ígéret, fenyegetés sem tud arra rávanni, hogy ezeket a szerintük teljesen érdektelen vitákat abbahagyjam.

Sokszor veszélyes pontokon vagyunk, de nagy segítségemre van, hogy eddig már három esetben sikerült szerintük "halálbiztosnak" tartott tényekről bebizonyítanom, hogy a nyomozók butasága révéné megcárolhatók voltak. Ezzel ők elvesztették, hogy legyen mire hivatkoznik, énnekem pedig módom van folyton rájuk bízni. Ezeket emlegetném. Azt már látom, hogy itt annyiban eltérnek a módszerek a németekétől, hogy nagyobb súlyt rektetnek a lelki megtörésre, mint a fizikai meggyezésre. Magodt vártak, hogy valami nem fogadjuk meg.

Ez a kihallgatás folyik éjjel nappal, az eddigi módszerek szerint. Néha, főként éjjel után és délfele, megszakítjuk két-három órára, és ezt az időt alva, szinte öntudtalanul, töltöm el a cellában. De a fizikumom egész jól bírja, és az egyetlen átaludt éjszaka sokat segít szellemi éberségem fennatartásában. Lényegében a kérdések mindig vissza-visszatérnek, és soha többet nem jutunk egy olyan pontra, ahol már nem lettünk volna. Ellenálíáson ezzel megkönnyebbedik, és kontrolon is egyre jobban csökken.

Szombaton délután azonban nem hívnak kihallgatásra. Az egész délutánt lent töltöm a cellám an, és legalább este 7-8 óra körül lehet már, mikor a mély alvásból felébredek. A délelőtti kihallgatáson soha nem tapasztalt szócátalmak voltak, mert minden iyekezetemmel azon voltam, hogy még a vasárnap beállta előtt kiveredjek szabadlábra helyezésemre. Végül is azzal vigasztaltak meg, hogy náluk is u hétnap is van szolgálat, és majd délután befejezzük a kihallgatást. Most lent állók a cellajtem előtt és ketségsbeesetten állapítom meg, hogy ismét becsaptak. Mindenki hazament és hétfő előtt nem is várhatok már ujaab kihallgatást. Dühömmel verni kezdem a cellát és sirva fakadok. Ennek természetesen csak egy eredménye van: a rendőr megfenyeget, hogy megkötöztet, ha nem hagyom abba a dörömbölést. Erre kiabálva elmondom, hogy miért vagyok ennyire kétségsbeesve, nem azért mert tőle változást remélek, hanem mert ez a hangos üvöltöző sírás leveleti belső feszültségemet.

Végül is erőt veszek magamon, és mivel nem akarom helyzetemet továbbrontani, abbahagyom az egészet. Ledülök a padozatra és tovább sírok. Félfülrel hallom, hogy a ~~közeli~~ mellettem lévő cellába új rabot vezetnek, valami nőt. A romániai olasz fogolyis megszokta már a fogságot. Csendesesen viselkedik, és türt magyar szavakkal iyekezik a rendőrrel barátkozni. Az új fogoly, a valami határmenti asszony is a rendőrnek magyarázza baját, aki egykedvűen hallgatja, és csak néha szól rá, hogy halgasson. Valami embercsempészési ügy, kiszöktetett valakit és kiderítették. Így telik az egész este.

Már legalább 10 óra lehet, mikor váratlanul hívnak. Felmegek a folyosóra és legnagyobb meglepetésemre az őrség vezetője egy hatalmas papircsomagot tess le előm: "Ez a magád!"

Nem értem. Mikor anyámnak értesítést akartam küldeni, hogy mire van szükségem, azt mondták, hogy csak a második héttől lehet csomagot kapni. Viszem le a cellámba a csomagot. Megkérdezem még, hogy ki hozta?

"Magának nagy szerencséje van" mondja az őrmester "mert ilyenkor még eddig senki sem kapott csomagot. A vezérőrnagy ur szárnysegéde adta le, állag őrnagy ur, azzal, hogy a vezérőrnagy ur küldi."

A rendkívül megnyugtatólag hat rám. Tehát végre sikerült Peter Gáborral valami összeköttetést találni, és valóban segíteni fog nekem.

Egyeszerre rosszszinben látom a világot. A cellámban kibontom a csomagot. Friss ing, fehérnemű, zsebkendő, és egy takaró. Azut a rengeteg élelem:

hús, kenyér, alma, és cukorka, cigaretta, szóval minden, amit csak lehetett volna gondolni.

nyomban rányujtok és a rendőrt is megkínálom. Nem akarja elfogadni de rábeszélem.

Az élelmet félreteszem. Még állom a fogadalmam. De ~~minél~~ már erősen habozok. Hetedik napja nem ettem, farkaséhséget érzek. Erre nem vonatkozik a fogadalmam, mondom magamban és hosszas lelki tusa után nekilátok az evésnek. Először beosztom a következő szombatig, és csak egy kis darabot akarok venni a kolbászból. Egészségileg is ez a helyes. De egyre éheesebb leszek. Végül is nyomban megeszem az egy hétre szánt élelem felét. Utána alnát eszem. Cigarettaozom. Elvezem, hogy kivételezett vagyok. A rendőrt is kínálom, de élelmet már nem akar elfogadni.

Még eszem az alnát, mikor újra hívnak. Leteszem az alnát és zsebregyűröm a cukorkát. Fent egy nyomozó vár. Boldog vagyok, mert ebben megint felsőbb utasítást látok, és ebben meg is erősít, hogy igen udvariasan hív magával. Most azonban egy másik szó a megítél.

Egy sarokszobában az első emeleten. Szarvas százados ül egy íróasztal mögött, és egy másik mögött két nyomozó. Először az iratokat, amit a házkutatásnál benyújtottak, elvették az -nézze- mondja Szarvas- én most benyújtottam a szombat este csak maga miatt. De akarom fejezni ezt az egész ügyet. A vezérőrnagy ur utasítása, hogy a maga kihallgatásával mára végezzünk. Az egész belső tartáson ezzel egy pillanatra is megérősödik. Minden feltevésen megbizonyosodott. Most már nyitódott a tizedhatodik, mert befejezik ügyemet- gondolom. Ujra kezdik a kérdeztetést. Ismét a nyomozók. Mialatt Szarvas az eddigiak alapján igyekszik elmenteni a nyomozókat, amit végig a legbiztosabban tudom, hogy a nyomozók, mert minden kimondott szavára jól emlékezem, a két másik nyomozó iratát nézi át. Közben Szarvas előző kihallgatásokon elhangzott állítólagos szavai vájára hivatkozik, és csak az iratokat néz minden kényes helyzetből, hogy sikerül a szerinte csak fényképeken pontatlanságokat is korrigálnom. Nem ezt mondtam, hanem szöveg szerint ezt meg ezt, mert ő ezt meg ezt kérdeste, és talán még ő is emlékezik, mert ő erre türelmetlenné teszi az én állandó precizitáson, és engem meg végtelelenül idegessé, hogy közben a két nyomozó sorra rakja az iratokat. Nem tudom pontosan mi van bennük, de mindent megtaláltak, akkor egy csomó olyan írást is találtak, melyek alapján döntheti egész védekezésemet, és nekik újabb támpontot adhat eljáráseikhez. Ilyen például osztrák állampolgárság kérvényem másolata, melyet nem tudnék megindokolni, hogy miért nyújtottam be. Mialatt egyre kevesebb figyelmet szentelek Szarvással folytatott beszédemre, izgatottan nézem, hogy milyen iratokat találtak meg. Közben a nyomozók is közbeszólnak és egy-egy iratról kérdeznek. Könnyen tudok magyaráztaot adni. Abban a pillanatban, mikor Szarvas egy egészen új, eddig még nem vitatott témáról ad fel kérdést, látom, hogy az egyik nyomozó vesz kézbe a kérvénye másolatát. -Kérem mondom- az előbb Ön kérdezte, hogy az a név ki volt. Most már tudom. Ha jól emlékszem egy kérvényre volt felírva, és kérem ez az a magyar, aki nekem az angol lap címét ajánlotta, ahol később dolgoztam. -Félre dobja a jelentéktelen kérvény másolatát és turkálni kezd az iratok között: Ez kéri? -Igen, azt hiszem ez az. Ha megengedi- akkor fel- megnézem. Odamegyek, és megforgatom- Igen ez az, mondom. Félre teszi. Vesz elő újabb iratokat, és kérvénnyel többet nem is törődik. Ezt megusztam, és megérzem, hogy ezzel meg vagyok mentve. Közben Szarvas másodszor ismétli a kérdését. -Es akkor miért találkozott a svéd rádió igazgatójával? Ez az első eset, hogy nem emlékszem az előző mondatra. Erzen, hogy egyre csuszosabb alapokon állók, mert az iratok miatti izgalom megzavart. -Nem találkoztam vele- mondom. Ne tagadja!- csattan fel, hiszen már írásban bevallotta. Hirtelen észbekapok, hogy csak automatikusan tagadtam. Összeszedem magam: -Nem volt az találkozás, kérem, csupán véletlenül összeakadtunk. -Ne mondja. Maga sohasem járt még a rádiónál, vagy csak ritkán. Éppen aznap, abba a szobába megy be, ahol egy külföldi hatalom embere járkal. Ez csodálatos véletlen. -Maga- szól közbe az egyik nyomozó- éppen azért ment oda, mert előre meg volt beszélve egy ilyen feltűnés nélküli randevu. -Nem kérem- én egy régi barátomat kerestem, ő mutatott be, és az illető éppen honfoglaló, Kugel Ernő. Azt mondta a svéd urnak, íme éppen itt van valaki aki ugyancsak együtt volt Wallenberggel a házkutatás idején. Így ismertem meg. Nem is beszéltem vele.

[illegible]

44.

-En nem vallok, csak elismerem, hogy egyszer tévedtem, valamit el felejtettem, ha ~~valóban~~ valóban lényeges lett volna, akkor nem így tagadom.

-Is mit beszélt meg akkor ezzel a svéd urral?

-Semmit.

-Ismét tagad.

-Kérem engem most sikerült először beugratni abba, hogy valamit tagadtam és most úgy néz ki, mintha kezdenék vallani. En sen előtt sem utána nem beszéltem meg vele semmit.

-Maga nagyon buta. Tudhatna, hogy egy ilyen eset, mikor a nyomozó jelentős van kezünkben, akkor tagad, azt jelenti, hogy többet sem sem hihető, amit mond, és újra kezdődik a kihallgatása. Ha most egy kicsit okosabban viselkedett volna, akkor kiengedtük volna, így persze szó sem lehet róla. Most majd le fogjuk egyenként ellenőrizni minden egyes adatát, ami valószínűleg hónapokig tart.

-Először történik meg, hogy kihallgatás közben ingadozom. Heseimet dörzsölöm, körömöt rágom, és valóban nem tudom, hogy mit tegyek. Mintha egyszerre fölénybe kerültek volna az AVosok.

-Csillag őrnagy is közbeszól:

-Nézze ne tagadjon. Már minden szóért. Itt sokkal többet tudnak magáról, mint maga hiszi, és egyszer el fog fogyni minden türel. Első nap mondtam magának: valljon be mindent, és szabadlábba kerül. Egy ilyen okos ember mint maga még nekünk is hasznunkra lehet. Ezzel feláll és kimegy. Első eset, hogy kezdek ingadozni. Hát ha legalább részben valamit kellene vallani. Ha én most itt heteken át ülök, úgy kikészítenek, hogy mozogni sem tudok, hogy minden szellemi erőmet elveszítem, és végül azt vallom, amit ők akarnak.

-Ezzel szemben, ha én most kezdek vallani, akkor úgy fogalmazom a véleményem, hogy a bíróság előtt is lehessen visszaforgatni az egészet kell próbálni félrevezetni az AVO-t. De még egy utolsó kísérlet teszek azért:

-Kérem szépen én már nagyon unom ezt a dolgot. Tessék ideadni akár a revo veres jegyzőkönyvet, és megyek a bíróságra, akár az orszokhoz a hamisítványokról egy jegyzőkönyvet, adjanak át az oroszoknak és azzal el van intézve az egész ügy.

-Ilyen könnyen azért nem uszja meg. Lehet, hogy még erre is sor fog kerülni, de előbb valljon be szépen mindent. Hiszen látom, maga is érzi, hogy nem érdemes itt tovább tagadni.

-Zavarban vagyok. A harmadik fiatalember látszólag jóindulatu hangja mögött érzem hogy végső veszélyek fenyegetnek. De agyamban, mint valami hipnoti us nyomás alatt, egyre inkább kezd tért nyerni egy olyan gondolat: hogy, vallani, félrevezetni az AVOT, és majd a bíróság előtt kiverelkedni az igazamat.

-Mintha megéreznék, hogy mit gondolok:

-Nézze- folytatja- ha valami olyant is vall itt, amit nem akar, majd a bíróság előtt visszavonja. Eleget olvashatta az újságban, hogy a bíróság reakció, majd elmondja, hogy mi itt vertük, kényszerítettük, ugyis magának fognak hinni, az igen tisztelt fasiszta bíró urak, és nem nekünk. Pedig ugy-e senki sem bántotta eddig?

-Nem -felelem. Idegességemben a szobemből kihuzom a cukros stancolit és egy cukrot a számba teszek.

-Mogdöbbsenten figyelik.

-Honnan van magának cukra?- ordít rám a százados.

-Kaptam. Ma este csomagban. A rendőrök adták át, hogy nekem küldik. dadogom rémulten.

-Ahá - nevet fel gunyosan a százados- szóval már működésbe léptek a bar tui. Már megjött az első csomag, és még hozzá az én engedélyem nélkül. Nagyszerűen működtek a maga segítői, azt el kell ismernem. És persze ez magát is megnyugtatta. Most már lehet tagadni, kint működésbe lépett az egész apparátus, hogy kiszabadítsák. Oriási!

-És természetes a kihallgatás közben cukrot eszik.

-Idefigyeljen- mondom most már ingerülten- én itt hét napig nem ettem semmit, ahogy azt jól tudja, hiszen biztosan...

45
ha azt hiszi, hogy nekem ez a cukor valami nagy lelki erőt kölcsönöz, én éppen úgy lemondok róla, mint az Ön cigarettájáról egyizben. Ezzel felálllok, és mielőtt csodálkozásában egy szót is szólhatna, az ajtóhoz megyek, kinyitom, s a rendőrnek a kezébe nyomom a cukros stancilít:

-Vigye haza a gyerekeinek- mondom és újra beteszem az ajtót, visszamegyek helyemre és leülök.

Valamennyinek arcán látom a megdöbbsent csodálkozást. Egy szót sem szólnak.

-Egyébként - folytatom- a csomagot Péter Gábor vezérőrnagy ur küldte, és Csillag őrnagy ur személyesen hozta le nekem a fogdába. Nem hiszem, hogy rájuk értette előbbi kijelentéseit.

-Mi mondta magának ezt- kérdi hitetlenkedve a százados.

-A fogva vezetője- egyébként most volt itt az őrnagy ur, tőle meg lehet kérdezni.

Szarvas hátradül a karszékeiben, látom, hogy gondolkodik. Az előtte lévő cigarettából megkínál. Rágyujtok.

A másik két nyomozó közben ramolja be az aktatáskába az iratokat.

-Idefigyeljen- mondja Szarvas- én most leellenőriztetem mindazt amit maga eddig mondott. Az azonban valami van amiben nem mondott igazat, amit elfelejtett, akkor ajánlom, hogy gyorsan jusson eszébe, mert többet én magát meg nem kérdezem. Az ilyen emberek, mint maga egyszerűen fal mellé állítandók és kiirtandók. Atküldöm magát a katonai politikára és ott majd befejezik, elintézik az ügyét.

-Nézze -felelem most már szinte jókedvű frissességgel, mert érzem, hogy ez a véletlen jelenet egyszerre megoldotta összes problémámat, újra én kerültem fölénybe. Minden álmoságom elmúlik, szinte valószínűtlenül friss és óber vagyok, - én már egyszer mondtam: nincs mit vallanom maguk egy téves álomképet hajszolnak, és úgy állítják össze a dolgot, mintha maguknak lenne igazuk, holott ez csupa számár nyomozó ostobasága.

-Há yszor ült már maga- kérdezi Szarvas.

-Mindent egybe vetve a hetedik ez lenne.

Mialatt Szarvas az előtte lévő papírra ír valamit, addig a másik két nyomozó kezd kérdegetni. Közben állandóan fenyegetnek:

-Vigyázzon, hogy mit mond, mert mi ma éjjel elkészítjük a vezérőrnagy ur részére a jelentésünket, és ha maga bármiben is hazudott, akkor mi ugyanis tudjuk és akkor vége van. Sokkal rosszabb na tagad, mintha bevall mindent.

Antuná ígéretnek, természetesen mindez már meddő dolog. Velük szemben már csak vissza kell térnem a régi módszerhez: sokat beszélni, lehetőleg ugrálva, mindent újra felkavarni, idézni, és beszélni, beszélni. Nem hagyni őket szóhoz jutni, és olyan témákra vinni a vitát, amilyenre én akarom.

Kb. tizenöt husz percig tarthat ez így, mialatt Szarvas befejezi az írást.

-Mára befejeztem- mondja és feláll-Nem tagadom, hogy én amai éjszakát arra szántam, hogy magát végéig kifárasztuk. De úgy látom magának több gyakorlata van abban, hogy gyanúsított és letartóztatott, mint nekünk a kihallgatásban. Maga egyre éberebb lesz és egyre élénkebb, én pedig már olyan álmos vagyok, hogy nyomban elalszom. Majd hétfőn folytatjuk. Mára elég.

Öt perc múlva már visz is le rendőr. Hiába próbálom tiltakozni, hiába akarom kicöszszakolni, hogy azonnal eresszenek ki, süket fulekre talállok. De én is túl fáradt vagyok, semhogy esetleg erőszakossággal erőszakot váltsak ki. Megyek a rendőrrel le a cellába, és hét nap óta először elégedetten és megynugodta alszom el.

Vasárnap reggel tértem újra magamhoz. Ettől a perctől kezdve napról napra vártam a szabadonbocsátásomat. Hét teljes napig voltam még az Andrássy ut 60 pincéibe bezárva.. Vasárnaptól szerdáig teljesen elhagyatottan és senkitől sem zavartva tölthettem időmet. Az első nap még reménykedéssel telt el, biztattam magam a lassu bürokrátiával, a nyomozók tehetetlenségével, rosszakarazatu időhuzásával. Először legnehezebb napjai voltak ezek. Közben felhoztak a pincecellából és a földszinten egy elkülönített hatalmas cellába helyeztek el. Ebben már kényelmesebben mozoghattam, két emelet magas volt, ablakai az utcára nyíltak, természetesen be voltak falazva, és így csak annyiból voltak jobbak, mint a pincében, hogy a szabadon hagyott lo om szűrés sávon valóban napfény jött be és az utcáról be lehetett hallani hangokat. Ez sokat jelentett, mert így naponta figyelhettem, hogy mi jelenik meg az ujságokban, hallottam a rikáncsok szavát. Szerettem volna ujságot látni, mert állandóan izgatott a gondolat, hogy vajon nem e kerültem már valami váddal a laokba, és itt csak áltatom magamat, holott sorson már régen előlt.

Állandó kétségek, kétségbeesettnél kétségbeesettebb órák között teltek napjain, hol nőttek reményeim, hol még csökkentek. Már nem volt külön öröm, és lassanként belekerültem a foglyok mindennapi életébe. Reggeli mosakodás, délben ebédkiosztás, azután hosszú- hosszú unalmas várakozás, melyet csak az szakit meg, hogy néha néha egy foglyot hoznak visznek, és annak sorsát lehet figyelni. Enni már ettem, először megettem lassanként a csomag tartalmát, azután ráfanyalodtam a benfi kenyérre. Mást nem ettem meg, csak a naponként kiosztott kenyeret, de ez is több volt a semminél, és nem foghatták rám, hogy éhségstrájkot tartok. A kósz egyébként változatlan volt minden nap: reggel félliter pótkvén, egy drb. 5 dkg. szelet kenyér, délben egy félliter babfőzelék és újra egy szelet kenyér.

Már cigarettázni sem kívántam, és idegeltem annyira fel voltak őrlődve, hogy gyakran nem tudtam magamat visszatartani attól, hogy a priccsen fekvé, sirva ne fakadjak. Ezért mindig nagyon szégyeltem magamat, hiszen még apám teletsen sem sirtam, gyerekkoromban, most meg állandóan úgy viselkedtem, mint egy hiszterikus nő.

Szerda reggel azután újra hivattak a kószra, de nem az emeletre vittek, hanem a földszinten, a kósz mellett egy szobába. Egy igen rokonszenves, magas őrnagy társaság várt ott rám, íróasztala megett állva, és hellyel kínált. Meggyőződésem volt, hogy szabadon akar ercssteni. Kezetnyujtott, és egész viselkedése a lehető legszabályosabban társadalmi volt.

Előtte egy hatalmas akta tömeg feküdt, az én ügyem, jegyzőkönyveim. Beszélgetni kezdtünk, természetesen újra kezdte az egész kérdést előlről, és ismét végigvettük az elmúlt évek összes részleteit. Azután valami körülményeiről volt szó.

-Honnan volt magának pénze?
-Nekem az után igazán nem volt sok pénzem.
-Hiszen maga vallott arról, hogy igen jól ment dolga.
-Nekem kérem jól ment dolgom, de azért megmutathatom Önnek, hogy annyira nem volt sok pénzem, hogy pl. ez a cipő, amelyben behoztak, szakadt és a talpa is kezd kilukadni.
Erre másra terelte a szót. Elmondta, hogy hiába próbálok én tanukra hivatkozni, hiába magyarázok: "En megtanultam az oroszoknál: kémügyben nincs tanu, nincs barát, nincs segítség, nincs szülő!" Elmondotta, hogy legjobb barátját, aki éveken át kollegája volt, aki a német megszállás alatt Törökország és Magyarország között utazott és vitte a tárgyalásokhoz az anyagot, aki valóban minden szempontból németellenes volt, mint kém az oroszok lefogták, és ő nem tudta kiszabadítani. Persze ez még kint történt vele. Megtudtam tőle, hogy Pál Ákos a neve, azelőtt lateiner ember volt, az oroszoktól kiadva a titok. Rokonszenves ember volt, kel-

47

Váratlanul beletekint az aktákba.

-Es mondja csak, kivel volt maga az Emke-grillben?

-Senkivel.

-Ne tagadja. Erről jelentés volt. Maga az Emke grillben volt. Már sokszor hallhatta, hogy nem érdemes ilyen kézenfekvő apróságokat tagadni, mert akkor másokat sem hisznek el.

-En nem voltam az Emke grillben.

-De hiszen nyomozók látták ott ülni. Jelentés fekszik előttem.

-Az megint hamis jelentés.

-Itt van felolvasom. Bmaja bement az Emkébe, és ott várt valakire.

-Az Emkében voltam. Csak nem a kávéházban, hanem a grillben, hanem a kávéházban.

-Es az olyan nagy különbség. Maga tagadni próbálta, most hogy nem lehet, ilyen nevetséges indokot ad.

-Ez nem nevetséges indok. Én az Emke kávéházban többször is voltam, első életrajzomban is szerepel. De én ott egy fekete mellett ültem. Az körül 2 forintba. Ha én bevallom, hogy a grillben voltam, akkor megkérdezi, hogy én honnan vettem ennéz a pénzt, mert vagy hazudok ebben, vagy abban, hogy én ~~szegény~~ szegény vagyok. Ha pedig van pénzem, akkor biztosan kénkedésért kaptam. Szóval engem ilyen egyszerű mesékkel nem lehet átugratni.

-Maga úgy látom alaposan felkészült erre a szerepre. Minden bármilyen ártatlan kérdés mögött kereszkérdést lát.

-Kérem én nem készültem fel rá, csak éppen mint irodalmi kérdésekkel foglalkozó embernek talán több fantáziám van, mint a többieknek. Ez volt a Pál Akos őrnagy kihallgatásának kulmináns pontja. Ettől kezdve már egyre érdektelenebb kérdésekkel foglalkoztunk, és a végén már egy két dologban humorizáltunk is.

Arra a védekezésemre, hogysemmiféle más jel arra, hogy kém lennék, nem mutat, minthogy a nyomozók önmagukat hajszolták bele a dologba, és minden mögött valamit látni akartak, igen tréfásan kijelentette:

-Nézze senki sem teszi ki az ajtajára a táblát: Sulner László, kém.

-Nézze, gfeleltem erre én- ha bárhogy is nézzük a dolgot, én más összefüggést tudok a dolgok mögött, mint ahogy azt itt szeretnék.

-Hát az lehet. De én leülök itt az íróasztal szélén, és kezdem írni a maga történetét, ugyanazokkal a tényekkel, mint maga, én pontosan és vitathatatlanul megírom, hogy maga kém, maga viszont nyilván ugyanezeneknek az adatoknak az alapján összeállítja, hogy nem kém, hanem csak utazgató újságíró. Soha senki sem fogja tudni eldönteni, hogy melyikünknek van igaza.

-Ezt elfogadom. De kérem van egy javaslatom. Önök innen kieresztenek én ebből írok egy kulcsregényt, pontosan megírom, hogyan látták a dologkat maguk, azután, hogyan láttam én, és a közönség szavazatára bizzuk, hogy kém-e a főhős, vagy nem?

Erre nevetni kezdett. Néhány közömbös szó után azonban közölte, hogy visszavitet a sellába. Az ügyemet felterjesztik Péter Gábor elé, és majd akkor a megfelelő javaslat alapján közlik velem, hogy mit döntött a vezérőrnagy ur.

Megadtam magamat a sorsomnak. Ahogy megyek ki az ajtón, látom, hogy benajtja az ívet, és a tetejéén nagy betűkkel nyomtatva: Javaslat internálásra. Mire erre kapcsolni tudnék, már újra a fogdában vagyok. Hyomban szölok az őrnesternek, hogy akarok Pál Akossal beszélni, de az már közben elment.

Ismét szörnyű éjszaka következik. Ismerem hallomásból már a politikai rendőrségnek ezt a módszerét: internálni mindenkit, legalább 6-8 hónapra, a felölt szabadlábra helyeznék. Ezt akarják tehát velem is, és ezt minden erőmmel meg kell akadályoznom.

Másnap már hajnalban ezzel kezdem, és egész délelőtt tíz percenként nyaggatom a rendőröket, hogy beszélni akarok Pál szása őrnagy urral.

Sürgőseimre egyszerre csak megjelenik egy fiatal egyenruhás főhadnagy. Meglepetéssel látom, hogy ugyanaz, aki első este kezdte olvasni az általam irtakat az ügyeleten. Egyszerre bizalmat érzek iránta, és megmondom, hogy miért akarok az őrnaggyal beszélni. Nem akarom, hogy internáljanak, már pedig tudom, hogy ez a tervük. Nem mondom, hogy honnan tudom, de ragaszkodom hozzá, hogy vagy csukjanak le, vagy reszszenek szabadon: inteimálva nem akarok lenni. Vállat rándít, és otthagy a cellában.

Délután végre hivatnak és újra visznek az őrnagyhoz.

-Nézzé maga most újra azt tette, amit szokott - ezzel fogad. - Beletekintett idegen aktákba. Maga látta ennek az aktának a tetején a felírást, és erre már fantáziálni kezdett. Most megmutatom, hogy maga mekkora tévedésben van: íme mi itt régi elhasznált aktákat használunk borítólapként, annak a feliratát látta. Ha magát internálni akarjuk, akkor nem rakjuk az aktát maga elé az asztalra. Egy pillanatra megnyugtató szavai. Most már arra térek át, hogy végre eresszenek ki, mert én itt nem akarok hetekig a cellában megromadni. Erre természetesen kinevet. Hiszen vannak kaik már a pincében vannak 3-4 hete, és még csak ki sem hallgatták őket, engem már hányszor kihallgattak, és tagadok, hát honnan veszem én azt, hogy az ügyem már be is van fejezve. Most kezdik a nyomozást, és majd ha az véget ért, akkor majd döntenek, hogy mi legyen velem.

Visszatérül újra egy rendőrrel a fogdába, és újra egyhanguan telnek napjain. Egyre gyorsabban mondjuk a rövidgeim a szolgálatot, egyre többször sírok, órát töltök inámozással, és igyekszem minél többet aludni. Még megzavarnak az újonnan érkező foglyok léptei. Az őrség cicskása informálja a foglyokat a kenyérszétosztásnál, hogy ki ment el, ki az új fogoly. Alapi Gábor már szabadlábra került, Göncsi még mindig ül, de viszik internálótáborba. Új fogolyként látok felbukkanni egy idősebb, 60 év körüli katona tisztet, állítólag az amerikaiak hozták haza nyugatról, nevét azonban nem sikerül megtudnom. Ő az első fogoly, akinek külsején magam is látom a verés komoly nyomait. Tábornoknak szölitják, csendes, hallgató ember, megtört, és anélkül, hogy bármerre is tekintene meg végig a folyosón kezében a csajkával: menekül vissza cellájába. Közben egy szer borbély is kerül elő, és megborotvál mindenkit. Egyébként minden nap egyforma szürkeséggel mulik el, és semmi sem történik. Idegeim olyan rossz állapotban vannak, hogy már semmire sem reagálok a szokott módon. Vannak dolgok, amik végtelenül felizgatnak, és vannak, amik teljes közömböséggel érintenek. Egyik nap délelőtti nyílik az ajtó, és szölitanak. Fel sem állok a priccsről, csak úgy szölok le. -Talán lejönne és ideállna - ordit fel egy rendőr - a vezérőrnagy ur elé.

Még mindig nem kapcsolok, és csak úgy félálomban lelépszok, és odaállok a vezérőrnagy ur elé. Valami kis agyonaggatott, kitüntetésekkel teli, rugósított egyenruhás ember áll a cellám előtt, és mögötte egy szociáldemokrata is soroson. Ez bicecent felém, és mutatja, hogy mutatkozom be. Bemondom a nevemet.

A vezérőrnagy ur elgondolkodik: A maga nevét már hallottam valahol. -Talán családi kapcsolatok révén - mondom én.

A szociáldemokrata hozzáhajol, és valakit sug. Látom, hogy rólan magyaráz.

-miért van maga itt? - kérdi a csillogó egyenruha.

-Nem, ganu. - felelem.

Malaki inthetett, mert a rendőr hirtelen újra becsukja a cellaajtót, és díszes társaság eltűnik. Sokkal később tudtam meg, hogy ki volt és mit keresett. A szociáldemokraták ugyanis ~~hatalmazottan~~ ~~hatalmazottan~~ másodnap este nem tudtak választ kapni az AVO-tól, hogy hol vagyok, és mi a vád ellenem. Erre egyik emberük az akkori szociáldemokrata főkapitányhelyettesével inspektós körútra ment az AVO celláiban, hogy így megtudják, mi a vád ellenem, és hogy hol vagyok. En ezt akkor a cellámban nem tudtam, sőt nem is sejtettem. Egy percre úgy éreztem, hogy valaki a cellám előtt állt, de később ezt hamarosan felül-

Időérzésem is kezdett gyengülni. A monoton napi programok ellenére már nem tudtam, hogy milyen nap van, és hogy a napnak melyik szaka. Fel és alá rohanguztam a cellában és hangosan beszéltem. Róbáltam valami szórakoztató játékot magamnak kitalálni, és lassankén eljutottam oda, hogy a "Sannovelle" híres Zweig-i regényhűségének alapötlete nyomán, takarom kockáin én is kezdtem kényerből sakfigurákat készíteni és játszani, amhez segítségül vettem a csomagból megmaradt papírdarabkákat is. Idegállapotom azonban nem volt eléggé nyugost ehhez, és hamarosan szétromboltam újból az egész játékot. Aztund egyre több figyelmet szenteltem a feliratoknak a falon. Már a pincecellában is rengeteg volt a felirat, amelyek közt kiemelkedett a miskolczi- dősgyőri gyilkos tüntetés és kommunista demonstráció alkalmával őrizetbe vett emberek feliratai. A kommunizmust dicsőítő vérrel festett vöröscsillagos feliratok mellett kétségbesett vésetek tanuskodtak árhatlan emberek szenvedéseiről. Legtöbbsen a foglyok közül naptárakat véstek a falra, és pontosan feljegyezték, hogy miért mikor kerültek a cellába, és mikor milyen céllal hagyták el azt. Mindenki legalább 2-3 hetet töltött itt, és legtöbbjük a neve mellé odairta, hogy hova vitték. Volt aki előre felírta a három lehetőséget, mely rá vár, és csak a 2 utolsó percben jelölte meg, hogy mi lett vele: oroszok, internálás, vagy börtön. Kiszabadulást alig egy két fogoly neve mellett láttam. Kiszabadultak azonban a miskolci feliratok kommunistái, legtöbbjük 3 hét alatt. Sokan gondolkodtak azon, hogy magam is készítek ilyen feliratokat, de sohasesen volt türelmem hozzá. Néha rajzolgattam a falra egy két figurát, de csak körömléi vagy egy törött gyufaszálal. Így teltek napjaim, míg egyszerre csak újra be nem köszöntött a szombat. Ez volt számomra a legnehezebb nap, hiszen tudtam, ha szombaton nem szabadulok, akkor vasárnap semmit sem várhatok. Rémképeket láttam, és még az a tudat sem vigasztalt meg, hogy újra kaphatok csomagot. Tíz óra körül azonban váratlanul hívtak. Jön egy nyomozó, tejesen ismeretlen és visznek fel magukkal. Ujra abba a szobába, amelyben Beke László a kihallgatásomat megkezdte: Péter Gábor előszobájába.

A szobában nagy nyüzsgés van. A középső íróasztalnál Csillag őrnagy ül, de tekintetét sem vet rám. A másik két íróasztalnál két csinos lány, riatalok, jókedvűek. En megállók a nagy kandalló mellett, mely közvetlenül az ajtó mellett áll. Fehér, diszosempéi védelmet nyújtanak számomra, mert nagyon szégyellem magamat. Egyrészt egyszerre valami érthetetlen hiúság vesz erőt rajtam. Egy hetes szakállam van, ruhám, kabátom ronggyá gyűrődött, szemem a sirásos, árhatlan éjszakáktól karikásak, hajam kocos, úgy nézhetek ki mint egy rongyszedő. Sirva fakadok, ha arra gondolok, hogy két héttel ezelőt még milyen önértzetesen ültem itt az egyik karosszékbán Csillag és Beke előtt. Kerek két hét alatt lelkileg és fizikailag is teljesen tönkbe tudtak tenni. Már ninosen semmi reményem. De senki sem törődik velem, ahogy a káhyha oldalának dőlve csendesesen sirok.

Egyszerre csak nyílik az ajtó, és megjelenik egy újabb fiatal lány szó nélkül hozzám lép, és int, hogy menjek be. Megpróbálok letörölni arcomat, és egy kisse rendbeszedni magamat. Azután belépek az ajtón. Egy csodálatosan berendezett uriszobában vagyok, melynek hatalmas világos ablakai az andrássy utra nyílnak. A falakon vörös brokát borítja, az ajtókat sulyos selyemfűzőnyök takarják el. Szemben velem egy kandalló, mellette hatalmas, mélytonusu régi tájkép.

A plafonról gyönyörű bronzsiklár lóg le, az ajtók faragottak, a mennyezet festett és aranyozott stukkaturájú. ~~Korábban~~ A sarokban egy kis aranyozott-barnás páncélszekrény egy másik ajtó mellett, a sarokba húzódva. Az ablak felőli sarokban egy kerek dohányasztal, rotelekkel, és ezüst cigarettadobozzal. A szoba közepén, szemben az kétszárnyu nagy ajtóval egy faragott, cőtétbarna, Mária Terézia íróasztal. Előtte egy ugyancsak faragott támlája, bársonyhuzatos szék, mögötte kényelmes karosszékbán hatra-
ülve egy sovány, jelöletlen külsejű férfi ül, lehet 40 év

szurós tekintetű, átható, de igen értelmes szem. Barna haja rövidre vágva, hátrafésülten, ápolt keskeny kezeivel mutatja, hogy üljek le az alótte álló székre. Ez Péter Gábor, a teljhatalmú vezére a magyar politikai rendőrségnek.

Leülök és zavarodottan köszöntöm.

-Máram járt az édesanyja - mondja - nagyon sirt. Megsajnálta és megígért nekem, hogy szabadon ereszt a fiát.

-Köszönöm - felelem.

-Van valami panaszja? - kérdi - Verték vagy bánották?

-Nem - mondom. - És főként Szarvas százados és Pál őrnagy igen rendesen bántak velem. A többiek sajnos rosszindulatúak voltak, ezért is kerültem ide.

-Minok tulajdonítja, hogy bekerült?

-Szántó Alice és társai machinációjának.

-Nézze - mondja most egyszerre váratlanul kedvesen - maga egy igen rondes családból való gyerek. Ha maga ilyen szemetekkel barátkozik, mint Szántó Alice és barátnője, akiket én innen kidobtam, mert olyan rettenetes nőstény, akkor úgy kell magának. A jövőben jobban válogassa meg társaságát.

-Köszönöm, jóindulatát, ehhez tartom magamat ugyis.

-Ez ha innen kimegy akkor jobban vigyázzon magára. Meg lehet róla győződve, hogy irigyeink gójuk, és ha ismét ilyen emberek közé kerül, akkor újra bekerülhet.

-Igenis.

-Természetesen ez ami történt, nem jut nyilvánosságra. Maga nyugodt visszamehet a munkahelyére, és folytathatja terveit.

-Hát Bécsbe nehezen melek ezután visszamenni.

-Ez a maga dolga. Én természetesen nem mondom, hogy siessen vissza.

-Köszönöm.

-Még egyet: mi innen embereket nem szoktunk így kiengedni, mint magát. Általában először hat hónapra leinternáljuk őket, akkor ezután nincs már kedvük ránk panaszkodni, örülnek ha kiszabadulnak. En az édesanyjára való tekintettel ezt magának most elengedem. Ehhez tart-

-Köszönöm.

Összet. Megjelenik egy rendőr és vissz le a cellába. De aighow le érünk a fogdába, már várnak újabb nyomozók. Megyünk újra fel, most a Szarvas féle 21-es szobába. Szarvas százados vár. Előtte a revolver, a jegyzőkönyvek, összes irataim.

-Volt már a vezérőrnagy urnál - kérdi.

-Voltam - mondom - közölte, hogy szabadon engednek.

-Igen. De egyet mondhatok magának: ha egy ilyen ember mint maga nem most, hanem az 1919-es orosz forradalomban kerül a kezeink közé, akkor egyszerűen agyonlövötem. Az ilyen emberekkel, mint maga ott akkor röviden végeztünk. Az ilyenek fal mellé kell állítani és le-puffantani.

-Köszönöm kedvességét, de szerencsére Péter Gábor vezérőrnagy ur más vélemény volt és így erre most nincs alkalom.

-Most nem is tettük volna mi sem. Mindenesetre maga csak ártalmas lehet egy szocialista állam társadalmára. Maga egy veszedelmes ember.

-Sajnálom, hogy ez a véleménye.

-Mindenesetre ajánlom, hogy kint ne sokat meséljen erről, amit itt látott. Senkinek sincs köze hozzá, és ha valakit érdekl, hogy miért volt itt, akkor majd forduljon hozzánk. Maga meg menjen vissza a munkájához. Persze azt azért ne higgye, hogy maga valami nagy eset volt, és nem kell attól sem tartania, hogy majd ezentúl is éjjel nappal figyelik. Maga innen kiment és mindenesetre amíg nem igyekszik mi sem törődünk magával.

-Tudomásul vettem.

-Most pedig visszadom magának az összes iratait. Itt vannak.

84.1/1
Belo sen tekintek a csomagba, ugy sze em össze oket es tomön bele az aktatáskába.

-Most itt van a revolvere is, azt is elviheti- mondja nevetve.

-Köszönöm, azt nem kérem. Mondtam már, hogy nem az enyém.

-Ugyan, most már nincs értelme ta adni. Itt a jegyzőkönyv hozzá, elviheti mindkettőt.

-Hem kérem. Csak az írást, azt elteszem. Azzal vezem a jegyzőkönyvet és azt is rakom el.

Szarvas figyelmet sem fordít rá.

Most veszi elő az orosz iratokat és a jegyzőkönyvet, amit én írtam magamról, valamint a svéd jegyzőkönyvek magyar fordításait.

-Ezeket az iratokat kérem, mutatja Szarvas, most írja alá mindkét lapon, mindkét laponként, és akkor szabad ember.

Ő is nélkül vezeti a tollat és sorra aláírja mindet. Tudom, hogy ez most majd itt marad, mint bármikor elővehető bizonyíték ellenem, ezzel majd adott esetben lehet szörölni, de nincs más kiút innen, másrészt pedig, ha ezek a birtokukban vannak, akkor már nem kell majd annyira figyelniük engem, hiszen bármikor lecsukhatnak ezek alapján. Így azután ez kel az aláírásokkal talán elveszte pillanatnyi érdekességemet az AVO szemében és majd sokkal szabadabban mozgathatok.

Aláírja az íveket, egyiket a másik után. Közel százszor írja le egymás után a nevemet, hosszú sorok telnek el így. A kész íveket Szarvas-ról gondosan összerakja, és mikor készen vagyok, az egészet felnyal bolja és a sarokban álló páncélszekrényhez viszi, és gondosan bezárja.

-Azt hiszem maga van olyan okos, hogy tudja ez mit jelent. Maga bármely pillanatban eszentul lecsukható, ha újra valami gyamus dologba üti bele az orrát.

-Tudom. De majd megfogadom a vezérőrnagy ur szavaát, és jobban megválogatom a társaságomat.

-Azt tanácsolta magának?

-Igen ezt. Ha most még egyet? Ugye Szántó Alice keze volt a dolog mögött, és a barátómé.

-Az hivatali titkok. Mindenesetre a jövőben inkább lebeszélésem erről a barátóról.

-Köszönöm. Ezt már magamtól tudom. Most engedjen meg egyet. Köszönöm, hogy olyan uri volt velem szemben.

-Azt ne mondja. Majd ha kimegy, akkor mesélje el, hogy egy alacsony, őszhajukopaszodó hülye százados hallgatta ki, hogy az milyen számár volt, maga hogy tuljárt az eszén, hogy az goromba volt, csak azt ne mondja, hogy uri módon viselkedtem. Az nekem nagyon sokat érthet.

-Köszönöm. Tudomásul vettem. A jövőben a nevét is elfelejtem.

-Azt viszont én köszönöm. Egyébként honnan tudja maga a nevemet.

-Mikor magához fevittek, megmondták.

-Ez megint a Bekéék marhasága volt. Azt az egyet mondhatom magának: Ha maga nem Beke, hanem rögtön az én kezembe kerül, akkor sokkal hamarabb végeztem volna magával és azt hiszem más eredményre. Ezt az ügyet sajnos ő toltta el. Beke butaságának köszönheti, hogy most innen kimegy.

Remélem azzal, hogy nem vagyok kém.

-Ilyent végleg megállpítani sohasem lehet. Azt majd megmutatja a jövő.

-Remélem sikerül magának a jövőben olyan kétségtelen bizonyítok adnom ebben a kérdésben, hogy Ön igazolva lesz teljes mértékben.

-En erre nem tartok igényt. De most meíjen, és szedje össze dolgait. Itt van a szabaduló cédulája, ezt vigye le a fogda vezetőnek, majd az elintézi a többi.

Vezem a táskámat, és mikor kiindulok, mégvegyez utánam szól:

-A revolvert valóban nekem hagyja? Nem viszi el.

-Nem nekem kell. Sohasem hordtam, most sem fogok.- felelem vissza, és már kint is vagyok az ajtón. A járást jól ismerem, és így pillá

12.
nator alatt lent vagyok a fogdában.

Mikor az őrmesternek átadom a cédulát, hitetlenkedve fogadja. Telefon újra visszakérdezi, de igazolják: szabad vagyok mehetek. Míg az őrmester a szabályos előírásnak megfelelő formalitásokat intézköztet a fogolykönyvből kikeresi, én a falra függesztett tisztisnévsort nézegetem. Egyszerre csak egy éven akad meg a szemem: Szűllősy György, főhadnagy. Hiszen ez az én régi bucaresti zá ellenfelem, aki évek óta zsarol pénzért egy lopott bonnal. Ugy látszik az ő keze is benne volt ebben az ügyben - mondom magamba és külön örömmel tölt el, hogy ~~megkötöttem~~ eddig nem hagytam magamat megzsarolni.

Azután jön az őrmester velem, megvárunk ki azzal az udvaron át a másik épületbe, ahol az értéktárgyaimat őrzik. Hiánytalanul mindent visszakapok. Innen újra vissza a fogdába, ahol végre rendbe szedem magam. Összesomagolom összes holmijaimat és végül elhangzik a megváltó szó: Isten áldja.

-Isten vele. Őrmester ur - mondom - köszönöm, hogy rendesen bántak velem. Magának szerehséje volt - mondja, hogy ilyen gyorsan kiszabadult, adjon hálát az Istennek.

Egy pillanatig habozom, hogy ne búcsúzzam-e el Pál Akostól is. De nem. Jobb innen minél előbb kint lenni. Majd kintől felhívom telefonon, és megköszönöm magatartását.

Készen jön be a borbély, és látom, hogy a WC folyosóján kezd készülni, és hogy megnyirja a foglyokat. Ebédet is hoznak, és egy pillanatig még az a gondolatom, hogy előbb megborotválkozzam, mielőtt kimegyek. De nem. Jobb innen minél előbb kint lenni.

Az őrmester elkísér a kapuig. Ott átadják a szabályos kilépőcédulát a nevemre kiállítva az őrsőgnék. Az egyik remény közlök a cellám előtt is állt. Mosolyogva mondja:

-Nahát maga igazán gyorsan kiszabadult. Most hamar manjen be egy borbélyhoz, és borotválkozzék meg, és aztán rohanjon haza. Kint állom az ÁVO kapuja előtt, újra szabad ember vagyok. Még fel sem tudom fogni, hogy ez mit jelent. Szívom a friss levegőt, és nézem az utcát. Nem tudok gondolkodni, úgy érzem, hogy valami csoda történt velem. Belenyulok a zsebembe, kivesszen a cigarettatárcsát, kivesszen egy cigarettát, és megkínálom a rendőrt is. Elfogadja és tüzzel kínál. Ragyujtok, és azután elkészünök tőlük.

Kezemben a kitűzött akasztás ával még bizonytalan lépésekkel elindulok lefelé az Andrássy uton. A sarkon van egy borbély üzlet. Bemegyek és megborotválkozzam. A borbély egy szóval sem kérdezi, miért van ilyen hosszú szakállam. Nyilván már sejtji, honnan jövök. Mikor megborotválkozva, megrésztelve felüllok a székből, és fizetek egyszerre tudom: szabad vagyok. Az utcán ugrálva, dalolva, futyörészve rohanok hazafelé. Nem érzek semmi mást, mint mérjhetetlen vágyat: futni, futni, kiélvezni, hogy újra szabad vagyok. Igyekezem nem is gondolni arra, ami elől éppen néhány perce csak hogy megmenekültem. Rohanok haza, mert mérjhetetlenül éhes vagyok és végtelenül boldog. Néha néha rémülten magam mögé tekintek, hogy nem kísér-e valaki, nem követnek-e. De senki sem jön utánam, és mikor a házunk kapujába értem nem látok senkit a tuloldalon ácsorogni. Szabad vagyok, ujongok, és hogy milyen nagy dolog volt megszabadulni, azt csak hozzátartozóim, a házbeliek, és végül anyámék előbb dőhthent, azután boldogan ujjongva arcán látom.

Mindenki egyet gondol: csoda történt.

Mindenki meg volt róla győződve, hogy ártatlan vagyok, mindenki erősen hitt benne, hogy ki fogok szabadulni. De hogy az Andrássy ut 60 alól kiszabadultam mercken 14 nap alatt: ez valóban csoda volt.

...szabadulása után jóval később, már mint elfogadott hivatalos
szakértő, éppen egy évvel később került újra ebbe az épület-
be, és megtanultam, hogy mi volt az oka annak, hogy kiszabadultam.
Beke László a maga igen primitív módjában ezt így fejezte ki:
-Magára az volt a szerencséje, hogy nem kaptuk meg Bécsből a szük-
séges információkat. Ha a mag ügyében nem késünk el egy két napot,
akkor mi szó nélkül átadtuk volna a hatpolnak és a gyilkosjuk. Ami
itt bent magával történt, csak ostoba kápkodás volt.
Valóban ez a helyzet.
Kiszabadulásomat két dolognak köszönhettem: egyrészt az ÁVO 1946-
ban, kikor engem letartóztattak, még csak fejlődésének, módszereinek
kezdeti fókán volt. Nyomozói rosszul és ügyetlenül dolgoztak, még-
nem tanultak eleget, és még nem ismerték az oroszok kiejtett és
gondosan iskolázott pszichológiai módszereit.
Másrészt azonban hiába voltak meg az összes adatok birtokában.
Hiába alkalmozták ki erről maguknak kéreket és egész képet, a theo-
ria bizonyításához egyáltalán olyan adat sem állott rendelkezésükre,
melynek alapján megdöntették volna védekezésüket.
Módszereink azóta is ugyanaz maradt. Csak azóta már képzetesebbek, ug-
yiszen és okosabbak csinálják.
Ha én nem 1946-ban, hanem egy év múlva kerülök kezükbe, minden es-
élyeskedésem ellenére sem tudtam volna kiszabadulni kezük közül.
Sem a tagadás, sem az egész védekezési rendszerem, sem a protektio
nem segített volna.
Kétszer Gáborral senki sem beszélt érdeklődően, mint megtudtam utóbb.
Ugyanazzal a mondattal vágta el a segítség kérést, mint Pál Akos:
-Hemügyben nincs sem szülő, sem barát, sem rokon, sem ismerős. Ott
nincs hála vagy köszönet sem.
Az a szerencse ért engem, hogy ezzel az egész orosz módszerrel egé-
szén kezdeti stádiumban találkoztam. Már látható és érezhető volt,
hogy milyen módszerrel dolgoznak, de még nem ismerték eléggé, még
nem működött minden olyan hibátlanul, mint ahogyan azt később láthat-
tam, mikor mint szakértő magam is résztvettem a ~~politikai~~ rendőrség
munkájában. A magam példáját tartva szemem előtt, mindig pontosan
kitudtam értékelni, hogy miképpen és hogyan vezették le valaki ellen
a nyomozást, és mikor azután megismerkedtem ennek a rendőrségi, az
orosz nyomozási és bírósági rendszer tanításával, akkor teljes
egészében és egész mélységében át tudtam látni, hogy mi az, ami
az szovjet rendszerben olyan lehetetlen és biztonságát ad a
politikai rendőrségnek, és mi az, amelynek segítségével a minifor-
és a politbüro a németeket sokszorosan felülmúló ügyességgel tudja
terror alatt tartani embereket millióit, mi az a kulcs, amelynek
segítségével bármikor bárkit bíróság elé lehet állítani és etetszes
szerinti időre el lehet ítélni. Megtanultam, hogyan lehet vádlottak
tehetetlen bábok hónapok vagy esetleg évek alatt átalakítani, és
velük totáliszerinti látszatperekot lefolytatni.
A kégyanus Sulner László ellen folytatott eredménytelen nyomozás-
ról és sine ellen vizsgálati fogságtól, és az szabadlábrahozvezetés-
ről egyenes és töretlen fejlődés és módszertani csiszolódás vezetett
Mindszenty József és társai az egész világot megdöbbentő látszat-
peréig, értelmetlenül hibátlan rotárgyalásáig és elítéltetéséig.
Ennek az utnak a megírása és le vázolása a célom, és ennek az ördögi
módszernek az ismertetése a feladatam, melyet magam elé tűztem.
Mert nem mások azok az emberek a vasfüggöny mögött, mint nyugaton,
éppen olyan emberek, mint vámannyien vagyunk. Csak van egy különleg-
es ördögi iskolájuk, melyet Moszkva irányít, és amely ördögi tulaj-
donságokkal ruházta fel őket.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Rättsavdelningen
Fjärde enheten (R 4)
Min. R. Lindholm

T E L E F A X

Sid 1 (18)

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(R 4) som sänt faxet!

Datum	Dnr	Dossierbet.
1994-04-29	19	P 2 Eu

(R)

Ambassaden Prag

B r å d s k a n d e

Re "Human Rights and Judiciary"
Fax 32 A 1994-04-27

Från R 4 (Lindholm)

Som underlag för anförande bifogas:

1. FN: Generalförsamlingens resolution 48/137 om "Human rights in the administration of justice".
MR-kommissionens resolution L.53 om "Independence and impartiality of the judiciary, jurors and assessors and the independence of lawyers".
Genève-delegationens fax 786 om bl.a. "Rapportör om ett oberoende rättsväsende".

2. ESK: Köpenhamnsdokumentets avsnitt om rättsstaten, implementeringsmötets avsnitt om "Independence of the judiciary".

3. Raoul Wallenberg Institute. Ett informationsblad på engelska. Institutet får bidrag från UD för sin verksamhet.

Cabinet

KL. 10.00/GSG

Avsant: Datum 1994-04-29 Kl. 11:03 Sign. 923

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustav Adolfs torg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
10590 MINFOR S

48/137. Human rights in the administration of justice

Date: 20 December 1993
Adopted without a vote

Meeting: 85
Report: A/48/632/Add.2

The General Assembly,

Recalling its resolution 46/120 of 17 December 1991,

Bearing in mind the principles embodied in articles 3, 5, 9, 10 and 11 of the Universal Declaration of Human Rights 264/ and the relevant provisions of the International Covenant on Civil and Political Rights 265/ and its Optional Protocols, 266/ in particular article 6 of the Covenant, which explicitly states that no one shall be arbitrarily deprived of his life and prohibits the imposition of the death penalty for crimes committed by persons below eighteen years of age,

Bearing in mind also the relevant principles embodied in the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 267/ and in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 268/

Mindful of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 269/ in particular of the obligation of States to treat men and women equally in all stages of procedures in courts and tribunals,

Calling attention to the numerous international standards in the field of the administration of justice, such as the Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, 270/ the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 271/ and the safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty, 272/ as well as the Basic Principles on the Independence of the Judiciary, 273/ the Basic Principles on the Role of Lawyers, 274/ the Model Agreement on the Transfer of Foreign Prisoners and recommendations on the treatment of foreign prisoners, 275/ as well as the Code of Conduct for Law Enforcement Officials, 276/ the Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, 277/ the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 278/ the Basic

264/ Resolution 217 A (III).

265/ Resolution 2200 A (XXI), annex.

266/ See resolution 2200 A (XXI), annex, and resolution 44/128, annex.

267/ Resolution 39/46, annex.

268/ Resolution 2106 A (XX), annex.

269/ Resolution 34/180, annex.

270/ Resolution 43/173, annex.

271/ Resolution 40/34, annex.

272/ See Official Records of the Economic and Social Council, 1984, Supplement No. 1 (E/1984/84), resolution 1984/50.

273/ See Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August-6 September 1985: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap. I, sect. D.

274/ See Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August-7 September 1990: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.91.IV.2), chap. I, sect. B.

275/ See Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August-6 September 1985: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap. I, sect. D.

276/ Resolution 34/169, annex.

277/ See Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August-7 September 1990: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.91.IV.2), chap. I, sect. B.

278/ See Human Rights: A Compilation of International Instruments (United Nations publication, Sales No. E.88.XIV.1).

Principles for the Treatment of Prisoners, 279/ the United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, 280/ the Guidelines on the Role of Prosecutors, 281/ the United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (the Tokyo Rules), 282/ the United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules), 283/ the Model Treaty on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters 284/ and the Model Treaty on the Transfer of Supervision of Offenders Conditionally Sentenced or Conditionally Released, 285/

Recalling its resolution 47/133 of 18 December 1992, by which it adopted the Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance,

Welcoming the important work of the Commission on Human Rights and of the Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities in the field of human rights in the administration of justice, in particular regarding the independence of the judiciary, the independence of judges and lawyers, the right to a fair trial, habeas corpus, human rights and states of emergency, the question of arbitrary detention, the human rights of juveniles in detention, the privatization of prisons and the question of the impunity of perpetrators of violations of human rights,

Noting resolution 1993/39 of the Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities, entitled "Independence of the judiciary",

Welcoming Commission on Human Rights resolutions 1993/32 of 5 March 1993, entitled "The administration of justice and human rights", and 1993/41 of 5 March 1993, entitled "Human rights in the administration of justice",

Welcoming also the important work of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice in the field of human rights in the administration of justice, as reflected in section III of Economic and Social Council resolution 1993/34 of 27 July 1993,

Recognizing that the rule of law and the proper administration of justice are prerequisites for sustainable economic and social development,

Recognizing also the central role of the administration of justice in the promotion and protection of human rights,

Aware of the importance of national and regional intergovernmental human rights bodies and institutions in the promotion and protection of human rights,

Having considered the report of the Secretary-General on human rights in the administration of justice, 286/

Mindful of the recommendations relating to human rights in the administration of justice contained in the Vienna Declaration and Programme of Action 287/ adopted by the World Conference on Human Rights, held at Vienna from 14 to 25 June 1993,

279/ Resolution 45/111, annex.

280/ Resolution 45/113, annex.

281/ See Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August-7 September 1990: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.91.IV.2), chap. C, resolution 26.

282/ Resolution 45/110, annex.

283/ Resolution 40/33, annex.

284/ See Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August-7 September 1990: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.91.IV.2), chap. I, A, 12.

285/ See Official Records of the Economic and Social Council, 1990, Supplement No. 10 (E/1990/31).

286/ A/48/575.

287/ Report of the World Conference on Human Rights, Vienna, 14-25 June 1993 (A/CONF.157/24 (Part I)), chap. III.

1. Takes note with appreciation of the report of the Secretary-General on human rights in the administration of justice; 288/
2. Reaffirms the importance of the full and effective implementation of all United Nations standards on human rights in the administration of justice;
3. Acknowledges that it is the primary responsibility of all Governments to promote and protect human rights;
4. Acknowledges also that the administration of justice, including law enforcement and prosecutorial agencies and, especially, an independent judiciary and legal profession in full conformity with applicable standards contained in international human rights instruments, are essential to the full and non-discriminatory realization of human rights and indispensable to the processes of democracy and sustainable development;
5. Once again calls upon all States to pay due attention to United Nations norms and standards on human rights in the administration of justice in developing national and regional strategies for their practical implementation and to spare no effort in providing for effective legislative and other mechanisms and procedures, as well as for adequate financial resources to ensure more effective implementation of these norms and standards;
6. Appeals to Governments to include in their national development plans the administration of justice as an integral part of the development process and to allocate adequate resources for the provision of legal-aid services with a view to the promotion and protection of human rights;
7. Urges the Secretary-General to consider favourably requests for assistance by States in the field of the administration of justice within the framework of the United Nations programme of advisory services and technical cooperation in the field of human rights, and to strengthen coordination of activities in this field;
8. Strongly recommends, in this context, that the establishment of a comprehensive programme within the system of advisory services and technical assistance be considered in order to help States in the task of building and strengthening adequate national structures that have a direct impact on the overall observance of human rights and the maintenance of the rule of law; such a programme should provide, upon the request of the interested Governments, technical and financial assistance to national projects in reforming penal and correctional establishments, education and training of lawyers, judges and security forces in human rights, and any other sphere of activity relevant to the good functioning of the rule of law;
9. Acknowledges that institutions concerned with the administration of justice should be properly funded, and an increased level of both technical and financial assistance should be provided by the international community;
10. Appeals to the international community to provide assistance, at the request of the Governments concerned, for the provision of legal-aid services with a view to ensuring the promotion, protection and full enjoyment of human rights;
11. Invites the international community to respond favourably to requests for financial and technical assistance made by institutions concerned with the promotion and protection of human rights, with a view to enhancing and strengthening their national capacities to promote and protect human rights consistent with the standards set forth in international and other human rights instruments;
12. Acknowledges the important role of the regional commissions, specialized agencies and United Nations institutes in the area of human rights and crime prevention and criminal justice, and of other organizations of the United Nations system, as well as intergovernmental and non-governmental organizations, including national professional associations concerned with promoting United Nations standards in this field;
13. Invites the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice to pay particular attention to questions relating to the administration of justice, with special emphasis on the effective implementation of norms and standards;

14. Decides to consider the question of human rights in the administration of justice at its fiftieth session under the item entitled "Human rights questions".

48/138. Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities

Date: 20 December 1993
Adopted without a vote

Meeting: 85
Report: A/48/632/Add.2

Recalling its resolution 47/135 of 18 December 1992, by which it adopted the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities,

Conscious of the need effectively to promote and protect the rights of persons belonging to minorities as set out in the Declaration,

Noting the importance of an even more effective implementation of international human rights instruments with regard to the rights of all persons, including those belonging to national or ethnic, religious and linguistic minorities,

Welcoming Commission on Human Rights resolution 1993/24 of 5 March 1993 on the rights of persons belonging to national or ethnic, religious and linguistic minorities,

Noting that resolutions 1993/42 and 1993/43 adopted by the Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities on 26 August 1993 are to be considered by the Commission on Human Rights at its fiftieth session,

Aware of the provisions of article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights 289/ concerning the rights of persons belonging to ethnic, religious or linguistic minorities,

Acknowledging that the United Nations has an increasingly important role to play regarding the protection of minorities by, inter alia, taking due account of the Declaration,

Concerned by the growing frequency and severity of disputes and conflicts concerning minorities in many countries, and their often tragic consequences,

Affirming that effective measures and the creation of favourable conditions for the promotion and protection of the rights of persons belonging to national or ethnic, religious and linguistic minorities, ensuring effective non-discrimination and equality for all, contribute to the prevention and peaceful solution of human rights problems and situations involving minorities,

Considering that the promotion and protection of the rights of persons belonging to national or ethnic, religious and linguistic minorities contribute to political and social stability and peace, and enrich the cultural heritage of society as a whole of the States in which such persons live,

Reaffirming the obligation of States to ensure that persons belonging to minorities may exercise fully and effectively all human rights and fundamental freedoms without any discrimination and in full equality before the law in accordance with the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities,

Welcoming initiatives aiming at disseminating information on the Declaration and at promoting understanding thereof,

Having considered the report of the Secretary-General on the effective promotion of the Declaration on the Rights of Persons belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, 290/

289/ Resolution 2200 A (XXI), annex.

290/ A/48/509 and Corr.1 and Add.1 and Add.1/Corr.1.

Economic and Social
Council

Distr.
LIMITED

E/CN.4/1994/L.53
28 February 1994

ENGLISH
Original: FRENCH

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS
Fiftieth session
Agenda item 10

an/ingon u mvr

PBI § 283 20.000 USD 1994.

QUESTION OF THE HUMAN RIGHTS OF ALL PERSONS SUBJECTED
TO ANY FORM OF DETENTION OR IMPRISONMENT

*Sweden
Austria
Denmark
Canada
Austria
Malta
Chile
Czech Rep
Touk
Loughney
Finn
Angola
Le
Goung
indian*

Argentina*, Belgium*, Canada, Finland, France, Germany, Hungary,
Latvia*, Norway*, Poland, Portugal*, Russian Federation, Rwanda*,
Senegal*, Slovenia*, and Switzerland*: draft resolution

Independence and impartiality of the judiciary, jurors
and assessors and the independence of lawyers

The Commission on Human Rights,

Guided by articles 7, 8, 10 and 11 of the Universal Declaration of Human
Rights and articles 2, 4 and 26 of the International Covenant on Civil and
Political Rights,

Convinced that an independent and impartial judiciary and an independent
legal profession are essential prerequisites for the protection of human
rights and for ensuring that there is no discrimination in the administration
of justice,

* In accordance with rule 69, paragraph 3, of the rules of procedure of
the functional commissions of the Economic and Social Council.

Bearing in mind the Vienna Declaration and Programme of Action (A/CONF.157/23), in particular paragraph 27 of part I and paragraphs 88, 90 and 95 of part II,

Recalling its resolution 1989/32 of 6 March 1989, 1990/33 of 2 March 1990, 1991/39 of 5 March 1991, 1992/33 of 28 February 1992 and 1993/44 of 5 March 1993,

Recalling also General Assembly resolution 45/166 of 18 December 1990, in which the Assembly welcomed the Basic Principles on the Role of Lawyers and the Guidelines on the Role of Prosecutors adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders and invited Governments to respect them and to take them into account within the framework of their national legislation and practice,

Bearing in mind the principles contained in the draft Declaration on the independence and impartiality of the judiciary, jurors and assessors and the independence of lawyers (E/CN.4/Sub.2/1988/20/Add.1 and Add.1/Corr.1), prepared by Mr. L.M. Singh^y, the importance of which was noted by the Commission on Human Rights, in its resolution 1989/32 of 6 March 1989,

Noting on the one hand the increasingly frequent attacks on their independence suffered by judges, lawyers and court officers, and on the other hand the link between the weakening of safeguards for the judiciary and the gravity of violations of human rights,

1. Welcomes the final report on the independence of the judiciary and the protection of practising lawyers (E/CN.4/Sub.2/1993/25 and Add.1), prepared by Mr. Louis Joinet, Special Rapporteur of the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities;

2. Endorses the recommendation of the Sub-Commission, as contained in its resolution 1993/39 of 26 August 1993, to create a monitoring mechanism to follow up the question of the independence and impartiality of the judiciary, particularly with regard to judges and lawyers, as well as court officers, and the nature of problems liable to attack this independence and impartiality;

3. Requests the Chairman of the Commission to appoint, for a period of three years, after consultation with the other members of the Bureau, a special rapporteur whose mandate will consist of the following tasks:

(a) To submit any allegations transmitted to the special rapporteur to adversarial examination;

(b) To identify and record not only attacks on the independence of the judiciary, lawyers and court officers but also progress achieved in protecting and enhancing such independence and make proposals for technical assistance programmes and advisory services to the States concerned;

(c) To study, in view of their topicality and importance, for the purpose of making proposals, certain questions of principle, the aim being to protect and enhance the independence of the judiciary and lawyers;

4. Urges all Governments to assist the special rapporteur in the discharge of his or her mandate and to transmit to him or her all the information requested;

5. Requests the special rapporteur, starting with the fifty-first session, to submit a report on the activities connected with his or her mandate;

6. Requests the Secretary-General, within the limits of the resources of the United Nations, to provide the special rapporteur with any assistance needed for the discharge of his or her mandate;

7. Decides to consider this question at its fifty-first session;

8. Recommends the following draft decision to the Economic and Social Council for adoption:

"The Economic and Social Council,

Taking note of Commission on Human Rights resolution 1994/... of ... 1994, endorses the decision of the Commission to confirm the proposal of the Sub-Commission to create a monitoring mechanism to follow up the question of the independence and impartiality of the judiciary, particularly with regard to judges and lawyers, as well as court officers, and the nature of problems liable to attack this independence and impartiality, and recommends that this take the form of a special rapporteur whose mandate will consist of the following tasks:

(a) To submit any allegations transmitted to the Special Rapporteur to adversarial examination;

(b) To identify and record not only attacks on the independence of the judiciary, lawyers and court officers but also progress achieved in protecting and enhancing such independence and make proposals for technical assistance programmes and services when they are requested by the State concerned;

(c) To study, in view of their importance and topicality, for the purpose of making proposals, certain questions of principle, the aim being to protect and enhance the independence of the judiciary and lawyers;

The Council also approves the request of the Commission to the Secretary-General to provide the special rapporteur with all the assistance necessary for the completion of his or her task."

SVERIGES STÄNDIGA
REPRESENTATION I GENEVE

T E L E F A X

Sid 1 (1)

Handl: A M Penneyård

Datum	Dnr	Dossierbet.
1994-04-27	786	

ch RH
AF
RH
SH

UD STOCKHOLM

B R Å D S K A N D E

R E L F X (via UD)

FN-delegationen New York
S-dep (Att: Ch von Redlich)

Re MR-kommissionens ordförande utser nya rapportörer

För Pol 3:2, MR-amb, K 4, U 1, U 2, Pol 3:3

Vi har underhand erfarit att MR-kommissionens ordförande, holländaren van Palthe, beslutat utse nedan nämnda personer till nya rapportörer i enlighet med resolutioner fattade av den 50:e MR-kommissionen. Någon skriftlig information om namnen från Nederländerna eller VOAS-ordförande Canada har fortfarande inte nått oss, men uppgifterna lär åter finnas i vissa tidningar och har bekräftats av Nederländernas delegation.

Rapportör om våld mot kvinnor: Ratihika Coomaraswamy, jurist från Sri Lanka. F.n. chef för centret för etniska studier i Colombo.

Rapportör om ett oberoende rättsväsende: Dato Param Cumaraswami, jurist från Malaysia.

Ordföranden van Palthe har alltså inte föreslagit övriga byrån några namn för uppdragen som rapportör om MR-situationen i Zaire samt, under 1503-proceduren, som oberoende expert om MR-situationen i Tchad.

NORBERG

Avsönt:

Datum Kl. Sign.

pl

DOKUMENT

DES KOPENHAGENER TREFFENS DER KONFERENZ ÜBER DIE
MENSCHLICHE DIMENSION DER KSZE

•

DOCUMENT

OF THE COPENHAGEN MEETING OF THE
CONFERENCE ON THE HUMAN DIMENSION OF THE CSCE

•

DOCUMENTO

DE LA REUNION DE COPENHAGUE DE LA
CONFERENCIA SOBRE LA DIMENSION HUMANA DE LA CSCE

•

DOCUMENT

DE LA REUNION DE COPENHAGUE DE LA
CONFERENCE SUR LA DIMENSION HUMAINE DE LA CSCE

•

DOCUMENTO

DELLA RIUNIONE DI COPENHAGEN DELLA
CONFERENZA SULLA DIMENSIONE UMANA DELLA CSCE

•

ДОКУМЕНТ

КОПЕНГАГЕНСКОГО СОВЕЩАНИЯ
КОНФЕРЕНЦИИ ПО ЧЕЛОВЕЧЕСКОМУ ИЗМЕРЕНИЮ СБСЕ

COPENHAGEN 1990

I

- (1) The participating States express their conviction that the protection and promotion of human rights and fundamental freedoms is one of the basic purposes of government, and reaffirm that the recognition of these rights and freedoms constitutes the foundation of freedom, justice and peace.
- (2) They are determined to support and advance those principles of justice which form the basis of the rule of law. They consider that the rule of law does not mean merely a formal legality which assures regularity and consistency in the achievement and enforcement of democratic order, but justice based on the recognition and full acceptance of the supreme value of the human personality and guaranteed by institutions providing a framework for its fullest expression.
- (3) They reaffirm that democracy is an inherent element of the rule of law. They recognize the importance of pluralism with regard to political organizations.
- (4) They confirm that they will respect each other's right freely to choose and develop, in accordance with international human rights standards, their political, social, economic and cultural systems. In exercising this right, they will ensure that their laws, regulations, practices and policies conform with their obligations under international law and are brought into harmony with the provisions of the Declaration on Principles and other CSCE commitments.
- (5) They solemnly declare that among those elements of justice which are essential to the full expression of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all human beings are the following:
 - (5.1) — free elections that will be held at reasonable intervals by secret ballot or by equivalent free voting procedure, under conditions which ensure in practice the free expression of the opinion of the electors in the choice of their representatives;
 - (5.2) — a form of government that is representative in character, in which the executive is accountable to the elected legislature or the electorate;
 - (5.3) — the duty of the government and public authorities to comply with the constitution and to act in a manner consistent with law;
 - (5.4) — a clear separation between the State and political parties; in particular, political parties will not be merged with the State;
 - (5.5) — the activity of the government and the administration as well as that of the judiciary will be exercised in accordance with the system established by law. Respect for that system must be ensured;
 - (5.6) — military forces and the police will be under the control of, and accountable to, the civil authorities;
 - (5.7) — human rights and fundamental freedoms will be guaranteed by law and in accordance with their obligations under international law;
 - (5.8) — legislation, adopted at the end of a public procedure, and regulations will be published, that being the condition for their applicability. Those texts will be accessible to everyone;

- (5.9) — all persons are equal before the law and are entitled without any discrimination to the equal protection of the law. In this respect, the law will prohibit any discrimination and guarantee to all persons equal and effective protection against discrimination on any ground;
- (5.10) — everyone will have an effective means of redress against administrative decisions, so as to guarantee respect for fundamental rights and ensure legal integrity;
- (5.11) — administrative decisions against a person must be fully justifiable and must as a rule indicate the usual remedies available;
- (5.12) — the independence of judges and the impartial operation of the public judicial service will be ensured;
- (5.13) — the independence of legal practitioners will be recognized and protected, in particular as regards conditions for recruitment and practice;
- (5.14) — the rules relating to criminal procedure will contain a clear definition of powers in relation to prosecution and the measures preceding and accompanying prosecution;
- (5.15) — any person arrested or detained on a criminal charge will have the right, so that the lawfulness of his arrest or detention can be decided, to be brought promptly before a judge or other officer authorized by law to exercise this function;
- (5.16) — in the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone will be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law;
- (5.17) — any person prosecuted will have the right to defend himself in person or through prompt legal assistance of his own choosing or, if he does not have sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require;
- (5.18) — no one will be charged with, tried for or convicted of any criminal offence unless the offence is provided for by a law which defines the elements of the offence with clarity and precision;
- (5.19) — everyone will be presumed innocent until proved guilty according to law;
- (5.20) — considering the important contribution of international instruments in the field of human rights to the rule of law at a national level, the participating States reaffirm that they will consider acceding to the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and other relevant international instruments, if they have not yet done so;
- (5.21) — in order to supplement domestic remedies and better to ensure that the participating States respect the international obligations they have undertaken, the participating States will consider acceding to a regional or global international convention concerning the protection of human rights, such as the European Convention on Human Rights or the Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, which provide for procedures of individual recourse to international bodies.

REPORT OF SUBSIDIARY WORKING BODY 1
CSCE Human Dimension Implementation Meeting
27 September - 15 October 1993
in Warsaw

1. The subsidiary working body agreed with the moderator's suggestion that discussion would be facilitated by grouping together agenda items into four clusters.

CLUSTER I

2. The first cluster dealt with: Freedom of thought, conscience and religion or belief; Freedom of expression and free media; Freedom of association and peaceful assembly; Freedom of movement; and Education and culture.
3. While participants agreed that notable progress had been made towards achieving compliance with these basic commitments, significant shortcomings were highlighted as well. Concerns were raised over the harassment and abuse of opposition and human rights activists; restrictions on the right of political parties, trade unions, minorities, religious groups, and others to enjoy their freedom of association; excessive government interference in or control of the media, as well as control of necessary resources such as distribution systems and printing facilities; application of criminal penalties for insulting the State, its institutions, or policies; the existence of laws or proposed legislation which seem to inhibit rather than facilitate the exercise of freedom of thought, conscience, religion or belief; continued barriers to freedom of movement; and insufficient implementation of CSCE standards concerning conscientious objectors. Many speakers also condemned the rise of xenophobia and aggressive nationalism within the CSCE community.

A number of national delegations offered constructive responses to concerns raised over the course of the implementation review, providing detailed descriptions of individual cases in question, updates on the status of draft legislation, and government initiatives planned or under way to address problem areas. It was noted in the course of SWB 1's deliberations that the exchange of

intergovernmental group of experts at the behest of the International Conference for the Protection of War Victims, concerning practical means of promoting full respect for and compliance with international humanitarian law.

CLUSTER III

8. Cluster III dealt with the subitems covered under the headings Rule of Law and Democratic Institutions: Independence of judiciary; Fair trials; Free elections; Democracy at national, regional and local levels; and Citizenship and political rights.

9. Much of the discussion in Cluster III focused on practical aspects of implementation.

Many participants spoke to the issue of independence of the judiciary. A number of general prerequisites were set forth: independence from the government, as well as independence from political parties, groups, and associations; independence from the parties to a judicial process; financial security for judges; and job security. It was also noted that a functioning independent judiciary presupposed the existence of independent lawyers, and that access to the legal system must be fair and open to all.

Participants uniformly acknowledged the importance of full compliance with CSCE commitments concerning an independent judiciary. A number of obstacles were identified which are inhibiting implementation in States currently undergoing transition to democracy and a market economy. These include severe economic difficulties, the lack of a legal mindset among the general population, a serious shortage of trained personnel, and the continued presence of personnel whose orientation was formed under previous regimes - including, in some instances, individuals whose previous service appears to make them unfit to serve responsibly in a democratic judicial system. The difficulty of reconciling the concept of irremovability of judges with this latter factor was noted.

Many participants described the operation of the judicial system in their own countries, and elaborated on reforms of judicial procedure and relevant legislation, including criminal codes. A number of participants expressed

appreciation for assistance that had been offered in this area, and confirmed the need for continued help. It was suggested that a future ODIHR seminar might focus on practical aspects of the principles of an independent judiciary.

The view was expressed that CSCE commitments in the area of free election have given the ODIHR and the CSCE process as a whole a solid basis from which to promote free and fair elections. In this regard, it was pointed out that a number of CSCE States have yet to hold free parliamentary elections, as well as regional or local elections. States moving towards parliamentary elections were encouraged to do so in the interests of political legitimacy and democratization.

Beyond elections, the need was emphasized for a democratic way of life, with equal opportunities for all parties, NGOs, and individual citizens themselves to build a democratic society. The important role the media had to play in the dissemination of information concerning the practical aspects of democracy was emphasized. It was also noted that the government imperative to promote stability could not serve as an excuse for depriving individuals of their political rights.

In the discussion on citizenship, participants noted that the recent and ongoing changes in Europe, including the emergence or dissolution of States, have entailed far-reaching political and legal consequences for large groups of individuals. The need of some States to take measures to maintain and strengthen national identity was recognized. At the same time, the importance of a pragmatic attitude and a formula which would be in the long-term interests of all concerned was emphasized. It was suggested as a general guideline for all participating States that it did not seem a healthy situation to have a large segment of the population of a given country excluded from the democratic process at the national level.

Some participants emphasized that long-lasting solutions required a longer process of transition and adaptation. It was urged that legal and historical factors be taken into account when examining problematic situations within the CSCE community. A number of participants described measures to develop or amend citizenship laws in their countries, and to define the legal status of non-citizens.

Publications

The Raoul Wallenberg Institute publishes a number of publications, in particular booklets in a series of reports (ISSN 0283-085X). They are issued free of charge.

Selected list of Reports (in English)

- No. 4 Melander, Göran, Two Refugee Definitions. Nobel, Peter, Protection of Refugees in Europe as seen in 1987 (1987)
- No. 5 Lagergren, Gunnar, Five Important Cases on Nationalisation of Foreign Property decided by the Iran-U.S. Claims Tribunal (1988)
- No. 9 Human Rights Workshop in Namibia, 18 to 24 February 1991 (1991)
- No. 10 Children of War, Stockholm 31 May - 2 June 1991 (Conference Report) (1991)
- No. 11 Cooperation between International Government and Non-Governmental Organizations and the United for Peace, The Nobel Jubilee Seminar, Lund 4 to 5 December 1991 (1992)
- No. 12 Academic Freedom, Report from a Seminar in Lund 9-11 March, 1992 (1992)
- No. 14 van Krieken, Peter, Apostasy and Asylum (1993)
- No. 15 Report of the 11th Nordic Refugee Seminar, Lund 15 to 17 November 1992 (1993)

A complete list of publications is available on request.

Board of Trustees

The Raoul Wallenberg Institute is governed by a Board of Trustees consisting of the following members and their deputies:

Carl Gustaf Andrén, Professor, *Chairman*
 Erland Aspelin, Judge
 Gunnar Bergholtz, Professor
 Leif Holmström, Senior Lecturer
 Göran Melander, Ass. Professor
 Göran Rystad, Professor, *deputy*
 Ulf Strandmark, Attorney at Law, *deputy*

Staff

The administration of Institute affairs is managed by Göran Melander, Director, and Leif Holmström, Deputy Director.

Currently, there are eight permanent staff members, for research and academic education, international development, library and secretariat.

For more information about the Institute and its activities, publications included, please contact the secretariat.

Address

Sankt Annegatan 4
 S-223 50 LUND
 SWEDEN

Telephone

+ 46 46 10 70 00 (Exchange)
 + 46 46 10 43 10 (Secretariat)
 + 46 46 10 42 65 (Library)

Fax

+ 46 46 10 44 45

Telex

33533 luniver s

Raoul Wallenberg Institute
of Human Rights and Humanitarian Law

UNIVERSITY OF LUND

The Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law is an academic institution formed in 1984 at the University of Lund, Sweden.

The purpose of the Raoul Wallenberg Institute is to promote research, training and academic education in the fields of human rights and humanitarian law. This objective is realized by establishing a research library maintaining a high international standard in public international law, human rights and humanitarian law, as well as by initiating, developing, and supporting other activities in these fields.

The Raoul Wallenberg Institute works in close cooperation with the Faculty of Law at the University of Lund. The Institute is also working together with a number of academic institutions and international organizations dealing with human rights and humanitarian law. Being one of the Nordic national institutes for human rights, the Raoul Wallenberg Institute is an active party to joint Nordic programmes regarding different aspects of human rights and international development.

In legal terms, the Raoul Wallenberg Institute is a charitable trust under private law. The Institute is supported by annual grants from the Swedish Ministry for Foreign Affairs.

The library forms the basis for many of the activities of the Raoul Wallenberg Institute. Free and open access to the comprehensive collections of books, periodicals, documents and other material is an indispensable condition for the activities. The cooperation with the Faculty of Law concerning research and advanced training in public international law is another important element of the Institute activities.

The Raoul Wallenberg Institute is named after Raoul Wallenberg, a Swedish diplomat, in order to pay homage to his well-known work in Hungary towards the end of the Second World War. In 1944 Raoul Wallenberg, then 32 years of age, was appointed diplomat at the Swedish Legation in Budapest. In January 1945 the Soviet Red Army reached Budapest. After a visit to the Soviet Military Headquarters, Raoul Wallenberg disappeared. What happened to him after that meeting has never become clear despite many efforts to trace him.

Impressed by the self-sacrificing work of Raoul Wallenberg and upset by his tragic fate, many people regard him as a symbol of human rights and humanitarian law. For the Raoul Wallenberg Institute it is a privilege to bear his name and an obligation to work in his spirit.

Research

All the members of the Faculty working on public international law and most of the doctoral candidates in this field are working at the Institute. Visiting professors are also invited to spend time at the Institute for research and teaching activities. In 1993 there will be established a new chair of public international law, in particular human rights and humanitarian law, at the Faculty and linked to the Institute.

Seminars and colloquies

The Raoul Wallenberg Institute frequently organizes seminars, colloquies and other academic meetings, often for discussion about the implementation of international human rights instruments. In this respect the Institute is working together with international organizations like the United Nations, the Council of Europe and the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE), as well as with non-governmental organizations.

Academic education

Together with the Faculty of Law, the Institute is involved in organizing courses and tutorials for the Swedish LL.M. Programme and for the Master of International Law Programme (three semesters) which is in English and open to foreign students only. The latter Programme is meant for studies in public international law with main focus on human rights and humanitarian law.

International development

In cooperation with the Swedish International Development Authority (SIDA), the Raoul Wallenberg Institute is organizing an academic programme for dissemination of human rights standards and democratic values in developing countries, in particular in Africa. This programme is mainly concentrated to long-term commitments, both in terms of financial implications and programme development.

Training of law librarians and donation of books, periodicals and documents in public international law, as well as support for setting up academic institutions for human rights, are examples of this. Courses and seminars for judges, Government officials, law enforcement officials and security and military forces, are other examples. The Institute is also supporting and working together with the African Commission on Human and Peoples' Rights in promotional activities and training programmes.

With support from the Swedish Ministry for Foreign Affairs and the Swedish Institute, the Raoul Wallenberg Institute has developed a similar programme for dissemination in Eastern and Central Europe, starting in 1993.

Together with another Government office involved in international development, the Swedish Board for Investment and Technical Support (BITS), the Institute organizes annually for 5-6 weeks an advanced training course in Lund for around 25 senior officials and academics from developing countries.

85/85/94 07:37:21

46 8 7231176->

46 8 7231176 From: UD Stockholm 1 Page 1

MAY. -04' 94 (WED) 22:23 ENBOFSWEDEN

TEL:202 342 1319

P.001

SVERIGES AMBASSAD

WASHINGTON

Krister Bringéus/ug

T E L E F A X

Sid 1 (8)

Datum	Dnr	Dossierbet.
1994-05-04	Tj	P2 Eu I

Pol

1994-05-06 Pol 1:1

Ds Lyrvall, iö

Ex till:

Magnusson

Olson

von Dardel

Persson

Wallenberg-Föreningen

Lyrvall

Amb Moskva (u nr)

Utrikesdepartementet

Re. Sudoplatov-dossien.

För Magnusson, Pol 1.

För ordningens skull insändes här trenne artiklar
jämte ledarkommentarer ur Washington Post
(940502-04) med anledning av Sudaplatovs memoarer.
Som framgår är det framförallt hans atomspionage
som intresserar amerikanerna.

Liljegren

1994-05-04 kl. 13.30/ug

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.
-------	-----	-------

Adress

Suite 1200

600 New Hampshire Avenue, N. W.
WASHINGTON, D. C. 20037
USA

Telefon

(202) 944 5600

Telegram

Svenska

Telex

RCA 248347, SVSK UR
WU 69-2724 SVENSK WSH

SVERIGES AMBASSAD
WASHINGTON

Sven-Olof Petersson

FAX 76 4 940510

TELEFAX

Sid 1

3
()

Datum	Dnr	Dossierbet.
1994-05-05	180V	P 2

L.O. X

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o		
1994 -05- 06 ⁵		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Eu'

(pl)

Utrikesdepartementet

B R Å D S K A N D E

Re Raoul Wallenbergbyst i kongressen

För Hans Magnusson, Pol 1:1

PRIMO. Under secundo ett brev från kongressmannen Lantos om installation av en Wallenbergbyst i kongressen. Lantos, som själv är ungersk jude, räddad av Wallenberg, föreslår att Sverige skickar en granitpedestal att placera bysten på. Ärendet brådskar, då tanken är att bysten skall avtäckas i sommar.

Under tertio vårt uppskattande svar till Lantos.

Liljegren

1994-05-05/acb kl. 1100

TOM LANTOS
CALIFORNIA

SECUNDO

FOREIGN AFFAIRS COMMITTEE

CHAIRMAN
SUBCOMMITTEE ON INTERNATIONAL SECURITY,
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND
HUMAN RIGHTS

SUBCOMMITTEE ON EUROPE AND THE MIDDLE EAST
SUBCOMMITTEE ON INTERNATIONAL OPERATIONS

GOVERNMENT OPERATIONS COMMITTEE

VICE-CHAIRMAN
SUBCOMMITTEE ON EMPLOYMENT, HOUSING AND ANTI-TRUST
SUBCOMMITTEE ON LEGISLATION AND NATIONAL SECURITY

CHAIRMAN, PERMANENT UNITED STATES
CONGRESSIONAL DELEGATION TO THE
EUROPEAN PARLIAMENT
CO-CHAIRMAN, CONGRESSIONAL
HUMAN RIGHTS CAUCUS

WASHINGTON OFFICE:
2102 RAYBURN BUILDING
WASHINGTON, D.C. 20515
(202) 225-3831

DISTRICT OFFICE:
400 S. CAMINO REAL
SUITE 200
SAN MATEO, CA 94402
(415) 342-0800
IN SAN FRANCISCO:
(415) 398-5287

Congress of the United States
House of Representatives
Washington, D.C. 20515

April 29, 1994

940505

Skriv tit Sop/acb
fax t UD nr.

940505

His Excellency C. Henrik S. Liljegren
Embassy of Sweden
600 New Hampshire Ave., NW
Washington, D.C. 20037

Your Excellency:

It gives me great pleasure to inform you that the House of Representatives voted to place a bust of the outstanding Swedish humanitarian, Raoul Wallenberg, in the United States Capitol in honor of his heroic efforts to save innocent lives in Hungary during the Holocaust. The Senate will now take up the issue, and I am confident it will be approved there very soon.

The Israeli sculptor, Miri Margolin, has created a magnificent bust of Raoul Wallenberg which has been donated for placement in the Capitol by Ms. Lillian Hoffman of Denver. At the moment, we are solving the problems involved in bringing the bust to Washington from Israel, and finding a suitable pedestal. I believe, and I hope you will agree, that a pedestal of polished Swedish granite would be the most meaningful and aesthetically complimentary base for the Wallenberg sculpture. I would like to solicit your assistance in arranging for the contribution of the Swedish granite base. Such a contribution by the Swedish government would be deeply appreciated and an appropriate memorial to honor one of Sweden's finest sons.

During the next few months we will plan a fitting celebration in the Capitol Rotunda for the unveiling of the bust. It would be my hope that we can arrange the unveiling of the bust in July or August of this year. We certainly would want the participation of yourself and perhaps other representatives of the Government of Sweden.

I will call you in the next day or two to discuss this matter with you in person.

Most cordially,

Tom Lantos

Tom Lantos
Member of Congress

EMBASSY OF SWEDEN

TERTIO

3

May 5, 1994

The Honorable Tom Lantos
U.S. House of Representatives
2182 Rayburn Building
WASHINGTON, D.C. 20515

Dear Mr. Lantos:

The decision by the U.S. House of Representatives to place a bust of Raoul Wallenberg in the United States Capitol in honor of his efforts to save innocent lives in Hungary seems to me worthy of strong support.

A copy of your letter has been forwarded to the Swedish Government, and we have asked for a quick reply with regard to the donation of a Swedish granite pedestal on which to place the bust.

Most cordially,

Henrik Liljegren
Ambassador

UTRIKESDEPARTEMENTET

Informationsbyrån

Arkiv

T E L E F A X

Sid 1 (2)

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(UD/INFO) som sänt faxet!

Datum 1994-05-10 *OT/18a* / Dossierbet.
IN 2 *Ua*

P 2 Eu'

Ambassaden WASHINGTON

Re Raoul Wallenbergbyst i kongressen
Fax 180 A 1994-05-05 *P 2 Eu' (PR)*

För Sven-Olof Petersson
Från Informationsbyrån/Agneta Landorf

Pol 1:1/Hans Magnusson har överlämnat ärendet till
informationsbyrån för beredning.

PRIMO.

Det är av praktiska skäl helt orealistiskt att en
svensktillverkad granitpedestal skulle kunna
finnas på plats i Washington till invigning i
juli-augusti i år.

Av erfarenhet vet vi att kostnaderna blir mycket
höga. Den praktiska hanteringen är omfattande och
kräver lång tid både i besluts- och ev.
tillverkningsprocess.

SECUNDO

För att överhuvud taget kunna ta ställning till
utgiften - som vid ev. jakande besked kommer att
belasta det centrala informationsanslaget -
behöver

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.
940510	17.35	<i>af</i>

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustav Adolfs torg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
10590 MINFOR S

vi underlag för att kunna beräkna kostnaderna.

För detta behövs ritning med måttangivelser på den tänkta piedestalen, beskrivning på hur bysten skall fästas vid piedestalen, beskrivning av bysten och foto för att kunna se färgen etc.

Normalt tas sådant underlag fram av konstnären själv eller annan engagerad person, som därvid också beaktar den rumsliga placeringen av konstverket.

Först när vi har sådant underlag kan vi försöka ta fram det kostnadsunderlag som behövs för senare ställningstagande - i samråd med Pol 1:1 - till propån om en svensk donation.

Cabinet

17.30/al

Ex t Hans Magnusson. Pol 1:1
Lage Olson, Pol 1:1

Pol 1:1 4881 ex 940511/4

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

AVD.	GR.	MÅL
P	2	Eu'

Pa

Taa/ur

AMBASSADEN MOSKVA

1994-05-11

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1.

B R A A D S K A N D E

RE WALLENBERG.

FORTS.

RE WALLENBERG.

P R I M O. DEN RYSKE MEDORDFOERANDEN I
WB-ARBETSGRUPPEN, VIKTOR TATARINTSEV, HAR EFTER
KONTAKT MED VLADIMIR VINOGRADOV PAA FSK, TILL
AMBASSADEN (FOYER) FRAMFOERT ETT OENSKEMAAL FRAAN
VINOGRADOV, ATT DEN SVENSKA SIDAN I SKRIFT
FORMULERAR, OCH VIA TATARINTSEV OEVERSAENDER, DE
FRAAGOR SOM MAN FRAAN SVENSK SIDA OENSKAR STAELLA
TILL SUDOPLATOV.

ORSAKEN TILL OENSKEMAALET VAR, ATT VINOGRADOV, SOM
STOD I KONTAKT MED SUDOPLATOV'S FAMILJ, INTE UTESLOET
ATT KLARTECKEN TILL SAMTAL MED SUDOPLATOV, MED
HAENSYN TILL SUDOPLATOV'S HAELSOLAEGE, KUNDE KOMMA
ATT GES MED MYCKET KORT VARSEL. FOER DEN HAENDELSE
DE BEROERDA PAA SVENSK SIDA (LYRVALL) I EN SAADAN
SITUATION INTE SKULLE HINNA TA SIG TILL MOSKVA,
OENSKADE DAERFOER VINOGRADOV "FOER SAEKERHETS SKULL"
FAA TILLGAANG TILL FRAAGORNA FOER ATT SJAE LV KUNNA
STAELLA DESSA TILL SUDOPLATOV. VINOGRADOV HADE SAGT
SIG "VAENTA SVAR NAER SOM HELST INOM KORT".

S E C U N D O. OM DEN AV VINOGRADOV BEFARADE
SITUATIONEN SKULLE UPPKOMMA, FOERESTAELLER VI OSS,
ATT FOYER BOER MEDVERKA FRAAN SVENSK SIDA.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA AF

The University of Chicago
Department of Biochemistry and Molecular Biology
920 E. 58th Street
Chicago, Illinois 60637 USA

FAX LETTER

INK. UTRIKES DEP.		
D.No 133/002		
94-05-17		
AVD	GR	MAL
P	2	Eu I

UTRIKES DEPARTEMENTET	
Krigsmateriellinspektionen	
Ink	1994-05-17

To: Mr. Lage Olson
Ministry of Foreign Affairs
Stockholm, Sweden
FAX 011 46 8 203 100
Tel 011 46 8 763 3280

From: Dr. Marvin W. Makinen
FAX 312 702 0439
Tel 312 702 1080

Date: May 13, 1994

No. of Pages (including cover sheet): 1

Dear Lage:

The packet of copies of documents concerning Raoul Wallenberg and released by the CIA in 1993 and forwarded by you on April 26, 1994, arrived about one week ago. Thank you.

I should like to request you to prepare for me clear xerox copies of all documents that have been exchanged within the last three meetings of the Swedish-Russian Working Group. This includes documents provided by the Russians to us and documents forwarded by us to the Russians. I have not received copies of these materials.

Could you please arrange with Hans Magnusson a request for permission through Konstantin Sergeivich Nikishkin of the Ministry of Internal Affairs for me to travel to Vorkuta and Khalmer Yu to inspect prisoner files and documents. I would wish to be accompanied by at least one person from Memorial Society, probably Nikita Petrov. I am not certain when I could take this trip but probably the only time available for me would be late August-early September. My main reason for wishing to investigate these files is motivated through the information provided to Guy von Dardel and me by the American member (Colonel Michael Semenech, Jr.) of the Joint Task Force on POWs/MIAs while we were last in Moscow. Hans has a copy of that report. This is now for me the third occasion on which I have seen a report about R.W. in the village of Khalmer Yu.

Sincerely,

Marvin
Marvin W. Makinen

+ Exp. fax till tit
1994-05-18 ✓
/s

+ Info-utdel till tit
enligt Sanktens dep.
1994-05-17 per
post
/s

1994-05-15

50A ✓

Överlämnas av utrikesdeparte-
mentet, Pol 1:1 (ambr Olson)
till ambassaden Moskva (Foyer,
för benägen åtgärd (se sista
stycket)

Hans Magnusson

exp 940517

1994-05-15

P

2

Su I

B R Å D S K A N D E

Ambassaden Moskva

Från Pol 1:1. Re Wallenberg

PRIMO. En lista med frågor överlämnades vid förra arbetsgruppsmötet och finns således hos ryssarna (har inte Foyer en kopia också?). Hursomhelst anger vi nedan under secundo de enligt vår uppfattning viktigaste frågor som bör ställas. Givetvis vore det bra om Foyer kunde medverka vid samtal med Sudoplatov, om Lyrvall inte hinner fram.

SECUNDO. Överhuvudtaget vore det angeläget förmå Sudoplatov att precisera sina uppgifter och inte minst källorna till dem.

Påståendet inledningsvis om Wallenbergs "hemliga kontakter" med Sovjet och familjens bidrag till freden med Finland är mycket löst formulerat och föga övertygande. Varifrån har han hämtat uppgiften, liksom den om instruktionerna till residenturen i Stockholm 1944. Var finns detta material nu? Vad kan finnas i SVR:s arkiv? (det vore f ö av värde om ambassaden kunde införskaffa Zoja Voskresenskajas (Rybkins) bok (s. 256).

Vad avser Sudoplatov med "Wallenbergs familjeakt" i KGB-arkivet?

Är det inte väl långsökt att vilja rekrytera RW för "favourable dealings with the west"? Varifrån kommer uppgiften om att detta var vad Stalin och Molotov ville? Molotovs roll? Senare säger S. som en spekulation att Stalin ville rekrytera RW för att få internationellt kapital (påminner om Pitovranovs teori). Hade inte Sovjet bättre kunskap om relationerna

Pol 1:1/Depr H magnusson/mjn

Ärende	Datum	Dnr
	1994-05-15	2
	Avd	Mål
	Grupp	

Adress

Text

När rapporterade Belkin att han såg Wallenberg-dossiern? När skulle den ha försvunnit och på vems order?

Tolstoj-Kutuzov dog på Irland omkring 1980, inte 1967.

Varifrån har S. uppgiften att Kopeljanskij kallade RW till sig bara en dag före dennes uppgivna död? Är det sannolikt någon annan egentligen förhörde RW?

Är det bara en gissning att RW dödades av Majranovskij genom en giftinjektion? Andra uppgifter om arkebusering? Vilka vittnen har berättat för S. om RW:s fängelsevistelse?(s 270-271).

Var kan registerboken med alla Majranovskijs operationer (och avrättningar) finnas idag? Var och när såg S. kuvertet? (s 271).

Ifrågasätt tolkningen av Vysjinskijs PM om "likvidering".

Vet Semitjastnyj, Sjelepin och Krjutjkov hela sanningen?

"File 6" i KGB-arkivet (s 275)-be honom utveckla.Har han sett den?

TERTIO. Givetvis är det också viktigt att snarast få till stånd samtal med Suchanov.

Cabinet

Ex t: Kabs, Lyrvall, Olson och Magnusson

Arende

Wallenbergärendet

Datum

1994-05-15

AVG

Grupp

Mål

P

2

En H

Pol

Adress

Ambassaden Moskva dnr

Text

från Pol 1:1 (Lyrvall) re RW-ärendet: samtal med Sudoplatov

PRIMO. Frågorna vi önskar ställa till Sudoplatov överlämnades som Ni minns till den ryska sidan redan under föregående möte. De viktigaste återges under secundo (med sidhänvisning till Sudoplatovs bok) och kan givetvis lämnas till Vinogradov, som antagligen inte fått någon kopia på ryska av MID/2 Eu.

Till ryska sidan bör framföras att vi utgår från att intervjuarbetet skall bedrivas som tidigare, dvs tillsammans. Om inte Lyrvall kan underrättas om intervjutillfället i förväg bör givetvis Foyer medverka från svensk sida.

SECUNDO.

1. Beskrivningen av familjen Wallenbergs försök att medla separatfred mellan Finland och Sovjetunionen. Är det sannolikt att RW hade någon betydelse för att utöva påtryckning på resten av familjen?

2. Värvningsförsök. RW's kontakter med tyska underrättelsetjänsten var knappast något obekant för omgivningen och säkert inte något RW skändes för under omständigheterna. Dessutom var RW's vistelse i SU tämligen känd i Sverige. RW's värde som sovjetisk agent bör väl därför ha varit ringa?

3. Aleksandr Belkin såg RW-filen och berättade för S. att Smersjresidenterna 1945 givits orientering om RW's kontakter med tyska, amerikanska och brittiska säkerhetstjänsterna. Vad kan Sudoplatov lägga till om detta? (268)

4. Kutuzovs negativa rapporter om RW i Ungern. Till vem lämnades dessa? Har S. sett dem?

5. Vad finns att tillägga om uppgiften om "kommendaturen" i inre fängelset, "där alla dödsdomar verkställdes"? (269)

6. S. påstår att vittnen sagt honom att RW hölls i block 2 i inre fängelset (och därifrån kan ha tagits till Majranovskij för att ges en dödsspruta). Vilka vittnen menar Sudoplatov?

7. Uppgiften om det förslutna konvolutet med uppgifter om de giftavrättade, vilket bortförts av Malenkovs medarbetare Dmitrij Suchanov måste undersökas. Vad kan S. tillägga om denna episod? Har S. adressen till Suchanov? (271)

8. Var Vysjinskij tjänsteförrättande chef för KI 1947? Vad betydde det?

9. Dokumentet som sändes till Stalin och Molotov 1947 (från Abakumov?) om Isaac Oggins innehöll formuleringar om "likvidering". Intressant att jämföra. (273)

10. Uppgiften om att dokument började förstöras i maj 1956. Vad kan S. tillägga om detta? (275) Uppgiften att Serov måste ha skrivit till Krustjev för att få förstöra RW-filen. Kan Sudoplatov närmare beskriva varför han tror det? (276). Brevet borde finnas i Chrustjevsektionen i presidentarkivet.

11. File 6 i KGB's centrala operativa arkiv (korrespondens mellan ministrar och Kreml) ska innehålla hemlig sammanfattande rapport om RW's vistelse i sovjetiska fängelser. Vad har S. att tillägga? Varför tror han det? Brev från Abakumov till Stalin. (276)

12. S. talar om en saknad rapport från Serov till Chrustjov om vad som hände med RW. Detta rapport skulle ha skrivits innan Gromykos uttalande kunde bekräftas av politbyrån. Varifrån har S. denna uppgift? Vad kan tilläggas? (275)

Cabinet

ext.
kabs, Magnusson, Olson, Lyrvall

The University of Chicago
Department of Biochemistry and Molecular Biology
920 E. 58th Street
Chicago, Illinois 60637 USA

INK. UTRIKES DEP.
D. No

95-07-07

UTRIKES DEPARTAMENT	95-07-07	05 16
Krigsdepartementet		
Ink	1994-05-18	EU

FAX LETTER

Dokument on Raoul Wallenberg

To: Mr. Lage Olson
Ministry of Foreign Affairs
Stockholm, Sweden
FAX 011 46 8 203 100
Tel 011 46 8 763 3280

From: Dr. Marvin W. Makinen
FAX 312 702 0439
Tel 312 702 1080

Date: May 13, 1994

No. of Pages (including cover sheet): 1

Dear Lage:

The packet of copies of documents concerning Raoul Wallenberg and released by the CIA in 1993 and forwarded by you on April 26, 1994, arrived about one week ago. Thank you.

I should like to request you to prepare for me clear xerox copies of all documents that have been exchanged within the last three meetings of the Swedish-Russian Working Group. This includes documents provided by the Russians to us and documents forwarded by us to the Russians. I have not received copies of these materials.

Could you please arrange with Hans Magnusson a request for permission through Konstantin Sergeivich Nikishkin of the Ministry of Internal Affairs for me to travel to Vorkuta and Khalmer Yu to inspect prisoner files and documents. I would wish to be accompanied by at least one person from Memorial Society, probably Nikita Petrov. I am not certain when I could take this trip but probably the only time available for me would be late August-early September. My main reason for wishing to investigate these files is motivated through the information provided to Guy von Dardel and me by the American member (Colonel Michael Semenec, Jr.) of the Joint Task Force on POWs/MIAs while we were last in Moscow. Hans has a copy of that report. This is now for me the third occasion on which I have seen a report about R.W. in the village of Khalmer Yu.

Sincerely,

Marvin

Marvin W. Makinen

Exp. per post
94-05-17
Lo

MP

Raoul Wallenberg Institute

of Human Rights and Humanitarian Law

Ink 940518/94

UNIVERSITY OF LUND

Mr. Johan Molander
Utrikesdepartementet
R 4
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Franzén/R 4/gsg
1994-05-18
Ex t:
N. Eliasson, Pol 3

OSM

INK. UTRIKES DEP		
D.N:o		
94-07-14		
05-18		
AVD P	GR 2	MAL Eu 1

Lund, 17 May 1994

Dear Johan,

With reference to our earlier correspondence concerning a meeting about the legal and political dilemmas posed by the draft declaration on the rights of indigenous peoples to be held at the Raoul Wallenberg Institute in Lund and originally scheduled for 25-27 May, I regret to inform you that it has now become necessary to postpone the meeting. This is so because of an upcoming emergency session of the UN Commission on Human Rights, which will make it impossible for a number of the invited participants to come to Lund at the same time.

After consultation with Dr. Erica-Irene A. Daes, the Chairman-Rapporteur of the UN Working Group on Indigenous Populations, it has been decided to convene the said meeting from Sunday 19 June at 2 p.m. to Tuesday 21 June 1994 at 4 p.m., and it is my privilege to reiterate my invitation to you to attend this important meeting in Lund. I was pleased about the positive reaction to my first letter, and I again hope that it will be possible for you to come to Lund at this new date in June.

After receiving your response, my colleagues at the Institute will be in touch with you with additional practical and substantive details about the meeting.

Yours sincerely,

Göran Melander
Director

Address
Sankt Annegatan 4
S-223 50 Lund
SWEDEN

Telephone
+46 46 10 70 00 (Exchange)
+46 46 10 43 10 (Secretariat)
+46 46 10 42 65 (Library)

Fax
+46 46 10 44 45

Telex
S-33533

P 2 E U I

~~Fax till tit.
Nr 0091312 702 0439
exp. 1994-05-18 kl 15:24~~

May 18, 1994

Dr. Marvin W. Makinen
The University of Chicago
Department of Biochemistry
and Molecular Biology
920 E. 58th Street
Chicago, ILLINOIS 60637
United States of America

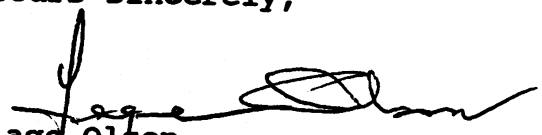
Dokument om Raoul Wallenberg

Dear Marvin,

✓
Thank you for your fax of May 13, 1994. On May 17 I sent three envelopes to you containing the Russian documents we received during the last three meetings as well as the Swedish documents handed over at the 10th meeting in Moscow on April 22. In September last year the Russians received five files containing the testimonies of 104 witnesses, most of them having been at the Vladimir prison. I have, however, due to the large number of documents, included only the index of the files among the material sent to you. I will try to get copies of all the documents you may be interested in from this extensive list. I know, however, that you have already got copies of several of these documents.

As to your planned visit to Vorkuta and Khalmer Yu we have asked our Embassy in Moscow to make the necessary requests for permission to visit these places through Mr. Konstantin Sergeivich Nikishkin of the Ministry of Internal Affairs.

Yours sincerely,

Lage Olson

exp. 18/5-91
LD/KM/✓

MD

SVERIGES AMBASSAD
WASHINGTON

1994-05-17

1994-05-26 Pol 1:1
ds Lyrvall, iö

Ex t:

Kabs

Magnusson, pol 1:1

Olson, pol 1:1

Lyrvall, pol 1:1

exp 940526/27

Departementsrådet
Hans Magnusson

UD/Pol 1:1

1377001

INKOM UD			
1994-05-20			
Avd	P	Gr	2
Mål	Eu	E	

Raoul Wallenberg i Truman Library
(1 bil.)

Broder,

Den 11 maj reste jag till Independance för att gå igenom Trumanbiblioteket i avsikt att utröna om det fanns några dokument angående Raoul Wallenberg. Resultatet blev som Du ser av bilagan, magert. Jag fick emellertid god hjälp av arkivarien Dr. Raymond H. Geselbracht. Förutom en New York Times artikel från 1952, om Sveriges ansträngningar att lokalisera Wallenberg, är de övriga dokumenten krossreferenser till brev, som vidarebefordrades till State Department, och som nu bör finnas i National Archives. Med andra ord bör vi redan ha fått del av dem.

Basta kabs ja
Tillgione
Sven-Olof Petersson

by the screams of the extreme Right to go in and 'finish it all with all we've got.' That means bombs on China—even atom bombs—and certainly what is now a minor skirmish would be turned into a world war."

Under the heading "Three Dangerous Men," Reynolds News, organ of the Cooperative movement, an integral part of the Labor party, linked General Eisenhower with Senator Robert A. Taft, John Foster Dulles and Senator Joseph McCarthy.

Tribune, which supports Aneurin Bevan wholeheartedly, told its readers that General Eisenhower's main supporters were men who had consistently denounced the idea of a negotiated settlement in Korea and "called for some ill-defined showdown with the Soviet regime."

Not Confined to Press

Nor have such sentiments been confined to the press. They have found expression also in the House of Commons. Only two days after the election Tom Driberg, one of Mr. Bevan's strongest supporters, under the guise of felicitating the victorious candidate, found himself constrained to say, as reported in the official record:

"I am afraid candor obliges me to add that some of us view his success with dismay insofar as it is a victory for, not the 'Ike' whom we all like, but for Taft, McCarthy and even General [Douglas] MacArthur."

In his plea for a fair chance for the President-elect, Mr. Cummings said that Britain should be thankful for the personal friendship between General Eisenhower and Prime Minister Churchill and take care not to "dissipate the enormous reservoir of Anglo-American goodwill."

It was unfair, Mr. Cummings said, to jump to the conclusion that General Eisenhower's policies would bring about a slump in American trade or in British-American relations. In fact, Mr. Cummings said, General Eisenhower "likes us better than perhaps any American statesman of his time."

Mr. Wyatt declared that the Republicans "cynically talked" nonsense about the war in Korea and that General Eisenhower was now committed to that "nonsense." Mr. Wyatt also asserted that "Eisenhower was always more like Taft than most of us had supposed."

In his article in The Herald, Mr. Wyatt continued:

"At heart he is a reactionary and unlikely to understand the nature and strength of the nationalist impulses behind the Communists in China. To him, the idea of heavy force, suddenly applied, will seem attractive. * * *

"I think that he will want to issue an ultimatum demanding that

whooshed through the air, but these missiles were far overhead and did not concern them. Once they froze in their tracks as a magnesium flare lit the shell-cratered valley just as if it were day. When the flare finally burned out they moved on again.

As the patrol arrived at the base of the hill enemy mortar fire began to fall behind them in "Death Valley." The raiding party began to climb the hill, which was steep—about as steep as a normal flight of stairs. With what seemed remarkably good fortune the mortars only now began to hit the base of the hill where they had just been.

Arriving on-top they came face

with helmets (the enemy wear helmets).

The enemy screamed and yelled, threw hand grenades and fired automatic weapons. The Americans, badly outnumbered, fought back. A concussion grenade exploded near the platoon sergeant, who was second in command, and threw him three feet in the air. It looked as if he were badly hurt. At almost the same instant a mortar fragment ripped the arm of the medical aid man with the patrol. In spite of his injury the aid man rushed to the sergeant's side. For this act of unselfish courage the aid man later was recommended for a Bronze Star.

As it turned out, the sergeant was only stunned momentarily.

Company only four of casualties. For killed and nine of those killed had asked that home.

Two other patrol the first group, to bring back dead left on the and in "Death these patrols were after daybreak dead lieutenant not find the body had been hit by shell.

"We didn't

SWEDEN SEEKS DIPLOMAT

Asks Russia to Free Man Who Disappeared in 1945

STOCKHOLM, Sweden, Nov. 12 (Reuters)—Sweden has asked Russia to free a Swedish diplomat taken prisoner by the Russian Army when it moved into Budapest in 1945.

The diplomat, Raoul Wallenberg, a secretary at the Swedish legation, was doing relief work among displaced persons and other war victims in Hungary.

Russia informed Sweden at the time that the army had taken care of Mr. Wallenberg during the general confusion but that he had later gone away.

In Sweden the belief persisted that he was held prisoner in Russia. Former Soviet political prisoners have said they had talked with him in Russian labor camps.

A Foreign Ministry spokesman said today: "We know he is alive."

King Gustav Adolf yesterday awarded Mr. Wallenberg the "Illis Quorum" decoration for his "humanitarian work in Budapest in 1944 and 1945."

British Civil Servants Seek Rise

LONDON, Nov. 12 (AP)—The Treasury received a petition today for a 5 per cent wage increase for 600,000 British civil servants. The claim was based on a Labor Ministry index showing that wages in private industry had risen between Jan. 1 and Sept. 30.

1,003 DONATE BLOOD

Young Men's Board of Trade Leads With 154 Pints

The American Red Cross blood bank received 1,003 pints of blood Tuesday. The highest amount of the day, 154 pints, was donated by members of the Young Men's Board of Trade, to a bloodmobile at 81 Worth Street. On Monday, 921 pints were collected.

Today, bloodmobile units will be stationed at the Union Management Blood Bank of the New York

Telephone Company, Elmhurst, Fort Monmouth, units will visit another will reach Street when Young Men's Board finish their three Other persons donate blood are Manhattan center tieth Street, or 183d Street and (both Murray H. Brooklyn chapter Street (Main 4-6

Bonwit's

is open

every Thursday

Sports
Devotees

dote on happy fashion-marriages...create

VON DARDEL, Guy,
Itaca, New York.

Undated. Unack. Filed 3/27/47.

Letter to the President requesting aid in ascertaining whereabouts of brother, Raoul Wallenberg, a Swedish citizen who went to Hungary in July 1944 as representative of Pres. Roosevelt's War Refugee Board and who has been missing since Soviet Foreign Office declared him to be under Russian protection in 1946.--Referred to the Dept. of State, 3/24/47.

SEE: 167 Miscel.

Copies filed under "Von Dardel" and "Wallenberg"
GENERAL FILE, Truman Papers, Truman Library. (Box 2545) and (Box 2564)

January 5, 1948

Respectfully referred to the
Department of State.

MATTHEW J. CONNELLY
Secretary to the President

Bertil Von Friesen
Raoul Wallenberg-Aktionen
Post Box 42012
Stockholm 42
Sweden

Registered letter to the President dated 12/22/47.

The writer states that prior to January 31, 1948, the Nobel Committee of the Norwegian Storting must receive the official proposals for the candidates of the 1948 Nobel Peace Prize. He nominates the Swedish Secretary of Legation, Raoul Wallenberg as a candidate. This nomination is also supported by Anders Orne, Ture Nerman, Lise Meitner, Ellen Hagen, and Vilhelm Lundstedt, who have formed an investigating committee. The writer asks the President to lend his support to the above nomination. Enc. - booklet published by the Swedish Raoul Wallenberg Committee and the Swedish Association of Peace and Arbitration, on Raoul Wallenberg's life and activity.

acs

cy filed under "Wallenberg"

GENERAL FILE, Truman Papers, Truman Library (Box 2564)

73/27/47

167 Miscel.

March 24, 1947

Respectfully referred to the
officials of the Department of
State for attention.

WILLIAM D. HASSETT
Secretary to the President

Letter to the Pres., undated,
from-

Mr. Guy von Dardel,
% Onderdonk,
815 North Tioga Ave.,
Ithaca, N. Y.

Requests aid in ascertaining whereabouts
of brother, Raoul Wallenberg, a Swedish
citizen who went to Hungary in July 1944
as representative of Pres. Roosevelt's
War Refugee Board and who has been miss-
ing since Soviet Foreign Office declared
him to be under Russian protection in 1946.

#

x 226 Miscel.

x 158

x 220 Miscel.

hs

x Gen. File because this was during
Roosevelt Admin; also cross card 23 This (present number
RVS

py filed under OF 167 - Miscellaneous
OFFICIAL FILE, Truman Papers, Truman Library (Box 647)

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)

Dnr 146/001 1994-05-26	Avd P	Grupp 2	Mål Eu'
------------------------------	----------	------------	------------

(Pol)

Ambassadsekreterare
Mats Foyer

Ambassaden MOSKVA

Ytterligare vittnesmål i Raoul Wallenbergärendet
(4 bilagor)

se bil bmk

Broder,

I anslutning till det 10:e mötet i arbetsgruppen för Wallenbergärendet i Moskva den 21-22 april får jag härmed, delvis på rysk begäran, översända ytterligare fyra vittnesmål som snarast bör överlämnas till ryska vederbörande.

I första gäller de ryska önskemålen, framförda av Vinogradov, att få ta del av bifogade dokument med informationer avseende de polska vittnena Jerzy 93053/ Cichowski, Boguslaw Baj och Josef Kowalski, 93053/ vilka påstår sig ha sammanträffat med RW 1948-49 i ett tvångsarbetsläger i Bratsk vid Angara.

930530

På rysk sida efterlyste man vid mötet i april vidare informationer om den ryskspråkige tyskättligen Rudolf Klassen, bosatt i gränsstaden Valga mellan Estland och Lettland, som sagt sig ha suttit i ett fångläger med RW utanför Vorkuta i Komi 1950-52. Materialet om Klassen har erhållits från våra ambassader i Tallinn och Riga.

Ytterligare ett vittnesmål från Estland kan vara av intresse i detta sammanhang. Det kommer från Alex 931018/ Mühlback i Loksa, som påstår sig ha varit tillsammans med RW i ett läger i Inta i Sibirien 1948-50. Uppgifterna har på sin tid lämnats av Mühlbachs svägerska i Hässleholm

Ett fjärde vittnesmål som förtjänar att kontrolleras kommer från riksarkivarien Erik Norberg som vid ett besök nyligen i Riga erhållit uppgifter från

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

31/5-94

LA

arkivarien Ainars Bambals avseende RW. Enligt information som Bambals kommit över i stadsarkivet i Norilsk skulle en "R. H. Wallenberg, född 1913" ha vistats i staden 1955 (RW:s initialer är dock R.G = Raul (sic) Gustaf i passet, födelseåret 1914).

Lage Olson

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)

Dnr 150/001	Avd	Grupp	Mål
1994-05-26			P 2 Eu'

(Pol)

Ambassadsekreterare
Mats Foyer

Ambassaden MOSKVA

Granskning av ryska dokument i RW-ärendet
(\$ bilagor)

Broder, bilagor förvaras i bil. bursk

I anslutning till det 10:e mötet i Raoul Wallenbergärendet i Moskva 21-22 april i år har man på svensk sida beslutat att på förslag av den ryska historikern Gorintskij låta denne göra en fristående kontroll av de ryska dokument som hittills överlämnats i RW-ärendet. Granskningen görs i första hand för att fastställa huruvida några dokument eventuellt kan ha "tvättats" innan de överlämnats.

Jag vore tacksam om Du ville kontrollera att de kopior som bifogats överensstämmer med vad ambassaden har i sitt arkiv. Enligt den genomgång jag gjort på departementet har ryska dokument överlämnats vid sex olika tillfällen. I den bifogade bunt är dokumenten lagda i den ordning de överlämnats och i den sidoordning som de finns förvarade i departementets arkiv. Möjligheten finns dock att något ytterligare dokument kan ha överlämnats utan att det finns med bland de bifogade kopiorna.

Jag vore tacksam om Du kunde kontakta Gorintskij i denna fråga och överlämna de bilagda dokumenten. I sinom tid vore det givetvis intressant att få ta del av hans granskningsrapport.

Lage Olson

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

30/5-94

LL

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

Pal

AVD.	GR.	MÅL
<i>p</i>	<i>2</i>	<i>En I</i>

AMBASSADEN MOSKVA

1994-05-27

aa

UD STOCKHOLM

OER POL 1:1, MAGNUSSON

M Y C K E T B R A A D S K A N D E

RE WALLENBERG

FORTS.

RE WALLENBERG

P R I M O. DEN 27 MAJ HADE FOYER ETT SAMTAL MED TEJMUZ RAMISJILI, CHEFEN FOER MID:S AVDELNING FOER HUMANITAERT SAMARBETE OCH MAENSKLIGA RAETTIGHETER ANGAAENDE FRAAGAN OM GENOMGAANGEN AV PSYKIATRISKA KLINIKER.

RAMISJILI VAR INFORMERAD OM VON DARDELS SAMTAL I GENEVE MED RYSSLANDS GENERALKONSUL GUKAJEV. ENLIGT VAD RAMISJILI FAATT VETA, HADE DETTA SAMTAL DOCK GAELLT ETT PROJEKT ANGAAENDE HUMANITAERT BISTAAND TILL INTAGNA I RYSKA FAENGELSER. VON DARDEL HADE VELAT KOMMA TILL MOSKVA FOER ATT TALA OM DETTA, OCH RAMISJILI HADE FOERKLARAT SIG VILLIG ATT NAAGON GAANG UNDER JUNI MAANAD TA EMOT HONOM OCH ORDNA ETT MOETE MED BEROERDA, DAER AEVEN INTRESSERADE NGO:S OCH INTERNATIONELLA ORGANISATIONER SKULLE KUNNA DELTA. SAASOM SAKEN PRESENTERATS FOER RAMISJILI, HADE DEN INGENTING ATT GOERA MED EN GENOMGAANG AV PSYKIATRISKA KLINIKER (ETT PROJEKT SOM HAN FOEREFOLL INTE KAENNA TILL) OCH VAR INTE HELLER RELATERAD TILL WALLENBERGAERENDET.

RAMISJILI SADE, ATT FRAAGAN, OM DEN HADE ANKNYTNING TILL WALLENBERGAERENDET, BORDE TAS UPP INOM "DEN EXISTERANDE INSTITUTIONELLA RAMEN", D V S DEN GEMENSAMMA ARBETSGRUPPEN I WB-AERENDET. OM DET I ETT SENARE SKEDE SKULLE BEHOEVAS, VORE RAMISJILIS AVDELNING BEREDD ATT BISTAA, OCH EXEMPELVIS ORDNA ETT MOETE MED KOVALJOV. I DAGSLAEGET KUNDE HAN DOCK INTE SE, ATT HANS AVDELNING HADE EN ROLL ATT SPELA.

S E C U N D O. GARY TABACH, PAA DEN RYSK-AMERIKANSKA POW-KOMMISSIONEN, SOM NU HAR INLETT ARBETET MED ATT BESOEKA PSYKIATRISKA SJUKHUS FOER GENOMGAANG AV DERAS ARKIV, SADE I SAMTAL MED FOYER DEN 26 MAJ, ATT DEN RYSKA SIDAN AER MYCKET HJAELEPSAM I DETTA ARBETE. OMDOEMET GAELLDE FRAMFOER ALLT INRIKESMINISTERIET, UNDER VILKET DE PSYKIATRISKA KLINIKERNA TIDIGARE FORMELLT SORTERAT, (MEDAN DET VARIT KGB SOM BESTAEMT VILKA SOM SKULLE TAS IN I DESSA). DE PSYKIATRISKA SJUKHUSEN VAR NUMERA OEVERFOERDA TILL HAELOVAARDSMINISTERIETS ANSVARSOMRAADE, OCH AEVEN DAERIFRAAN HADE AMERIKANARNA FAATT VISST BISTAAND. SAAVITT TABACH KAENDE TILL HADE MAN FRAAN

FORTS.

KOMMISSIONENS SIDA INTE HAFT NAAGON KONTAKT MED
RAMISJVILI (ELLER BACHMIN) I DETTA SAMMANHANG.

FRAAN POW-KOMMISSIONENS SIDA SKULLE MAN SE DET SOM
POSITIVT OM RYSSARNA TOG PAA SIG ATT LEDA OCH
ORGANISERA DET INLEDDA ARBETE, SADE TABACH. (HAN
ANSAAG DET DOCK TVEKSAMT OM DE AV FINANSIELLA OCH
PERSONELLA SKAEL SKULLE VARA BEREDDA ATT GOERA
DETTA).

NOREEN

AMBASSADEN MOSKVA 1994